

MITROPOLIA BANATULUI

ORGANUL OFICIAL AL ARHIEPISCOPIEI TIMIȘORII
ȘI CARANSEBEȘULUI ȘI AL EPISCOPIEI ARADULUI



Un deceniu dela restaurarea Mitropoliei Banatului

ANUL VII. Nr. 10—12 OCTOMVRIE—DECEMVRIE 1957

: -: Editura Mitropoliei Banatului : -:



MITROPOLIA BANATULUI

ORGANUL OFICIAL AL ARHIEPISCOPIEI TIMIȘORII
ȘI CARANSEBEȘULUI ȘI AL EPISCOPIEI ARADULUI



Un deceniu dela restaurarea Mitropoliei Banatului



ANUL VII. Nr. 10—12 OCTOMVRIE—DECEMVRIE 1957

: - : Editura Mitropoliei Banatului : - :





Un deceniu de la restaurarea Mitropoliei Banatului

S-a împlinit anul acesta, la 26 octombrie, un deceniu de la restaurarea Mitropoliei Banatului și de la intronizarea celui dintâi Mitropolit al restauratei Mitropolii

Ziua de 26 octombrie 1947 a marcat un act istoric epocal, de o excepțională importanță pentru Ortodoxia românească de la frontiera de sud-vest a țării. În această zi solemnă s-a reluat firul istoric, întrerupt aproape două secole al Mitropoliilor români ai Banatului. Mărețul act istoric al restaurării de acum zece ani concretizează străduințele de veacuri ale românilor bănățeni de a-și avea în capitala Banatului „obișnuitul” lor Mitropolit românesc și încheie un lung bilanț de frământări, revendicări și atitudini protestatate față de nesocotirea unor legitime aspirații ale românilor bănățeni.

VESTIGII STRAVECHI DE SUPREMĂ ORGANIZAȚIE BISERICESCĂ PROVINCIALĂ IN BANAT

Banatul, provincie ca entitate etnică identică cu celelalte provincii românești locuite de români, a fost totuși constrâns de împrejurări politice neprielnice să ia o altă dezvoltare politică și bisericească. Acest specific determină vechea și strălucita tradiție bisericească independentă de organizația geopolitică și bisericească a celorlalte provincii românești, cis sau transcarpatine. Vechimea organizației bisericești și mănăstirești în Dacia Malvensis, Țara Banatului timișan, o confirmă în mod strălucit bazilica romană, cu baptisteriu roman, zidite în secolul III—IV-lea, din cărămizi arse de legiunile romane, purtând sigilul Leg(iunei) XIII Gem(ina), de la Morisena Ceand, fostă capitală a provinciei, sediul atît al șefilor barbari cît și al principilor naționali români independenți ai Țării Banatului.

Aceste străvechi vestigii, ce se pot vedea și astăzi înaintea altarului din biserica romano-catolică de la Cenad păstrează în ele mărturie de neîgăduit a unei credințe al vieții organizate creștine și arată elocvent că pe aceste meleaguri a trăit un neam născut în organizația vieții bisericești a timpului. Amintita ba-

zică de la Morisena-Cenad era cu certitudine o biserică catedrală episcopală sau mitropolitană, deoarece în acea vreme singur Episcopul sau Mitropolitul săvârșea la praznicele împărătești sf. Taină a Botezului, prin întretaia cufundare în apa sfințită, din baptisteriu.

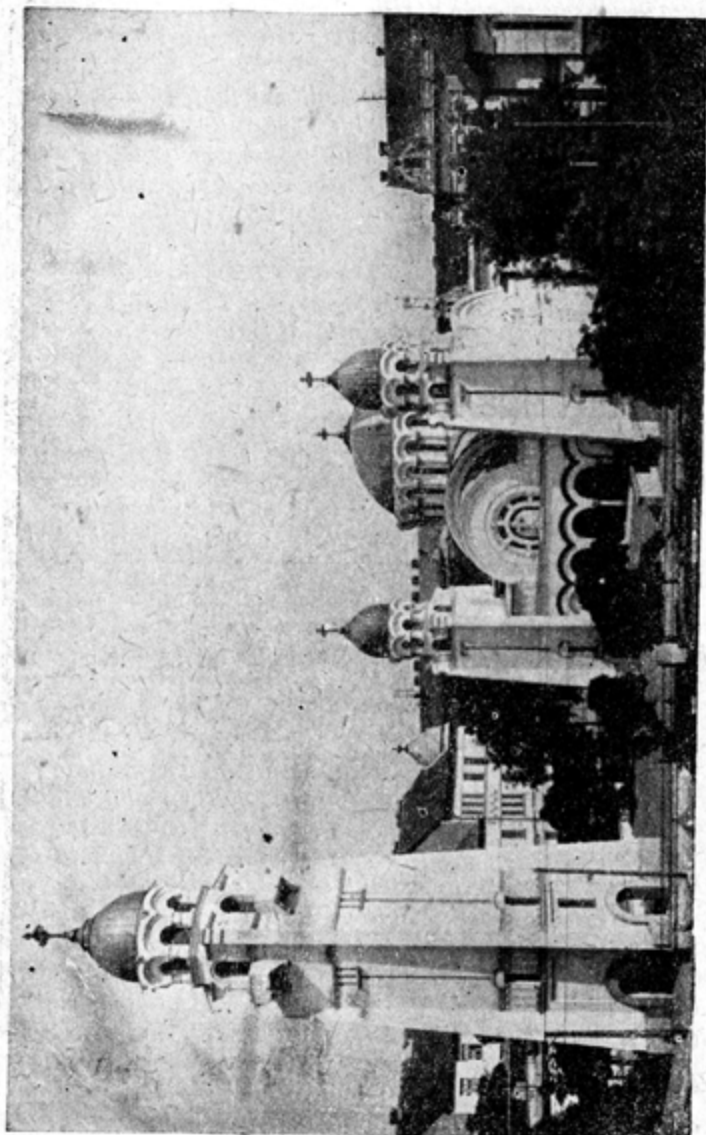
Potrivit datelor istoriei nepărtinitoare, întemeietorii bazilicii de la Morisena puteau fi numai daco-romanii, urmașii coloniștilor romani și ai dacilor autohtoni și nu popoarele migratoare necreștine. Această ctitorie s-a făcut pentru strămoșii noștri creștini. Alături de principii romini, în capitala provinciei era și șeful Bisericii, episcop sau mitropolit, de la care ducele primea, la urcarea pe tron, miruirea și binecuvîntarea, știut fiind că organizația bisericească primară s-a orientat după organizația politică și administrativă.

Încă din veacul al IX-lea, voevodul Glad (874—907) trebuia să fi avut în capitala sa, Morisena, pe lângă sine și un conducător bisericesc, un episcop sau mitropolit. Strănepotul lui Glad, voevodul Optum ridică în capitală, în Morisena, o mănăstire închinată sf. Ioan Botezătorul, aducînd aci călugări ortodocși de la Vidin. Fără îndoială deci, că și pe timpul lui Optum exista la Morisena un episcop sau mitropolit ortodox român. Istoricul maghiar Katona István aduce mărturia unui cronicar ungur Turotz, care afirmă că „Sf. Ladislau (1077—1095), domnitorul Ungariei, a eliberat din captivitate pe fiica unui episcop grec, care păstorea în principatul lui Optum...”. Acesta trebuie să fi fost cel puțin arhiepiscop, dacă nu mitropolit precum se vede din titlul purtat mai tîrziu de episcopii Timișorii. Generalul trădător, Cenad, instalează la Cenad-Morisena de altădată un episcop catolic Gerardus, de sigur în locul fostului episcop sau mitropolit ortodox român.

În secolul al XII-lea străvechiul scaun episcopal-mitropolitan al Morisenei se mută în cetatea Timișorii. În secolul al XV-lea — cum arată Pomelnicul Mitropoliților Timișorii, scris la 1696 de Damaschin Udrea, dascălul mare al Școlii gramaticești din mănăstirea Sf. Gheorghe din Caransebeș, primul cronicar al Banatului, diacul și biograful sf. Iosif cel Nou — se amintesc ca mitropoliți ai Timișorii: Ilarion, Daniil, Nișon. Unii din mitropoliții Timișorii suferă chiar moarte de martir, cum a fost mitropolitul Teodor, care a fost martirizat de turci, la Becicherecul mare, în răscoala rominilor de la 1594. Iar în secolul al XVII-lea organizația bisericească provincială a Banatului a ajuns la înflorire deosebită, cînd scaunul mitropolitan a fost ilustrat de mitropolitul Iosif II cel Nou (1650—1656), pe care, evlavia poporului bănățean, din cauza vieții lui curate, l-a trecut în rîndul sfinților.

O mulțime de antimise, păstrate la diferite biserici (Toager, Birda, Partoș etc.) mărturisesc de existența unui scaun mitropolitan la Timișoara în secolul al XVIII-lea. Astfel antimisul bisericii din Toager are următorul text, în limba slavonă,

care în traducere românească este: „Acest sfânt și dumnezeesc jertfelnic, care pentru slujba cea fără de sînge (Trupului și Sîngelui Domnului Dumnezeuului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos după predania sf. Biserici din Răsărit) s-a tipărit cu



Biserica din Timișoara IV, care a servit drept Catedrală, între anii 1941—1946.

binecuvîntarea Prea Fericitului D. D. Arsenie al IV-lea, din mila lui Dumnezeu arhiepiscop din Peci (Ipec) al tuturor sirbilor, bulgarilor și al celor de lingă mare, al bosniacilor, al ambelor amaluri ale Dunării și al întregului iliric patriarh, în anul 1743.

în Viena. Are putere de a servi la săvârșirea slujbei în biserică Cuvioasa Maică Paraschiva din satul Todir (Toagerul de azi), sfințit de Domnul Gheorghe Popovici dreptcredinciosul Mitropolit al Timișorii. 1748".

Mitropolia Timișorii, după o strălucită existență milenară, la mijlocul secolului al XVIII-lea, apune, sub loviturile stăpînirii habsburgice. Ultimul mitropolit este Gheorghe Popovici (1745—1757).

Exponenții autorizați ai rominilor bănățeni au militat mereu pentru reactivarea istoricului scaun mitropolitan al Timișorii. Postulatul acesta de ordin bisericesc al Banatului, conștiința aceasta a emancipării naționale și bisericești a bănățenilor își găsesc expresie plenară în frământările revoluționare ale anului 1848, deschizătoare de noi orizonturi. Pe „Cimpul Libertății” de la Lugoj, la 15/27 iunie 1848, 30.000 țărani, muncitori, meseriași și intelectuali s-au ridicat vijelios sub conducerea înflăcăratului tribun, Eutimiu Murgu, hotărîți a strica rîncuilele unui de tin mașter, cerind independența națională și bisericească a Banatului, „alegerea, pe cale sinodală a obisnuitului mitropolit românesc de la Timișoara”. Pînă la încuviințarea reînființării mitropoliei, Adunarea națională a bănățenilor de la Lugoj, alege ca vicar general mitropolitan pe protopopul Dumitru Stoichescu cl Lipovei, iar ca vicar episcopesc la Coransebeș, pe Ignatie Vuia, protopopul Virșeșului. Vicarii aleși au și funcționat pînă la sfîrșitul războiului civil.

Reprezentanții autorizați ai clerului și poporului dreptcredincios român din eparhia ortodoxă romino-sîrbă a Timișorii, în frunte cu Andrei Mocioni, Constantin Gruici, Vicențiu Babes și George Fogaraș, în anul 1865 au înaintat împăratului din Viena un memoriu în care se cerea restaurarea străvechii mitropolii ortodoxe romine a Timișorii.

În spiritul programului anunțat de Andrei Șaguna, cu prilejul hirotonirii sale la Carloviș, întru episcop al rominilor ortodocși din Ardeal, de „a reînvia dieceza tranșilvană și de a face ca reînvierea aceasta să corespundă trebuinței Bisericii mîntuirii poporului...”, la primul Congres național-bisericesc din 1868, ținut sub președinția mitropolitului Șaguna, s-a hotărît reînființarea unei episcopii ortodoxe la Timișoara, Marele mitropolit Șaguna, a făcut și o fundație, din care să ia ființă episcopia Timișorii. În zbuciumul epocii sale pline de atitea frământări și aspirații naționale și bisericești, mitropolitul Andrei Șaguna nu a avut posibilitatea să realizeze restaurarea episcopiei timișorene, un pas înainte spre restaurarea Mitropoliei Banatului, un punct de seamă din vastul său program și deziderat sacru al rominilor bănățeni.

Urmînd pîlda nemuritorului mitropolit Șaguna, Doctorul Petru Borlovan din Bocșa Montană, în anul 1915, înainte de a porni senin spre culmile nefîrșitului, a lăsat 120.000 de coroane drept fundațiune pentru reînființarea Mitropoliei Banatului.

Străduințele marilor precursori ai reactivării scaunului mitropolitan: Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal, Eutimie Murgu, Damaschin Bojinca, Valeriu Braniște, Mocionești, Vicențiu Babeș, Coriolan Brediceanu, Emanoil Ungureanu etc., precum și stăruințele repetate ale românilor bănățeni de mai târziu, din anii 1933, 1934, 1935, au pregătit calea marelui act istoric, al realizării vechiului postulat bănățean.

TREI ETAPE IN DRUMUL RESTAURĂRII MITROPOLIEI BANATULUI

Anul 1939 marchează cea dintâi etapă în drumul spre restaurarea Mitropoliei Banatului: REACTIVAREA EPISCOPIEI TIMIȘORII. Prin Decretul-Lege nr. 3998 din 7 noiembrie 1939, publicat în Monitorul Oficial nr. 259 din 8 noiembrie 1939, se repară nedreptatea seculară, reînființându-se Episcopia ort. rom. a Timișorii. Acest eveniment epocal în istoria bisericească a Banatului nu era decât preludiul după care trebuia să urmeze înălțarea sfintei instituții pe pedestalul cuvenit, mult așteptata „*restitutio in integrum*”.

La deplina înfăptuire a vechiului deziderat a contribuit în mare măsură și memoriul credincioșilor din Banat din 15 iulie 1946, adresat Înalțului Guvern, prezidat de Excelența Sa Domnul Dr. Petru Groza, precum și Sf. Sinod.

Anul 1947 înregistrează a doua etapă în cursul ascendent al evoluției spre deplina strălucire străbună, a vechiului scaun vlădicesc din Timișoara, PRIN ÎNALȚAREA LUI LA RANGUL DE SCAUN ARHIEPISCOPAL. Adunarea Deputaților în ședința sa de la 30 mai 1947 a votat Legea nr. 195, publicată în Monitorul oficial nr. 135 din 17 iunie 1947, prin care scaunul episcopal ortodox român al Timișorii a fost înălțat la rangul de scaun arhiepiscopal.

Sesizați de justele revendicări ale credincioșilor și apreciind personalitatea dinamică și figura luminoasă a I. P. S. S. Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Vasile Lazarescu, Înalțul Guvern și Sfântul Sinod au hotărât reînființarea Mitropoliei Banatului. Ideea restaurării istoricului scaun mitropolitan al Banatului a întrunit adevărată unanimitate a membrilor Guvernului Țării prezidat de Excelența Sa Domnul Dr. Petru Groza, precum și a tuturor membrilor Adunării Deputaților.

Sf. Sinod, în sesiunea ordinară, ținută la 2 iulie 1947, luând în discuție problema Arhiepiscopiei Timișorii, a dat aviz favorabil pentru ridicarea acestei Arhiepiscopii la rangul de Mitropolie a Banatului.

Iar Adunarea Deputaților, în ședința sa de la 19 septembrie 1947, a votat și adoptat Legea nr. 325, publicată în Monitorul Oficial nr. 223, partea I din 27 septembrie 1947, pentru înființarea Mitropoliei Banatului, cu sediul la Timișoara.



REINFIINȚAREA MITROPOLIEI NOASTRE, a constituit ultima etapă pentru realizarea în toată plenitudinea a celor mai legitime aspirații ale credincioșilor bănățeni.

Prin restaurarea Mitropoliei Banatului s-a încheiat în sfârșit un proces de veacuri, de lupte, frământări și sacrificii și s-a reparat o nedreptate istorică.

În ziua de 26 octombrie 1947, credincioșii bănățeni au trăit clipe de mândrie istorică.

În această frumoasă zi autumnală zorile dimineții au anunțat o zi de mare praznic bănățean. Din frumoasele turle ale Ca-



Prea Fericitul Patriarh Iustinian, mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului și I. P. S. S. Mitropolit Vasile, la solemnitățile religioase de la Alba-Iulia, din 21 oct. 1948. cu prilejul reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române.

tedralei, ce se ridică maiestros spre cerul azuriu, clopotele au vestit marea bucurie de praznic: întronizarea celui din'ii Mitropolit, a I. P. S. S. Mitropolit Vasile în scaunul restauratei Mitropolii a Banatului.

Monumentala Catedrală a devenit neîncăpătoare. Până și galeriile au fost tixite de credincioșii veniți din toate unghiurile Banatului, să ia parte la epocalul act istoric. Fiori de bucurie și de mândrie au străbătut toate sufletele fiilor duhovnicești.

Gramata Sinodală și Patriarhală, scrisă artistic, cu sigilul atirnător, ce ne reimprospătează vechea tradiție bizantină, re-

liefa succint temeiurile istorice și îndreptățirea restaurării Mitropoliei Banatului :

„Văzînd Noi, că Înaltul Guvern al Țării de sub conducerea Domnului Prîm-Ministru Dr. Petru Groza, prin Domnul Ministru al Cul'elor, au socotit îndreptățite cererile bănățenilor și că atare au mijlocit pe lîngă Noi pentru împlinirea lor,

Am adus chestiunea aceasta înaintea plenului Sfîntului Sinod, care în ședința sa de la 3 iulie 1947, la propunerea Noastră sprijinită pe faptul că Banatul și-a avut în vremurile vechi, Mitropolia sa romînească și ținînd seama de așezarea geografică a Banatului, de lîngă poporul, precum și de desfășurarea istorică a întregii vieți bisericești din Banat, în unanimitate de voturi și-a dat avizul favorabil pentru înființarea „Mitropoliei ortodoxe romîne a Banatului...”.

MITROPOLIA BANATULUI — MĂREAȚA CTITORIE A REGIMULUI DE DEMOCRAȚIE POPULARĂ

Pe lîngă alte instituții culturale (Universitatea și Opera de Stat), care au luat ființă în anii puterii populare și Mitropolia Banatului se poate considera cu drept cuvînt, MĂREAȚA CTITORIE A REGIMULUI NOSTRU DE DEMOCRAȚIE POPULARĂ. În acest regim, cînd conducerea treburilor obștești o deține clasa muncitoare, s-au creat condițiile pentru înfăptuirea tuturor aspirațiilor de seamă ale poporului.

În evoluția istorică și culturală a provinciei noastre înființarea UNIVERSITĂȚII din capitala ei, prin Decretul-Lege nr. 660 din 30 decembrie 1944, a constituit o etapă deosebită, de o covârșitoare importanță culturală, care a deschis noi orizonturi spirituale Banatului.

În anul 1947 iau ființă la Timișoara Opera de Stat și Filarmonica de Stat „Banatul” pentru propagarea culturii și artei noi, realist-socialiste și tot în acest an se duce la îndeplinire vechiul năstul bănățean, testamentul marilor noștri înaintași: RESTAURAREA MITROPOLIEI NOASTRE ISTORICE DIN TIMIȘOARA.

Această înfăptuire măreață, Mitropolia Banatului — cheia de boltă a Ortodoxiei bănățene — este unul din rezultatele transformărilor de cîinci prețuri sociale, realizate în țara noastră, în urma cuceririlor democratice ale poporului nostru.

Ceea ce nu s-a realizat în trecut, în atîtea vîecuri de luptă și zbucium, de frămîntări și memorii, adresate împăraților de la Viena și regiilor din București, precum și atîtor guverne „istorice”, burghezo-moșierești, s-a realizat abia prin sollicitudinea regimului nostru de democrație populară.

Sesizînd zbuciumul conştiinţei marilor luptători din trecut, care au militat neîncetat pentru realizarea sacralui ideal bănăţean, precum şi palpitantă aspiraţiilor legitime ale credincioşilor bănăţeni de azi, Regimul de democraţie populară, instaurat la cîrma ţării noastre, a hotărît reactivarea vechiului scaun mitropolitan al Timişorii.

În trecutele regimuri, cînd Biserica ortodoxă romînă era calificată cu atîta demagogie de „Biserică dominantă” în Statul român, partidele politice, care s-au perindat la cîrma ţării, săvîrşeau imixtiuni în conducerea Bisericii noastre şi a altor culte religioase.

Atîţia preoţi, dezertînd de la sublima misiune sacerdotală şi punîndu-se în flagrantă contradicţie cu evanghelia iubirii creştine, erau antrenati în detestabile lupte politice, care discreditau prestigiul păstorului de suflete şi împiedecau înfăptuirea aspiraţiilor legitime ale poporului.

Regimul democrat-popular a pus capăt acestor stări patologice, care diminuau prestigiul Bisericii, fixînd cadrul legal de organizare şi funcţionare a cultelor religioase. Legea pentru Regimul General al Cultelor Religioase prevede la art. 1 că „Statul garantează libertatea conştiinţei şi libertatea religioasă pe tot ci prînsul Republicii Populare Romîne”, iar „ura confesională, manifestată prin acte, care stînjenesc liberul exerciţiu al unui cult religios recunoscut, constituie un delict ce se pedepseşte conform legii” (art. 2). Referitor la libertatea organizării cultelor, aceeaşi Lege, la art. 6 precizează: „cultele religioase sînt libere să se organizeze şi pot funcţiona liber, dacă practicile şi ritualul lor nu sînt confrare Constituţiei, securităţii sau ordinii publice şi bunelor moravuri”.

Regimul democraţiei populare, a deschis calea pentru o nouă şi justă orînduire a cultelor religioase din Republica Populară Romînă, dînd posibilitate slujitorilor altarelor să slujească cu adevărat democraţia populară, muncind pentru popor, pentru libertate, pentru pace şi înfrăţire între toate naţiunile conlocuitoare, între toate popoarele lumii.

I. P. S. S. MITROPOLIT VASILE IMPLINITORUL NADEJDILOR BĂNĂŢENE

Iniţial Mitropolit al restauratei Mitropolii a Banatului este I. P. S. S. Mitropolit Vasile. Intronicat în vechiul scaun mitropolitan al Timişorii, scaun ilustrat de sf. Iosif cel Nou şi apoi mai tîrziu de Gheorghe Popovici, I. P. S. Sa Mitropolitul Vasile intră în istorie, coborînd nu de pe culmile lipsite de contact cu realitatea, ci înzestrat cu o bogată experienţă de conducător spiritual al preoşimii şi al eparhiilor I. P. S. Sa vine în fruntea Mitropoliei Banatului pentru a reaprinde făclia purtată de înaintaşi ca Sf. mitropolit Iosif cel Nou. Cu I. P. S. Sa se reia firul

istoric, întrerupt aproape două secole, al Mitropoliei români ai Banatului.

În personalitatea Arhiepiscopului nostru iubit, a I. P. S. Sale Mitropolitului Vasile — ierarh de înaltă prestață, de profundă erudiție teologică și filozofică și de o excepțională generozitate — s-au înfăptuit în toată plenitudinea nădejile credincioșilor bănățeni, I. P. S. Sa fiind cu drept cuvânt executorul testamentar al înaintașilor noștri pentru reactivarea Mitropoliei bănățene.

Cu prilejul întronizării în scaunul mitropolitan, I. P. S. Sa contura patetic și impresionant în cuvîntul rostit misiunea instituției mitropolitane, din care se reflectă înalta Sa concepție ecleziologică: „Cetatea sufletului nostru, așezată azi pe vârful de munte, al celei mai înalte forme de organizație bisericească, e privită și observată de toți. De la ea se așteaptă să îplinească o misiune. Această misiune ea și-o îplinește prin slujitorii ei și prin tot sufletul creștin de pe toată întinderea Banatului nostru drag. Clerul și poporul dreptcredincios din mitropolia noastră bănățeană trebuia să se trezească la conștiința, că a sosit vremea unei depline reîntoarceri cu sufletul și trupul la tiparul de gândire și viață creștinească. Trebuie să ne înălțăm cu duhul prin toată gândirea și viețuirea noastră și cu toată virtutea noastră la înălțimea formei de organizație bisericească, cu care a fost înzestrată provincia noastră... Să ne grupăm cu credință și cu dragoste în jurul acestui sfînt Așezămînt al sufletelor noastre, ca Mitropolia Banatului, care a dăinuit în istorie peste veacuri, iar după răpirea ei de alții, vrăjmași nouă, în tradiție și în conștiința bănățednă de totdeauna, să rămînă în veci neclintită, ca o cetate zidită pe stîncă. Să ne străduim, ca prin credința și vrednicia noastră creștinească să o facem să strălucească cu puterea ei spînzătoare și mîntuitoare de suflete în veac, așa cum ea a strălucit în vremea lui Iosif cel Nou de la Partoș, cel cu cîrja mitropolitană din lemn de cedru, din grădina Getsimani, dar cu sufletul de aur”.

Prin prodigioasa și multilaterală activitate a I. P. S. Mitropolit Vasile, în Mitropolia Banatului s-au realizat în timpul acestui deceniu, atîtea înfăptuiri mărețe. Un suflu de viață nouă a înviorat și dinamizat viața spirituală a acestei provincii.

SCHIȚA BIOGRAFICĂ

Născut la 1/13 ianuarie 1894, în comuna Jadani, I. P. S. Sa este fiul Banatului, născut sub ceru-i larg din glia lui bogată. Vlăstar al păturii țărănești, a răzbătut cu greu la luminile culturii, numai datorită unei inteligențe scilpitoare și a unei excepționale puteri de muncă. De la evlavioasa sa mamă a învățat adevărurile mîntuitoare ale credinței noastre străbune și tot de la dînsa a deprins pentru întîia oară farmecul de negrăit al trăirii în Hristos Mîntuitorul. Două trăsături fundamentale con-

turează încă de la început jînța I. P. S. Sale: dragostea de Dumnezeu și dragostea către aproapele.

Urmează liceul la Timișoara, unde trece cu succes examenul de maturitate, împreună cu un mic număr de români bănățeni. Avînd pronunțate înclinațiuni spre sublima misiune a apostolatului evanghelic, studiază teologia la renumita Facultate Teologică din Cernăuți. După ce obține titlul de doctor în teologie la această Facultate mai studiază încă, pedagogia și filozofia la Universitățile din Budapesta și Viena.

Deși ieșit din atmosfera satului românesc, I. P. S. Sa nu și-a uitat o singură clipă pe cei rămași să scormonească brazdele mînoase ale pămîntului bănățean și ori de cîte ori se reîntorcea la casa-i pămîntească pînă nu s-a hirotonit, nu s-a sfiit să lucreze alături de ei pe modesta lor proprietate strămoșească, luînd și re-această cale mereu contact cu țărîntimea muncitoare, trăind în mijlocul lor momente de enspusă bucurie. Aceasta confirmă strălucit profîndul democratism al I. P. S. Sale, atitudine ce o manifestă și ca ierarh, ori de cîte ori cobora și coboară în mijlocul eparhiotilor săi de la țară.

Activitatea publică și-o începe ca profesor de teologie la „Academia Andreionă” din Sibiu. Aci activează din octombrie 1920 pînă în noiembrie 1924, cînd trece, tot ca profesor, la finăra Academia Teologică, din Oradea mare, chemat fiind de către Episcopul Roman Ciorogariu.

În săptămîna Patimilor din anul 1928, I. P. S. Sa primește tonsura monahală, urcînd în scurt timp toate treptele monahale. În 1929 ajunge arhimandrit. După moartea fericitului episcop al Caransebeșului, Dr. Iosif Tr. Badescu, privirile bănățenilor s-au îndreptat spre tînărul și vrednicul vlăstar, răsărit din glia lor, spre arhimandritul Vasile. Congresul electoral din 21 octombrie 1930 îl alege, cu mare majoritate de voturi, episcop al Caransebeșului.

Intronizat în scaunul arhieresc al Caransebeșului la 14 aprilie 1934, I. P. S. Sa începe munca trudnică de reorganizare a celor mai de seamă instituții din Eparhie. Primeneste cadrele corpului profesoral de la Academia de teologie, aducînd elemente noi, tinere și bine pregătite, care cu sprijinul moral și material al Arhipăstorului publică valoroase lucrări teologice. Majoritatea din acești profesori ocupă astăzi catedre universitare sau dețin înalte posturi la centrele mitropolitane. I. P. S. Sa dispune apoi zidirea unei clădiri noi pentru Academie, cu un internat model, igienic și confortabil, cu o capelă pentru nevoile spirituale ale studenților. Oferă burse și înlesniri studenților în teologie, precum și tinerilor de la Școala de tîntăreși bisericești, înființată de I. P. S. Sa.

Pătruns de rolul excepțional al istoricelor noastre minăstiri în opera de înduhovnicire a vieții credincioșilor, I. P. S. S.

Vasile a luat toate măsurile, ca minăstirile, vechile aşezăminte duhovniceşti: „Săraca”, Partoş, Lipova, Cebza, Mrăcunea, — oaze pe profundă reculegere sufletească — să-şi redobîndească splendoarea lor de altădată.

În viaţa minăstirii „Sf. Ilie de la Izvor” — Vasiova din valea Godinovei, unde tainele pădurii seculare se împletesc cu şaptele de mister ale unui trecut nu prea îndepărtat, o nouă etapă a început din anul 1938, cînd I. P. S. S. Vasile aşează aci, monahii aduse de la minăstirea Suceviţa, superba ctitorie voivodală. Iar minăstirea Săraca, vechi monument de artă al Ortodoxiei bănăţene, desfiinţată în secolul al XVIII-lea, iar în secolul al XIX-lea, ajunsă în proprietatea familiei nobiliare Ostoici, care întrebuiţează biserica minăstirească drept mausoleu familial, numai datorită intervenţiei şi acţiunii I. P. S. S. Mitropolit Vasile, pe atunci episcop la Caransebeş, este scoasă în anul 1934 din mîna acestui proprietar laic şi redată misiunii ei mîntuitoare.

Pentru cunoaşterea eparhioşilor şi în vederea adîncirii vieţii lor duhovniceşti, I. P. S. S. Vasile în timpul celor şapte ani cît a fost episcop al Caransebeşului a vizitat peste 200 de parohii şi a sfinţit 35 de biserici.

La 12 iunie 1940, Colegiul electoral întrunit la Bucureşti, alege pe I. P. S. S. Vasile, cu mare majoritate de voturi, episcop al reînfiinţatei Episcopii a Timişorii. La 25 martie 1941, I. P. S. Sa a fost întronizat ca primul episcop al acestei Episcopii. La 29 iunie 1947, I. P. S. Sa este înălţat la rangul de arhiepiscop, iar la sărbătoarea Sf. Dimitrie, 26 octombrie 1947, este întronizat în vechiul scaun mitropolitan al restauratei Mitropolii a Banatului.

INTIUL MITROPOLIT AL RESTAURATEI MITROPOLII

Urcînd treptele scaunului mitropolitan al Timişorii, ca primul mitropolit după înălţarea organizaţiei bisericeşti bănăţene la rangul de mitropolie, I. P. S. Sa Mitropolit Vasile, vrednic urmaş al mitropoliţilor romîni de odinioară ai Banatului, imprimă un nou suflu de viaţă misionară şi culturală în Eparhie.

În personalitatea I. P. S. Sale de, apreciabile dimensiuni etice — expresie plenară a spiritului răsăritean — se îmbină în mod strălucit sufletul de sacerdot, energia creatoare, spiritul organizatoric, omul de cultură şi plin de dragoste faţă de popor.

Încetăm aci cu prilejul împlinirii unei decade de rodnică şi viguroasă arhipăstorire, cîteva din realizările înfăptuite în Mitropolia Banatului de Arhipăstorul nostru, sub lumina apostolatului evanghelic.

CTITOR DE CATEDRALĂ

In programul I. P. S. Sale, ntre primele preocupări, a fost terminarea Cateăralei mitropolitane, a cărei lucrări stagnau la venirea I. P. S. Sale în Timișoara. Greutățile inerente vremu-



rilor de război, sînt învinse, îngăduind astfel continuarea și terminarea lucrărilor. In anii 1945—1946, la intervenția I. P. S. S. Mitropolit Vasile, Guvernul de democrație populară, condus

de Ex. Sa Domnul Dr. Petru Groza, a acordat peste cincisute de milioane lei petru terminarea Catedralei mitropolitane din Timișoara.

Catedrala Timișorii — grandios monument de artă arhitectonică, sculpturală și picturală — realizată sub îndrumarea și directa supraveghere a I. P. S. S. Mitropolit Vasile, prin jertfelnicia credincioșilor bănățeni, care s-a manifestat în cele mai înalte și curate forme, s-a sfințit în ziua de 6 octombrie 1946, în cadrul unor grandioase festivități bisericești.

Catedrala Timișorii, ctitoria I. P. S. S. Mitropolit Vasile — prin monumentalitatea ei arhitectonică, splendoarea picturii ei, supfeșea artei sculpturale și prin finețea ornamentațiilor în marmură — este o mândrie a Banatului și a țării, monument bisericesc unic.

ANIMATOR AL VIETII CULTURAL-BISERICESTI

Venirea I. P. S. S. Mitropolit Vasile a stimulat viața cultural-bisericească a Eparhiei noastre. Pe lângă lucrările tipărite de I. P. S. Sa ca profesor: *Creștinismul și științele oculte și Cultul inimii lui Iisus la catolici*, și afară de afitea studii și articole publicate în revistele eparhiale, care se impun prin erudiție și savoaarea stilului, I. P. S. Sa a mai publicat ca Ierarh volumele: *Pirga Darului*, *cuvintări și Praznic luminat*, *ginduri de sărbători*, iar recent, sub pseudonimul „Bisericanul ortodox”, a îmbogățit literatura noastră teologică cu prețioasa lucrare de acută actualitate: „IN CE NE DEOSEBIM...?”, splendidă apologie a Ortodoxiei care reliefează în mod strălucit superioritatea și originalitatea genuină a tezaurului doctrinar al spiritualismului creștin ortodox față de concepția arbitrară a monarhiei papalității.

Activitatea culturală bisericească în Eparhie ia un avânt mai puternic odată cu venirea și funcționarea Academiei Teologice din Oradea la Timișoara, începând cu 1 noiembrie 1941. Profesorii cu o temeinică pregătire teologică, prin conferințe, predici și prin lucrările teologice publicate, contribuie la înălțarea credincioșilor spre culmile idealurilor creștine și la promovarea culturii teologice.

Sub arhipăstorirea I. P. S. S. Mitropolit Vasile au apărut la Timișoara următoarele lucrări teologice:

Prof. Dr. I. Petreună: *Spiritismul*

„ „ „ *Crede și nu cerceta?*

Prof. Dr. D. I. Belu: *Despre iubire*

Prof. Dr. Șofron Vlad: *Un păstor model*, sf. Ap. Pavel

„ „ „ *Sub semnul crucii*

Prof. Dr. Gh. Cotoșman: *Din trecutul Episcopiei Timișorii*

Sf. Iosif cel Nou

" "

Viața Sf. Iosif cel Nou,

Mitropolitul Timișorii și a toată
Țara Banatului

Prof. A. Popa: *Minăstirea „Săraca”*

Prof. Atanasie Lipovan: *Cîntări bisericești pentru toate sărbătorile de peste an*

Dr. V. Vlăduceanu: *Concordanță biblică antisectară*

Minăstiri bănațene

Sincel Iustinian Dalea: *Cuvîntul vieții, meditații duminicale*

Prot. M. Șora: *Indemnuri duhovnicești, predici*

" "

Păharul cu otravă

Prot. Șt. Lungu: *Rătăcirea sectarilor.*

Sub înaltul patronaj al I. P. S. Sale a apărut timp de șapte ani, „*Duh și Adevăr*”, organul omiletic al preoției din Arhiepiscopia Timișorii, care a polarizat în jurul ei cele mai de seamă condeie și pe cei mai distinși predicatori din țară și chiar de peste hotare (Prof. Petre Economof-Varna, Bulgaria).

Cu binecuvîntarea I. P. S. S. Mitropolit Vasile s-a tipărit „*Cartea de rugăciuni*”.

La acestea se adaugă organele oficiale: „*Biserica Bănățeană*”, „*Foaia Arhidiecezană*” și „*Mitropolia Banatului*” precum și calendarele eparhiale, apărute sub titlul: „*Tilcuirea sărbătorilor*” și „*Îndrumări tipiconale*”, toate acestea publicîndu-se sub directa îndrumare și supraveghere a I. P. S. Sale.

RESTAURATOR AL MINĂSTIRILOR BANĂȚENE

Banatul are și el vestigii străvechi de ortodoxie românească, stele minăstiri, care în trecutul nostru figurau ca însemnate citadele de cultură românească și oaze de pioasă reculegere. Expansiunea politică și religioasă a catolicismului habsburgic a distrus multe din aceste minăstiri. Unele au dispărut pentru totdeauna în zăările uitării, altele, nimbate de aureola trecutului reînvie din obscuritatea seculară a vremurilor.

Restauratorul acestor minăstiri reînviat — monumente religioase multiseculare, și giuvaere de artă românească — este I. P. S. S. Mitropolit Vasile.

Conșiderînd valoarea lor artistică și mai ales rolul lor de covârșitoare importanță în acțiunea de înduhovnicire a credincioșilor, cu purtarea de grijă a Arhipăstorului Banatului s-au restaurat vechile noastre minăstiri: „*Săraca*”, Partos, Lipova, Cebza și Mrăcunea, din fondurile eparhiale, prin jertfelnicia credincioșilor și cu ajutorul subvențiilor acordate de Stat.

Menționăm apoi schiturile „*Sf. Apostoli Petru și Pavel*” de la Bögiltin, raionul Orșova, și cel de pe Muntele Mic, precum

și minăstirile de maici de la Timișeni, ca și ctitorii ale I. P. S. S. Mitropolit Vasile, întemeiate la inițiativa I. P. S. Sale.

I. P. S. Sa a imprimat monahismului bănățean o nouă vi-
goare duhovnicească, îndrumându-l pe jăgașul unei noi vieți de
trăire duhovnicească. Astăzi se împletește armonic în minăsti-
rile noastre rugăciunea cu munca, prin organizarea și funcționa-
rea de ateliere în multe din aceste minăstiri. S-a întreprins apod
o serioasă acțiune de culturalizare a personalului monahal.

PE DRUMUL APOSTOLIEI

Marcind activitatea misionară a I. P. S. S. Mitropolit Vasile,
menționăm, că I. P. S. Sa încă de la venirea în fruntea Eparhiei
timișorene, însușit de permanentele idealului evanghelic a cău-
fat să viziteze cât mai multe parohii de la sate și orașe. Neprecu-
peșind nici o oboseală, I. P. S. Sa a cercetat cu enspusă dragoste



I. P. S. S. Mitropolit Vasile pontificind Sf. Liturghie
la Sf. minăstire „Săraca“

părintească parahiile cele mai izolate de la șes și de la munte, din
cuprinsul Arhiepiscopiei, găsindu-și mulțumirea sufltească, în a
bătători drumurile bănățene și a gusta bucuriile cele mai alese
lingă sușletul poporului dreptcredincios. Vizitele canonice, făcute
de I. P. S. Sa și sfințirile de biserici nou zidite sau renovate,
au fost popasuri duhovnicești, care au avut darul de a revărsa
asupra credincioșilor bogate roduri duhovnicești, de a mingila
sușletele și de a întări credința. Totdeodată ele au constituit și
tot alitea pruijuri de răsplătire a străduințelor vrednice de laudă
ale credincioșilor bănățeni. Sub arhipăstoria I. P. S. Sale s-au
făcut în Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului în 16 ani. 261
vizite canonice și s-au sfințit 101 biserici.

ADEVARAT PĂRINTE DUHOVNICESC

Suțiet generos, impresionant de emotiv, I. P. S. S. Mitropolit Vasile s-a dovedit a fi un adevărat părinte duhovnicesc, trăind cu o deosebită dragoste părintească at t cu preoții în subordine cît și cu credincioșii.

Pentru a stimula zeul pastoral și apostolatul evanghelic al preoțimii, I. P. S. Sa acordă distincții celor merituosi, răsplătește prin avansare în posturi superioare pe cei demni, dar și „MUS-TRA ȘI INDEAMNA CU TOATA INDELUNGA RABDARE ȘI INVA/ATURA” (II, Timotei, IV, 2) pe cei care nu se comportă la înălțimea chemării preoțești.

Avînd convingerea că propășirea Bisericii e în funcție de riva, pregătirea teologică și superioritatea etică a păstorului de suflete și a colaboratorilor săi cîntăreții bisericești, I. P. S. Sa ține ca personal să prezideze examenele de admitere și de diplomă la Școala eparhială de cîntăreți bisericești și la Seminarul Teologic din Caransebeș, precum și examenele de licență la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, pentru elevii și studenții eparhiei noastre. În cursul anului școlar se interesează apoi mereu de întreținerea, mersul învățămîntului și de comportarea morală a acestora. Majoritatea studenților în teologie primesc burse din partea centrului eparhial și din partea Statului.

Dragostea de părinte a I. P. S. Mitropolit se resfringe deopotrivă asupra preoțimii și credincioșilor vechi ortodocși ca și asupra celor reveniți. Refacerea unității de credință în Banat a găsît în I. P. S. Sa un aprig sprijinitor. Acțiunea de reintregire a Bisericii românești din Banat, comuniunea sufletească a credincioșilor s-a cimentat mereu, la glasul, îndrumările și îndemnul crhieresci ale Arhipăstăului, adevărindu-se cuvintele psalmistului: „Cîtde bine și frumos este să locuiască frații împreună” (Psalm 132, 1).

IERARH AL VREMURILOR NOI

În prezent, Biserica ort. rom. din Banat, prin Înaintestătătorul ei, și-a canalizat viața fără rezerve, pe drumul aspirațiilor poporului nostru, în slujba înaltelor idealuri de pace și de înfrățire. Preoțimea bănățeană este prezentă în freamătul de viață nouă, activînd cu însușețire alături de organele locale pentru ridicarea nivelului de trai al poporului nostru, pentru o viață mai fericită și mai îmbelșugată.

La conferințele de orientare ale preoțimii, prezidate de însuși I. P. S. Sa sau de delegați chiriari, prin pastorale și circulare, preoțimea este îndemnată să fie alături de popor, în drumul său spre lumină și progres social. În urma îndrumărilor și îndemnelor, primite de la centrul eparhial, preoții activează intens la căminele culturale și în acțiunea de alfabetizare, con-

tribuire astfel la culturalizarea credincioșilor și dau o contribuție prețioasă în campaniile agricole la contractările de produse agricole și animale cu Statul precum și în opera de socializare a agriculturii, îndrumând pașii credincioșilor spre sectorul socialist-cooperatist al agriculturii.

SUB SEMNUL PĂCII ȘI AL ÎNFRĂȚIRII

Considerând acțiunea pentru salvagardarea și consolidarea păcii ca o parte integrantă a misiunii Bisericii pe pământ, I. P. S. Sa nu încetează a da îndemn zi de zi preoșimii eparhiei noastre, să-și intensifice eforturile în slujba păcii și a vieții, polarizând în cadrul Comitetelor locale de luptă pentru pace, cât mai mulți credincioși. Glasul Arhiepiscopului Banatului răsună puternic precizând poziția Bisericii noastre dreptmăritoare în slujba păcii, la ședințele Comitetului regional de luptă pentru pace, la diferite mitinguri de protest împotriva experimentărilor termo-nucleare, la diferite adunări publice, organizate de Comitetul regional și orășanesc de luptă pentru pace.

În duhul crezului mărturisit, I. P. S. Sa îndrumă neîncetat preoșimea și credincioșii pe drumul păcii, al înfrățirii și al colaborării cu toate naționalitățile conlocuitoare.

În vederea dinamizării acțiunii pentru apărarea păcii, conferințele interconfesionale de luptă pentru pace s-au dovedit a fi cele mai potrivite mijloace. Și aci cuvântul cald al I. P. S. Sale vine să înădărne pe deservenții tuturor cultelor la înfrățire, pace și colaborare.

REALIZARI ECONOMICE GOSPODĂREȘTI

Sub directa îndrumare a I. P. S. S. Mitropolit Vasile s-au înfăptuit atâtea realizări și pe teren economic gospodăresc. La trei din mănăstirile mai mari din Banat s-au înființat ateliere, pentru ca din venitul lor să se asigure întreținerea personalului monahal, cu subvenții acordate și de centrul eparhial. Unitățile economice ale Arhiepiscopiei: fabrica de luminări, depozitul de obiecte bisericesti, tipografia orhidiecezană din Caransebeș și cea de la Timișoara, au luat o dezvoltare necunoscută în trecut. S-au zidit apoi atâtea biserici noi: Șipet, Timișoara-Colonia nouă, biserică schifului Bögiltin, Sacoșul Turcesc etc., iar în construcție sînt bisericile din Timișoara-Fratelia, Tomești-raionul Făget, biserica mănăstirească de la Mrăcunea...

Lucrări de pictură s-au făcut la bisericile din Caransebeș, Lugoj, Budinți, Idioara...

În proiect este împrejmuirea Catedralei mitropolitane din Timișoara cu gard, care să ocrotească grandiosul monument de artă bisericască.

PROCLAMAREA CANONIZARII SF. IERARH IOSIF CEL NOU

Un eveniment epocal de o covârșitoare importanță spirituală pentru Banat a fost proclamarea solemnă a canonizării Sf. Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș, fost mitropolit al Timișorii și a toată Țara Banatului (1650—1656), desfășurată la Timișoara, în cadrul unor grandioase festivități bisericești, în 6—8 octombrie 1956, în Catedrala mitropolitană.

Aducerea sfințelor oseminte nestricate de dinții vremii ale sfințului părintelui nostru Iosif, mitropolitul de odinioară al Timișorii și a toată Țara Banatului, de la minăstirea Partoșului și așezarea lor în catedrala mitropolitană din Timișoara, în urma canonizării ca sfinț al mitropolitului Iosif cel nou al Timișorii a însemnat o recunoaștere a înaltei trepte de spiritualitate creștină la care a ajuns într-un moment dat al istoriei, viața creștină din Banat și a vredniciei Bisericii bănățene de a-și avea suprema ei formă de organizație bisericească provincială. Aceasta așezare de moaște între zidurile Catedralei Mitropoliei noastre a venit să adauge la podoba rece și artistică a acestui Ston căldura de sfințenie a unuia din ierarhii Mitropoliei noastre ca mărturie pentru vrednicii din trecut, ca pildă de urmat în nădejdi de împlinire și adâncire duhovnicească a vieții creștine de azi încolo în Mitropolia noastră.

Banatul a fost în stare să-și păstreze etnicul nealtera, credința străbună cu nimic abătută de la cea moștenită din timpuri străvechi și organizația bisericească provincială superioară, sub chipul unei mitropolii milenare. Aceasta merită să fie considerat și apreciat ca un component de seamă în organizația actuală a Bisericii ortodoxe române și este îndreptățit să-și revendice locul ce i se cuvine în cadrul acelei organizații, potrivit cu vechimea istorică incontestabilă și cu vrednicia creștinească la care a ajuns viața credincioșilor din această mitropolie istorică. Iată de ce solemnitățile proclamării canonizării desfășurate la Timișoara, în prezența membrilor Sf. Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, vor rămâne amintiri neșterse în memoria credincioșilor bănățeni.

În fața raclei, care adăpostește sfințele moaște ale sf. Iosif cel Nou, din Catedrala mitropolitană, își pleacă credincioșii genunchii în rugăciune sfință de mulțumire către Dumnezeu pentru darurile de binecuvântare revărsate asupra mitropoliei noastre și ca tribut de cucernică admirație pentru înalta treaptă de vrednicie creștinească și de sfințenie creștinească ce a rodit pe vremuri în Mitropolia noastră.

Iată cîteva creionări care conturează în linii generale sporul de viață duhovnicească din mitropolia noastră sub actuala et

conducere, profitul spiritual, precum și prodigioasa și multiplă activitate a Înaintestătătorului Bisericii bănățene. Iată înfăptuiri realizate sub arhipăstorirea I. P. S. S. Mitropolit Vasile.

La împlinirea a zece ani de rodnică arhipăstorire a I. P. S. S. Mitropolit Vasile, clerul și credincioșii din Mitropolia Banatului îi prezintă Înalt Prea Sfinției Sale expresiunea celor mai alese simfăminte de dragoste filială, smeritul omagiu și prinosul lor de adâncă recunoștință, pentru tot ce a realizat, urându-i mulți ani în deplină sănătate, pentru a putea conduce și în viitor, cu aceeași înțelepciune Mitropolia noastră.

Intru mulți și fericiți ani, Înalt Prea Sfințite Stăpîne!

REDACTIA

„Mitropolia Banatului”





LA 10 ANI

Clerul și credincioșii din Banat, plini de recunoștință și emoție, au sărbătorit împlinirea unui deceniu de la restaurarea Mitropoliei Banatului și de la înscăunarea celui dintâi Mitropolit al restauratei Mitropolii, însemnat popas aniversar pentru Biserica Banatului, duminică, 27 octombrie 1957. În toate bisericile din satele și orașele din Banat s-au înălțat rugăciuni de mulțumită către Atotputernicul Dumnezeu pentru realizarea acum zece ani a aspirațiilor de veacuri ale credincioșilor din Banat.

La Timișoara, zorile dimineții din ziua de 27 octombrie, cu cer senin, anunță o zi de mare praznic. Superba simfonie a clopotelor Catedralei mitropolitane se revarsă ca o rugăciune slintă.

La orele 8.30, în dangăt de clopote I. P. S. S. Mitropolit Vasile, însoțit de păr. consilier administrativ Prot. Dr. M. Bănescu, sosește în fața Catedralei mitropolitane, fiind întâmpinat de un mare număr de credincioși și de un impunător sobor de preoți și diaconi, îmbrăcați în odăjdii, sobor compus din: Prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Lițiu, vicarul Episcopiei Arad, delegatul P. S. S. Episcop Andrei al Aradului, care fiind suferind n-a putut participa la această solemnitate, Prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman, vicarul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului; Prot. Ic. Stavr. I. Geția, consilier arhiepiscopesc i. r., Prot. Ic. Stavr. Dr. P. Țiucra, fost protopop al Timișorii, Prot. Dr. I. Crețiu și Prot. Dr. V. Vlăduceanu, consilieri administrativi la Arhiepiscopie, Prot. Dr. Zeno Munteanu, directorul Școlii eparhiale de cântăreți bisericești și ai Seminarului Teologic din Caransebeș, P. P. Dr. I. Petreună, C. Vuia, protopopul Timișorii, Prot. I. Nicorescu, pr. D. Botău și diaconii Catedralei mitropolitane S. Bîtea, I. Botău, I. Gașpar și I. Drăgoi.

Intrind în Catedrală, în acordurile imnului arhieresc, executat de Corul catedral, sub conducerea dlui prof. Dr. N. Ursu, se începe Sf. Liturghie, pontificată de I. P. S. S. Mitropolit. Răspunsurile liturgice le dă impresionant Corul catedral.

În cadrul Sf. Liturghii, I. P. S. S. Mitropolit a hirotesit intru Iconom Stavrofor pe preotul octogenar I. Nicorescu și a hirotonit intru presbiter pe diaconul Anton Cirpan pentru parohia Iertof, iar pe tânărul T. Boteanu intru diacon pe seama parohiei Peciul Nou.

La Priceasnă I. P. S. S. *Mitropolit Vasile*, urcînd amvonul, într-o magistrală și impresionantă cuvîntare a spus între altele:

În situația izolată, în care se găsea Dacia, creștinismul a putut pătrunde mai ușor, fără să intîmpine greutățile de care s-a izbit în restul imperiului roman. Aici n-a intîlnit nici rezistența iudeilor, nici atacurile filozofilor epicurieni, stoici, etc. Suflul geților și al dacilor luminat de credința într-un zeu suprem și în nemurirea sufletului, fiind deci aproape monoteist, a constituit un teren prielnic pentru primirea principiilor monoteismului și ale spiritualismului creștin.

I. P. S. Sa a vorbit apoi despre organizația Bisericii primare, care s-a orientat după organizația statală: prefecturi, eparchii și provincii. Episcopul din centrul provinciei, din metropolă, se numea mitropolit, episcopul din orașul mamă. Că Banatul figurează în evul mediu foarte de timpuriu cu organizație mitropolitană, rezultă că aici creștinismul a ajuns la asemenea înflorire, încît chiar și în epoca migrațiunii popoarelor și-a avut episcopi aleși mai apoi mitropolia sa. Cum o asemenea înaltă organizație bisericească presupune și existența unei organizații statale, I. P. S. Sa a adus ca exemplu un episod din epopea *Nibelungilor*, unde se spune că Atila a trimis luptători la granița regatului său din munții valahilor. Rezultă deci că ceea ce a păstrat tradiția la germani, în legătură cu existența în epoca lui Atila, a unei organizații statale la valahi, este o realitate pe care o confirmă de o parte bazilica antică cu bapstisteriul episcopal, zidite din cărămizi romane, cu sigilul Leg. XIII Gem. din sec. III—IV, din Morisena, Cenadul de astăzi, iar de altă parte cronicile maghiare din secolele X—XII. După mărturia acestor cronici, la venirea ungurilor exista în Banat un principat condus de ducele Glad, cu al cărui strănepot s-a luptat însuși Ștefan cel Sfînt al ungurilor.

Istoriografii moderni maghiari vorbesc despre existența Episcopiei Timișorii, ca stînd sub jurisdicția Arhiepiscopiei autocefale a Ohridei. Episcopia aceasta, după mărturia cronicarilor bănățeni, a fost ridicată la rangul de mitropolie, cu reședința în capitala provinciei, la Morisena, unde și-au avut reședința principii romîni dinaintea lui Optum, precum și conducătorii (Kaganii) popoarelor migratoare (Baian al avarilor, Atila al hunilor). După decapitarea lui Optum, prin trădarea generalului său Cenad, mitropolitul romîn este scos din Morisena și mutat la minăstirea zidită de Cenad la Orosłamoș și de acolo, la 1186, la minăstirea zidită de chinezii romîni în mlaștinile Birzavei, la Partoș. În veacul următor, mitropolitul romîn se așează în noua capitală a Banatului, care este Timișoara, unde îl vom afla pînă acum 200 de ani, cînd cu moartea mitropolitului Gheorghe Popovici, ultimul mitropolit romîn al Timișorii, viața acestei mitropolii cu existență milenară, încetează.

În anul 1848, 30.000 de romîni, pe Cîmpul Libertății de la

Lugoj, din 15/27 iunie 1848, sub conducerea tribunului Eutimiu Murgu, hotărăsc să aleagă pe cale sinodală, pe „obișnuitul mitropolit românesc al Timișorii”. Tradiția scaunului mitropolitan al Timișorii a rămas atit de adinc în conștiința autohtonilor Banatului, încit aceasta s-a impus cu o putere de nestăvilit.

Acum 10 ani a fost lăsat de Providență ca hotărîrea strămoșilor noștri de la 1848 și dorința de totdeauna a rominilor, care au locuit și apărat acest pămînt al Banatului, să fie înfăptuite, odată și pentru totdeauna. Inaltul Guvern al țării, ținînd seamă de această tradiție și de acest deziderat al credincioșilor bănățeni, a decretat restaurarea străvechiului scaun mitropolitan al Timișorii, ilustrat de atîția mari ierarhi, din mijlocul cărora se desprinde figura luminoasă a sf. Iosif cel Nou de la Partoș ale cărui sf. moaște astăzi sporesc cu podoaba lor duhovnicească podoabă artistică rece, neinsuflețită a Catedralei noastre mitropolitane.

I. P. S. Sa a încheiat tăcînd un vibrant apel la credincioșii noștri, ca să fie la înălțimea jertfelor înaintașilor noștri, cercetînd slujbele din catedrală, ascultînd și urmînd în viața lor învățătura și îndemnul ce li se dau aci și încălzînd cu căldura sufletului lor de creștini convinși și cu, podoaba virtuților lor creștinești frumusețea de aleasă valoare artistică a interiorului sfintei noastre biserici catedrale, și sprijinînd și cinstînd înalta noastră instituție spre a-și putea îndeplini misiunea ei în slujba mîntuirii sufletelor și înălțarea Patriei noastre scumpe.

A urmat apoi un Tedeum, în cadrul căruia I. P. C. Sa Prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Lițiu, vicarul Episcopiei Arad, a rostit, ca delegat al P. S. S. Episcop Andrei al Aradului, următorul cuvînt:

*Inalt Prea Sfințite Stăpîne,
Iubiți credincioși,*

Cu prilejul împlinirii a zece ani de la restaurarea istoricei Mitropolii a Banatului și întronizarea I. P. Sf. Voastre ca primul Mitropolit al restauratei Mitropolii, îngăduiți-mi ca, în numele Prea Sfințitului episcop Andrei al Aradului, al clerului și credincioșilor din această eparhie, să exprim cele mai sincere și calde urări de sănătate, viață îndelungată și pașnică, precum și o cit mai rodnică păstorire.

În cununa Ortodoxiei romîne, *Biserica bănățeană este o perla strălucitoare de mare preț.*

Readusă la viață în anii puterii populare, cînd voința popoului a putut să se impună peste veleitățile și socotelile interese ale celor din trecut, Mitropolia Banatului este o realitate întemeiată întîi de toate pe *unitatea geografică* care leagă eparhiile Caransebeșului, Timișorii și Aradului, regiunea sud-vestică a pămîntului Patriei noastre.

Ea este întărită de *tradiția istorică* exprimată atit de scurt dar semnificativ de către revoluționarii de la 1848, în Adunarea

de la Lugoj, care cereau pe „obișnuitul Mitropolit românesc” în locul unor arhipăstori străini de neamul credincioșilor lor.

De asemenea această Mitropolie se sprijină pe *tradițiile spirituale*, în cult, în cîntare și în întreaga viață bisericească, aceleași de la Caransebeș, la Timișoara și Arad și chiar pînă în nordul graniței de vest a Patriei noastre.

Pămîntul românesc este astfel așezat încît, între Dunăre, Munții Apuseni, Crișuri și Tisa, se delimitează o regiune cu un *specific* deosebit, căreia din vremuri străvechi i s-a spus „țară” — țara Banatului. În această regiune s-au păstrat, mai bine ca în multe alte regiuni, urme neîndoelnice despre continuitatea și credința dreptmăritoare a poporului român organizat în voievodate și cnezatele sale strămoșești. Este o realitate geografică a pămîntului Patriei noastre a cărei locuitori au avut de veacuri strînse legături. Cu atît mai mult, în ce privește viața religioasă romînii ortodocși din ținutul astfel delimitat, au avut întotdeauna strînse legături bisericești.

Istoria ne dovedește că această regiune a avut întotdeauna, în cel mai autentic spirit al caonanelor Bisericii ortodoxe, o singură căpetenie supremă bisericească, chiar cînd acest lucru n-a fost menționat de cronicile stăpînilor vremii. Astfel încît, ceea ce cereau revoluționarii de la 1848 corespundea pe deplin atît unei realități geografice cît și unei tradiții istorice incontestabile.

În adevărat, că vreme de aproape două veacuri, teritoriul Arhiepiscopiei de Timișoara a fost împărțit între Episcopiile vechi ale Caransebeșului și Aradului, acesta din urmă născînd grija suflatească a credincioșilor din așa numitele „părți anexate din Banatul timișan” de la 1865 pînă în 1939. Mitropolia Banatului, orașul Timișoara, nu avea nici măcar un episcop ortodox român.

Mitropolia Banatului și-a reluat firul vieții, precum am spus, în anii puterii populare întrunind sub aripile ei ocrotitoare pe toți credincioșii romîni din ținutul delimitat de Munții Apuseni, Dunăre, Crișuri și granița sud-vestică a țării.

Episcopia Aradului, precum este în deobște cunoscut, a dat o contribuție de seamă la reînființarea acestei Mitropolii.

În cele aproape două veacuri de întrerupere a continuității Mitropoliei Banatului, Episcopia Aradului, a menținut unitatea în cult, în cîntarea cu care laudăm pe Dumnezeu și în toată viața bisericească. La Timișoara, ca la Caransebeș și Arad, pînă în Bihorul și Sătmarul îndepărtat este aceeași cîntare, același glas de laudă lui Dumnezeu.

Mă simt dator să amintesc aici că. Prea Sfințitul nostru episcop Andrei — precum este iarăși în deobște cunoscut — nu s-a lăsat amăgit de vreo *ambitție deșartă*, nici de *crutată* vreo osteneală, la vremea sa, spre a împlini dorința credincioșilor săi bănăteni de atunci, aceea de a-și vedea în orașul de reședință al Banatului, pe „obișnuitul Mitropolit românesc” ales în chip atît de fericit în persoana I. P. S. Voastre, vrednic fiu al Banatului.

Inalt Prea Sfințite Stăpîne,

Cu trupul încă suferind și neputînd veni aici, Prea Sfinția Sa Părintele Episcop Andrei este de față sufletește la acest praznic mareț al Mitropoliei Banatului și al Inalt Prea Sfinției Voastre.

Prea Sfinția Sa m-a incredințat să exprim, că acea credință cu care a pășit înainte cu zece ani la sprijinirea reactivării Mitropoliei Banatului, o nutrește și astăzi; că legătura dragostei sufletești și a frățietății în Domnul nostru Iisus Hristos cu care se simte legat de Inalt Prea Sfinția Voastră din anii tinereții, o are și astăzi și o va păstra întreagă și nestrîcătă pînă la capăt, ea constituind o piatră vie în temelia Mitropoliei pe care o aniversăm. Prea Sfinția Sa, și noi toți împreună, credem în trăinicia Mitropoliei Banatului căci ea este întemeiată pe piatra cea tare a credinței moșilor și strămoșilor noștri, pe voința poporului nostru dreptcredincios și de aceea „nici porțile iadului nu o va birui“.

Chezășie a trăiniciei ei este fără îndoială înțelepciunea cu care Inalt Prea Sfinția Voastră veghiați la cirna ei.

De aceea, azi, cînd se împlinesc zece ani de viață a acestei Mitropolii reactivate, zece ani de frumoase realizări ale Inalt Prea Sfinției Voastre, rugăm pe bunul Dumnezeu ca Mitropolia să aniverseze încă multe zeci și sute de ani de fericite realizări, iar Inalt Prea Sfinției Voastre să Vă dăruiască „zile îndelungate, cu pace, sănătate și întru toată bună sporire, spre călăuzirea turmei cuvîntătoare pe calea mîntuirii“, spre binele Patriei și poporului nostru și spre slava sfîntei noastre Biserici.

Întru mulți și fericți ani, Inalt Prea Sfințite Stăpîne!

După Tedeum, în sunetul armonios al clopotelor Catedralei, I. P. S. S. Mitropolit a ingenunchiat în fața raclei rostind rugăciunea către Sf. Ierarh Iosif cel Nou.

După masă a avut loc, în Catedrala mitropolitană, un concert religios, la care și-au dat concursul Corul catedral sub conducerea dlui prof. Dr. N. Ursu, Corul mixt dirijat de dl. Tr. Dragodan și Corala „Speranța“ dirijată de C. Maghețiu, din parohia Timișoara II, Corul „Înălțarea“-Timișoara III, dirijat de pr. Liviu Surlașiu și Corul bisericesc Timișoara IV, dirijat de prof. I. Lina.

*

Cu prilejul aniversării unei decade de la restaurarea Mitropoliei Banatului, s-au expediat din partea I. P. S. S. Mitropolit Vasile, telegrame omagiale: Excelenței Sale Dlui Dr. Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, Excelenței Sale Dlui Chivu Stoica, președintele Consiliului de Miniștri, Prea Fericitului Patriarh Justinian și Dlui Dumitru Dogaru, secretar general al Departamentului Cultelor.



Cortegiul inconjurind „Catedrala Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române” de la Alba-Iulia, cu prilejul solemnităților religioase din 21 octombrie, 1948.



Decada Aurea

In toamna anului 1947 într-o duminică însorită de octombrie, s-a prăznuit în Arhiepiscopia noastră cu un înalt sentiment de evlavie, demn de măreția acestui eveniment epocal, în-doit în fețe: Reînființarea Mitropoliei Banatului și întronizarea primului mitropolit al reînființatei Mitropolii, în persoană înalt Prea Sfinției Sale Dr. Vasile Lazarescu.

Glasul clopotelor se împletea armonic cu rugăciunile preoților și cântările de strană, înălțându-se spre ceriuri în semn de evlavie și adîncă recunoștință către Atotputernicul Dumnezeu care a împlinit a-pirațiile de veacuri ale credincioșilor noștri. Cine a avut șericirea să guste din măreția acestui praznic în însăși Metropola, și-a adunat comori în suflet cari nu le va uita.

„Ochii gândului ne duc cu zece ani în urmă și prin pilda vremii revedem acolo, în Timișoara, în Catedrala mitropolitană, toată strălucirea acestui praznic, rămas viu în amintirea tufurilor. Măreția Catedră bânățeană, înveșmîntată în toată po-doaba și strălucirea ei, a înălțat spre ceriuri, prin cupolele sale sf. Liturghie arhieria că la care au participat conducătorii Statului, ai Guvernului, membrii sf. Sinod în frunte cu Patriarhul Țării, clerul și credincioșii ca și reprezentanții celorlalte culte din țară.

In acordurile sublime ale corului mitropolitan care intona un imn de slavă, I. P. S. Sa Dr. Vasile Lazarescu, arhiepiscopul Timișorii și Caransebeșului și Mitropolitul Banatului, urcă treptele tronului și cu majestuoasa-l înfățișare chiriarhală, cu duh și vervă înaripată, rostește cuvîntul aniversar.

„Eheu fugaces labuntur anni“.

Consecvent legămîntului făcut I. P. S. Mitropolit Vasile a purces la drum. Fiind cel dintîi înalt ierarh bânățean doctor în teologie și cu alese studii de litere și filozofie în țară și stră-inătate care a părăsit catedrala teologică universitară urcînd treptele tronului arhieresc, din înălțimea acestuia, s-a dăruit cu totul cauzei, pînă la jertfîrea de sine, pentru înfăptuirea idealului în slujba căruia a fost rînduit. Imbinînd rugăciunea cu munca fără preget, din zori și pînă tirziu în noapte, liturghisînd și citînd, scriînd, ascultînd și ndrîmînd, în Catedrală sau la Reședință, în capelă sau în birourile eparhiale, la examene sau la conferințe, la ceașurile de îndrumare pastorală sau în vizitațiile canonice cu sfințiri de biserici sau inopinate, în pelerinaje sau procesiuni, I.

P. S. Sa a reușit în scurt timp să însușe, peste tot, un spirit nou de muncă și de încredere, o disciplină și un respect demn de chemarea preoțească.

Ca profesor și pedagog creștin care a modelat suflete și a educat caractere pentru viața bisericească, a făcut tot mai simțită școala și disciplina în Biserică, îndrumând cu părintească grijă pe toți, apreciind și stimulind pe cei mai zeloși și dojenind, cu gând de îndreptare pe cei întrelăsători.

Inconjurat din capul locului de cele mai valoroase și cele mai destoinice elemente pe care le-a recrutat din mijlocul preoșimii, a reușit dintru început să dea conținut acestei superioare organizații bisericești, cu forțe și mijloace proprii, ridicate din sinul ei. Asigurând astfel conducerea centrală, s-au organizat și protopopiatele ca organe de legătură între Consiliul Arhiepiscopesc și parohii. Protopopii fiind mai numeroși și mai îndepărtați de centru dar cu tot mai multă răspundere care derivă din însuși principiul statornicit de I. P. S. Sa că protopopului i se acordă un larg câmp de activitate, — la conferințele protopopești de la centru li s-au făcut cu orice prilej adevărate cursuri și li s-au dat toate îndrumările necesare, în comun și fiecărui în parte, pentru ca activitatea lor de birou sau de pe teren să fie mai roșnică și mai utilă.

În felul acesta, sudura dintre conducere și preoții de la parohie devenind tot mai perfectă, s-a ajuns ca în decurs de câțiva ani să secunoască în deaproape și pînă în cele mai mici amănunte starea fiecărei parohii, cu situația preotului, a bisericii, a casei parohiale și a credincioșilor, cu aspirațiunile și specificul lor.

Prin vehicularea îndrumărilor de la centru în parohii și prin prezentarea cerințelor parohiilor către Sf. Arhiepiscopie prin mijlocirea protopopului, s-au risipit pe nesimțite sentimentele degradante de frică de care era cuprins altă dată preotul de la țară ajuns în fața chiriarhului său pe care, de la actul hirotonirii, cine știe cînd i-a fost dat să-l mai vadă vreodată în viață...

La apropierea dintre chiriark și preot a contribuit fără îndoială contactul de muncă devenit tot mai mare în ultimul timp.

Unul din țelurile I. P. S. Sale, comunicat protopopilor, încă în primii ani de activitate, a fost sfințirea tuturor bisericilor de către arhiereu. S-a constatat că biserici vechi, din parohii mari și fruntașe, în multe cazuri situate în imediata apropiere a centrului eparhial, cum au fost de pildă cea din Buchin sau cea din Jupa, sau altele așezate pe șoseaua principală ca cea din Zăguzeni sau cea din Iaz, n-au ajuns să fie sfințite de arhiereu. Făcîndu-se cunoscut acest deziderat al I. P. S. Sale care este de altfel și o imperioasă cerință canonică, preoțimea s-a așternut la treabă.

Intîlnirea chiriarhului cu preotul și cu credincioșii din parohie la asemenea ocazii e din cele mai emoționante și înduioșătoare. Preotul, ca un chivernisitor al talentului stăpinului său, are jericitul prilej să dea socoteală despre toată munca și roadele activității sale și să-și arate iscusința și priceperea sa. Nu se face nimic comandat dinainte; se lasă totul la inițiativa locală și fiecare parohie își are specificul ei care se remarcă îndată.

Ca și în al. regiunii, I. P. S. Sa sesizează îndată totul și apreciază, laudă sau mustră, dar totul se petrece într-un cadru sărbătoresc care așchide inimile spre bine și frumos și le face să respingă necuvanța pentru viitor.

Astfel de vizite canonice au ocazionat frumoase realizări - unele parohii ca rezidirea bisericii la Virciorova, construirea casei parohiale la Petroșnița, îngrădirea cimitirului la Obreja, organizarea corului bisericesc din Prisaca, instruirea cîntăreților de strană la Crișma, alcatuiri de cronici parohiale, alinieri de morminte în cimitir, ajutorarea săracilor, repararea troițelor și a crucilor de pe cîmp, etc.

Conferințele lăutare preoțești organizate pe fiecare protopopiat ca o continuare a cursurilor de îndrumare preoțească, contribuie iarăși la apropierea sufletească dintre chiriarh și preoți. Aceste conferințe, la care participă activ toți preoții din protopopiate au fost prezidate în repetate rînduri la toate protopopiatele de către I. P. S. Sa, care a patronat ședințele, a urmărit referatele și a condus discuțiile angajate de preoți dînd îndrumările necesare la aplicarea concluziunilor pe teren.

Astfel: vizitele, conferințele preoțești, slujirea în sobor, munca și realizările din parohie pe toate terenurile de activitate, ținuta și comportamentul preotului, sînt tot atîtea ocazii și mijloace prin care I. P. S. Sa a ajuns să cunoască în deaproape pe fiecare preot în parte în așa măsură, că nu odată cînd în calitate de-o dețin, încercînd să obțin anumite distincții pentru încurajarea unor preoți mai destoinici, am fost convins pe loc cu pricebe concludente că este necesar să mai așteptăm... Au fost și cazuri însă, cînd aprecierile I. P. S. Sale au premers recomandărilor noastre, comunicîndu-se verbal sau în scris și acelea au fost cele mai meritorii...

Părăsind catedra teologică universitară căreia și-a dedicat tot elanul tinereții și aleasa cultură teologică-filozofică, sprijinită pe cunoașterea mai multor limbi străine, unde a sădit în sufletele studenților comoara adevărurilor creștine, I. P. S. Sa a răspuns chemării la apostolat și, din înălțimea tronului arhiepiscopesc, a desăvîrșit această operă, învățînd pe cei învățați și canalizînd energiile de muncă creatoare ale preoțimii noastre pentru întărirea credinței creștine în general și pentru consolidarea Bisericii ortodoxe bănățene, în special.

Ca înalt ierarh și intelectual de rasă, cu principii moderne a înțeles că, fără a atinge dogmele și canoanele, Biserica va trebui să țină pas cu vremea ca să satisfacă cerințelor și aspirațiilor secolului vitezei, al culturii și al celor mai temerare invenții și descoperiri, înalt Prea Sfinția Sa a făcut din Reședința mitropolitană un adevărat așezământ de cultură și artă, unde alături de valoroasele picturi, machete bisericești și opere de cultură teologică se înfățișează tablourile clasice de renume mondial și operele scriitorilor clasici și moderni ai literaturii și ai științei, din țară și străinătate, adevărat tezaur adunat în cursul timpului.

Mărturii despre această muncă prodigioasă și sistematic depusă pe altarul credinței ortodoxe stau lucrările: Pîrga Darului, substanțial volum de predici pentru toate praznicile împărătești, cărțile de rugăciuni apărute în mai multe ediții, nenumăratele scrisori pastorale de la sărbătorile mari de peste an, variatele articole publicate în organele eparhiale: „Biserica Bănățeană”, „Duh și Adevăr” și „Mitropolia Banatului” precum și lucrarea apologetică de mari proporții apărută recent: „In ce ne deosebim...?” menită să pună un reazim la consolidarea reintegrării Bisericii strămoșești din țara noastră.

Dacă toate aceste frământări de neconținută muncă, răspîndite cu dărnicie pe toate tărîmurile de activitate alcătuiesc sufletul Mitropoliei noastre, atunci inima acestei înalte instituții o reprezintă fără îndoială, Catedrala Mitropolitană.

Ieșită din frământările războiului martiră, cu acoperișul străbătut de bombe, fără icoana hramului pe frontispiciu, cu pictura neterminată, cu o mulțime de lipsuri de mobilier și la sistemul de încălzire, cu burlanele de scurgere deteriorate, se prezenta într-o stare de îngrijorare. De aceea, în anii de după război, I. P. S. Sa și-a îndreptat toată atenția spre Catedrală și, făcînd stăruitoare apeluri la cler și credincioși, cu sprijinul organelor de Stat, a reușit ca în decurs de patru, cinci ani s-o termine în întregime pînă în cele mai mici amănunte.

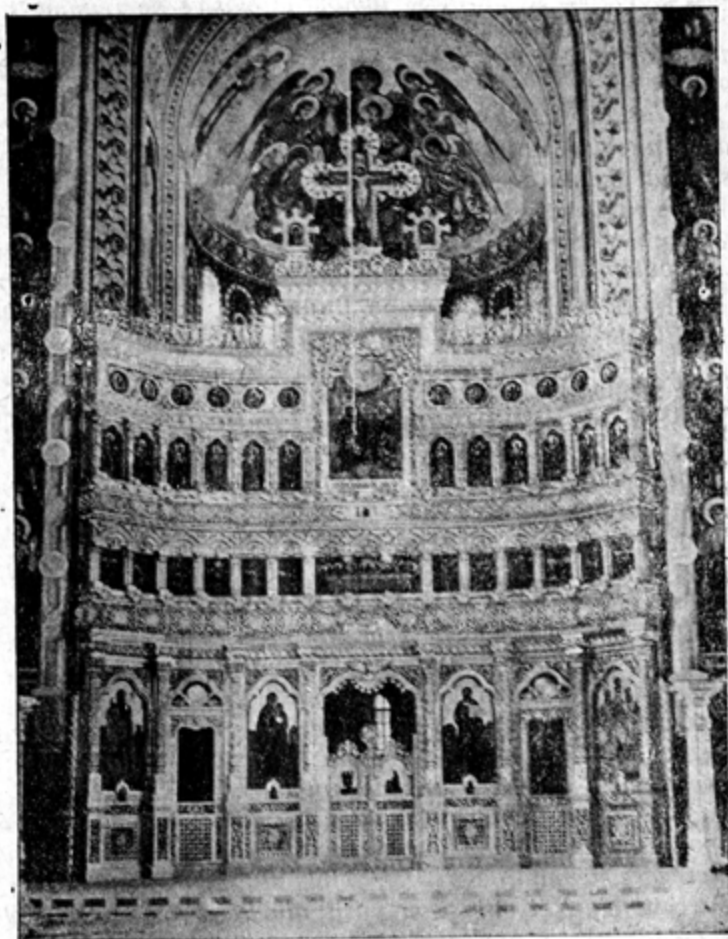
Actul sfințirii Catedralei, care a premers celui al restaurării Mitropoliei a găsit-o complet terminată și împodobită cu toate cele necesare, demnă de a fi jertfelnic și amvon.

Pretuită de toți cîți și-au găsit alinare, prosternați pe lespezile ei, în fața icoanelor atît de expresive, această Catedrală cu prestanța unui Dom occidental ce rivalizează cu marile catedrale din Apus, a atras, aici, în capitala Banatului, atenția multor vizitatori de toate naționalitățile și de toate credințele, care, vizitînd-o, i-au dus renumele peste hotare...

Dar, sublimitatea idealului de sfințenie acest sfînt lăcaș l-a atins în toamna anului trecut cînd, în ziua de 7 septembrie 1956 a primit în pronaosul ei racla Sf. Iosif de la Partoș, canonizat și așezat într-însa după rînduiala canonică și lăsat în grija I. P.

S. Mitropolit Vasile de către însuși Patriarhul Țării, ca sînt localnic.

La acest praznic mareț care pune în lumină curată înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor toate înfăptuirile Mitropoliei Banatului ocîrmuită cu înțelepciune, căldură și pricepere de către I. P. S. Sa Mitropolitul Vasile, în cei zece ani de la restaurare care; dimensionați în merite și realizări, constituie decada de



Iconostasul Catedralei mitropolitane din Timișoara.

aur a acestei Mitropolii, ne îndreptăm cu toții gîndurile și simțirile spre Cel Atotputernic, rugîndu-L cu inimi fierbinți ca să dăruiască I. P. S. Sale sănătate, putere de muncă și viață îndelungată, ca să ducă înainte destinele Mitropoliei noastre, spre orizonturi luminoase.

INTRU MULȚI ANI ÎNALT PREA SFÎNȚITE STĂPINE!
Prot. I. RACOVEANU-NERA

Ale Tale, dintru ale Tale...

Plinescu-se, anul acesta, în luna lui octombrie, zece ani de la restaurarea Mitropoliei bănăţene şi reluarea succesiunii ierarhice a „obişnuitului Mitropolit românesc” timişorean, din veac.

Un deceniu nu e prea mult nici într-o viaţă de om, dar-mi-te pentru o întreagă istorie de slujire lui Dumnezeu şi poporului dreptcredincios din această margine de ţară. Inseamnă însă mult prin înfăptuirile concrete şi într-adevăr istorice, care ne cheamă la acest popas aniversar, spre seceriş duhovnicesc, să adunăm cu bucurie spice pururea de viaţă.

Acest răstimp de zece ani a dominat, în piatră, marmoră şi aur închinat lui Hristos, ca odinioară înaintea Iesiei din Vifleem, de preafrumoasa noastră Catedrală mitropolitană, care întruchipează — nu cutez să-i spun: mesianic — visurile şi strădaniile de demult şi de azi ale credincioşilor noştri.

Dar ceea ce-i adaugă, mai presus decît arhitectonic, la frumuseţe, este spiritul viu ce-o animă, în care modernul cu tradiţionalul se-mpletesc armonios. De pe amvonul acestui sfînt şi măreţ locaş a răsunat ca un program şi ca o făgăduinţă, acum zece ani, la întronizare, cuvîntul celui dintîi Mitropolit al restauratei Mitropolii, Înalt Prea Sfinţitul Dr. Vasile Lazarescu: „Ca nişte moştenitori vrednici de înaintaşii lor, noi trebuie să tindem a şi păstra pentru totdeauna această sfîntă moştenire, spre slava lui Dumnezeu şi sfinţirea şi mîntuirea noastră”.

Mai presus decît specificul local, atît de caracteristic în simfonia armonie a Ortodoxiei, unitatea Ierarhiei garantează, aşadar, unitatea nestirbită a credinţei cu toate manifestările ei în afară. Viaţa bisericească, pînă la cele mai izolate parohii din Arhiepiscopie, nu poate fi despărţită de însaşi viaţa Ierarhului, care-i este creierul şi inima. Fiindcă ritualul, cultul divin cu tot ce ţine de el, această comoară a sufletului bănăţean, e una din grijile Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit.

În cinstea sf. Iosif s-a compus un acatist, sub auspiciile şi cu revidierea textelor, în ultima instanţă, de

către Înalt Prea Sfințitul Vasile. E un prinos al credinței și al inimilor noastre, scris după canoanele și regulile genului, care se citește regulat la Catedrală, după obișnuita rânduială a Bisericii pravoslavnice îndeobște. Și totuși Mitropolitul Iosif e un Sfânt al nostru, al bănățenilor, trăit pe meleagurile noastre și cinstit după obiceiurile noastre tradiționale.

Liturg de mare prestanță și de cucernică evlavie, pînă la lacrimi, în fața sfîntului prestol, și cunoscător desăvîrșit al serviciilor divine la altar și la strană, Înaintestătătorul de azi al Bisericii bănățene s-a preocupat întotdeauna de rînduiala sfîntelor slujbe, conform cu dispoziția biblică: „Toate cu cuviință și după rînduială să se facă” (I Cor. 14, 40). Prin grija Înalt Prea Sfinției Sale, avem în fiecare an publicat cu de-amănuntul, odată cu calendarul, și Tipicul slujbelor de peste tot anul. O contribuție de seamă la uniformizarea cultului divin în toată Biserica Ortodoxă Română, dar nu mai puțin o contribuție specifică a Mitropoliei bănățene, cu osteneala celor mai iscusiți tipicari din partea locului, după vechile tradiții ale slujirii și cîntării stranelor la noi.

Cîntarea noastră bisericească e și ea o parte din „Sfînta moștenire, spre slava lui Dumnezeu și sfințirea și mîntuirea noastră”. E încărcată de valori duhovnicești, ca fagurele de miere, pentru că generații întregi de înaintași și-au pus în versul cîntat la strană, tot dorul după mîntuire.

Există de bună seamă un „specific bănățean” al cîntării noastre bisericești, o nuanță locală în manifestările de unitate în diversitate, atît de caracteristice Ortodoxiei, care dăruie un cer comun atîtor națiuni cu limba lor, cu obiceiurile și specificul lor național și local.

Unui frate de dincolo de Carpați, care-și făcuse observațiile sale despre „marea desebire” dintre cîntarea noastră bisericească și cea de la ei, i-am cîntat nu de mult „podobia” Bogorodicinei: „De frumusețea fecioriei tale...” Pentru ca să recunoască în sfîrșit și el că melodia aceasta seamănă cu a lor mai mult decît și-ar fi închipuit...

Socot că asemănarea își are următoarea explicație concludentă: Podobiile, nefiind prea des întrebuințate, au rămas în melosul lor genuin; pe când cîntările bisericești obișnuite, mai des uzitate, și-au dobîndit specificul locului, prin influența reciprocă cu melodiile populare bănățene. Asemănarea intrinsecă, și nu „marea deosebire” dintre cîntările noastre bisericești, apare și la melodiile tropărești obișnuite. Uneori e suficient ca să le cînti în tonalitatea minoră, pentru ca să remarci îndată asemănarea cu melodiile glasurilor din Arhiepiscopia Sibiului, atît de aproape de psaltichia de dincolo de munți....

Cînd Timișoara și-a primit Școala sa de cîntăreți bisericești, ale cărei îndatoriri le-a preluat mai apoi Școala Medie de sub conducerea distinsului profesor Constantin Vladu, la Caransebeș — atunci Înalt Prea Sfințitul, luptînd cu greutățile începutului, a chemat în fruntea ei pe profesorul emerit Nicolae Firu, cel ce s-a învrednicit să poarte pînă în Bihor faima cîntării bisericești bănățene.

Prin grija și sprijinul moral și material din partea Vlădiciei de la Timișoara au apărut și cele două volume de „Cîntări bisericești pentru toate sărbătorile de peste an, după vechile melodii obișnuite în Banat și Crișana” ale regretatului profesor Atanasie Lipovan către sfîrșitul vieții sale cantor la Catedrală.

Melodiile troparelor pe care prof. Dr. Ursu le-a armonizat și le cîntă cu Corul catedral, i-au fost indicate de acelaș Păstrător al sfîntei noastre moșteniri, spre slava lui Dumnezeu și sfințirea și mîntuirea noastră.

...Și iată că mult înseamnă un deceniu, dacă nu după numărul anilor, apoi desigur pentru mîndrețea rodurilor de pe crengile încărcate de fapte ale Bisericii. Crengi aplecate, la noi, spre acest pămînt bănățean, din care ele își trag seva rodnică. Spre care pămînt fructele de multiseculare datini se apleacă, precum la Liturghie se înalță lui Dumnezeu Sfintele Daruri: „Ale Tale, dintru, ale Tale, Ție-ți aducem de toate și pentru toate!”

Prot. *Petru Bogdan*
Timișoara

Lupta și jertfa pentru Mitropolia Banatului

— Aspecte istorice —

Preoțimea noastră din Banat n-a dat valori culturale deosebite decît tirziu, dar a făcut ceva mai mult: a păstrat ființa și sufletul poporului și a dat cuprins noțiunii de credință și libertate, croind drum de luptă și jertfă pentru dobîndirea lor. Ea apare în fruntea credincioșilor nu ca vărsătoare de sînge ci ca apărătoare și implinitoare a dreptății, cum se dovedise în sec. XVI și XVII; ca Mihai Giurgea în 1745, popa Domaschin Brenca din Comoriște, cei doi preoți din Topolovăț și alții, ce ridică gloatele împotriva exploatării austriace și înfruntă spînzurătorile din apropierea Dentei în 1739; (1) ca preotul Marcu Iorgovici, tatăl eruditului Paul, și ca atîția alții, cunoscuți și necunoscuți, sîrșiți în lurci, în temnițe și cumplite chinuri. Iar cînd duhul libertății întărește încrederea spre mai bine a celor mulți, tot credința rămîne să caute posibilități de înăptuire. E deci firească mișcarea ce se dă aici în Banat pentru naționalizarea și organizarea Bisericii, imbinată pînă la neputința de deosebire cu vreile descătușării și a propășirii în cele materiale și culturale. Din aceste frămîntări se ridică de jos, conducători ce nu se bucură de drepturi politice și sociale ca naționalitățile conlocuitoare și în strădania de cuceriri a egalității, luptă în scris pentru ridicarea economică și culturală a poporului generînd luptele naționale. Atunci înflăcăratul preot-cărturar Dimitrie Tichindea va scrie „că ce nu aș îndrăzni cu pentru binele neamului” iar în fața celor mai mari ispite, rostește: „nu voim să fim instrument stricăciunii romînilor”. Și va semna în 1807 o însuflețită petiție în numele bănătenilor, cerînd stăruitor biserică națională, emanciparea școlii de sub tutelă streină și o creștinească dreptate. (2) Urmată de memoriile întemeiate pe dovediri istorice, datorite protopopului timișorean Vasile Georgievici, viitorului vicar al mitropoliei bănățene Dimitrie Petrovici-Stoichescu și altor preoți, ele se vor îndrepta în 1811. 1820, 1831, 1838 (3) și mai tirziu, spre tronul acelorasi habsburgi, ce nu le vor citi niciodată. Cuprinssul lor prăceazează aceleași dorinți, apoi necesitatea mitropoliei bănățene, devenite cerinți permanente în toate acțiunile.

Aceste orientări noi, iau înfățișări de înclăstare aprigă, cînd vîlădicii din Virșet și Carloviț vor uita că avem un destin comun deplin înțeles în răscoala lui Pero Seghedinaț (1735), în mișcarea lui Visarion Sarai (1744) și în activitatea de sprijinire a culturii romine din Banat, posibile în urma privilegiilor excepționale date de Viena în 1690: cînd ei se vor depărta de popor și se vor alătura politicii austriece, devenînd asupritori și primînd atunci corectivul credincioșilor sirbi, ca episcopul virșetan la 1776.

Ca nici unde, pornirile și înfăptuirile culturale sau sociale pleacă aici de jos în sus, din popor și pentru el, din îndemnul și cu ocrotirea bisericii, sinteza lor. Și pentru aceea, toate luptele veacurilor trecute se centrează în jurul apărării și eliberării ei, culminând în hotărârea de înfăptuiri din răscolitorul an 1848, când i se definește străvechiul caracter social ce-i justifică iden-



Sfântul ierarh *Iosif cel Nou* de la Partoș mitropolitul Timișorii, care în cadrul unor mari festivități bisericești, ce au avut loc la Timișoara, între 6—8 octombrie 1956, a fost proclamat solemn de sfânt.

„Isticarea cu poporul însuși. Această biserică nu cere nimic pentru mărirea sa lumească și nu păstrează rezerve în mărturisirile ce face, dovedindu-se numai cu acte de prezență la cotiturile istoriei, ci ia atitudini de uimitoare cutezanță, dusă până la răzvrătire împotriva nedreptăților, rezumată în scrisul unui cu-scrisoare semnată în Pesta la 8 iulie 1848, trimisă fostului său

noscut slujitor al credinței din Banat: „Eu cred într-un Dumnezeu care au zidit lumea aceasta în șasă zile; cred, cum că omul au fost zidit în ziua a șasa; însă aceea nu cred cum că s-ar fi zis în ziua a șasa: „Eu am făcut nemeș și plugariu — nemeșu nu va plăti porție; pre nemeș nu-i ertat a-l bate; iară plugariu colo, plătească el porția și bateți-l pre el. Facă robotă, dăe dijmă și apoi pentru toate acestea îi vor răsplăti pră cea lume, însă pină atunci tacă și rabde. Acestea nu le pot crede, căci Dumnezeu nu au făcut deosebire între om și om, ci pre tot omul l-au dăruit cu voe liberă (slobodă) ca fieștecare se se pcată ferici-și pre lumea aceasta“. (4)

E factorul istoric și sub semnul lui se ridică provincia noastră și în 1848. Iar pentru că imperialismul Vienei îl vnduse credința unei mionrități și-i ucise nădejdele și încrederea ce-i dăduse aproape un veac și jumătate, se va atașa Ungariei revoluționare, împotriva ei. E deci o găsim de căi ce trebuia să mergă împreună în timp, e o revoluție proprie ce răspunde specicicului, așa cum va fi în fiecare provincie.

Drumuri diferite spre aceeași țintă, ele vor duce în mod necesar la un sfârșit tragic pe care-l evita Murgu într-o eiev Nicolae Bălcescu: „...te rog scrie-mi cele de cuvenință și eu din parte-mi voi căuta să pregătesc adunarea spre a păși la o alianță cu Moldoromania... bine ar fi să autorizați pe cineva spre a tracta în numele țării, că nu-i bine să stăm izolați“. (5)

Geneza și evoluția evenimentelor dă mișcării bănățene un fond profund democrat, pe care-l păstrează pină la capăt. Își are mărirea ei cu atit mai impresionantă, cu cit ea se pune numai în slujba poporului obidit pe care-l voia liber, așa cum dovedesc memoriile, protestele și alegerile parlamentare din 24 iunie și apare ca o consecință a unor pregătiri bine gândite în mărturia unui contemporan, rămasă în manuscris necunoscută pină acum: „Pe întii Mai, din tot comitetul Carașului fură chemați (la Lugoj) deputați din toată comunitatea după 500 suflete un deputat, care să audă legile publicate și să aleagă comitetul comitatului. La 3 mai, o parte din inteligența poporului romin, prin o deputație mică, ceru de la cirmuirea comiteului, libertatea de a ține și adunare națională romină, care pe 4 mai a și fost îngăduită în sala comitatului. Adunarea națională sub prezidiul d. Vasile Fogarași la 3 ore după mezinale, în sala comitetului, prin un cuvint demn de solemnitatea adunării zis de d. președinte, fu deschisă, după care începură tinerii romini unul după altul a cuvinta în interesul poporului. Dar fiind loc prea îngust pentru mulțimea poporului, fu provocată adunarea afară sub cerul liber, în curia comitatului, unde oratorii romini prin cele mai vii culori și reprezentațiuni, descoperiră poporului lipsa cea mai fatală care trebuie delăturată dacă poporul voiește un viitor ferice, adică scoaterea rominilor sau eliberarea lor de sub supremația ierarhiei sirbești și spre provocarea mitropolitului sirbesc ca ro-

minii să fie pe 15 mai la congresul național sîrbesc din Naisat (Neoplanta); în urma consultărilor demne de însemnătatea lor, tot poporul solemn protestă, spre care scop și aleseră 16 din cei mai demni bărbați, pentru a-i trimite la ministerul maghiar spre a mijloci acolo adevărata desbăerare a națiunii romine de sub stăpinirea eratică sirbească". (6)

Insuflețirea adunării, trăiește amăgitoare clipe în care vede plinirea bătrinelor vreri. Nu va ceda realității. Odată descătusele ele vor continua să se dezlănțuie irațional dar grandios, ca forțele elementare ale naturii pînă la totala epuizare.

Cei șaisprezece „din cei mai demni bărbați” aleși din întregul Banat, grăbesc spre Budapesta și alături de alți douăzeci și patru reprezentanți din comitatele Arad, Bihor și Bekeș, semnează în 21 mai un memoriu adresat Consiliului de miniștri. Sufletele lor cinstite pline de încredere, salută atît de mult așteptata zi „de poftă a neamurilor, întemeiată pe veșnică dreptate” își mărturisesc atașamentul față de eliberatoarea Ungarie și continuă: „Avem și noi dureri urmate din răutățile timpurilor; avem și legiuite poftă a căroră luminare și împlinire potrivit timpurilor, dacă nu s-ar lua în seamă „ar putea fi spre primejdia țării noastre”. Acești patruzeci de trimiși ai poporului din jumătatea apuseană a părților ungurene, primesc hotărârile adunării lugojene precum ceilalți vor da ascultare adunării de la Blaj din 3/15 mai, dar în alt sens însă cu același ideal și cu același sfîrșit. Și vor pretinde în primul din cele trei puncte: „Ocirmuirea bisericească cu totul neatîrnată de la mitropolitul Carlovițului, care și pînă atunci, pînă ce legiuitul nostru Sinod în privința aceasta va hotări, să ocirmuiască provizoric supt numele de vicar mitropolit, luînd lingă sîne doi bărbați adevărați romini, unul din ceata preotească, iară altul dintre mireni”. Și în același spirit, trasează în punctul doi căile „despățirii” ierarhice, iar în punctul trei cereau iar: „Să avem sinod de chilin și ocirmuire bisericească și școlastică neatîrnată, a cărei mădulari să fie aleși numai dintre fiii nației noastre”. Se recunoaște apoi limba maghiară ca limbă diplomatică, dar se solicită în schimb dreptul limbii romine în biserică, în școală și în afacerile interne, înființarea unei secții rominești, alcătuită din înalți slujbași, „de legea răsăritului, în care poporul are încrezămînt”; dreptul tinerimei romine la școli superioare și în funcții de stat „care pînă acuma, nu fără durere, să priveau a fi trecuți cu vederea” și introducerea ofițerilor romini în regimentele grănițerești, încheind cu salutul-deviză: „să trăiască libertatea, egalitatea și frățietatea”. (7)

E cauza pentru care luptă și pătînesc înaintemergătorii Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici Loga, Damaschin T. Bojinca, Eftimie Murgu, Pavel Vasici, Nicolae Tincu Velia. E exprimarea celei dintîi hotărîri de înființare a mitropoliei. Fără întemeierea ei, fără eliberarea bisericii, nu se putea con-

cepe libertatea, iar ștergerea ȋbbăgiei, improprietărirea și egalitatea, asigurate prin noua constituție a revoluției, erau lipsite de conținut. Și apoi, trebuia să fie cineva, care prin autoritate și ȋncredere nelimitată, să chezăsuiască desăvȋrșirea lor. Și nu putea fi decȋt biserica, intruparea de totdeauna a aspirațiilor poporului, nȋiodată desmințite. Pe Cimpia libertății din Lugoj se vor relua din nou aceste constanțe ale politicii romȋnești din Banat la 26/15 iunie, prȋn glasul celor cincisprezece mii de plugari, cum ȋi apreciază martorul Partenie Gurescu, veniți la chemarea lui Murgu, care reprezenta atunci aspirațiile poporului. El era „unul dintre cei mai mari voitori și făcatori te bine al săracilor... care a arătat blăstămățiile și nedreptățile care se făceau ȋn Viena... și fieștecui cine l-a ȋntrebat i-au dovedit și i-au spus fără nici o frică, cum că dreptatea or gonit nemții și unul dintre domni afară din țara noastră“. El care a fost „ȋncuiat cu un hoț“ ȋn ȋnchisoarea comitatului din Lugoj și dus la Pesta și „ȋnchis trei ani și cȋteva zile și unde foarte mult a trebuit să rabde și să pătimizească“ pȋnă cȋnd ȋn 8 aprilie 1848 „miarsără la temnița Murgului la 12.000 de sufilete ca să-l scoată afară“; 8) el, erudit profesor, avocat polemist și revoluȋionar alungat din Moldova și Muntenia; semi-zeu, cum ȋl numește Aloisiu Vlad, fostul său secretar de pe Cimpia libertății și rivalul de mai tirziu. 9) ales președinte al Adunării, ȋn raportul ȋnaintat ministerului de interne din Pesta, după ce expune hotărȋrea privind ȋnarmarea romȋnilor din „Țara Banatului“, ȋn decurs de 6 zile și alegerea unui comandant, la care poporul „cu un glas strigă, ca ȋnsumi mai jos ȋscălitul preșident să le fiu mai mare căpitan și poftiră anume a se propune cȋnstitei Ministerii spre ȋntărire... s-au făcut poporului următoarea propoziție, pe care din cuvȋnt ȋn cuvȋnt o scoatem din protocolul Adunării: Ca pentru ȋn calea morală, să se poată ȋntimpina primejdiile ce amenință țara noastră, s-au abătut luarea aminte a tuturor acelor oameni din țara aceasta ce ȋntăritȋnd și ȋnvitȋnd pe romȋni, caută poporul Romanu a-l face inamic Ungariei și l. S-a făcut ȋntrebare cari sȋnt acei oameni din țara aceasta, ce ȋn astfel de ȋmprejurări s-ar putea cunoaște de cei mai primejdioși țării? Și s-au cunoscut de comun cum că Vlădicii străini... Strigȋnd poporul din toate părțile, că unicul mijloc de a ne asigura ȋmpotriva lor este ușurarea lor din sarcina episcopescă... că nu sȋnt aleși după lege ȋn sinodul diecesanu, ci ȋmpotriva voinței poporului, cu puterea viriți ȋn scaunele episcopoești, din această cauză ei nici nu pot fi socotiți de episcopi cu chemare duhovnicească, ci numai usufructuari fisicești a foloaselor materiale, toți cu un glas strigară declarȋndu-ȋ de scoși din posturile lor“. Și continuă, cu valoare de document de istorică temeluire: „...și fiindcă să cunosc Metropolia Temișoarei ce se află vacantă, trebuie să-ȋi redobȋndească obișnuitul său metropolit

Romănesc; de bună oară, ce acesta precum și episcopii sînt a se alege intru anume adunare bisericească, pînă la ținerea acestii adunări să făcu întrebare cine să ocirmuiască diecesele pînă la alegerea altor episcopi după canoanele Bisericii cu puterea legiuită? La aceasta răspunse tonul poporului: că președintele să propună bărbați vrednici din ceata preotească spre a fi denominați de popor de vicari vacantelor scaune a Mitropoliei și Episcopiei, deci dintre mai mulți propuși să aleasă de vicariu General Metropolitan D. Protopop din Districtul Lipovei Dimitrie Stoichescu alias Petrovici; iar de Vicariu episcopescului scaun de Caransebeș, să aleasă Ignatie Vuia, protopopul Oraviței, și să hotări: ca punerea în lucrare acestei măsuri dictate de frica primejdiilor să se ceară de la ci. Ministerie... cunoscindu-se legiuită a se pune în lucrare prin organul guberniei ministeriale". 10).

Raportul e semnat în Pesta, la 1/13 iulie 1848 de Eutimie Murgu „plecat concetățeanu" și preșident.

Sînt hotărîri luate într-un spirit larg, necunoscut pînă aci, pe care trebuie să le judecăm în vremea lor. E voința poporului care restaurează și întărește de fapt și de drept, o veche dorință; e necesitatea istoriei, confirmată în apelul adresat „Fraților romini", din 24 septembrie 1848, semnat și de bănățenii Teodor Șerb din Cuvini și de cărașanul Ștefan Ivanescu-Ioanovici, figuri proeminente în viața Banatului, ce se ridică vehement împotriva tuturor dușmanilor revoluției care „inveninau dulcețaa și bucuria „libertății", dovedind nepotolită ură imperialismului vieniez, căruia „i-au picat cu durere... că de aci înainte nu va mai putea trage averea noastră între scurmoșii săi păreți, și că nu ne va mai tiraniza ca pe niște robi", 11) și cum le va recunoaște și Kossuth în Apelul către romini din 10 octombrie 1848, 12) criticat cu severitate într-un lung „Cuvînt de mintuire", fără dată, semnat cu inițialele A. P., 13) redactat în spiritul Rescriptului crăesc din 3 octombrie 1848, de un partizan al craiului.

Sînt deci atitudini ferme, atașamente cinstite față de revoluția maghiară, lovite dureros și de data aceasta de șovinismul cercurilor conducătoare ale revoluției, așa cum s-au frînt și năzuințele lui Bălcescu, de apropiere și colaborare cu ea, 14) și odată cu ele, întreaga revoluție.

Chiar dacă n-a fost legalizată această mitropolie, ea a fost întemeiată atunci de voința zecilor de mii de plugari în prima lor adunare. Și acest fapt, valorează mai mult ca orice. Iar în lumina adevărilor istorice se deslușește importanța ce dă raportul lui Murgu problemei bisericești, cuprinsă în termeni preciși, ca și atitudinea ce dovedește față de ierarhia carlovițeană, socotită ca trădătoare din clipa în care s-a pus în slujbă politicii asupritoare a Habsburgilor dărimători de credință, împotriva cărora Banatul va lupta și după 1848.

Poziția preoției bănățene în fața acestor evenimente, este aceea de însuflețire pentru libertate, egalitate și dreptate socială, așa cum o dovedesc preoții: Ambrozio Jurma din Bata, ce cîntă eliberarea lui Murgu; Ilie Paulescu din Coșteul mare; un anonim din Mănăstur, Ioan Munteanu, duhovnic, căpitan de honvezi în armata lui Bem, apoi profesor la liceul din Beiuș și autor de originale laude ocazionale sau alte scrieri,¹⁵⁾ ca și alți stihuitori ai slobozeniei și luptei pentru dreptate.

Preotul Partenie Gruescu, referindu-se la consecințele acestor atitudini, scrie plin de amărăciune: „Avem exemplu în episcopul Budei Atanasiovičs, care în calitate de patriarh sîrbesc denumit de ministerul revoluționar, purta treburile ecclesiastice în ținutul Serbiei, astăzi este în calitate de episcop, dar jeluții protopopi ce nu făcură altă decît că purtară un serviciu proclamat de Poporul român, ba prota Lipovei îndată au de a suferi prigoana episcopului și unii preoți fură suspendați pentru că luară parte la zisa Adunare, precum la Bucoveț, și adunarea lui Murgu fu defăimată public prin circulare...“.¹⁶⁾

La temelia mitropoliei bănățene, stă spiritul de jertfă, ce-i dă trăinicia și prețul peste veacuri. Circulara consistoriului eparhial al episcopiei Timișorului din 9 februarie 1850, după înecarea în singe a revoluției, prin zguduitorul adevăr ce-l dă, e mai cuprinzătoare decît orice comentariu: „De vreme ce preotul Gheorghe Petcu, depusul preot al Șagului în urmarea fărădelegilor sale celor mari politicești, pe lingă depunerea din preoție și despoierea de parohia sa, încă și pe arest cetățenesc de patru ani în fere; iară preoții Dimitrie Petrovici mincinos Stoichescu depusul protopresvităr a Lipovii și Ștefan Iliev depusul paroh a Fabricului, cari după 2/14 aprilie 1849 primiră și împliniră poruncile conventului celui rebel și necredincios din Debrătin și să sirguiră foarte tare a rădica răscoală împotriiva oastei austricești și rusești și pentru aceasta Ștefan Iliev făcea călătorii și ținea aieve cuvintări iară Dumitru Popovici mincinos Stoichescu ca dieteralnic țiitor de loc au îndemnat și au competat preoțimea subpusă cătră necredință — sint din partea măritului T. C. ostășesc județi a voevozimii Serbiei și a Timișuii din Banat, pentru fărădelegile lor ceale mari a necredinței către prea Sfințita T. C., maiestate a sa dovedite, pe lingă despoierea de tot binele lor, mișcători și nemișcători pe arest cetățenesc de doisprezece ani i nfiare osindții“.¹⁷⁾

Și judecata civilă la care se alătură episcopul Pantelimon Jivcovičs, revenit după „liniștirea“ Banatului, va găsi cu consistorul, canoanele, Sintagmatele lui Vlastaris și Novelele lui Iustinian cu toate încheieturile lor, pentru a justifica pedepsele înfricoșătoare date acelor care luptau pentru drepturile celor mulți, pentru eliberarea lor și a bisericii, pentru desrobirea de sub „milostiva dragoste a... Prea Sfințitei Țesaro Crăești maiestate“ din Viena. Și Petcu, Iliev ce semnase memoriul din

21 mai 1848, ridicători de răscoală cu alți 28 de preoți romini închiși în cazematele din Timișoara, pătimesc cumplit, iar Dimitrie Petrovici-Stoichescu, născut în Belinț prin 1794, fost 12 ani profesor de teologie la Virșeț, preot în Ianova, protopop al Ciacovei apoi al Lipovei, confirmat ca vicar mitropolitan de ministerul culturii și instrucțiunii publice prin decretul nr. 895 semnat în Debrețin la 31 mai 1849, condamnat de tribunalul lui Haynasi la 20 ani de închisoare grea, după afirmațiile cunoscutului Vucovits, fost ministru de justiție în guvernul Kossuth, înmormintat în curtea bisericii din Beregsău, își ispășește din pedeapsă în groaznică temniță a Kufsteinului din Austria, de unde se înapoiază la Arad în 10 martie 1854. 18)

Sînt acestea aspecte ale unui trecut de mult încheiat. Ele au sens doar pentru această epocă și pentru gîndirea ei, iar înrîuririle lor dau nota de particularitate istoriei bănățene, peste care nu poate trece cercetătorul obiectiv.

Un document scris în limba maghiară, păstrat în arhiva judecătorei din Caransebeș, semnat de guvernatorul Lipot Fülepp în Lugoj la 17 mai 1849, clarifică o altă față a acestor năzuinți: „După ce Ștefan Popovici, episcopul ortodox de rit vechi al Virșețului a fost tîrit la închisoare de către disidenții sîrbi și Pantelimon Jivcovi episcopul greco-neunit al Timișorilor, ca membru al sîrbilor dizidenți încă în anul trecut a fost suspendat de către guvernul țării; Patrachie Popescu, locțiitor al scaunului episcopesc din Virșeț, — pe care l-a primit de la sîrbii răsculați — trădîndu-și patria a părăsit oficiul și a fugit și astfel credincioșii din comunele ortodoxe aparținătoare celor două episcopii din granița banatică romînească și din județul Caraș fiind fără conducere bisericească legală și ca această stare extraordinară să nu mai continue a rămîne spre dauna religiei și a credincioșilor, în baza drepturilor depline de guvernator am aflat de necesar a uuni provizoriu de locțiitor-episcop al bisericii de rit ortodox din granița banatică romînească și din comitetul Carașului cu puteri depline, pe Ignatie Vuia, protopopul greco-neunit al Oraviței, despre ceea ce prin aceasta aduce la cunoștință spre conformare trebuincioasă”. 19)

Patrachie Popescu, originar din Bata, Porfirie înainte de călugărirea intimplată în minăstirea Hodoș-Bodrog la 8 noiembrie 1838, cu studii juridice și teologice la Pesta și Arad, cancelist al mitropoliei din Carloviț, secretar onorific al consistoriului din Arad, numit vicar episcopesc al Virșețului și Caransebeșului prin decizia Carlovițului și cerut în această calitate într-un memoriu din 20 iulie 1849, semnat de Șaguna, de Ioan și Petru Mocioni, 20) partizani ai Austriei, alături de care lupta ierarhia carlovițiană, numit în această funcție de Raiacici după destituirea episcopului Popovici ce se alăturase revoluției ungare, 21) pleacă silit de împrejurări și îi urmează Ignatie Vuia (1809—1852) din Voievodin de lîngă Virșeț, ale-

sul adunării din Lugoj, cu studii filozofice și teologice isprăvite la Pesta și Virșeț, preot în Lugoj, asesor consistorial, profesor de teologie și protopop al Oraviței din 1847. El se instalează în iulie 1848 ca vicar episcopesc al Virșetului, dar în situația de rivalitate, cu sediul în Voivodină și pleacă în august 1849, după prăbușirea revoluției, împreună cu Kossuth și Bem în Muntenia, de unde pribegeste prin Turcia și Bulgaria, înapoiindu-se în Serbia, și sfârșindu-se la Negotin în 9 februarie 1852. 22)

Dramaticul sfârșit de la Șiria, încheie frământările și luptele pentru libertate și mitropolie din 1848 și amină hotărârile din 2/15 iunie, exprimate de popor pe Cîmpia libertății din Lugoj. Ele vor continua sub diferite forme. Habsburgii prin Voevodina înființată și condusă de ei și numai în scopurile lor și prin toate mijloacele, vor lăsa iluzia înfăptuirilor în 1865, dar împlinirea se va desăvîrși peste un veac, cînd gîndurile democratice pentru care luptase Murgu, pentru care pătîmeste cel dintîi vicar mitropolitan, Stoichescu; pentru care va pribegi Vuia și vor suferi atîți preoți, devin realitate, în guvernul poporului, instaurat la 23 august 1944.

Se cuvine, acum la prăznuirea unui deceniu de la restaurarea Mitropoliei Banatului, să întoarcem gînduri de pioasă aducere aminte și de recunoștință spre toți aceia, cunoscuți și necunoscuți, care au luptat dreaptă luptă și au jertfit pentru temeluirea ei în 1848 și în toate vremile, încredințați că slujesc în acest chip celei mai mari realități istorice cu care se confundă poporul.

Preot Ion B. Mureșianu-Banloc

Note:

1) I. Stoia-Udrea: *Răscoala țărănească din Banat de la 1738—39*, Timișoara 1945, p. 52.

2) I. Vulcan: *Dimitrie Tichindeal*, E. A. R., București, 1893, pp. 27—29, 66—68.

3) Dr. Gh. Ciuhandu: *Episcopii Samuel Vulcan și Gherasim Raț*, Arad, 1935 p. 355 și urm.

4) *Amicul Poporului*, gazetă săptămînală redactată de comitele revoluționar romîn din Pesta, nr. 14, col. 212—213, articolul „Să euzim cuvînt”, atribuit preotului-istoric Nicolae Tin-cu Velia.

5) *Transilvania*, nr. 16, pp. 184, 185, Brașov, 1877.

6) *Evenimentele anului 1848 și 1849 prin Ținutul Făgetu-lui*, manuscris de 34 pagini, în Biblioteca Academiei R. P. R. nr. 1059, semnat în anul 1851 de preotul cărturar Partenie Gruescu (1813—1872) din Sintești de lingă Făget, autor al mai multor studii rămase în manuscris și colaborator la revistele și ziarele ardelenе și bănățene din vremea sa. O fotocopie în posesia mea.

7) Foaie volantă format 25 x 39, cu text pe ambele pagini, cu cirilice fără indicarea tipografiei. Dintre bănăţeni semnează : N. Tincu-Velia, Ignatie Vuia, Gh. Fogarasi, Ştefan Iliev, Ioan Marcu, Teodor Şerb, Axente Bojinca; Raţ, Ianculescu, Cermena, Originalul în posesia mea.

8) *Amicul Poporului*, nr. 4, col. 62, Budapesta, 1848.

9) Alosiu Vlad : *Cuvîntări Dietali*, Lugoj, 1865, p. 12. Broşura cuprinde date preţioase privitor la Adunarea din 1848.

10) *Amicul Poporului*, nr. 9 şi 10, Budapesta, 1848.

11) Coală de 4 pagini, format 25x42, tipărit în Tipografia lui Vasile Cosma din Budapesta.

12) Filă volantă, format 22x38, tipărită pe ambele feţe în tipografia aceluiaşi Vasile Cosma. Originalele în posesia mea.

13) *Foaia Diecezană*, nr. 6, 8, 10, Caransebeş, 1935.

14) V. Cheresteşiu, *Luptătorul revoluţionar Eftimie Murgu*, în „*Studii*”. Revistă de istorie, nr. 1, E.A.E.P. 1956, p. 79, un valoros studiu de sinteză, privitor la activitatea lui Murgu, în 1848.

15) *Transilvania*, nr. 18, Braşov, 1877, C. Buracu, *Dr. Eutimiu Murgu*, în ziarul „*Vestul*”, nr. 544, Timişoara 1932; *Amicul Poporului*, colecţia din 1848.

16) Manuscrisul citat, p. 73 (7).

17) În *Protocoloalele* circularelor purtate de parohiile din fosta eparhie a Timişorii, în care apar toate comunicările privind anii 1848—49.

18) *Albina*, nr. 12, Viena, 1868.

19) *Foaia Diecezană*, nr. 13, Caransebeş, 1933. În traducere s-a făcut o omisiune, întregită aici.

20) Treboniu Laurian, *Magazinu istoricu pentru Dacia*, t. VII, fasc. 1, Viena 1851, p. 43.

21) Dr. Gh. Ciuhandu, *op. cit.*, p. 269, I. D. Suci : *Cîteva precizări privitoare la arhimandritul Patriciu Popescu*, în ziarul „*Vestul*”, nr. 3008, Timişoara, 1944.

22) P. Bizerea : *Ignatie Vuia, episcopul Virşefului*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 7, p. 603—607, Bucureşti, 1926.



Un popas istoric

Clerul și poporul dreptcredincios de pe mănoasele plaiuri ale Banatului sărbătoresc în toamna aceasta, plini de recunoștință și emoție împlinirea unui deceniu de la traducerea în faptă a dorinței unanime exprimată în 1848 pe Cimpia Libertății din Lugoj: înnoirea scaunului „obișnuitului Mitropolit român de la Timișoara”,

Pentru o dreaptă cunoaștere și prețuire a acestui act istoric, pentru împlinirea căruia au militat atâtea generații de înaintași este necesară o anumită perspectivă istorică și readucerea la lumina actualității a chipurilor de ierarhi ce se pierd în negura involburatelor vremi.

Avem satisfacția de a putea mărturisi că „Țara Banatului” a păstrat neștirbită conținutitatea istorică cu cele mai vechi și prețioase vestigii de înfiripare și trăire creștinească.

Anumite urme de acest fel ne duc pînă în veacul al IV-lea.

Cercetări mai recente ale unor învățați străini, arată că turma credincioasă din acest colț de țară a avut episcopi proprii înainte de venirea ungarilor din Asia.

La anul 1286 este amintit numele Mitropolitului Constantin al Morisenei. Iar cel dintîi Mitropolit care poartă în titlul său numele Timișoriei, este Ilarion mort și îngropat la Timișoara (1400) (cf. Dr. Gh. Cotoșman: *Viața Sf. Iosif cel Nou, Timișoara 1957, pag. 22*).

Cunoscutul cronicar și dascălul școlii gramaticești din Caransebeș, Damaschin Udrea, amintește în poemul mitropolitelor Timișoriei și numele urmașilor în scaunul mitropolitan din Timișoara, care au păstorit în timpuri deosebit de grele pentru ei și obidita lor turmă credincioasă.

Ceea ce depășește cadrul vremelniceii, dînd în același timp un suflu de fior mistic este faptul că bănărenii, la îndemnul Voevodului Mihai Viteazul s-au ridicat sub conducerea Mitropolitului Teodor al Timișoriei și a Episcopului Doțian al Caransebeșului încercînd

să rupă lanțurile robiei musulmane. *Indrăzneala* aceasta a fost plătită scump, căci pe vlădica Teodor turcii l-au jupuit de viu, iar celuilalt i-au tăiat capul. Astfel că aceste smerite fețe bisericești, prin curajul și atitudinea lor, au devenit mucenici pentru libertate și credință.

Pentru *indrăzneala* aceasta bănățenii au avut să îndure grele și nemiloase asupriri pînă cînd Patriarhul de Constantinopol trimite în scaunul vlădicesc de la Timișoara pe Mitropolitul Iosif cunoscut pentru virtuțile alese și minunile săvîrșite sub numele de Iosif cel Nou de la Partoș.

Vitregia vremurilor și împrejurările au făcut ca șirul acestor umili, dar înțelepți păstori să se curme lipsind astfel poporul de părințeștiile lor sfinite. Nestăvilita dorință a mulțimii de a avea păstorul lor a fost reluată și strigată cu hotărîre de miile de bănățeni mai tîrziu la anul 1848 pe Cîmpia Libertății din Lugoj, cînd aceștia sub conducerea Tribunalului Eftimie Murgu, au cerut stăpînirii vitrege să le dea pe „obișnuitul lor mitropolit românesc de la Timișoara”. Dorința aceasta însă a întîrziat și nu a luat contur de viață decît peste un veac.

Conducerea Statului nostru, jăcîndu-se ecoul strigătului atîtor generații ce venea din îndepărtate vremuri, a socotit ajunsă „plinărea vremii” de a da soroc năzuințelor drepte ale poporului.

În felul acesta Banatul și-a văzut împlătit visul secular de a-și avea Mitropolia sa.

La acest popas sărbătoresc, la zece ani de la restaurarea Mitropoliei și înscăunarea primului Mitropolit al Restauratei Mitropolii a Timișorii, se cuvine a pleca cucernic genunchii și a aduce în gînd și-n inimă prinos de rugăciune pioasă pentru toți aceia care, de-a lungul veacurilor, s-au ostenit în muncă fără preget și în lupte neînfricate pentru binele poporului și slava Bisericii.

Acești vrednici înaintași să fie pentru noi izvoare de lumină și creștinească rivnă pentru posteritate.

Actul de justiție reparatoare al restaurării Bisericii

bănăţene la rangul de Mitropolie grăieşte despre dreptatea care n-a întârziat să se facă şi despre grija şi înţelegerea purtătorilor destinelor ţării.

Prin aceasta s-a dat Bisericii autoritatea lărgită de a avea în jurul ei înmănunchiate toate energiile, pentru ca să-şi poată menţine şi pe mai departe rolul isto-



Biserica din Sacoșul Turcesc zidită în timpul arhipăstoririi I. P. S. S. Mitropolit Vasile

ric pe care l-a avut, de a contribui la progresul religios-moral, cultural şi social al poporului românesc.

Certitudinea neclintită în viabilitatea Bisericii, justificată prin lucrarea ei în folosul ridicării poporului şi conducerea lui spre limanul mântuirii, acum, cu prile-

jul acestui popas înălțător, sărbătoresc, se înnoiește și se întărește, cuprinzând și copleșind suferințele tuturor.

Din inimile slujitorilor altarelor din cuprinsul Mitropoliei Banatului, inspirate din mărețe fapte ale înaintașilor se înalță rugăciune fierbinte către Bunul Dumnezeu, ca să ocrotească țara și poporul, iar primului Vlădică restaurator, I. P. S. Sale Arhiepiscop și Mitropolit VASILE să-i dăruiască sănătate, și putere de a spori binele și lumina în Biserica noastră strămoșească,

*Protopop Virgil Turcan
Lugoj*

ANIVERSARE

Bogăția întâmplărilor, petrecute pe pământul Banatului, în cursul zecilor de secole, desgropate de hărnicia istoricilor, ar prilejui un șir de aniversări, emoționante.

În acest an, s-a organizat expoziția în memoria *ing. Traian Vuia* — fiu al Banatului — arătând geniala realizare, care a deschis epocă în domeniul aviației.

Recent, au fost serbările centenarului *corului țărănesc din Chizătău*, înființat, condus și susținut, multă vreme de preoții de acolo.

În legătură cu aceste serbări, trebuie să ne gândim la multe coruri bănățene, a căror vechime, se apropie de un secol.

În comuna *Vrani*, din Valea Carașului de exemplu, acum 94 de ani, la hramul sf. Biserici, — *29 iunie 1853* — cîntă pentru prima dată corul, mai tîrziu, mult apreciat. Paralel și aproape din aceiași coriști, *la ființă*, acum 50 de ani — în 1907 — renumita fanfară țărănească, care în 1911 se completează cu instrumente cu corzi și se ridică la așa nivel artistic, încît Direcțiunea Băilor Herculane, în vara anului 1913, îi propune o ofertă de concerte pe luna iulie 1913.

Desigur, fanfara organizației muzicale din *Vrani*, compusă și dirijată de țărani muncitori, a făcut artă pentru artă și nu e nici o mirare că a refuzat oferta măgulitoare, deoarece grija principală a lor, a fost sezonul de coasă ce le stă în față.

Aprecierea, înaltelor calități muzicale, nu i-a putut sustrage de la plug, sapă și coasă.

Aceasta-i o calitate frumoasă, a țaranului bănățean.

Aniversarea unui deceniu, de la restaurarea Mitropoliei noastre și de la întronizarea primului Mitropolit restaurator,

este un mare praznic ort. rom. bănăţean, fiindcă după tragedia de la 1697, ortodoxia transilvană, a trebuit să se preocupe de existenţă.

Epoca şaguniană a deschis viguros, lupta revendicativă.

S-au restaurat unele comendamente.

Puţine, dar hotăritoare.

În cei 70 de ani, — cu restaurarea lui 1864 — a Episcopiei la Caransebeş, pentru bănăţeni, nu s-a mai realizat nimic, fiindcă fericirii episcopi: Ioan Popazu, Nicolae Popea, Dr. Miron Cristea şi Dr. Iosif Tr. Badescu ajutat de arhiepiscopul Filaret Musta, împreună cu colaboratorii lor, au luptat pentru consolidarea şi ridicarea nivelului cultural.

Nu s-a pierdut din preocuparea lor, grija pentru restaurarea celorlalte aşezăminte bisericeşti, dar piedecile uriaşe erau de neînălţat.

Sedis-vacanţa din Caransebeş — din 1933 — şi mai ales complinirea cu votul unanim al bănăţenilor, în persoana arhiepiscopului Dr. Vasile Lazarescu — fiu al Banatului — marchează deschiderea luptelor decisive.

Revendicările lui Eftimie Murgu din Adunarea Naţională de la Lugoj — 15/27 iunie 1848 — pe teren bisericesc, se reînnoesc cu toată vigoarea.

Se vorbeşte şi se scrie, cu tot mai mare însufleţire despre Episcopia Timişorii, şi chiar despre restaurarea Mitropoliei bănăţene, la străvechea reşedinţă din Timişoara.

În această perioadă, noi cei de la sate am urmărit cu viu interes şi emoţie, lupta ce se desfăşoară. Uneori, am fost fericiţi şi plini de nădejde, de exemplu, cu ocazia adunării exponenţilor bănăţeni, la Timişoara — în 22 septembrie 1935 — văzînd însufleţita unitate bănăţeană. Alteori — şi prea de multe ori — am fost mîhniţi şi cuprinşi de desnădejde, aflînd despre dezbinări.

Nu am căderea să fac aprecierea evenimentelor şi atitudinilor legate de revendicările bănăţene, dar ca preot umil de la sat — şi au fost mulţi ca mine — am simţit că, zidul ridicat de interesul feudalismului maghiar şi habsburgic, în calea intereselor noastre vitale, se poate dărîma, numai cu sprijinul Vlădicului de la Caransebeş.

Dar cu ocazia investiturii — 9 martie 1934 — ne-am dat seama că, în calea tinărului Arhiepiscop, se vor pune piedici serioase. În cuvîntarea de investitură, se spunea că Prea Sfinţitul Vasile Episcop al Caransebeşului... se urca pe scaunul unei Episcopii, care în 1864 a fost înfiinţată...

Să fi fost numai o ignoranţă?

Nu, fiindcă ceea ce a urmat în deceniul următor, arată limpede că oportuniste, care nu se pot justifica în faţa istoriei, au împiedecat restaurarea drepturilor multi-seculare.

Acum un deceniu, drepturile noastre, au fost restaurate, reînființându-se Mitropolia Banatului.

Cu această ocazie îi urăm I. P. S. Mitropolit Vasile, viață lungă și sănătate.
Pr. Traian Constantin
Sacul

Mitropoliei Banatului

— Cu ocazia primului deceniu al restaurării —

O Doamne, îndrăznesc să cînt
Un imn de sfînte osanale,
Din sufletu-mi smerit și frînt
În fața măreției Tale.

Slăvit să fi : — Ani zece sînt,
Cînd iar Mitropolit ai dat
Acestui colț de vechi pămînt,
Slăvit să fii și prea lăudat !

În fața Ta, e pururi vie
Întreaga sbuciumare frîntă :
Sfînte vieți ce-n veșnicie,
Fie-Ți slujesc și-osana-Ți cîntă !

Eu știu abia pe Iosif Sfîntul
Din vechi istorii, zile două . . .
Sau trei . . . Atîta-mi-e cuvîntul . . .
Și-n Hrist, ce-adîncă-i viața noauă !

Prea Sfînte Doamne, Cel ce ști
Tot ce va fi, tot ce-a trecut.
Ascultă-ne ruga de fii
Și-n veci să fi al nostru scut !

Nalt Prea Sfințitului Vasile,
Pe-a sfinților Apostoli urme,
Dă-i Doamne multe, multe zile
Și pace credincioasei turme,

Dă pace — bunu-acesta mare —
Și spor, prin harul Tău cel sfînt
Scuțiți de zilele amare :
„Bunăvoire” pe pămînt.

Pr. REMUS OLARIU



Atitudinea Sf. Vasile cel Mare față de cultură

În 26 octombrie 1947, prin restaurarea Mitropoliei Banatului s-a realizat mai mult decît o dorință. S-a împlinit o necesitate resimțită de rominii ortodocși din Banat și s-au încununat cu succes străduințele îndelungate ale conducătorilor spirituali ai credincioșilor din această regiune. Acum, cînd s-au împlinit zece ani de la acest eveniment, întreaga Biserică din această provincie socotește ziua de 26 octombrie ca zi de sărbătoare, iar de la toate altarele se aduc în acea zi rugăciuni de mulțumire.

Dar ce importanță are ființarea unei mitropolii într-o regiune, încît să justifice lupta susținută a mai multor generații și ce semnificație are prezența în mijlocul credincioșilor a unui arhiepiscop, încît aniversarea întronizării sale să fie prilej de sărbătoare?

Ca să arătăm ce reprezintă pentru noi prezența Arhipăstorului în fruntea Bisericii, am deschis istoria și am căutat un ierarh — simbol, care să cuprindă în icoana lui chipul tuturor mitropoliților ortodocși. Numele sf. Vasile cel Mare ne-a chemat ca să ne vorbească prin paginile patrologiei. Justificarea alegerii ne-o ajută Ferrar, spunîndu-ne că dacă personalitatea fiecăruia dintre marii părinți ai Bisericii are o calitate predominantă, dacă Pahomie și Macarie au fost mari între asceți, Atanasie a fost mare apărător al credinței, Origen a fost mare învățat, Grigorie de Nazianz a fost mare teolog, Ioan Hrisostom a fost mare predicator, Augustin mare filozof creștin, — Vasile cel Mare în Răsărit și Ambrozie în Apus, au fost cu deosebire, mari ierarhi.

În sf. Vasile cel Mare avem deci icoana mitropolitului ortodox.

Ca să-i urmărim însă toate realizările într-un spațiu așa restrîns, ar însemna să prezentăm doar un inventar al activității sale. Cum am putea, în cîteva pagini, să arătăm complexitatea personalității marelui mitropolit, măreția slujirii lui ierarhice, spiritul său organizatoric, grija față de săraci și bolnavi, sfîntenția vieții, sau puterea cuvîntului lui de predicator? Ne mărginim deci să cercetăm o singură latură a activității sale, și anume atitudinea pe care a avut-o față de cultura timpului său.

Părerile Sf. Vasile asupra raportului între învățătura creștină și cultura laică sînt asemănătoare cu ale celorlalți mari scriitori bisericești și pe care le-a concretizat, comparînd unitatea ce trebuie să existe între cele două cu ramurile, frunzele și fructele aceluiaș pom.

Putem vedea cum a privit sf. Vasile cultura elenă, cercetînd felul cum s-a comportat el însuși față de ea și din îndemnul pe care l-a dat altora ca să o cerceteze.

Sf. Vasile cel Mare a fost printre cei mai culți oameni ai timpului său.

În tinerețe a studiat la școlile păgine asemenea tuturor tinerilor mai bine dotați din familiile mai înstărite. Începutul învățăturii l-a făcut cu tatăl său, retorul Vasile iar apoi a studiat în Cezareea, în Bizanț și în Atena.

Cu cită sirguință și cu cit succes a studiat tînărul Vasile în școala păgînă ne arată prietenul și colegul său de școală, Sf. Grigorie de Nazianz.

În Cezareea sf. Vasile cel Mare în scurt timp a întrecut pe colegi, a ajuns dascălii și a dobîndit stima poporului și a celor mai cu vază din oraș, prin cunoștințele și prin virtutea sa.

În „Atena de Aur“, cetatea culturii elene, renumele lui Vasile a fost dus înaintea lui de către sf. Grigorie de Nazianz. În acest oraș, după unele neplăceri ale începutului, cel ce a fost apreciat la Cezareea, ajunge la o faimă și mai mare. Pentru colegii lui a ținea pas cu el la învățătură era cu neputință. Numai cei doi prieteni, Vasile și Grigorie împart între ei gloria adusă de sirguința la învățătură. „Fajma despre noi — scrie sf. Grigorie de Nazianz — a trecut peste hotarele Eladei. Căci dacă cineva cunoștea Atena, acela auzea și vorbea despre dascălii noștri, iar cine cunoștea pe dascălii noștri, acela auzea și vorbea despre noi“. 1)

Ca unul ce-l cunoștea mai bine, iată cum vorbește Grigorie despre bogăția de cunoștințe pe care Vasile le-a dobîndit la Atena: „Cine mai înainte de cărunțețe era așa cărunț ca el cu mintea? Căci întru acestea pune bătrînețea și Solomon (Pilde 4, 9). Cine nu numai dintre contemporanii noștri, ci chiar dintre cei care au viețuit cu mult înainte de noi, a fost atît de respectat de către cei bătrîni și de către cei tineri? Cui, prin viața cea edificatoare, îi erau mai puțin necesare cuvintele? Și cine, pe lingă viața cea îmbunătățită, posedă în mai mare măsură cuvîntul? Ce specii de științe n-a trecut el, sau — mai bine zis — în care specie de științe n-a excelat ca și cînd s-ar fi ocupat numai cu acea singură știință? Așa a învățat el toate precum altul n-a învățat un singur obiect, pe fiecare știință el a învățat-o în așa măsură ca și cînd n-ar fi mai învățat altceva nimic. La el nu se depărta una din alta nici sirguința, nici capacitatea, din care științele și maestrile își scot puterea. Deși pe lingă sirguința sa cu atît mai puțin avea nevoie de agerime, iar pe lingă agerime cu atît mai puțin avea nevoie de sirguință, dar apoi dină în așa grad unia și alducea la unitate pe una și pe alta, incît nu se știa, prin

sirguintă, sau prin agerime este mai mult de admirat. Cine se va compara cu el în oratorie, care este la el inspirată cu puterea focului, deși în moravuri el nu seamănă cu ritorii. Cine asemenea lui aduce în potrivite reguli gramatică sau limba, compune istoria, posedă măsura stihului, dă legi poeziei? Cine a fost atât de tare în filozofie — în filozofia cea adevărată care duce la înălțimi —, adevărat în cea practică și în cea teoretică, precum și în acea parte a ei care se ocupă cu dovezile logice, cu replici, și cu discuții și se numește dialectică? Căci mai ușor era a ieși din labirint decât a evita lațurile cuvintului lui, când găsea el aceasta ca necesar. Iar din astronomie, geometrie, din știința despre raportul numerilor, învățând atita cit era necesar pentru ca cei iscusiți în acestea să nu-l poată duce în confuzie, el a lăsat tot ce este de prisos ca nefolositor pentru cei ce doresc a vieții în evlavie. Și aici se poate mira cineva mai mult de ce a ales decât de ce a lepădat, precum și de ce a lepădat mai mult decât de ce a ales. Știința medicală, acest fruct al iubirii de înțelepciune și al iubirii de osteneală a făcut-o necesară atât pentru el, pentru propriile lui neputințe cit și pentru căutarea celor bolnavi; începând de la cele mai simple el a ajuns cu deprinderea până la măiestrie, și a învățat nu numai cele ce se ocupă cu cele văzute ci și cu cele ascunse și a raportat cunoștințele în mod sistematic. Însă toate acestea oricât sînt ele de importante, înseamnă ele ceva în comparație cu erudiția morală a lui Vasile? Cine îl cunoaște din proprie experiență, pentru acela sînt neînsemnați Minos și Radamante pe care elinii i-au învrednicit de văile cele cu flori aurite și de cîmpiile Elisee... În așa grad a agonisit el toate acestea încît era ca o corabie atât de încărcată de erudiție pe cit aceasta este încăpătoare pentru mintea omenească". 1).

În termeni tot atât de elogioși despre cunoștințele sf. Vasile vorbește și ritorul Libaniu, acel dascăl îndrăgostit de cultura păgînă, care a învățat retorica pe sf. Vasile și pe sf. Ioan Hrisostom. Mitropolitul Cezareei cu Libaniu au avut, între ei, un schimb de scrisori, din care reiese că ritorul cu cei din jurul lui admirau stilul epistolar al sf. Vasile. 2) Pe lângă stil, magistrul păgîn vede la ierarhul creștin o înțelepciune nescătată care ar putea fi găsită numai la unul care studiază continuu. El scrie: „Izvoarele cuvintelor curg în mod firesc din gura ta, mai intens decât apa riurilor. Noi, dacă nu ne-am adăpa zilnic la apele elocinței, nu am avea să facem altceva decât să tăcem". 3)

1) Grigorie de Nazianz: Panegiric în cinstea marelui Vasile: XXII—XXIV.

2) Ep. CCCXXXVIII. Libaniu lui Vasile.

3) Ep. CCCXLIII.

Dar nu numai de imbogățirea cunoștințelor lui de adăparea sufletului la izvoarele culturii, se îngrijește mitropolitul Cezareei, ci, ca unul care avea răspunderea pentru tinerii încredințați păstoriei lui, vrea ca și aceștia să-și canalizeze inclinațiile naturale ale minții spre căutarea adevărului. Pentru aceasta a îndrumat pe unii dintre ei la școala lui Libaniu, interesându-se în mod special de soarta lor și recomandându-i retoricului păgîn. Tuturor tinerilor le dă sfaturi să studieze cu folos cultura laică, adresându-le un tratat în acest sens: „Cuvîntul către tineri, asupra felului cum să studieze cu profit literatura greacă”.

În acest cuvînt se vede că Mitropolitul Cezareei vrea ca tinerii creștini să devină oameni desăvîrșiți prin virtute și prin cunoașterea adevărului. Educația trebuie să-l formeze în așa fel încît să-și îplinească rostul vieții. De aceea lucrul cel mai important este ca tinerii să știe că viața are un scop. Și cine s-ar putea îndoi de aceasta atunci cînd orice muncă simplă se face cu un anumit rost? „Oare ar fi logic ca un marinar să nu se abandoneze în voia vîntului, ci să-și îndrepte nava către port, ca un arcaș să vrea să nimerescă ținta, ca un fierar, un timplar, să urmărească un scop, iar noi, noi să fim inferiori acestui fel de meseriași și să ne arătăm incapabili de a chivernisi ale noastre. Nu este posibil ca la lucrătorii manuali lucrul să aibă o țintă, iar viața omenească să nu aibă un scop spre care să tindă toate acțiunile și toate cuvintele afară doar dacă nu voim să ne asemănăm animalelor necuvîntătoare”.

Scopul suprem al vieții, pentru creștin, este cîștigarea vieții veșnice, iar cu aceasta nu se compară — în valoare — nici un bun al acestei lumi. Pentru atingerea acestui scop omul trebuie, în viața aceasta, să caute adevărul care este „fructul esențial”, pentru suflet și să îplinească virtutea.

Îndrumător spre cîștigarea acestor bunuri, pentru creștin, este învățătura Bisericii. Sf. Scriptură dar și literatura elenă împreună cu celelalte produse ale culturii laice aduc folos, cînd sînt studiate: „Dacă există o afinitate între cele două doctrine, ar putea fi de folos pentru noi de-a le cunoaște, iar dacă nu este, cel puțin compararea, arătîndu-ne diferența nu ar fi de puțin folos spre a ne ajuta să ne fixăm în cea mai bună”.

Studiul autorilor culturii clasice este socotit de sf. Vasile ca un exercițiu necesar al minții pentru înțelegerea deplină a sfintei Scripturi. Exemple avem din Vechiul Testament pe Moisi și Daniil care erau inițiați unul în știința Egiptului iar celălalt într-a Babilonului.

Și ce recomandă sf. Vasile ca să studieze tinerii?

Toată cultura clasică într-atita cit cuprinde adevărul și virtutea și anume: pe poeți, prozatori, istorici, filozofi, oratori.

Dintre poeți Homer este recomandat ca un autor care caută lauda virtuții până în cele mai mici amănunte ale operei sale. În sensul acesta este lăudat Ulyse ca un erou plin de calitate morale, care nu avea să se rușineze nici cînd a fost aruncat de valuri dezbrăcat pe țărmul fenicienilor, întrucît era îmbrăcat cu virtutea. 2)

Istoricii, la rîndul lor, pun înaintea tinerilor chipuri ale oamenilor virtuoși din trecut. Sf. Vasile amintește ca exemplu cazul lui Pericle, care o zi întreagă, fără să se tulbure, a suferit ocările unui om, iar seara, cînd insultătorul a voit să se ducă acasă, răbdătorul erou a dispus ca să fie însoțit cu făclii, — aceasta numai pentru a pune în practică percepțele filozofiei.

Aceștia merită să fie studiați căci odată cu înțelepciunea învață și virtutea. Cei care nu laudă virtutea nici înțelepciune nu au. În general, „aproape toți scriitorii care au faimă de înțelepciune, mai mult sau mai puțin, fiecare după puterile sale, s-a îndreptat în operele sale spre lauda virtuții. Trebuie să-i ascultăm și să ne străduim ca viața noastră să fie realizarea cuvintelor lor.“

Chiar muzica o socotea mitropolitul Cezareei ca un mijloc de educație. Recomandă însă, nu muzica răscolitoare de patimi, ci pe aceea care aduce sufletului un folos, ca cea cîntată de David pentru liniștirea lui Saul. Pentru a ilustra influența pe care o are muzica asupra sufletului se amintește tinerilor cazul lui Pitagora, care a întîlnit odată în drum un grup de tineri în stare de ebrietate. Filozoful a chemat la sine pe flautistul care conducea orgia și i-a poruncit să schimbe felul muzicii și să cînte în stilul dorit. Urmarea a fost că tinerii s-au desmeticit, au rupt cununile de pe cap și au fugit rușinați. „Atita diferență există între a se lăsa cineva influențat de o melodie de zidire sau de una perversă“.

După cum muzica poate avea influență fericită sau nefastă asupra sufletului, tot așa și literatura rea trebuie evitată. Exemplu se dă poezia care preamărește faptele imorale ale zeilor în frunte cu Zeus cel mai mare al lor.

Atunci cînd toate disciplinele școlii sau literaturii elene pot avea influență bună sau rea — după alegere, — înțelepciunea unui tînar în aceea se vede, după cum știe să caute ce este folositor. Căci ar fi rușinos, ca cineva să aleagă pentru hrana trupului numai ce este folositor iar din știință, care este hrana sufletului, să nu țină seama, ci să înghită, ca un trecut, tot ce-i vine la îndemînă. Fiecărui tînar care vrea să studieze, sf. Vasile îi dă îndemnul să aleagă cu mintea sa ce e bine și ce e rău și să nu lase pe oricine să-i conducă sufletul. Cine vrea să aibă folos de studiul său, să se poarte asemeni albinelor. Aceștia nu se opresc în toate florile, și chiar din acelea

prin care se opresc nu au totul cu ele, ci numai ce este folositor lucrului lor, iar restul îl lasă. Cei ce studiază să facă la fel: să ia ce este conform cu adevărul, iar restul să-l lase. Să se poarte cu lectura ca și cu trandafirul: să ia floarea și să lase spinii.

Ceea ce a fost ales ca un bun din autori: consultați trebuie folosiți. Cel ce învață sau citește, să nu se mărginească la a fi încântat de sfaturile sau exemplele frumoase, ci să transpună știința în viață, adică să împlinească virtutea. După cum cântărețul vrea ca lira lui să fie acordată, conducătorul dorește ca să-i fie corul în armonie, așa tinărul să dorească a fi armonie între ceea ce vorbește sau gândește și între fapte. Căci a aduce cineva laude strălucite virtuții în public și a se deda la lungi discursuri asupra acestui subiect, în timp ce în particular temperanței îi preferă plăcerea, iar dreptății îi preferă lăcomia, așa zice că este asemenea actorilor, ce joacă pe scenă, ei apar adesea ca regi și ca oameni puternici, în timp ce în realitate, nu sînt nici regi, nici puternici și, cite odată, nici măcar oameni liberi.

Din viața sa și din „Cuvîntul către tineri“, se vede că sf. Vasile cel Mare socotește că nimic din adevărata cultură nu este de disprețuit. Templul cel mare împodobit al culturii clasice stă înaintea tinărului creștin, ca o clădire cu porțile primitoare larg deschise și marele ierarh însuși, îi conduce, prezentîndu-le părțile cele mai demne de vizitat și îndemnîndu-l să aducă respectul cuvenit adevărului și virtuții. Matematica, geometria, medicina, literatura, muzica, cu alte cuvinte știința și apa, sînt izvoare la care creștinul sîrguincios este sfătuit să-și adape sufletul însetat de cunoștințe. Așa după cum, mai tirziu erminiile — acele vechi canoane de pictură bisericească — alături de patriarhii și profeții Vechiului Testament pun în biserică icoanele înțelepților vechi, marele mitropolit al Cesa-reei pune în mintea tinerilor creștini operele culturii antice alături de scrierile Sfintei Scripturi.

* * *

În ultimul deceniu, de cînd Mitropolia Banatului a fost restaurată în țara noastră s-au produs multe schimbări de ordin politic-social, dar și cultural. S-au făcut școli de toate gradele iar învățămîntul a suferit transformări, accentuîndu-se caracterul științific al disciplinelor predate. Literatura și arta au primit orientare nouă. Masele largi ale poporului au fost chemate să beneficieze de cultură. Creștinul ce atitudine va lua față de toate aceste prefaceri? Cînd noutatea situației îl ține deoparte uneori timid, iar alteori bănuitor, conducătorii lui spirituali sînt chemați ca să-i dea curajul de-a se apropia de școli, de căminele culturale, de artă și de toate instituțiile culturale, pentru ca să caute adevărul.

În acest sens, de zece ani îndrumarea arhierască se aude din capitala Banatului, vorbind credincioșilor ortodocși. De zece ani Mitropolia Banatului este un centru din care pornesc spre cele mai îndepărtate sate ale regiunii îndemnuri de-a înțelege și de a sprijini statul în străduințele de-a împărtăși poporului rezultatele culturii și ale artei. Pastoralele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Vasile se adresează de pe amvoanele bisericilor către toți creștinii ortodocși să aibă atitudine dreaptă și să sprijine munca culturală. Paginile „Mitropoliei Banatului“, revista consacrată informării clerului, pune în curent pe preoți cu toate problemele și realizările științei și literaturii. În biserică grja de-a avea pictură corespunzătoare și străduințele de-a întocmi coruri și de-a organiza chiar concerte religioase, arată faptul că și arta este încurajată în cuprinsul Mitropoliei Banatului.

Cuvintele Preafericitului Patriarh Justinian se verifică și de data aceasta, arătând că: „toate stau mărturie, că Biserica noastră nu a fost niciodată împotriva ideii de progres sau a strădanilor de propășire ale omenirii“.

Pr. L. MAGHEȚ-Văliug





Considerații creștine privind problema pericolului atomic

de † Valerian al Oradiei

Nici un slujitor al altarului nu poate rămâne indiferent față de soarta omenirii, care în acest ceas, mai mult ca oricând, este legată de soarta păcii sau a războiului. Nu putem fi indiferenți, fiindcă Mîntuitorul a spus: „*Păstorul cel bun sufletul și-l pune pentru oile sale*” (Ioan 10, 11). A-și pune sufletul pentru omenire este misiunea Bisericii, este chemarea fiecărui păstor sufletească în parte.

Luminată de harul dumnezeesc, mintea omului a ajuns, în zilele noastre — prin descoperirea și eliberarea energiei nucleare — să pătrundă multe din ascunzișurile de pînă acum ale materiei, multe din legile ei. Fîrsește că admirăm pe oamenii de știință cari au ajuns la o asemenea epocală descoperire. Dar, în calitatea noastră de creștini, de clerici, în primul rînd și în cel mai înalt grad, privind la această descoperire, ne cucerim, încăodată, în fața Dumnezeirii care — la fel ca și în macrocosm, universul mare a pus și în microcosm, micul univers atomic, aceeași minunată ordine și armonie ce ne face să exclamăm, odată cu psalmistul: „*Cerurile spun slava lui Dumnezeu și lucrarea minilor Lui o vestește tăria*” (18,1) ... „*Cît de minunate sînt lucrurile Tale, Doamne, toate într-o înțelepciune-le-ai făcut!*” (103, 24).

Din punctul de vedere al moralei creștine, energia atomică, în sine, nu este nici bună, nici rea. Dar utilizarea acestei energii — după ținta propusă — poate fi ori bună, ori rea, în privința aceasta noi, slujitorii cultelor religioase, avînd dreptul și datoria a lua o atitu-

dine și anume una precisă, în conformitate cu morala. Aristotel spunea la vremea lui, în „Retorica”: *„Omul poate face mult rău dacă întrebuințează nedrept puterea cuvîntului; însă aceasta este soarta pe care o au — în afară de virtute — toate bunurile și, mai cu seamă cele mai folositoare, ca forța, sănătatea, bogăția, conducerea unei armate. Dreapta întrebuințare a acestora este la fel de binefăcătoare”, precum este păgubitoare reaua lor întrebuințare*”. Acest criteriu aristotelic se poate aplica integral, la utilizarea pozitivă — pașnică sau negativă — războinică a energiei nucleare.

Ținta noastră finală — în calitate de creștin — este cerul, fiindcă — după cuvîntul Apostolului — *„nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe cea care va să fie”* (Evrei 13, 14). Dar, spre cer, noi ne avîntăm de pe pămînt, unde ostenim și luptăm pentru a merita împărăția cerurilor. Fără să cădem în rătăcirea hedonistă — care vede un scop în sine în înlesnirile și bucuriile vieții pămîntești — noi nu disprețuim viața noastră pămîntească, ci îi acordăm importanța ce i se cuvine și ei: *„Nimeni nu și-a urit vreodată trupul său, ci și-l hrănește și-l încălzește, ca și Hristos Biserica”* (Efeșeni 5, 29).

De aceea, sprijinim, din tot sufletul, idealul frumos, umanitar, al utilizării pozitive, pașnice, a energiei nucleare. O asemenea utilizare înseamnă progres material, iar acesta atrage după sine, pentru credincios, și acel răgaz spiritual care-i permite să se consacre și mai mult, și mai nestingherit, problemelor mîntuirii sale sufletești. Deși orizontul nostru creștin se întinde dincolo de necesitățile vieții trupesti — care poate înflori minunat în zodia utilizării pașnice a energiei nucleare — apreciem, în potrivită măsură, și cele ce ne sînt de trebuință și de folos aici, pe pămînt, ținînd însă seama de precizarea făcută de Apostol: *„De aceea, ori de mîncăți, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți”* (I. Corintheni 9, 31).

Pe de altă parte, în utilizarea negativă, războinică, a energiei nucleare, -- potrivit intențiilor mărturisite

fățiș ale anumitor cercuri, conducătoare occidentale — noi vedem un izvor de nenorociri pe plan material și moral, pentru întreaga omenire, noi vedem o împletire a celor mai mari păcate, călcarea la maximum a acelor porunci dumnezeiești care opresc și osîndesc furtul, rîvnirea la bunul altuia, uciderea, individuală sau colectivă. (Ieșirea 20, 15 și 17 și 13).

În Vechiul Testament — în care un loc deosebit îl ocupă războaiele de apărare ale poporului biblic — sînt prevederi speciale, potrivit cărora, în timp de război, nici măcar vegetația pămîntului nu trebuie păgubită. Cum respectă, oare, această prevedere, aceia cari — punînd la cale un război de agresiune, cu arme nucleare — ar vrea nu numai vegetația, dar și viața a sute de milioane de oameni pașnici s-o nimicească ?

În utilizarea negativă a energiei nucleare — fie printr-un război atomic, fie prin refuzul de a înceta experiențele cu armele nucleare, experiențe care pun în primejdie și viața noastră de azi și viitorul genetic al omenirii — noi vedem și o uneltire satanică, o ispitire din partea aceluia care „din început a fost ucigaș de om și n-a rămas în adevăr, căci adevăr nu este în el ; cînd spune minciuna, din ale sale o spune, căci e mincinos și tată al minciunii” (Ioan 8. 44). Diavolul i-a înșelat pe protopărinții noștri, Adam și Eva, punîndu-le în față ispita atrăgătoare și amăgitoare a depășirii condiției lor umane. Pe nemulțumirii de azi diavolul îi ispitește cu amăgitoarea idee a dominației mondiale, prin utilizarea negativă a energiei nucleare. Or, pe cît de uriașă este importanța pozitivă a descoperirii și eliberării energiei nucleare, pe atît de uriaș ar fi și sacrilegiul ca această descoperire să fie utilizată împotriva omului, creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Facerea I, 26).

Lăsîndu-se tot mai mult amăgiți de această satanică ispitire, magnații aurului și bombelor de tot felul fac tot ce le stă în putință pentru a împiedica eforturile pe care întreaga omenire, în frunte cu stegarul păcii — Uniunea Sovietică — și celelalte țări socialiste iubitoare de pace, le depun, la O.N.U. și în di-

ferite alte organisme, în felurite alte moduri, pentru a se ajunge la dezarmarea generală — premiză a păcii — în mod treptat și ușor aplicabil: Întii, încetarea, cel puțin temporară, a experiențelor cu arme nucleare. Pe urmă — în climatul propice produs — însăși interzicerea acestor arme. În sfârșit, ultim pas, dezarmarea generală.

Fățarnicia celor ce se opun acestor măsuri este evidentă și revoltătoare. Când prietenii păcii vin cu propuneri înspre rezolvarea treptată și parțială a problemei dezarmării, neprietenii păcii se opun pretinzând rezolvarea dintr-odată a acestei grele probleme. Când se vine cu propuneri pentru ansamblul problemei dezarmării, vrăjmașii păcii iarăși se opun, pretinzând rezolvarea treptată și parțială.

Dacă țările progresului și păcii sprijină, cu atîta generoasă ardoare, cu atîta consecvență, cauza dezarmării atomice — prin potrivite și absolut posibile măsuri treptate — aceasta nu o fac din slăbiciune și din teamă. Cît despre noi, nici o clipă n-am șovăit să ne însuflețim credincioșii la cauza legitimă a apărării patriei, avînd convingerea Psalmistului: „Dumnezeu este scăparea și puterea noastră și ajutor grabnic la vreme de necaz. De aceea, nu ne vom teme măcar de s-ar răsturna pămîntul și munții s-ar muta în sînul mării, măcar de-ar mugi și spumega apele și munții s-ar rostogoli sub puterea valurilor!” (45, 1—3).

Încă de la început, Biserica Ortodoxă Română — dimpreună cu celelalte culte religioase din patria noastră și din celelalte țări socialiste — s-a situat pe poziția apărării păcii și înlăturării războiului, convinsă fiind că, în acest mod, răspunde, în primul rînd, unei datorii de ordin religios-moral, împlinește una din prevederile Testamentului Mîntuitorului. În ultimii ani, tot mai multe organizații și personalități bisericești, din Occident, se alătură acestei cauze mărețe și sfinte, în privința aceasta puțînd cita, de pildă, mesajele Papei Pius XII, acțiunile și declarațiile Consiliului Mondial al Bisericilor, ale Asociației Quekerilor, etc., pen-

tru încetarea experiențelor cu armele atomice, înlăturarea războiului atomic, utilizarea pașnică a energiei nucleare.

Culte religioase au, în acest ceas, o răspundere deosebit de mare. Și nu numai cu privire la viața fizică a credincioșilor lor, ci, în primul rînd, cu privire la viața lor morală, care nu se poate împăca absolut deloc cu pasivitatea în fața uneltirilor satanice ale unui război atomic. Fatalismul nu este o atitudine creștină. De aceea, să nu rămîm credincios la urechile căruia să nu ajungă și la inima căruia să nu pătrundă chemarea păcii, chemarea vieții.

Omul, cu mintea luminată de harul dumnezeesc, a dezintegrat atomul. Satana vrea altfel: ca atomul să-l dezintegreze acum pe om. Este de la sine înțeles că noi, păstori și păstoriți, vom împlini voia lui Dumnezeu și nu vom asculta șoapta satanei. Acum este ceasul luptei hotărîtoare, căci mîine va fi prea tîrziu!

Să ne străduim să ajungem a vedea cu ochii noștri, vremea cînd se vor împlini cuvintele lui Iehova: „Voi trimite pace pe pămîntul vostru, voi goni fiarele de pe pămîntul vostru și sabia nu va mai trece pe pămîntul vostru“. (Levit. 26, 6). Atunci: „va fi belșug de pace, încît va sta și luna pe cer“. (Psalm, 121, 7).





Studii

Doctrina Sfântului Ioan Damaschin despre cinstirea sau venerarea sfinților și a sfintelor moaște¹⁾

1. Temeiul cinstirii Sfinților și a sfintelor lor moaște.

În cea mai intimă și strinsă legătură cu cinstirea sau venerarea sfintelor icoane stă doctrina sfântului Ioan Damaschin despre venerarea Sfinților pe cari îi înfățișează sfintele icoane. Cinstirea icoanelor trece la cel înfățișat pe dina. Noi nu cinstim icoana ca atare, în partea ei materială, ci noi cinstim sfânta persoană reprezentată într-însa. Cinstirea sfintelor icoane deci, nu este altceva decât un mod perceptibil de cinstire a sfinților. Sfinții cari sînt reprezentați în icoană, sînt temeiul propriu zis, pentru care cinstim sfintele icoane. Dar această cinstire a lor, nu rămîne la ei, ci trece la Dumnezeu, țelul ultim a toată cinstirea.

Cine și ce este sfânt după sfântul Ioan Damaschin? El nu răspunde direct la această întrebare, și noi îi putem scoate sensul numai din diferitele întrebări ale acestui cuvînt. Pentru el este numai Dumnezeu absolut sfînt, celelalte lucruri și persoane sînt sfinte numai prin participarea la sfințenia lui Dumnezeu.

Această participare se realizează prin închinarea lor lui Dumnezeu și prin atingerea lor cu el. Preacurata Fecioară este o sfîntă, pentru că a născut pe Dumnezeu; Sfinții sînt sfînti pentru că sînt temple ale Duhului Sfînt și camere ale Celui Preaînalt; icoanele sînt sfinte pentru că harul Duhului Sfînt care sălășluiește în Sfinții reproduși în icoane, trece și asupra lor.

Sfinții sînt părtași de grația și puterea lui Dumnezeu. Ei pot prin Dumnezeu ceea ce poate Dumnezeu, pentru că ei sînt legați cu Dumnezeu, și ne ajută, dacă ne încredem cu desăvîrșire în ei. Noi îi venerăm și-i cinstim, zidindu-le biserici, îi înfățișăm în imagini și ne nizuim a ne face asemenea lor.

Venerarea Sfinților a fost respinsă de iconoclaști ca și cea a icoanelor, și, în consecință, a fost apărută și ea de către apărătorii icoanelor. Și la sfântul Ioan Damaschin găsim apărarea venerării Sfinților și icoanelor împotriva atacurilor venite din partea dușmanilor, și întemeiată această apărare pe un funda-

ment puternic. În cele ce urmează vrem să prezentăm și să considerăm doctrina sa privitoare la venerarea și cinstirea sfinților. Temeiul sau baza cinstirii Sfinților este înainte de toate :

1. *Natura omului.* Dumnezeu l-a făcut pe om de la început după chipul și asemănarea sa (Fac. 1, 26). Deoarece cinstea icoanei trece asupra celui înfățișat în icoană, un om cinstește pe celalalt. În acest caz cinstea trece asupra lui Dumnezeu însuși, carele este cel înfățișat în icoană. Iată ce zice, sf. Ioan Damaschin în privința aceasta : „*Iară fiindcă unii ne ceartă pe noi și ce ne închinăm și cinstim icoana Mintuitorului și a Stăpînei noastre, dar și pe a celorlalți Sfinți și servitori ai lui Christos, apoi să audă ei că la început Dumnezeu a făcut pe om după chipul său. Pentru ce dar ne închinăm noi unii altora, dacă nu pentru că sintem făcuți după chipul lui Dumnezeu ? Că precum zice grăitorul de cele dumnezeiești marele Vasile că „cinstea chipului trece la acela al căreia este chipul” ; prototip însă este aceea, a cărei imagine se înfățișează, de pe care se face copia*”. Acesta este temeiul *natural* pe care se bazează venerarea sau cinstirea Sfinților. El ar fi suficient pentru sine, dacă omul n-ar fi păcătuit, și, prin aceasta, chipul lui Dumnezeu nu s-ar fi întunecat în el. Dar omul a căzut; și ca atare nu putea fi cinstit pur și simplu ca un sfânt.

2. Deoarece omul n-a rămas așa precum l-a creat Dumnezeu, ci a păcătuit întunecînd chipul lui Dumnezeu dintr-insul, a trebuit ca a doua persoană a divinității, *Domnul Iisus Christos să se facă om*. Dumnezeu s-a unit cu umanitatea într-o persoană, fără ca prin aceasta să se amestece, și a îndumnezei firea umană. Acesta este al doilea temei, cel *supranatural*. Carnea omenească, prin această legătură, s-a făcut Dumnezeu (καὶ ἀμετάβλητος τὸν σάρκα ἐθεοσε), fără ca să-și piardă firea sa, și noi ne-am sfințit. De cînd Mintuitorul a plătit în carnea noastră datoria noastră pentru noi, intrucît și-a vărsat scump singele său pentru noi — și singele său a fost în stare să împăce pe Dumnezeu — noi am devenit liberi. De cînd s-a sculat Domnul cu adevărat din morți, după ce mai înainte s-a coborît în iad ca să vestească sufletelor legate și închise de acolo libertatea, și a inzestrat carnea noastră pe care și-a luat-o sieși cu nestrîcăciune, sintem și noi asigurați și chezășiți de toată nestrîcăciunea. Și, în fine, de cînd ne-am renăscut prin baia botezului din apă și din spirit, ne-am făcut fiii ai lui Dumnezeu, prieteni ai lui Christos și moștenitori ai ceriului. (3)

Prin legătura, unirea naturii umane cu cea divină și prin mintuirea noastră pe care Domnul a realizat-o îmbrăcat în carnea noastră, noi am intrat într-o relație unică cu Dumnezeu. „*Căci (Dumnezeu) nu de îngeri ci de fiii lui Avram se îngrijește*”. (4) Noi putem primi pe întregul Christos : să mîncăm carnea lui Christos și să bem singele său și în acest chip să devenim părtași ai naurii divine, care este unită cu omenirea în

una persoană a Domnului Iisus Christos. Deși noi în acest mod nu devenim o persoană cu Iisus Christos, totuși noi participăm la amândouă naturile: la cea omenească pe cale corporală, la cea divină pe cale spirituală. În aceasta zac măreția naturii umane! Și atunci Ioan cu drept cuvânt se întreabă: Oare aceia cari păstrează curată și nepătată această legătură să nu fie mai mari decît îngerii? Este drept că natura noastră este mai puțină și mai neînsemnată decît cea a îngerilor, fie prin mortalitatea ei, fie prin grosolănia corpului nostru, dar prin bunătatea lui Dumnezeu și legătura sau unirea noastră cu el, a fost ridicată mai pe sus decît cea a îngerilor. În persoana Domnului Christos șade și natura umană pe tron, și îngerii stau cu frică și cu cutremur înaintea ei. Ei, îngerii, nu șadă împreună cu Christos, nici nu participă la natura divină; (6) ci că ei sînt mai mult „*duhuri slujitoare, trimise să slujească celor ce au moștenit mîntuirea*”. (7) Nici că ei „vor împărăți împreună”, (8) sau că vor șede la masa Tatălui. (9)

Această distinsă și aleasă înălțare sau *indumnezeire* a naturii umane, este al doilea temei pe care odihnește venerarea sau cinstirea Sfinților. Dar nu fiecare om este a se cinsti sau venera, pentru că natura umană a fost indumnezeită prin Christos. Omul el singur trebuie să răzuiască a se arăta vrednic de cinstire, întrucît prin luptă continuă împotriva răului trebuie să facă vie în sine indumnezeirea, ca să poată avea părășie de Dumnezeu, să se facă asemenea lui, amic al lui și moștenitor al ceriului.

Sfinții au primit pe Spiritul Sfînt în inimile lor și prin har au devenit aceea ce Dumnezeu este după natura sa. (10) Și au fost în viața lor pămîntească plini de Duhul Sfînt. (11) În ei Domnul a odihnit, carele singur este sfînt. (12) Corpul lor a fost un templu viu al lui Dumnezeu. (13) Ei sînt camerele și locuințele curate ale Domnului. (14) Domnul adică a zis: „*Voi locui în ei și voi umbla între ei și le voi fi lor Dumnezeu*”. (15) Dar că Dumnezeu a locuit și în corpurile lor, ne învață apostolul Pavel: „*Au nu știți că trupurile voastre sînt un templu al Duhului Sfînt care locuiește în voi*”. (16) „*Dar Domnul este Spirit*”. (17) „*Și dacă cineva va strica templul lui Dumnezeu, îl va strica pe acela Dumnezeu*”. (18)

Prin locuirea într-însii și prin sprijinirea Duhului Sfînt și prin propria lor străduință și libera lor hotărîre (proairesis), Sfinții au făcut totul ce a cerut Dumnezeu de la ei, și prin aceasta s-au făcut asemenea lui. (19) Ei s-au făcut atît de mult asemenea lui încît se numesc și ei Dumnezei. Nu după natura lor, ci după orînduirea lui Dumnezeu; precum fierul cel înroșit se numește foc, nu după natura sa, ci prin starea și participarea sa la foc. (20) Căci se zice: „*Voi veți fi sfinți, pentru că eu sînt sfînt*”. (21) Această asemănare cu Dumnezeu depinde înainte de toate de libertatea de voință, căreia Dumnezeu îi dă

ajutorul său pentru îndeplinirea ei. (22) Sfinții și-au stăpinit de bună voie poftele lor, (23) ei au participat la patimile Domnului Christos. (24) Ei s-au opus păcatului până la vărsare de singe și și-au dat viața cu vărsarea singelui pentru Christos. Ei l-au imitat pe el, care și-a vărsat singele în primul rind pentru dinșii; și au călcat pe urmele lui și după dinsele și-au format viața. (25)

3. Pe al treilea temei al cinstirii și venerării Sfinților îl vede sf. Ioan Damaschin în *preamărirea Sfinților din partea lui Dumnezeu*. Deoarece Sfinții s-au alăturat lui Dumnezeu din libertatea voiei lor (25) și au pățit împreună cu Christos, pentru aceea au participat și la preamărirea sa. Ei sînt învingătorii și alungătorii diavolului și a duhurilor rele și necurate, pe ale căror ademeniri ei le-au respins biruitori. (27) Pentru aceasta i-a preamărit Dumnezeu deja aici pe pămînt. El le-a dat lor puterea pe care el însuși o avea. „*Le-a dat puterea, ca să izgonească duhurile necurate și să vindece toată boala și toată neputința*”. (28) Atunci le-a promis: „*Lucrurile pe cari le fac eu și voi le veți face, și mai mari decît acestea veți face*”. (29) În grad mai înalt le revine în cer preamărirea lui Christos. Pentru că „*Eu trăiesc, zice Domnul, și-i voi preamări pe aceia cari mă preamăresc pe mine*”, (30) iar apostolul Pavel zice: „*Dacă pătimim cu dînsul ne și preamărim cu dînsul*”. (31) Iar ev. Ioan declară: „*Vom fi asemenea lui*”. (32) Sfinții sînt prietenii lui Christos și fii și moștenitori ai lui Dumnezeu. Precum o spune evanghelistul: „*Iar celor cîți l-au primit și cred în numele lui, li-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu*”. (33) „*Deci ei nu mai sînt robi, ci fii; și dacă sînt fii, atunci sînt și moștenitori ai lui Dumnezeu prin Iisus Christos*”. (34) Domnul a zis Apostolilor săi: „*Voi imi sinteți prietenii mei*” și „*Eu nu vă mai numesc slugi, căci sluga nu știe ce face domnul său*”. (35) Mai departe se numește Dumnezeu în Sfînta Scriptură „*Regele Regilor*” și „*Domnul tuturor Domnilor*”, (36) și „*Dumnezeul Dumnezeilor*”. (37) Așa se zice: „*Stătu-a Dumnezeu în adunarea Dumnezeilor, ca să fină judecată la Dumnezeii*”. (38) Ioan Damaschin citează interpretarea sfîntului Grigorie de Nazianz. Dumnezeu stă așa zicînd în mijlocul Dumnezeilor și împarte fiecăruia după meritele sale, (39) Sfinții trebuie să fie deci și Dumnezei, domni și regi, pentru că Dumnezeul lor este cu adevărat Dumnezeu, domn și rege și se numește așa. (40) El zice adecă lui Moise „*Eu sînt Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isac și Dumnezeul lui Iacob*”. (41) Dar și Moise a fost făcut de Dumnezeu, Dumnezeu al lui Faraon. (42) El îi denumește deci pe ei Dumnezei, împărați și domni nu după natura lor (u fûsei), ci pentru că ei și-au stăpinit și și-au înfrinat poftele lor, și au păstrat neschimbat imaginea lui Dumnezeu după care au fost creați, icoana regelui se numește și rege. (43) Sfinții sînt copărtăși mării și preamării lui Dumnezeu. (44)

II. CONSECINȚELE CINSTIRII SFINȚILOR ȘI SFINTELOR LOR MOAȘTE

1. *Sfinții trăiesc și domnesc împreună cu Christos.* — Este inexact și incorect de a-i socoti pe sfinți între cei morți, și a-i privi ca morți. În Sfânta Scriptură stă adevărat scris: „*Sufletele dreptilor sînt în mîna lui Dumnezeu și nici un chin nu-i poate atinge*“ (45). Moartea lor este mai mult un somn decît o moarte. Pentru că ei s-au chinuit în lungul vieții lor și vor trăi de acum înainte fără de sfîrșit. (46). Și „*scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor săi*“ (47). Ce este deci mai de preț, decît a fi în mîna lui Dumnezeu? Căci, Dumnezeu este viață și lumină, și aceia cari sînt în mîna lui Dumnezeu, sînt în viață și lumină. (48). De cînd Christos, viața însăși și temelul oricărei vieți s-a socotit cu cei morți, nu-i mai numim morți pe cei ce au adormit în speranța învierii și în credința în Christos. (49). Ei trăiesc mai departe în cer. Ei trăiesc și după capacitatea lor de activitate în imaginile și moaștele lor. Relicviile lor ni le-a făcut Domnul izvoare de tămăduire, cari mai există în număr mare încă și azi și din cari țîșnește ulei binemirositor. Învățătorul nostru accentuiază: „Dacă în pustie din stîncă a țîșnit apă (50) pentru că Dumnezeu a voit și totașa dintr-o falcă de asin, a țîșnit apă, pentru stîmpărarea setei lui Samson, (51) atunci cum este cu neputință ca din relicviile martirilor să curgă ulei binemirositor? Cu nici un chip, cel puțin pentru aceia cari cunosc puterea lui Dumnezeu și cîntea de care se împărtășesc cei sfinți“ (52). Prin trupurile lor se săvîrșesc minuni. Dracii se alungă, bolile se gonesc, bolnavii se vindecă, orbilor li se dă vederea, leproșii se curățesc, încercările și năcazurile se alungă, și tot darul desăvîrșit li se împărtășește de către părintele luminit aceloră, cari cred și se roagă cu credință tare. (53).

De aceea noi nu deplîngem moartea Sfinților, ci le sărbămăm amintirea cu bucurie. (54). În Testamentul Vechiu era altfel. „Israel, zice Ioan, n-a ridicat nici temple în numele oamenilor, nici n-a sărbătorit amintirea vreunui om. Pentru că natura umană stătea încă sub blăstăm și moartea era o pedeapsă; pentru aceasta corpurile morților au fost considerate ca necurate, și tot ce le învăluia. Acum însă după ce dumnezeirea s-a unit, cu natura noastră îndumnezeindu-o, ea, natura noastră, prin acest mijloc de viață făcător și mintuitor s-a preamărit și s-a schimbat în nestricăciune. De aceea și sărbămăm noi moartea Sfinților și zidim biserici (temple) și le pictăm icoane. (55).

2. *Încrederea noastră în Sfinți este îndreptățită.*

Sfinții sînt demni de încrederea și cinstirea noastră. Căci aceia cari cu încredere își iau refugiu la ei, primesc aceea ce cer. Așa găseau însănătoșire, cei ce mergeau la Apostoli. (56). Dar dacă cineva ar cere pe cale nedreaptă și nelegiuită ca să fie cinstit și adorat, acela și-ar cîștiga focul cel veșnic.

3. *Cinstirea Sfinților trece asupra lui Dumnezeu.* — Sfinții sint vrednici de cinstirea noastră. Cum să-i cinstim? Noi să-i cinstim în așa fel, ca Dumnezeu să se cinstească prin cinstirea lor. Să ne ferim de tot ce-l supără pe Dumnezeu, și să ne ni-
zuim a face tot ce-l înveselește pe Dumnezeu, căci aceasta su-
pără și înveselește și pe Sfinții săi. Noi credincioșii, să cinstim
pe Sfinți „prin psalmi, prin imne și prin cântări duhovni-
cești, (57) în pocăință și făcând milostenie cu cei lipsiți“. Prin a-
ceasta și Dumnezeu se cinstește în cea mai mare măsură. (58)
Dacă noi pictăm pe pereții bisericilor nu numai pe Domnul Chris-
tos, ci și pe Sfinți, apoi aceasta este numai o datină pioasă. (59)
Noi indeplinim prin aceasta numai o poruncă a Apostolilor și a
Părinților (All amehanon me heortisein ta ton hagion
mnemosiina. Ho gar ton hagion apostolon kai theoforon
Pateron horos, tauta prostatei ginesthai. 60)

Părinții bisericii au distrus sanctuarele și templele
duhurilor rele și necurate, și în locul lor au ridicat bi-
serici (temple) pe numele Sfinților. Ei au distrus icoanele ido-
lești și în locul lor au așezat pe cele ale Domnului Christos, ale
Maicei Preacurate și cele ale Sfinților. (61) Biserica le-a recu-
noscut această cinste, Sfinților, și prin aceasta se realizează
vicia lui Dumnezeu, ca Sfinții să se cinstească în acest chip. (62)

Cum trebuie să se caracterizeze cinstirea Sfinților? Este
ca *latrie* sau *dulie*? La nici un caz ea nu este *latrie*! Aceasta re-
vine *numai* lui Dumnezeu, iar Sfinții nu se cinstesc ca și Dum-
nezeu. Lor le revine *numai* cinstirea *duliei*, care este colorată
în trei feluri: O cinstire care-i revine Sfintului ca unui servitor
al lui Dumnezeu, ca unui prieten al lui Dumnezeu și a unui îm-
preună moștenitor al lui Christos. Ioan zice: „Eu cinstesc (tima)
pe Sfinți și preamăresc (sündoxazo) pe slujitorii, prietenii și îm-
preună moștenitorii lui Christos. Slujitorii după natura lor, prie-
tenii prin libera lor hotărîre și fiii și moștenitorii, prin harul di-
vin“. (63) Învățătorul nostru vede în Sfînt înainte de toate pe
slujitorul lui Dumnezeu. După natura sa, Sfîntul este o crea-
tură a lui Dumnezeu, care menține drept raportul său de crea-
tură față de creator și poartă în sine neatins și neschimbabil chi-
pul și asemănarea sa cu Dumnezeu. Prin aceasta Ioan ne aduce
aminte de temeiul natural al cinstirii Sfinților. În al doilea rînd,
el privește în Sfînt pe prietenul lui Dumnezeu, care a jertfit to-
tul pentru Dumnezeu său și s-a făcut asemănător cu Mintuito-
rul său pînă la vărsare de sînge (Apostolii, martirii, etc.). Prin
această ni se aduce amintee al doilea temei al cinstirii Sfinți-
lor. În al treilea rînd Ioan privește în Sfînt, preamărirea sa de
cătră Dumnezeu, temeiul al treilea al cinstirii Sfinților. Și a-
ceasta este, propriu zis, temeiul cel mai adînc și mai înalt pen-
tru care cinstim noi pe Sfinți. Cinstirea noastră rămîne totuși o
cinstire relativă a Sfinților. Noi îi cinstim pe Sfinți pentru Dum-
nezeu (di hon kai tous auton filous sebo, kai di aidous ago). (64)

Caracterul relativ al cinstirii Sfinților se exprimă clar în următoarea propoziție: „Și astfel după cum sint ei în realitate Dumnezeu, nu după natura lor (ou fûsei), ci prin participarea la acela, care după natură este Dumnezeu, așa sint ei și cinstiți (hutos eisi proskûneta), nu ca și cînd ei după natura lor ar fi vrednici de cinstire, ci pentru că ei au într-inșii pe acela care după natura sa este vrednic de cinstire”. (65) Este acelaș lucru ca și cu fierul înroșit. Acesta după natura sa nu este în așa fel alcătuit ca să nu te poți atinge de el, ci pentru că este unit cu focul, a cărui natură este că arde. Ei se cinstesc deci, întrucît ei au fost preamăriți de Dumnezeu, și pentru că au primit puterea de la el, ca să fie îngrozitori pentru dușmani, iar pentru cei ce cu încredere aleargă la dinșii să le fie binefăcătoare. (66)

Vorbînd însă despre cinstirea fiecărui Sfînt în parte, apoi trebuie să spunem, că fiecărui Sfînt îi revine o cinstire specială, în conformitate cu oficiul și cu demnitatea sa. Aceasta o putem concluda din următoarele cuvinte: „Pe Născătoarea de Dumnezeu o cinstim ca Maică a lui Dumnezeu în înțelesul propriu și adevărat al cuvîntului; (67) pe proorocul Ioan, ca pe Înainte-mergătorul și Botezătorul, Apostolul și martirul — „căci dintre cei născuți din femei nu s-a ridicat nici unul mai mare decît Ioan Botezătorul”, (68) precum a spus-o aceasta Domnul, și el a fost cel dintîi crainic al împărăției lui Dumnezeu —; pe Apostoli ca frați ai Domnului și mărtori oculari și slujitori ai suferințelor sale, pe cari „Dumnezeu Tatăl mai înainte i-a cunoscut și mai înainte i-a și hotărît să fie asemenea chipului Fiului; (69) pe uni i-a pus Dumnezeu în biserică: întîi Apostolii, al doilea prooroci, al treilea păstori și învățători”; (70) pe martirii Domnului, aleși din toate straturile, „ca buni ostași ai lui Iisus Christos” (71) cari au băut paharul său, și au fost ei înșiși botezați cu botezul morții celei de viață făcătoare, ca tovarăși ai suferințelor și a preamăririi sale, al căror conducător a fost apostolul, și întîiul martir al lui Christos, arhidiaconul Ștefan. (72) Oficiul și funcțiunea din viața pămîntească a Sfîntului dau cinstirii noastre pentru el, o anumită nuanță sau coloratură.

Cinstirea Sfîntului trece în cele din urmă la Dumnezeu, carele singur este demn de adonare. (73) „Bunăvoința mea pe care o aduc Domnului și prietenilor săi, este bine primită de Domnul. El se bucură cînd vede că slujitorii săi cei mai buni sint — venerați — cinstiți”, zice Ioan, atunci cînd se provoacă la predica Sfîntului Vasile despre cei 40 de martiri (74) și la omilia acestuia despre sfîntul Gordian. (75) Cu întorsături felurite aceeași idee reapare. Cîntea pe care o dăm slujitorilor, arată bunăvoința noastră față de Dumnezeu. (76) Cîntea ce o dăm Maicei lui Dumnezeu, trece asupra celui încarnat dintr-însa. (77) Noi îi cinstim (proskûnoumen) pe Sfîinți, pentru că prin aceasta se cînteste împăratul (therapeuetai), cînd vede cum se cînteste (theraponto) sluga sa pe care o iubește, nu în chip împărătesc.

ci ca slugă credincioasă și supusă și prieten plin de bună-voință. (78)

Sfântul Ioan Damaschin în expunerea sa asupra cinstirii Sfinților, urmează cu osebire pe sfântul *Vasile cel Mare*. Acesta și-a mărturisit cu toată claritatea credința sa în Domnul nostru Iisus Christos, în Maica sa Preasfântă, în Apostoli, prooroci, și mucenici. Pe ei îi invoacă el, ca să se roage lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor sale. (79) El este mereu inspirat, cînd vorbește despre cinstirea mucenicilor. Ca laudă cea mai vrednică pentru martiri, el recomandă practicarea virtuților. (80) Faptele cele bune ale *Sfinților* ne împintenesc la imitare. Viața lor luminează pe cel bun, ca lumină pentru viața eternă (81) Sfântul *Ioan Gură de Aur* îi numește pe sfinți fîntini cari nici cînd nu seacă, ci se prefac pentru cei ce scot apă dintr-inselă, în izvor țîșnitor. Dar precum sint de răsplătiți cinstitorii, așa vor fi pedepsiți și spărgătorii sau profanatorii. Cîntea, spune Vasile cel Mare, pe care o dăm slujitorilor, este un semn al buneii voinți, cu care cinstim pe Domnul tuturor creaturilor. Dacă noi povestim viața sfinților, cinstim în primul rînd pe Dumnezeu în slujitorii săi; apoi mai cinstim și pe Sfinții înșiși. (82) Și la *Leonțiu* găsim în multe chipuri exprimată relativitatea cinstirii Sfinților. Cîntea, zice el, pe care o dăm Sfinților, trece asupra lui Dumnezeu. (83) Noi cinstim bunurile prietenilor noștri din cauza prietenilor, și pe prieteni din cauza lui Dumnezeu. (84) Cine cîntea pe martir, cîntea pe Dumnezeu, și cine cîntea pe Maica sa, aduce cîntire lui Dumnezeu. Cine cîntea pe Apostol, cîntea pe acela, care l-a trimis pe Apostol. (85) *German* declară că, toată cîntirea trece asupra lui Dumnezeu. (86)

Noi n-aducem cîntire dumnezească Sfinților, ci îi cinstim în așa fel, că cîntirea noastră trece de-a dreptul asupra lui Dumnezeu. (87)

Deși și învățătura directă a bisericii mărturiseste cîntirea *Sfinților*, exprimînd prin graiul sfinților Părinți adunați în sinodul al 7-lea ecumenic următoarele: „Noi păzim cuvintele Domnului și cuvintele apostolice și proorocești, prin cari ne-am învățat a onora și a mări mai întîi pe cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, — și sfintele puterile îngerești, apoi pe Apostoli, prooroci și martirii cei măriți, pe Sfinții și de Dumnezeu purtătorii Părinți și pe toți bărbații cei sfinți, și a care mijlocirea lor, pentru că ei pot să ne facă pe noi plăcuți împăratului tuturor — lui Dumnezeu“. (88) Iar definiția aceluiași sfînt sinod al 7-lea ecumenic în privința *invocării Sfinților* cari ne pot ajuta prin rugăciunile lor, cu eficacitate, la Domnul, sună astfel: „Cine nu mărturisește, că toți Sfinții cei ce au plăcut lui Dumnezeu, atît cei înainte de lege, cit și cei de sub lege și cei de sub har, sînt demni de onoare după corp și suflet, ori nu face

rugăciuni către Sfinți, cari aud rugăciunile noastre și ne pot ajuta să fie anatemă. (89)

Tot astfel legiuiește al 7-lea sinod ecumenic și în privința *sfințelor moaște* (relicvii) *ale Sfinților*, zicind: „Domnul nostru Iisus Christos ne-a dăruit nouă moaștele Sfinților ca niște izvoare mîntuitoare, cari revarsă în multe moduri binefaceri peste cei neputincioși; deci dacă cei ce vor cuteza a lăpăda moaștele martirilor, despre care au știut, că ele sînt autentice și adevărate, dacă vor fi episcopi sau clerici, să se depună, iar dacă vor fi monahi sau mireni să se scoată din comunitate“. (90)

A doua mare confesiune creștină precum s-a amintit mai sus, romano-apsusenismul, a adoptat și el în întregime doctrina sfintului Ioan Damaschin despre cinstirea și invocarea sfinților și venerarea sfințelor moaște. Așa Conciliul roman din 993, Mansi 19, Denz. 342, Trîdentinul Mansi 33, Denz. 984 și Codex juris canonici, Lib. III, Pars III, Titlul XVI, Can. 1276.

La fel consună cu doctrina bisericii ortodoxe despre sfinți și învățătura de credință a bisericilor eterodoxe: Nestorianii, Iacobiti, Coptii, Abesinienii și Armenii, afară de Protestanți. (91)

Pentru că cinstirea Sfinților a fost motivul propriu zis pentru care venerăm noi sfintele icoane, apoi apologetul lor, sf. Ioan Damaschin putea cu drept cuvînt să le strige și să le reproșeze dărimătorilor sfințelor icoane: „Cine nu cîntește imaginea lui Christos, acela refuză lui Christos însuși cinstirea cuvenită. Și cine nu cîntește imaginea sfintului, acela nu cîntește pe cel Sfînt“. (92) Aceluia însă, care admite imaginea lui Christos și a Preasfintei sale Mame, dar pe cea a Sfinților o respinge, îi dă următorul răspuns: Ce prostie! Prin aceasta tu te declari inamic al Sfinților. Dacă tu adevărat pictezi imaginea lui Christos, dar pe cea a Sfinților o refuzi, atunci tu nu ești împotriva icoanelor, ci refuzi cinstirea Sfintului. Lui Christos, care s-a preamărit, admiți să i se facă icoane, dar Sfinților nu; ce înseamnă aceasta decît a prezenta adevărul cel veșnic, care preamărește pe Sfinți, drept o minciună. (93) Iată cum se exprimă un scriitor într-un studiu al său cu privire la această chestiune: „Cu drept cuvînt observă Ioan, că ascuțișul acestei concepții este mai puțin îndreptat împotriva cultului icoanelor, decît împotriva cinstirii Sfinților. De sigur, ne putem gîndi, că cineva ca dușman al icoanelor, respinge numai reprezentarea prin imagini a lui Christos — în urma Dumnezeirii sale pe temeiul poruncii din T. V. etc. —, dar nu și pe cea a Sfinților, pe care o admite. Dar dacă cineva, dimpotrivă admite imaginile lui Christos și prin aceasta în principiu nu are nimic de obiectat împotriva icoanelor, dar ar desființa icoanele Sfinților, atunci este clar pînă la evidență, că el propriu-zis nu este dușman al icoanelor ci al cinstirii Sfinților. (94) Și s. Ioan Damaschin continuă mai departe: „Pentru aceasta să știe cu toții, că acela, care ar îndrăzni să distrugă o icoană închinată cinstirii (proskūnon), prețuirii (timon), salu-

tării iubitoare (aspazomenos), și amintirii lui Christos; a Mamei sale celei Prea sfinte sau a Sfinților, — este un dușman al lui Christos, al Preacuratei Născătoare de Dumnezeu și al Sfinților, și un avocat apărător și patron al diavolului. (95)

În resumare și într-o privire retrospectivă, iată încă odată doctrina sfântului Ioan Damaschin: *Despre cinstirea sau venerarea Sfinților și a sfintelor lor moaște.*

Se cuvine să cinstim pe sfinți ca pe niște prieteni ai lui Christos, ca pe niște fii și moștenitori ai lui Dumnezeu, precum zice Ioan Teologul și evanghelistul: „Celor ce l-au primit pe el, le-a dat lor puterea să se facă fii ai lui Dumnezeu”; „așa că nu mai sînt servi, ci fii; și dacă fii, și moștenitori, moștenitori adevărați ai lui Dumnezeu și împreunămoștenitori ai lui Christos. Și Domnul spune apostolilor în sfintele Evanghelii: „Voi imi sînteți prietenii mei”. „Nu vă mai numesc servi; pentru că servul nu știe ce face stăpînul său”. Iară dacă și Împărat al împăraților și Domn al domnilor și Dumnezeu al dumnezeilor se numește Creatorul tuturor și Domnul, cu adevărat și sfinții (sînt) dumnezei și domni și împărați. Dumnezeu și Domnul și Împăratul lor este și se numește Dumnezeu. Că „eu sînt”, zice el lui Moisi. „Dumnezeul lui Avram, Dumnezeu lui Isac și Dumnezeu lui Iacob”. Și Dumnezeu l-a făcut pe Moisi dumnezeu al lui Faraon. Dar eu îi numesc pe ei dumnezei și împărați și domni, nu după natură, ci întrucît ei împărătesc și domnesc asupra afectelor (ton pathon), și păstrează nedesfigurată asemănarea icoanei dumnezeiești după care și sînt creați — că împărat se numește și icoana împăratului — și întrucît ei după voință sînt uniți cu Dumnezeu și-l primesc pe el ca locuitor în lăuntrul lor și prin participarea la el prin har devin aceea ce este el însuși după natură. Deci cum să nu cinstim pe cei ce se numesc servi și prieteni și fii ai lui Dumnezeu? Pentru că „cinstea pe care o dăm asemenea slujitorilor cu gînd bun este o dovadă a dragostei către Stăpînul comun”.

Acestia s-au făcut vistierii ale lui Dumnezeu și adăposturi curate. Că Dumnezeu zice: „Și voi locui în ei și voi umbla și voi fi lor Dumnezeu”. Iar că „sufletele dreptilor sînt în mîna lui Dumnezeu și moartea nu se va atinge de dinsele” o spune dumnezeiasca Scriptură; că moartea le este sfinților mai mult somn decît moarte; că „s-au ostenit în veacul de acum, și vor trăi fără de sfîrșit; și „cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioșilor săi”. Ce este mai cinstit decît a fi în mîinile lui Dumnezeu? Că viață este Dumnezeu și lumină, și cei ce sînt în mîna lui Dumnezeu, în viață și în lumină sînt.

Iar că, și prin spiritul (nous) lor Dumnezeu locuiește și în corpurile lor, o spune Apostolul: „Au nu știți voi că trupurile voastre sînt biserică Sfîntului Duh ce locuiește în voi?” „Iar Duhul Domn este”; și: „Dacă cineva va strica biserica lui Dumnezeu, pe acela Dumnezeu îl va strica”. Cum deci să nu cinstim

bisericile cele insuflăite ale lui Dumnezeu, corturile cele insuflăite ale lui Dumnezeu? Acestea trăind, au stat cu credință alături de Dumnezeu.

Ca izvoare de mintuire Stăpinul Christos moaștele sfinților ni le-a dat nouă, cari în multe chipuri izvorăsc binefaceri, revarsă mir de bună mireasmă. Dacă din piatră virtuoasă și tare a izvorit apă în pustie, voind Dumnezeu, și dintr-o falcă de măgar lui Samson celui însetat, este de necrezut oare ca din moaște de martiri să izvorească mir de bună mireasmă? Nicidecum, cel puțin pentru aceia cari cunosc puterea lui Dumnezeu și cinstea Sfinților de la el.

În lege, tot celce atingea de mort, trecea de necurat; însă aceștia nu sînt morți. Că de cînd însași viața, cel care este cauza vieții s-a socotit între cei morți, pe cei ce au adormit în speranța învierii și în credința în el, nu-i numim morți. Căci corp mort cum poate face minuni? Cum se gonesc deci dracii printr-inșii, se depărtează boale, se tămăduiesc bolnavi, văd iarăși orbi, se curătesc leproși, se desfac ispite și năcazuri, toată darea cea bună de la Părintele luminilor printr-inși se coboară asupra acelor cari se roagă în credință neîndoioasă? Cit te-ai fi ostenit ca să afli ajutor care să te ducă pe tine la un împărat muritor și să pună pentru tine cuvînt bun la el! Deci pe apărătorii întregului neam omenească sau pe cei ce fac lui Dumnezeu rugăciuni pentru noi, să nu-i cinștim? Da, de sigur, noi trebuie să-i cinștim, ridicînd lui Dumnezeu biserici pe numele lor, aducîndu-le roade ca daruri, serbindu-le amintirile și într-insele duhovnicește veselindu-ne, pentru ca veselă să fie potrivită cu cei ce ne-au chemat, ca nu, străduindu-ne să-i cinștim, dimpotrivă să-i miniem. Că cu cele ce Dumnezeu se cinștește, de acelea și cinstitorii săi se vor veseli; iară cele de cari se mîhneste Dumnezeu, de acelea se mîhnesc și servii săi. În psalmi și în laude și în cîntări duhovnicești și în umilintă și în îndurare către cei nevoiași să cinștim noi credincioșii pe Sfinți, prin cari mai virtos și Dumnezeu se cinștește. Cîmpe și icoane văzute să le ridicăm, și noi înșine, icoane și cîmpe insuflăite ale lor să ne facem prin imitarea virtuților lor. Pe Născătoarea de Dumnezeu, care este în semn propriu și adevărat, Maica lui Dumnezeu, să o cinștim; pe proorocul Ioan, ca înaintemergător și botezător, apostol și martir — pentru că „între cei născuți din muieri nu s-a ridicat unul mai mare decît Ioan“, precum Domnul a spus, și el s-a făcut al împărăției (ce-riurilor) întii vestitor —; pe apostoli, ca pe niște frați ai Domnului și martori oculari și servitori ai patimilor sale, „pe cari mai înainte cunoscîndu-i“ Dumnezeu și Tatăl, „mai înainte i-a rînduit să fie asemenea chipului Fiului său“, „întii ca apostoli, a doua oară ca prooroci, a treia oară ca păstori și învățători; și pe martirii Domnului cari au băut paharul lui cînd s-au botezat cu botezul morții lui celei făcătoare de viață, ca pe niște părtași

ai patimilor și mărării sale, a căror căpetenie a fost arhidiacoul lui Christos și apostolul și intiiul martir Ștefan; și pe cuvioșii noștri părinți, pe purtătorii de Dumnezeu asceți cari s-au chinuit cu cel mai îndelungat și mai ostenitor martiriu al conștiinței, „cari au umblat în cojoace, în piei de capre, lipsiți de toate, munciți, de rău necăjiți, rătăcind prin pustiuri, prin munți, prin peșteri și prin crăpăturile pământului, ei de cari lumea nu era vrednică”; (și în sfârșit) pe cei ce au trăit înainte de har, prooroci, patriarhi, drepti cari mai înainte au vestit venirea Domnului; privind la viața tuturor acestora, să le rivnim credința, dragostea, speranța, rivna, viața, suferirea pătimirilor, răbdarea pînă la singe, pentru ca să avem parte împreună cu dinșii de cununa mării lor. (96)

Prof. Dr. V. LOICHIȚA

NOTE SUBLINIARE

1) Cf. Dr. theol. *Hieronymus Menges*, Die Bilderlehre des Johannes von Damaskus, Münster i. v. 1938, 94—109; *D. Stiefenhofer*, Des Johannes von Damaskus genaue Darlegung des orthodoxen Glaubens, Bibliothek der Kierchenväter, Allgemeine Einleitung, LXXXII s.; *V. Ermoni*, S. Jean Damascène, Paris, 1904, 285 s.; *K. Schwazlose*, Der Bilderstreit Gotha, 1890, 221 s.; *Ferd. Kattenbusch*, Lehrbuch der vergleichenden Confessionskunde B. I. Freiburg i. B. 1892, 459 ss.; *D. Friedrich Loofs*, Symbolik oder Christliche, Confessionskunde, Erster Band, Tübingen und Leipzig 1902, 79 ss.; *Joss. Langen*, Johannes von Damaskus, Gotha 1879, 307.

2) Exp. ex. a cred. ort. car. IV, cap. 16, P. Gr., 94, 1169 A. Trad. rom. de V. Loichița, manuscris.

3) Cuv. I, n. 21, 1253 BC.

4) Evr. 2, 16.

5) Ef. 2, 6.

6) 2, Petr. 1, 4.

7) Evr. 1, 14.

8) 2 Tim. 2, 12.

9) Cuv. III, 12, 26, 1348 BC.

10) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1164 C. Trad. rom., id. manuscris.

11) Cuv. I, n. 19, 1249 D.

12) Cuv. III, n. 33, 1352 A.

13) Cuv. I, n. 20, 1252 B.

14) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1164 C.

15) Ibid., Cuv. III, n. 33, 1352 B; Lev. 26, 11, 12; 2 Cor. 6, 16; Cf. Leontius, ep. din Neapole în Cipru (v. 7-lea), P. Gr. 93, 1604 D: aceeași.

16) 1 Cor. 6, 19; cf. 3, 16.

17) 2 Cor. 3, 17.

- 18) 1 Cor. 3, 17. Exp. ex. a cred. crt., cart IV, cap. 15, 1164 D.
- 19) Cuv. III, n. 33, 1352 B.
- 20) Cuv. III, n. 33, 1352 B.
- 21) Lev. 19, 2.
- 22) Cuv. III, n. 33, 1352 B.
- 23) Cuv. III, n. 41, 1357 B; Cuv. I, n. 21, 1252 C; Cuv. II, n. 15, 1301 A.
- 24) Cuv. I, n. 19, 1252 C.
- 25) Cuv. I, n. 21, 1252 D.
- 26) Exp. cred. cart. IV, cap. 15, 1164 C.
- 27) Cuv. II, n. 10, 1293 D.
- 28) Mat. 10, 1.
- 29) In. 14, 12; Cuv. III, n. 33, 1352 C; n. 41, 1357 B.
- 30) 1 Sem. 2, 30.
- 31) Rom. 8, 17.
- 32) 1 In. 3, 2; Cuv. I, n. 19, 1249 CD; Cuv. III, n. 33, 1352 C.
- 33) In. 1, 12; Exp. cred. cart. IV, cap. 15, 1164 A; Cuv. III, n. 26, 1345 D; cf. *Leontiu*, Cuv. V, P. Gr. 93, 1600 A: Pe sf. Apost. și mărtiri și pe ceilalți sfinți îi cinștim ca pe amicii lui Christos.
- 34) Gal. 4, 7; Rom. 8, 17; Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1164 A; Cuv. I, n. 19, 1249 C; n. 21, 1252 C; 1253 C; Cuv. II, n. 15, 1301 A; Cuv. III, n. 26, 1348 D.
- 35) In. 15, 14, 15; Exp. cred., cart. IX, cap. 15, 1164 B; Cuv. I, nr. 21, 1252 C; Cuv. II, n. 15, 1301 B; Cuv. III, n. 41, 1357 A.
- 36) Apoc. 19, 16.
- 37) Ps. 81, 1; Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1164 B.
- 38) Ps. 81, 1; Cuv. I, n. 19, 1240 D; Cuv. III, n. 35, 1252 C.
- 39) Grig. Naz., Cuv. 40, P. Gr. 36, 360 s.
- 40) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1164 B; Cuv. I, n. 19, 1249 D; Cuv. III, n. 33, 1352 C.
- 41) Exod. 3, 6.
- 42) Exod. 7, 1.
- 43) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1164 BC; Cuv. II, n. 15, 1301 A; Cuv. III, nr. 26, 1348 D; n. 33, 1352 BC. Cf. V. *Ermoni*, S. Jean Damascène, Paris 1904, pag. 286 s.
- 44) Cuv. I, n. 21, 1252 C; Cuv. II, n. 15, 1301 A; Cuv. III, n. 10, 1333 A.
- 45) Înțelep. 3, 1.
- 46) Cf. Ps. 48, 9 s.
- 47) Ps. 115, 6.
- 48) Exp. cred. cart. IV, cap. 15, 1164 CD.
- 49) Ibid. 1165 B.
- 50) Exod. 17, 6.
- 51) Jud. 15, 19.
- 52) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1165 A.
- 53) Ibid. 1165 B.

- 54) Cuv. I, n. 21, 1253 AC.
 55) Cuv. II, n. 11, 1296 A.
 56) Cuv. III, n. 33, 1352 D — 1353 A. Cf. *German*, scris. către Ioan episc. Synad., P. Gr. 98, 161 B. Invățătura sf. German patriarh. Constantinopolului (715—730; mort. la 733) este identică cu cea a sf. Ioan Damaschin.
 57) Efes. 5, 19.
 58) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1168; KVB, 227; Cuv. I, n. 21, 1252 D. Cf. *German*, Scris. către Ioan epis. Synaid., P. Gr. 98, 160 B: Noi îi admirăm și-i ferim pe martiri, pe Apostoli și pe Sfinți. Ei sînt adevărații slujitori ai lui Dumnezeu; au făcut fapte bune, și au suferit plini de răbdare și au devenit amici ai lui Christos. Noi le închinăm icoane întru amintirea eroiceilor lor perseverențe și statornicii; dar nu le aducem cinstirea ce i-o dăm lui Dumnezeu.
 59) Cuv. I, n. 20, 1252 B.
 60) Cuv. I, n. 21, 1253 B.
 61) Cuv. II, n. 11, 1293 D — 1296 A; Cuv. III, n. 9, 1332 D. Cf. Leontiu, Cuv. V, P. Gr. 93, 1601 C.
 62) Cuv. I, 21, 1252 C.; Cuv. I, n. 21, 1252 CD.; Cuv. II, n. 15, 1301 B.
 63) Cuv. III, n. 26, 1348 D.
 64) Cuv. III, n. 26, 1348 A.
 65) Cuv. III, n. 33, 1252 C.
 66) Ibid. 1352 C s.
 67) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1168 B; Cuv. I, n. 21, 1252 C; Cuv. III, n. 41, 1357 A: Pe Preasfînta Născătoare de Dumnezeu o cinstesc nu ca pe un Dumnezeu, ci ca pe Maica lui Dumnezeu după carne. Cf. *German*, Scris. către episcopul Ioan Syand., P. Gr. 98, 161 B; Maria Sf. și Ioan Damaschin, Buna-vestire, P. Gr. 96, 644 C. ss. Nașterea Preacuratei, P. Gr. 96, 661 B. ss. Adormirea, 700 A ss. Cf. *F. Kattenbusch*, Lehrbuch der vergleichenden Confessionskunde, B. I, Freiburg i. B. 1892, 464 s.
 68) Mat. 11, 11.
 69) Rom. 8, 29.
 70) 1 Cor. 12, 28.
 71) 2 Tim. 2, 3.
 72) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1168 BC, KVB, p. 226—227; Cuv. I, n. 21, 1252 D.
 73) Exp. cred., cart. IV, cap. 16, 1171 C; Cuv. III, n. 40, 1356 C.
 74) Vasile cel Mare, Omilia 19 pentru cei 40 martiri, P. Gr. 31, 507 D.
 75) Cuv. I, 1264 D. Sf. Vasilie, Omilia 18 pentru sf. martir Gordian, P. Gr. 31, 492 s.
 76) Omil. I la Adormirea Preacuratei, n. 14, P. Gr. 96, 720 D. Exp. cred. cart. IV, cap. 15, 1164 C.

- 77) Exp. cred., cart. IV, cap. 15, 1172 C.
78) Cuv. III, n. 33, 1352 D.
79) Scrisoarea 360, P. Gr. 32, 1099 C.
80) Sf. Vasile, Omilia 19 p. cei 40 martiri, P. Gr. 31, 507 D. — 510 A.
81) Sf. Vasile, Omilia 18 n. 1, P. Gr. 31, 492 A. Sf. Ioan Damaschin, Cuv. I, 1268 C.
82) *Vasile cel Mare*, ibid.
83) *Leontiu*, P. Gr. 93, 1604 C.
84) Ibid., 1608 B.
85) Ibid. 1608 B.
86) *German*, Scris. către Ioan episc. Synaid., P. Gr. 98, 156 D. s.
87) Ibid. 160 D.
88) Cf. *Al. Comoroșan*, Prel. acad. din Dogmatica ortodoxă, Partea specială, Cti 1889, p. 695.
89) Id. ibid., p. 697.
90) Id. ibid., p. 698.
91) Id. ibid., p. 697.
92) Cuv. III, 1361 B.
93) Cuv. I, n. 19, 1249 B.
94) Cf. *G. Ostrogorsky*, Studien zur Geschichte des bizantinischen Bilderstreites, Breslau 1939, p. 37.
95) Cuv. II, n. 11, 1296 B; Cuv. III, n. 10, 1333 A.
96) Sfintul *Ioan Damaschin*, Exp. ex. a cred. ortodoxe, cart. IV, cap. 15. Trad. rom. de Vasile Loichița, în manuscris, pag. 1—4.
- 



Districtele Valahice Bănăţene

— CINCISUTE DE ANI DE LA CONFIRMAREA
AUTONOMIEI LOR —

I.

Anul 1457 marchează în Istoria Romînilor două evenimente de o mare şi incontestabilă valoare politică, naţională şi socială. Unul — urcarea pe tronul Ţării MOLDOVEI a voevodului ŞTEFAN CEL MARE şi SFINT — a fost sărbătorit cum se cuvine pe întreg cuprinsul pămîntului romînesc, personalitatea marelui Domn şi faptele lui fără seamăn în slujba poporului romîn şi pentru salvarea civilizaţiei europene fiind cu îndreptăţită mîndrie reliefate şi, în perspectiva celor 500 de ani, cu însufleţire slăvite şi unanim aprobate. 1)

Al doilea eveniment, de o valoare istorică aproape egală, dar a cărui importanţă a trecut neobservată, este *reconfirmarea şi proclamarea* solemnă a *autonomiei* sau chiar a *independenţei* politico-administrative şi economice a celor opt districte valahice-romîneşti bănăţene: Lugoj, Sebeş, Mehadia, Almaj, Caraşova, Berzava, Comiat şi Iladia, — decretată prin diploma privilegială de acum 500 de ani a regelui Ungariei *Ladislau V Posthumul*, semnată la Viena la sărbătoarea Sf. Ioan Botezătorul din anul 1457.

Cuprinsul diplomei este îndeajuns cunoscut, el fiind publicat de către învăţaţii străini (Pesty Frigyes)

1) Vezi *Biserica ortodoxă romînă*. An. LXXV, Nr. 5 (Mai, 1957), număr închinat la „500 ani dela înscăunarea lui Ştefan cel Mare şi sfînt”. Această aniversare este cinstită de toate revistele Mitropoliilor: Moldovei, Ardealului, Olteniei şi Banatului, rii din vara an. 1957.

și romîni (A. Vlad, B. Maniu, E. Hurmuzaki, Gh. Popovici) după diploma principelui ardelean *Gabriel Bathory* de la 1609, adresată nobilimii și chenezilor romîni din districtele *Logoj, Sebes, Mehadia, Almăj, Carașova, Berzava, Comiat* și *Iladia*, prin care se reconfirmă privilegiile date de regele Ladislau V acestor districte romînești.

Ținînd seama de importanța deosebită a decretului regal de la 1457 pentru romîni în general și în special pentru cei din Țara Banatului, îl reproducem după copia de la 1755, scrisă de egumenul *Pamfilie* de la mînăstirea *Srediștea Mică*, după copia egumenului *Alexandru* de la mînăstirea Sf. Gheorghe din Caransebeș la 1510, făcută pe baza originalului aflat atunci la *Bănia* din cetatea Caransebeșului, 2) capitala celor opt districte valahice, sediul Banilor Severinului (iar de la 1524) ai Caransebeșului și Logojului.

* * *

Nos Ladislaus Dei gracia Hungariae Bohemiae Dalmatiae Croatiae etc.

Rex Austriae et Styriae Dux nec non Marchio Moraviae — etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos tum ad humillimae supplicationis instantiam Fidelium nostrorum Michaelis Deedicti de Thomoshel et Stefani filii Sisman de Bezias, per eos in ipsorum ac caeterorum Universorum Nobilium et Kineziorum nec non aliorum Walachorum de Districtibus *Logos, Sebes, Mehadia, Almas, Krassofü, Borzafü, Komiaty et Illed* vocatis nominibus et in personis nostrae propterea porrectae Maiestati, tum vero consideratis fidelitibus et fidelium servitorum meritis eorundem Universorum Nobilium non solum praedecessorum Walachorum, quibus

2) *Protocolul actelor episcopiei Caransebeșului*, scris la 1752—1755 de egumenul *Pamfilie* în mînăstirea *Srediștea Mică*, mss., p. 2—6; cf. Pesty Frigyes, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek*. Budapest, 1876, p. 73—75.

idem non solum praedecessoribus nostris Regibus Hungariae, sed et nobis se gratos reddiderunt, et acceptos, et presertim eo respectu, quod ipsi in confiniis Regni nostri locati, in custodia et tuitione Vadorum Danubi contra crebros incursus Turcorum, utpote qui ipsum Regnum nostrum in illa parte vel depredare, vel homines eiusdem Regni nostri sine discretione sexus et aetatis inpune abducere in servitutem consueverunt, personas, resque et bona sua fortunae casibus submittere, damnaque ea incommoda ac vulnera dira suscipere non formidant. Volentes eisdem gratitudinis vicem rependere, omnia et singula eorundem Valachorum et Keniziorum privilegia, super quibuscunque eorum libertatibus, praerogativis et Juribus confecta, ac si praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum inserta essent, sub illis tamen conditionibus, oneribus et servitutibus, quibus eadem emanata et per praedecessores nostros Reges Hungariae ipsis concessa sunt; Auctoritate Regia pro eisdem nobilibus Valachis et Keneziiis ceterisque Valachis praesentibus scilicet et futuris perpetuo valitura, roboramus et confirmamus, eosque in unumquemque eorum sicuti maiorem, sic et minorem in omnibus, huiusmodi eorum libertatibus praerogativis et Juribus manutenere et conservare promittimus. Et nihilominus ut ipsi Nobiles Walachii et Kenezii firmata inter se unione dicta servicia nostra et Regni nostri in tuendo Vado Danubii eo melius continuare possint, decrevimus a modo in posterum in praefatis octo Districtibus nullo unquam tempore alicui extraneo possessiones et villas donare, nisi illis qui benemeriti propter eorundem servicia videbuntur. Et quod huiusmodi octo Districtus ab invicem non separabimus, nec aliquem ex eis alicui donabimus, sed sacrae Regni nostre Coronae sicuti praedecessores nostri Reges, sic et nos quasi simul iunctos tenebimus. Imo praefatum districtum Komiathy, qui per quondam Serenissimum Principem dominum Sigismundum Romanorum Imperatorem ac Hungariae... Regem, Aulum nostrum charissimum quondam Joanni de Hunyad alias eiusdem Regni nostri Hungariae Gubernatori impigno-

ratus, ac per Incolas eiusdem Districtus ab eodem redemptus esse perhibetur, praefatis septem Districtibus iterum annectimus, decernimus a modo deinceps, sicuti aliquem alium ex ipsis Districtibus, ita et ipsum districtum Komiathy de corpore illorum districtuum esse, atque uno et eodem privilegio cum illis gaudere. Praeterea annuimus eisdem Nobilibus Valachis et Kenezis ut nullus eos iudicet praeter Comitem eorum pro tempore constitutum, cuius Iudicio si contenti non fuerint, ad Iudicem Curiae nostrae, et dehinc in nostrae Maiestatis personalem praesentiam possint et valeant causas eorum provocare. Volumus insuper quod Comites eorum vel Vicecomites pro tempore existentes, in exigendis Byrsagiis et Iudiciorum gravaminibus Equum leporarium, Arma et Aves convictorum vel convincendorum auferre non praesumant, nec aliter pro exactione huiusmodi Birsagiorum, nisi sumpto secum Iudice Nobilium eorundem Valachorum exire valeant modo aliquali. Postremo eosdem Nobiles Valachos instar Verorum Nobilium Regni nostri. Item Kenezios eorundem Valachorum ex omni solutione tributum tam nostri quam aliorum quorumcumque exemptos esse Volumus et supportatos, et quod nullus omnino hominum res et bona eorum et Jobbagionum ipsorum in quibusvis locis arrestare seu prohiberi facere, aut eosdem vel dictos eorum Jobbagiones ad cuiusvis Instantiam iudicare vel eorum adstare Judicatu compellere praesumant, sed si aliquis quidquam actionis vel quaestionis contra eosdem Nobiles Valachos et Kenezios, aut annotatos ipsorum Jobbagiones vel alterum eorum haberent, vel habere sperarent, hi id contra praefatos ipsorum Nobilium Valachorum Jobbagiones in praesentiis eorundem Nobilium adversus autem eosdem Nobiles Valachos et Kenezios coram praefatis Comitibus eorum pro tempore existentibus prosequantur qui si in reddenda iustitia tepidi fuerint, in praesentia Iudicis Curiae nostrae et si ibi iterum iustitia eis deerit, in praesentiam nostrae Maiestatis iuridice prosequantur, ex parte quorum omni contra eos querulanti iudicium et iustitia impendantur, prout dictabit ordo Juris. In cuius rei me-

moriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras secreto Sigillo nostro quo ut Rex Hungariae utimur impendenti communitas duximus concedendas. Datum Viennae in festo decollationis Beati Joannis Baptistae, Anno Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo. Regnorum autem nostrorum anno Hungariae etc. decimo octavo, Bohemiae vero quarto.

* * *

Între textul acesta și cel publicat în Pesta, la 1871, de Pesty, sînt și unele deosebiri, ca urmare a deselor transcrieri. Ceea ce ținem să scoatem în evidență și ceea ce nu mai poate fi pus în sarcina diecilor și co-piștilor este deformarea numelui unora din cele 8 districte, care la Pesty figurează în forma lor maghiarizată: *Lugas, Mihald, Halmas*, — în loc de *Logos, Mehadia* sau *Meedia* și *Almas-Almăj*.

Pentru a da posibilitate unui cerc mai mare de cititori să ia cunoștință de cuprinsul acestei DIPLOME, o dăm și în traducere românească:

„Noi, Ladislau, din grația lui Dumnezeu rege al Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației, etc., duce al Austriei și Stiriei, marchion al Moraviei, etc., în puterea celor de față dăm de știre tuturor celor ce se cuvine, că luînd în considerare umila cerere a credincioșilor noștri Mihai Dees zis de Thomoschel (Tămășel) și Ștefan, fiul lui Sysman de Buziaș, înaintată Majestății Noastre în numele lor propriu și în al tuturor *Nobililor și Chenezilor* și al celorlalți *Romîni* din districtele *Logoj, Sebeș, Mehadia, Almăj, Carașova, Birza-va, Comiat și Iladia*; considerînd mai departe fidelitatea și serviciile credincioase ale tuturor acestor *Nobili și Chenezi*, precum și ale celorlalți *Romîni*, prin care dinșii nu numai *predecesorilor* noștri, regi ai Ungariei, ci chiar înaintea noastră *s-au făcut plăcuți și vrednici de recunoștință*: considerînd îndeosebi că avîndu-și locuințele la marginea regatului nostru, *păzesc și apără vadurile Dunării* contra deselor invaziuni ale turcilor,

obișnuiți să devasteze în partea aceea Regatul și să ducă în robie locuitorii acelor părți fără privire la etate sau sex, și *dinșii, nu se sfiesc a-și expune viața* și averea suferind daune, neajunsuri și nespuse răni; voind noi să le arătăm și pentru aceasta gratitudinea Noastră: *întărim și confirmăm* cu autoritatea Noastră regească pe seama acelor Nobili români, Chenezi și a celorlalți Români de acum și următori ai lor, în general și în special, *toate acele privilegii ale Valahilor și Chenezilor*, — referitoare la *libertățile, prerogativele și drepturile cîștigate*, ca și cînd ar fi introduse din cuvînt în cuvînt în diploma noastră prezentă, — cu respectarea condițiunilor, sarcinilor și servițuților sub care s-au eliberat și conces de predecesorii Noștri, de regii Ungariei, și *promitem a respecta și apăra libertățile, prerogativele și drepturile fiecăruia dintre dinșii*, fie acela mic sau mare. Și pentru ca acești Nobili români și Chenezi, prin *uniune* strînsă între dinșii să poată continua, spre folosul Nostru și al țării Noastre, cu mai mult succes *serviciile* amintite întru *apărarea Dunării*, decretăm: ca de acum înainte *să nu se doneze în numele 8 districte niciodată proprietăți și sate vreunui străin*, decît numai acelor pe care dinșii, în urma serviciilor, îi vor afla vrednici; că *nu vom despărți aceste opt districte unul de altul*, nici vom dona cuiva vreunul din ele, ci le vom ține, ca și cum ar fi legate laolaltă de sfînta Coroană a țării noastre, la fel ca și predecesorii noștri regi. Mai mult, suspomenitul district *Comiat*, care odinioară prin serenîsimul principe Domn *Sigismund*, împărat al romanilor și rege al Ungariei etc., moșul nostru prea iubit, a fost zălogit lui *Ioan de Hunyad*, guvernatorul regatului ungar, și care prin locuitorii acestui district, se zice că a fost dezălogit de la dînsul, îl *anexăm* iarăși la cele șapte districte numite, dispunînd ca districtul *Comiat* să se țină, ca ori-care altul, de corpul districtelor și să se bucure dimpreună cu ele de aceleași privilegii. Ne învoim mai departe, ca *pe Nobilii români și Chenezi să nu-i poată judeca nimeni altul decît comitele respectiv*, care se va alege din timp în timp, iar cei nemulțumiți cu jude-

cata lui să poată și să aibă dreptul să apeleze la judele Nostru curial și de aici, nemijlocit, la persoana Majestății Noastre. Voim, afară de aceasta ca, *comiții și vicecomiții lor, aleși din timp în timp, pentru încasarea pedepselor în bani și a speselor judecătorești, să nu cuteze a sechestra calul de călărit, șeaua, armele și oile celor vinovați sau învinovați, în genere, să nu se încaseze pedepsele în bani decât numai în prezența Judelui nobil al acestor romini. Voim apoi ca acești Nobili romini să fie considerați egali cu nobilimea țării noastre, iar Chenezii acestor romini să fie exempti (scutiti) de plățirea oricărei dări, care ar trebui să o plătească, Nouă sau altora. Nu permiten nimănui să cuprindă sau să sechestreze posesiunea și proprietatea acestora și a iobagilor lor, nici să-i acuze pe dinșii sau pe iobagii lor la alte județe, sau să-i constrângă a se înfățișa înaintea oricărei alte judecătoriai, ci dacă cineva are vreo pîră sau chestiune de drept sau dacă se simte îndreptățit la asemenea acuze în contra acestor Nobili romini, Chenezi și a iobagilor acestora, daraverele contra iobagilor acestor Nobili valahi sînt a se judeca în prezența nobilimei lor, iar cele îndreptate contra Nobililor și Chenezilor înaintea comitelui și a vicecomiților lor. Dacă dinșii ar trăgăna judecata, nedreptățitul are dreptul să-și caute dreptatea la Judele curiei Noastre, și dacă nici aici nu ar primi satisfacție, să apeleze la Majestatea Noastră, unde reclamanților li se va face dreptate amăsurat ordinei justiciare. Spre memoria și vecinica întărire am eliberat diploma prezentă, provăzută cu sigilul Nostru secret, de care avem obiceiul a ne folosi ca rege al Ungariei. Dat în Viena, la sărbătoarea Tăierii capului sf. Ioan Botezătorul, în anul Domnului o mie patru sute cinci zeci și șapte, în al optsprezecelea al domniei Noastre ca rege al Ungariei, etc., și al patrulea ca rege al Boemiei“*

II.

Din lectura și analiza acestui prețios document — unic în istoria politică a raporturilor romîno-ungare din evul mediu — rezultă că :

1. Regele Ungariei, în calitatea sa de *suzeran*, garantează *dreptul vechi* de posesiune al *nobililor, chenezilor* și al *tuturor celorlalți români* asupra pământului și asupra tuturor bunurilor de pe teritoriul celor opt districte valahice (românești), și *se leagă a nu dona moșii și sate vreunui strein de acest teritoriu autonom*, decât numai celor merituoși și numai cu consimțământul acestor români :

— *decrevimus a modo in posterum in praefatis octo districtibus nullo unquam tempore alicui extraneo possessiones et villas donare, nisi illis qui bene meriti propter eorundem servicia videbuntur.*

2. Ca orice suzeran față de vasalii săi, regele Ungariei garantează Valahilor (românilor) și Chenezilor lor toate *privilegiile* privitoare la libertățile, prerogativele și drepturile cîștigate, în schimbul condițiilor, sarcinilor și servituțiilor sub care au fost date și garantate de predecesorii săi, regii Ungariei, — și promite totodată a respecta și apăra libertățile, prerogativele și drepturile fiecăruia dintre dînșii, fie acela mic sau mare : —omnia et singula eorundem Valachorum et Keneziorum privilegia, super quibuscunque eorum libertatibus, praerogativis et Juribus confecta... ..sub illis tamen conditionibus, oneribus et servitutibus, quibus eadem emanata et per praedecessores nostros Reges Hungariae ipsis concessa sunt. Auctoritate Regia pro eisdem nobilibus Valachis et Kenezys ceterisque Valachis praesentibus scilicet et futuris perpetuo valitura, roboramus et confirmamus, eosque in unum quemque eorum sicuti maiorem, sic et minorem in omnibus huiusmodi eorum libertatibus praerogativis et Juribus manutene et conservare promittimus.

3. Regele proclamă solemn *integritatea teritoriului* și *indisolubilitatea confederației* celor 8 districte românești, din care să facă pentru totdeauna parte și districtul Comiat, zălogit de regele Sigismund defunctului voevod Ioan Huniade — Et quod huiusmodi octo districtibus ab invicem non separabimus, nec aliquem ex eis alicui donabimus.

4. Regele Ungarei garantează caracterul *autonom* și deci *vechea constituție* a celor opt districte, legate de Coroana Ungară prin persoana regelui : *o uniune personală* nu o anexare, cu atât mai puțin o încorporare a teritoriului districtelor în regatul Ungariei. Se promite a se respecta raporturile cu aceste opt districte confederate, așa cum au fost ele statornicite sub înaintașii săi — ...sed Sacre Regni nostrae Coronae sicuti praedecessores nostri Reges, sic et nos quasi simul iunctos tenebimus.

5. Cele opt districte vor avea un *comes* suprem comun, care va exercita și atribuții de *judecător*. Cei nemulțumiți cu sentința lui pot face apel la judele suprem curial și de la acesta la rege.

6. Comitele (prefectul) și vicecomitele — aleși de români — în urmărirea și încasarea pedepselor și speșelor judecătorești, nu pot ridica (sechestra) *calul de călărit, șeaua, armele și oile celor vinovați*. Incasarea amenzilor să nu se facă decât numai în prezența judeului (pretorului) nobil al acelorași români — nisi sumpto secum Iudice Nobilium eorundem Valachorum...

7. Nobili români ai celor opt districte românești sînt considerați ca *adevărați nobili*, egali în drepturi și privilegii cu nobilimea maghiară din Ungaria :

— Postremo eosdem Nobiles Valachos instar verorum nobilium Regni nostri.

8. Chenezii acestor români sînt scutiți de orice dare sau tribut, care ar trebui să se plătească Regelui (ca suzeran) sau altora (nobililor, ca seniori) — Item Kenezios eorundem Valachorum ex omni solutione tributi tamnostri quam aliorum quorumcumque exemptos esse volumus et supportatos.

9. Streinii se pot judeca cu românii de rînd și cu iobagii numai în fața românilor nobili ai districtelor, iar contra românilor nobili și a chinezilor se poate porni acțiunea numai la comitele acestora, la comitele districtului respectiv, iar apelul se poate judeca chiar de rege.

10. Nobilii, chenezii, românii liberi și iobagii deopotrivă pot apela pînă la rege.

III.

Publicînd această diplomă, istoricii streîni, adepţi ai şcolii rösleriene-hunfalvyene, au căutat — prin denaturarea sensului afirmaţiilor şi principiilor juridice care stau la baza ei — să minimalizeze importanţa ei pentru Istoria Romînilor. Dacă n-am mai poseda şi alte mărturii despre *vechimea, conţinutul* şi *rostul* elementului romînesc în regiunea Timişului şi Severinului, singură această diplomă ar fi în măsură să spulbere tot ceea ce s-a clădit cu meştesugire de către cei ce nu văd în *valahii* — romîni nord-dunăreni decît numai nişte bieţi imigranţi tîrzii, veniţi în stare seminomadă din Peninsula Balcanică.

Pentru a arunca o rază de lumină asupra unei probleme, care a provocat atîtea discuţii aprinse, şi a declanşat furiile unor pătimaşe atacuri în cele două tabere adverse, credem a nu fi fără interes a prezenta opinia celor ce s-au ocupat cu istoria regiunii peste care s-au întins odinioară cele opt districte, spre a se vedea pînă la ce înălţimi s-a putut ridica „onestitatea” lor ştiinţifică, cînd a fost vorba de trecutul naţional, de rolul politic şi strategic, ca şi de virtuţile Valahilor bănăţeni în slujba şi pentru apărarea civilizaţiei şi culturii europene.

Dr. TURCHANYI TIHAMER, în KRASSÓ-SZÖRENY MEGYE TÖRTÉNETE — *Istoria judeţului Caraş-Severin* —, tratînd problema etnografică a judeţului, susţine cu tărie prioritatea elementului maghiar în această regiune. Romîni, ca imigranţi tîrzii, ocupă locurile părăsite de Unguri: „Tabloul etnografic al judeţului în timpul Anjouştilor se prezintă precum urmează: *Locuitorii maghiari de pe timpul Arpadienilor s-au nimicit şi în locul lor vin olahii (=romîni) din Balcani* (Az Arpádok alatti magyar lakosság ki-pusztul s helyébe a Balkánról betelepített oláhság lép), care însă nu se stabilesc numai în locurile părăsite de locuitori (unguri), ci populează şi părţile rămase pînă aci nelocuite..., şi astfel ajung ei să fie elementul principal constitutiv al populaţiei judeţului... *Valahii nou*

colonizați au ocupat însă treptat întreg teritoriul județului“ (*de az uj telepítésü oláhság lassanként ellepi az egész területet*). 3)

După Turchányi, poporul român s-a format în Peninsula Balcanică din elementele pastorale italiene, amestecate cu urmașii coloniștilor romani, retrași la 274 cu împăratul Aurelian, în sudul Dunării: „În ceea ce privește *originea olahilor*, nimeni nu poate trage la îndoială, cu mintea lucidă, *că acest popor este de fapt descendentul poporului roman* sau mai bine zis al poporului latin (Ami az oláhok származását illeti ...senki józanul kétségsbe nem vonhatja, hogy ez a nép csakugyan a római vagy mondjuk jobban a latin népnek származattoja). 4) *Dovezi decisive* sînt *limba, rasa* și *multele obiceiuri populare*, care toate le găsește, la ambele popoare atît de înrudite, oricine cunoaște *olahii (=romîinii)* de azi și poporul italian de jos. Din acest punct de vedere nu poate fi nici o discuție. 5) „*Oláhii (=romîinii)* sînt *deci de viță latină*, foarte amestecați cu elemente slave și altele streine, așa cum sînt amestecate — și celelalte popoare surori de viță latină — francezii, spaniolii, latinii și chiar italienii“ (Az oláhság tehát latin ivadék...) 6)

Romîinii (=oláhii) nu pot fi urmașii *coloniștilor romani* și nu s-au putut forma ca popor în Dacia Traiană, unde „ar fi fost înghițiți de popoarele barbare, care au trecut pe acolo“. 7) Dacă, totuși, întîlnim în Banat „un popor, care peste secole și-a păstrat rasa, limba și particularitățile naționale, trebuie să ajungem la concluzia că *acest popor, tocmai de origine română fiind* (épen mivel római származásu) *nu poate fi urmaș al coloniștilor lui Traian, care au pierit, au dispărut, sau s-au mutat de aici* (...ez a nép... nem lehet

3) Dr. Turchányi Tihamér, *Krassó-Szörény vármegye története*, Budapest, 1876, p. 174.

4) *Ibid.*, p. 159.

5) *Ibidem*.

6) *Ibid.*, p. 160.

7) *Ibidem*.

Traján-féle innen kipusztult, kiveszett, kiköltözött gyarmatosokrak utóda). 8)

Și atunci, *concluzia* este că „poporul oláh s-a format în Peninsula Balcanică, și de acolo a imigrat în unele regiuni ale Ungariei.. În această formare aflăm două elemente bine distincte. Unul este: *poporul păstor venit din Italia*, țara de origine (Az egyik az őshazából, Itáliából kikerült pásztornép), al doilea element sînt *urmașii de odinioară ai coloniștilor daci*“ (a másik az egykori *dák* gyarmatosok ivadéka). 9) „Locuitorii din Campania și Apulia din Italia au fost popoare de păstori și au rămas pînă azi așa. Aceste popoare pastorale au cîtreierat cu turmele lor pășunile întinse ale provinciilor amintite“. 10)

„Acest neam de păstori a fost unul din elementele constitutive ale poporului oláh. Jos, în Balcani, mai erau însă și alte popoare de origine latină: *urmașii coloniștilor plecați din Dacia* (az egykori Dácia kívándorolt gyarmatosainak utódjai). 11) Aceste popoare (urmașii coloniștilor) au pornit — din fața popoarelor barbare, care înaintau mereu — spre sud, spre coastele munților Balcani, și acolo s-au unit cu popoarele de păstori din Italia, venite de la sud. Acestea fiind elemente mai culte (műveltebb elem), au exercitat cea mai mare influență la formarea neamului celui nou“ 12) al romînilor.

Subliniind concluzia de mai sus, istoricul maghiar afirmă că „poporul (cel nou) oláh s-a format așadar în Balcani din popoarele de păstori venite din Italia, amestecate cu coloniștii din Dacia, asupra cărora popoarele din Balcani și în special slavii au avut o mare influență“. 13)

Populînd, prin numărul lor mare, întreaga Peninsula Balcanică — întemeind în Tesalia *Vlahia Mare*,

8) *Ibid.*, p. 161.

9) *Ibidem.*

10) *Ibidem.*

11) *Ibid.*, p. 162.

12) *Ibid.*, p. 163

13) *Ibidem.*

în Aetolia și Akarmania *Valahia Mică* și-n partea de sud-est a Epirului *Vlahia de Sus*, după relatarea scriitorului bizantin Niketas Choniates, *Vlahii* (a vlahok népe) în „sec. XII-lea încep a se întinde spre nord. Ei sînt militari și păstori“ (Katonáskodnak és pásztoroskodnak). 14) Despre soldații valahi din oastea împăratului bizantin *Manuel Comnenul* scrie istoricul Kinnamos că „ei sînt coloniști vechi originari din Italia“ (Itáliából való régi gyarmatosok). 15) „În timpul acesta vlahii ajung pînă la *Halici* (în Galiția), ei fiind cei care au luat prizonier pe fugarul Andronikos și l-au predat lui Manuel“. 16)

„Calitatea lor de ostași s-a evidențiat atunci, cînd cei doi frați din neamul lor, Petru și Asan, au întemeiat imperiul bulgaro-vlah (Harcias voltuk legjobban kitűni akkor, mikor a két közülök való atyafi Asen és Péter megalapították a bolgár-vlach birodalmat). 17) Vlahii în acest timp trăiau încă în Haemus și de-acolo s-au întins spre linia Dunării.“ 13)

Împăratul Caloian (Kalo Johannes), după însăși afirmația papei Inocențiu III (1198—1216), face parte din acest popor al vlahilor, „care se declară urmaș al coloniștilor romani și care s-au mutat în Balcani din Dacia veche“ (...arról a vlach népről van itt szó, mely magát a római gyarmatosok utódainak vallja és amely a régi Dáciából a Balkánra kiköltözött). 19)

În sec. XIII-lea „se ivesc vlahi și-n Ungaria și a-nume în părțile ardelene, unde au venit unii păstori vlahi (egyes vlach pásztorok) prin Cumania (Țara Românească de mai tîrziu). Nu poate fi însă vorba de o populație vlahă în Ardeal, poporul vlahilor ajungînd încă numai pînă la Dunăre. Trecînd Dunărea, Vlahii au început să populeze Banatul Severinului“. 20) In-

14) *Ibid.*, p. 166.

15) *Ibidem*.

16) *Ibidem*.

17) *Ibidem*.

18) *Ibidem*.

19) *Ibid.*, p. 167.

20) *Ibidem*.

cepînd cu a doua jumătate a sec. XIII-lea au fost aşadar prezenţi, în provincia Severin, Valahii ca imigranţi". (A XIII. század második felétől tehát a Szörénységben már megjelennek a vlachok, mint bevándorlok). 21) De aici vlachii imigranţi „s-au extins şi spre teritoriul din sudul judeţului Caraş-Severin, întrucît şi acesta aparţinea Banatului" 22) Severinului.

„Este meritul chenejilor (a kenézek érdeme) de a fi colonizat această regiune cu elemente valahe venite din Balcani (a balkáni oláhokat). „După unsprezece secole de absenţă, au revenit la locuinţele lor urmaşii coloniștilor romani, vlachii care s-au format ca popor nou în Balcani (Igy és ekkor települtek vissza tizenegyszázados távollét után egykori lakhelyeikre a római gyarmatosoknak a Balkánon új néppé alakult utódai: a vlachok''). 23)

Instrumentele colonizării, chenejii au aceeaşi origină şi vin din aceleaşi locuri: „Chenejii vlahi au colonizat pe aceste pămînturi poporul lor, care a putut veni numai de acolo de unde au venit şi chenejii înşişi: din Peninsula Balcanică, din populaţia fostului imperiu bulgaro-vlach" (Az oláh kenézek a maguk népét telepítették le a földekre és ez az ő népük csakis onnan jött, ahonnan maguk a kenézek: a Balkán félszigetről, az egykori bolgár-vlach birodalom népességéből). 24)

Sintetizînd cele de mai sus, Turchányi concluda astfel: „Putem declara aşadar fără teamă că locuitorii de naţionalitate romînă de azi din judeţul Caraş-Severin sînt urmaşii acestui popor vlah, care s-a format treptat în Balcani pe ambele versante ale Haemusului, din urmaşii coloniștilor de altă dată ai Daciei şi din aceia ai popoarelor de păstori din Italia, sub influenţe bulgaro-slave şi altele şi au pornit spre nord în sec. X-lea, ajungînd în sec. XIII-lea la graniţa ma-

21) Ibidem.

22) Ibid., p. 168.

23) Ibid., p. 170.

24) Ibid., p. 172.

ghiară, iar la începutul sec. XIV-lea, în urma acțiunii de colonizare a regilor noștri, s-au așezat și în părțile din jud. Caraș-Severin ale locurilor locuite cîndva de strămoșii lor". (Bátran kimondhatjuk tehát, hogy Kraszó-Szörény vármegye mai román nemzetiségű lakossága ama vlach népnek utóda, mely az egykori dáciai római gyarmatosok és az itálai pásztornépek ivadékaiból bolgár, szláv és egyéb hatások alatt lenn a Balkánon a Haemus mindkét lejtőjén lassanként kialakulva, a X. századtól kezdve délről észak felé vándorolva, a XIII. század közepén elérte a magyar határt és a XIV. század elején, királyaink telepítési akciója folytán, letelepedett ősei egykori lakhelyének krassó-szörénymegyei részeire is). 25)

Subliniem afirmația istoricului maghiar că românii — de viță latină —, după o inventată absență de 1000 de ani, se reîntorc a c a s ă, pe pămîntul străbunilor lor.

În sprijinul tezei că ungurii au locuit și stăpînit acest pămînt înainte de *revenirea* românilor, istoricii maghiari aduc argumentul *toponimiei maghiare*, care nu poate fi invocat fără risc în această regiune curat daco-românească: „Că romînimea (românság) din Caraș-Severin este de fapt o colonie din sec. XIV-lea, reiese și din situația topografică a vechiului județ Caraș. Pretutindeni sînt denumiri ungurești, care tîrziu și treptat s-au transformat în valahe (később lassan-lassan alakulnak át oláhokká). Comparînd numirile vechi maghiare de localități, rîuri, munți, ape, văi, drumuri, hotare, răzoare, păduri, de arbori din sec. XIV-lea, cu numirile noi valahe, se va putea vedea în chip indubitabil deosebirea etnografică dintre locuitorii dinainte de sec. XIV-lea și cei de după aceea, fapt care se explică numai prin imigrarea treptată din sec. XIV-lea a olahilor" (amit az oláhoknak XIV. századbeli fokozatos bevándorlása, magyaráz csak meg.) 26)

25) *Ibidem*.

26) *Ibid.*, p. 173.

În legătură cu organizația politico-administrativă a acestei regiuni „românizate”, Turchányi atinge și problema instituției *banatelor*, ca organizații politico-militare și strategice, superioare cetăților, în jurul cărora s-au format: „Există... în partea de sud a județului actual (Severin) o instituție, care a dat o deosebită importanță acesui ținut. Aceasta era *Banatul Severinului*, de la care și-au luat indirect o parte din județ și numele.... Sigur este că cetatea Severinului, care a dat nume întregului Banat, avea acest nume încă în sec. XIII-lea. Cetatea era situată pe locul Turnu-Severinului de azi”. 27)

Instituția banatelor din sudul și sud-vestul Ungariei este o „instituție veche, avînd menirea să apere granițele țării”. 28). În ceea ce privește „natura acestor banate, este caracteristică că ținutul, peste care se întindeau, *n-a aparținut niciodată Ungariei propriu zise*, ci el cădea, cel puțin în bună parte, dincolo de hotarele țării” (...az a terület, amelyre kiterjedtek, sohasem tartoztak a maga egészében a szorosan vett, Magyarországhoz, hanem legalább nagyobb részt az országhatárán túl esett). 29)

„Cea mai mare parte a Banatului Severinului încă era înafara granițelor Ungariei... Este însă prea verosimil ca partea de sud a actualului județ Caraș-Severin, pînă sus spre Poarta Orientală, să fi aparținut, în epoca arpadiană, acestui Banat”. 30) Privitor la timpul întemeierii banatelor, în lipsă de date pozitive, Turchányi nu poate susține părerea unora (Fejér) că ele ar aparține epocii lui Ștefan cel Sfînt. Cum primii bani (Luca 1233, Oslu 1240) ai Severinului apar documentar abia la începutul sec. XIII-lea, istoricul maghiar crede că și instituția Banatului Severinului este o creatură maghiară a secolului XIII-lea, cu scopul de a apăra granița de sud a țării împotriva pericolului

27) *Ibid.*, p. 103.

28) *Ibidem.*

29) *Ibid.*, p. 103—104.

30) *Ibid.*, p. 106.

vlacho-bulgar : „Necesitatea înființării Banatului Severinului a depins desigur de necesitatea apărării acestei granițe a țării de un pericol direct. Acest *pericol imediat* exista de la finea sec. XII-lea, când la Dunărea de Jos, pornind de la Vidin, Bulgarii și Vlachi *uniți și conduși de Petru și Asan Ioan* au întemeiat un nou imperiu și aliindu-se cu cumanii au luat o atitudine amenințătoare față de imperiul bizantin cu care regele ungar Bela III al Ungariei era aliat. Imperiul bulgar era un pericol pentru imperiul bizantin, ca și pentru Ungaria. *Niciodată nu s-a oferit o mai bună ocazie pentru înființarea Banatului Severinului ca amenințarea domniei bulgaro-vlache...* Deși nu avem nici un act scris sau altă dovadă, eu *sînt dispus a crede că Bela III a întemeiat Banatul Severinului și presupun că în prima decadă a sec. XII-lea*”. 31)

După opinia acestui învățat, *pericolul valah a fost cauza imediată a întemeierii Banatului Severinului*. În căutarea unei formule, care să împace teoria-ipoteza cu realitatea, hunfalvyieni nu-și ascund îngrijorarea față de ceea ce ei numesc „*problema cea mai grea a istoriei județului Caraș-Severin*”... (... A megye történetének egyik legnehezebb kérdéséhez). 32)

Problema valahă a dat naștere nu numai Banatului Severinului, ci și așa ziselor districte valahe : „*Cum că românii sînt imigranți se dovedește și prin aceea împrejurare că românii începînd cu sec. XIV-lea, dar mai cu seamă în sec. XV-lea, au trăit sub un regim privilegiat* (au avut un statut privilegiat), așa numitele districte valahice (... hogy az oláhság... különösen a XV. században különleges kiváltságos jogi viszonyok között élt itt, az úgy nevezett oláh kerületekben”. 33)

Prin expresia că *valahii au avut un regim* sau *statut privilegiat*, sau că *au trăit după speciale norme de drept*, istoricul maghiar își infirmă toate argumentele

31) *Ibidem*.

32) *Ibid.*, p. 158.

33) *Ibid.*, p. 3.

de pînă aici și recunoaște fără să vrea, ceea ce constituie esență juridică a diplomei de la 1457, că: *valahii celor opt districte au pus la temelia instituției sau organizației lor politice naționale o constituție proprie, legi organice, create de strămoșii lor de-a lungul veacurilor și norme de drept, care n-au nimic comun cu constituția regatului Ungariei*. Prin aceasta ei dovedesc că sînt nu numai stăpînii pămîntului, ci și autohtonii țării, pe care n-au părăsit-o niciodată și ale cărei așezări, locuri, riuri, păduri, munți, văi, izvoare, etc., le-au botezat dintru început cu numiri vechi scoase din patrimoniul graiului străbun traco-geto-daco-roman, împestrițat cu elemente slave, ca mărturie a simbiozei romîno-slave din sec. VI—IX-lea, cînd elementul slav în minoritate a sfîrșit prin a se asimila, a se contopi în masa mare a autohtonilor de origină și de limbă latină.

* * *

Alt istoric maghiar (croat maghiarizat) contemporan, canonicul timișorean Dr. Szentkláray Jenő, învățăcel al aceleiași școli hunfalvyiene, are păreri aproape identice despre romîni din Banat. În sec. XIV—XVII-lea — cînd mulțime de sîrbi din peninsula Balcanică fug de groaza turcilor și se așează în Ungaria și Banat —, „acolo (în Banat), afară de maghiari și de resturile străvechi slave, nu locuia alt neam de oameni (...a magyarok és az ősi szláv maradványok kivül más népfaj még nem lakott oda) 34) — scrie el. „Pe șesurile de pe malurile Mureșului, Timișului și Berzavei, atunci încă nici urmă nu exista de o populație olahă (romînească), care acum s-a sporit așa de mult“ (Még a most annyira elszaporodott oláh lakosságnak nyoma sem volt akkor a Maros, Temes és Berzava sikvidéki partjain). 35) „În acel timp oláhii (romîni) poposeau încă în județele

34) Szentkláray Jenő. *A szerb monostoregyházak történeti emlékei Délmagyarországon*, Budapest, 1908, p. 18.

35) *Ibidem*.

Caraș și Severin, în Ardeal, Moldova și în Valahia Mare (Nagy-Oláhszágban), dușmânindu-se necontenit cu națiunea maghiară, care a fost nevoită secole de-a rîndul să poarte războaie contra lor". 36)

După părerea lui Szentkláray, românii se ivesc în partea de răsărit a Banatului, în Caraș și Severin, în epoca Anjoueștilor (1308—1382) iar în partea de apus, pe șesurile Timișului și Torontalului cu multe veacuri în urmă: „Nu avem nici o dovadă (semmi-féle bizonyítékaink nincsenek) că ar fi trăit și oláhi, fie în localități separate, fie amestecați cu sirbi, pe acele șesuri ale regiunii Mureșului și Timișului, unde în sec. XV-lea au luat ființă biserici sirbești de credință răsăriteană, Așadar, *oláhi i, care s-au întins încă sub domnia Casei de Anjou în Caraș și Severin au coborît în șesul Ungariei de sud* (adică în Banat) *cu secole mai tîrziu*" (Az oláhság tehát, mely Krassóban és a Szörénységben már az Anjouk alatt el volt terjedve, évszázadokkal később huzódott le a délmagyarországi síkságra). 37)

Pe acești „oláhi imigranți și rătăcitori", istoricul maghiar ni-i prezintă în culori cît se poate de întunecate: „Oláhu l putea trăi cu mult mai ușor în Ardeal și pe înălțimile munților de la Dunărea de Jos, și-și putea cîștiga hrana cu mai puțină trudă, iar turmele și-le putea întreține mult mai sigur pe grasele pășuni ale munților și pădurilor. Pe pămîntul de șes al Ungariei de sud (adică al Banatului) se putea însă trăi numai cu muncă grea de agricultor. Iar deseale invazii turcești pretindeau pentru granițe o populație versată și oțelită în războaie și iubitoare de viață militară. *Apărarea granițelor de jos ale țării a obligat populația la un serviciu militar aproape neîntrerupt*, și afară de aceasta și oștile, care treceau mereu, trebuiau alimentate și pretindeau transporturi, ceea ce puneau în pericol necontenit casa familiară și chiar însași familia și avutul ei. *Aceasta nu era pe placul olahilor, în timp*

36) *Ibidem.*

37) *Ibidem.*

ce puteau trăi comozi, ca oameni liberi, în pădurile înălțimilor de la graniță (Ez nem volt inyére az oláhságnak, a mig kényelmesen s könnyen élő szabad ember lehetett a határszéli magaslatok erdőségeiben). 38)

După ce pe românii din Caraș și Severin ni-i înfățișează ca pe niște venetici, rătăcitori prin munți, iubitori de viață liberă și ușoară, complet nepricepuți în agricultură și mînuirea armelor, — despre românii din șesul Banatului, istoricul maghiar se exprimă astfel: „*Abia în a doua jumătate a sec. XVII-lea se prezintă cîțiva olahi păstori, tăietori de lemne și cărbunari, cărmidari și zileri pe șesurile de la sud ocupate de turci*”. (Már csak a XVII. század második felében jelennek meg némeiy oláh pásztornépek, favágók és szénégetők, vályogvetők és szegődményesek a törököktől megszállott déli lapályokon). 39)

Acești olahi „și-au căutat adăposturi mai ales în părțile de sus ale Aradului, în circumscripția Lipovei din Timiș și în teritoriile regiunilor mlăștinoase și neroditoare, care se întindeau spre sud de Becicherecul Torontalului. În acest din urmă loc într-atîta s-au înmulțit, încît pe la 1653 împrejurimile Becicherecului le-au numit VLAȘCA (=OLÁHSÁG) (....Becskekerek környékét „Vlaska”-nak (oláhság) nevezték el”). 40)

* * *

Jancsó Benedek, mult prețuitul scriitor maghiar, în A ROMÁN NEMZETISÉGI TÖREKVESEK TÖRTÉNETE ÉS JELENLEGI ÁLLAPOTA, la 1896 se exprimă astfel despre romîni: „*Incepînd cu mijlocul sec. XIII-lea pînă la începutul sec. XVI-lea, olahii care invadau (beözönlő oláhság) în măsură tot mai mare, au ajuns la o unitate socială, ba în unele privințe și administrativă, în una sau două puncte ale țării (Ungariei) în regiunea Hațegului și-n fostele districte valahice ale județului Caraș-Severin de azi, în alte părți însă au rămas seminomazi (...és a mai Krassó-Sző-*

38) *Ibid.*, p. 18—19.

39) *Ibid.*, p. 19.

40) *Ibidem*.

rénymegye hajdani oláh kerületeiben társadalmi és bizonyos tekintetben adminisztratív egyéniséggé is lett, de egyebült megmaradt fél *nomád pásztor* népnek). 41)

„Baza economică a reformei politice și sociale a lui Carol Robert și Ludovic cel Mare era moșia inamovibil legată de familie. Un grup de neam, format din *păștori* (egy pásztorokból álló népcsoport) *nu-și putea afla locul într-o societate construită pe o astfel de bază economică*, prin urmare nici *nu putea ajunge element de cultură* (... s ennélfogva nem is lehetett kulturalemmé). Individizii care s-au separat de acel grup, cum erau *ceșii*, confirmați de rege, sau cei ajunși *nobili* (mint a királyilag megerősített vagy nemessé lett kenézek) s-au *contopit* în neamul unguresc (beolvadtak a magyar nemzetbe). 42) Pe ceilalți (români), societatea maghiară și guvernantii, s-au străduit *să-i lege de pământ* sau *să-i facă inofensivi* (...vagy helyhez kötni, vagy pedig ártalmatlanná tenni). Deoarece marea majoritate a românilor o formau țărani și, afară de *ceșii*, nu aveau o clasă socială mai înaltă (... a românság nagy tömege parasztokból állott s a kenézeken kívül semmi más magasabb társadalmi osztálya nem volt), *guvernarea maghiară nu putea aduce spre cultură această masă necioplită* (ezt a nyers tömeget a kultúrának meg nem nyerhette) pe altă cale, *decît făcându-i agricultori*, prin aceea că *i-a obligat la iobăgie* (ha a jobágyság rájuk kényszerítésével földmivelőkké teszi). 43) Cînd legile vechi din epoca următoare spuneau că nobili au dreptul să supună chiar cu forța la iobăgie pe *olahii vagabonzi* nu aveau ca scop oprimarea olahilor, ci *civilizarea* lor (...hogy a nemes embereknek joguk van, a kborló oláhokat ott, ahol megfoghatják, erővel is jobbágygyá tenni, nem az oláhság elnyomása, hanem *civilizálása* lebegett szemeik előtt). 44)

41) Jancsó Benedek. *A Román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota*. I. Budapest, 1896, p. 301.

42) *Ibidem*.

43) *Ibidem*.

44) *Ibidem*.

Ajungerea în iobăgie era pentru olahii semino-mazi începutul dezvoltării lor culturale și nu o opri-mare (A *jélnomád oláhságra, a jobbágyság állapo-tába jutás voltaképen nem az elnyomatás, hanem kul-turális fejlődés kezdete*). 45)

„Adevăratele istorii ne arată că-n acest timp *olahii nu aveau conștiința națională* (ez időben az oláhság-ban nincs nemzeti öntudat) *nu aveau amintire istorică* (nincs történeti emlékezés) *și nu aveau sentimentul co-eziunii de rasă* (nincs faji együttérzés), singuratecile grupuri trăiau după cum le dicta interesele lor famili-are sau locale, atacându-se câteodată una pe alta. Ceea ce le este comun (közös) a fost creat exclusiv de *identitatea felului de trai* (azt egyedül az életmód közössége teremtetten), *fără să țintească la ceva su-perior*, decât la simpla asigurare a existenței. *Origine romană, latinitate, dorința spre o formație politică, na-țională sau de stat, sînt lucruri care de fapt n-au existat* și pe care le-a născocit o istoriografie națională românească primitivă, lipsită de critică și bazată pe un punct de vedere naiv, aplicînd copilărește punctul de vedere al împrejurărilor prezente la faptele trecutului (Római eredet, latinság, politikai, nemzeti vagy állam-alkotásra törekvő vágykozás oly dolgok, melyek tény-leg nem léteztek, s a melyeket ez okból egy kritikátlan és naiv állásponton levő kezdetleges román nemzeti történetírás költött...). 46)

Așa vede *Jancsó Benedek* chipul urmașilor unui popor, care încă în epoca lui *Alexandru Macedon* era vestit pentru hărnicia cu care și cultiva ogoarele. 47) Să fi învățat românii agricultura de la un popor no-mad, care n-a pus, decât tîrziu de tot, mîna pe coar-nele plugului, nu pot concepe decât cei care vor să jus-tifice înrobirea rominilor și coborîrea lor la treapta

45) *Ibid.*, p. 301—302.

46) *Ibid.*, p. 302.

47) Ortvy Tivadar, *Temes vármegye és Temesvárváros tör-ténete*, p. 311—312; Constantin C. Giurescu, *Istoria Romînilor*, I, București, 1935, p. 45—47.

iobăgiei. Nici unde — cu atât mai puțin în Ungaria feudală — *iobăgia n-a fost o instituție care să fi urmărit culturalizarea și civilizarea poporului*. Iobăgia, această pată pe fața omenirii, a ținut pe loc veacuri de-a rândul, pînă la 1848, înaintarea spre lumină și cultură a popoarelor din cuprinsul imperiului habsburgic.

IV.

Ne mărginim să cităm numai păreriile acestor trei tipici reprezentanți ai numitei școli, căci în ele aflăm sintetizată opinia celor mai mulți învățați streini din slujba feudalilor, privitor la originea și istoria romînilor. Confruntînd afirmațiile istoricilor amintiți, cu cele de acum 500 de ani ale regelui ungar Ladislau V, eternizate în documentul semnat la Viena, oricine poate sesiza izbitoarea contradicție și marea prăpastie dintre ele.

Valahii (Oláhii=romîni), așa cum sînt prezentați în diplomă, departe de a fi urmașii unor elemente fugare, pastorale, seminomade, tăciunari și tăietori de lemne, ei *sînt toți cetățeni liberi*, în țară liberă, într-o *Valahie Mare*, cu *constituție proprie*, specific romînească, cu cheneji și nobileme, cu o clasă conducătoare, deci o națiune liberă, conștientă de rolul, de vitalitatea, de virtuțile, *de forța ei militară și economică*, o națiune care veacuri de-a rândul a stat de *strajă culturii europene*, apărînd-o, cu pieptul și sîngele celor mai buni fii ai ei, de cutropirea otomană, care a reușit să îngenunchieze falnicul imperiu bizantin (la 1453), țările bulgare (la 1393 și 1396), și regatele Serbiei (1389—1459) și Ungariei (1526—1541).

Un popor, o națiune, care — deși divizată sub atîtea stăpîniri străine — a reușit să-și mențină independența politică și integritatea hotarelor, atît în cele două principate libere, Moldova și Țara Romînească, cît și în voevodatul Transilvaniei și în Banatul Severinului, cu cele opt districte valahice privilegiate, nu poate fi considerat în felul în care ni-l prezintă partizanii numitei școli.

Regele Ungariei la 1457 se adresează nu numai nobililor și chenejilor români, ci și *tuturor celorlalți români*, locuitori, cetățeni ai celor opt districte: „...Universorum Nobilium et Keneziorum ac ceterorum Valachorum...” Calitatea lor de oameni liberi, a valahilor, care nu fac parte din clasa nobililor și chenezilor, este confirmată în diplomă ori de câte ori se subliniază *rolul lor militar*, serviciile lor credincioase, *jertfele lor*, *întru apărarea granițelor țării*.

N-am înfățișat vreun document regal, vreun decret sau diplomă privilegiată adresată *iobagilor*, acestei clase supuse și disprețuite, care, deși forma în Ungaria și în Transilvania legată de ea, grosul populației, era lipsită pînă la 1848 de cele mai elementare drepturi sociale și național-politice.

Existau și în cele opt districte românești *iobagi români*, dar numărul lor era neînsemnat, iar tratamentul care li s-a aplicat era cu totul diferit de cel obișnuit aiurea. Nu poate fi vorba aici de o „adevărată robie egipteană” — *quasi in altera servitute Egyptiaca suspirantem usque ad sanguinem feriunt* — cum caracteriza, la 1743, episcopul unit Inocențiu Micu Klein, regimul la care era supusă de Habsburgi națiunea română din Transilvania.⁴⁸⁾ Acest fapt se desprinde și din lectura diplomei de la 1457.

Regele Ladislau V ni se înfățișează aici nu ca un suveran absolut, ci mai degrabă ca un *mare senior*, care se adresează unor *seniori* de rang inferior, ale căror *drepturi și libertăți străvechi* nu se gîndește să le îngreuească, cu atît mai puțin să le îngusteze sau să le mutilizeze. El, ca suzeran, *garantează tuturor valahilor posesiunea deplină asupra pămîntului* și se obligă a nu face donații de moșii și sate fără prealabila lor încuviințare. Diploma exprimă deci relații de vasalitate, nu de îngenunchiere și subjugare.

Autonomia sau chiar *independența* celor opt districte este limpede arătată în documentul regal. Cele opt districte confederate, puse fiecare în parte, sub au-

48) Hurmuzachi, *Documente*, VI, p. 567.

toritatea comiților proprii, aleși de valahi, avînd în fruntea lor pe Banul Severinului, ajutat de UNIVERSITATEA nobililor și chenezilor fiecărui district, cu capitala principală la *Caransebeș*, au stat față de regatul Ungariei în aceleași raporturi de vasalitate, ca și voevodatul Transilvaniei. În ordinea rangului, Banul Severinului venea după voevodul Ardealului. 49)

Acest statut juridic, această organizare politico-administrativă nu ni se înfățișează ca ceva improvizat, cu caracter provizoriu, nici ca ceva împrumutat (de la unguri sau de la alte neamuri) și nici de dată recentă. Dimpotrivă, totul lasă să se întrevadă *adinca vechime* a acestei *instituții specific românești*, a acestei forme de organizație statală, cu care românii bănățeni au ieșit din adîncul veacurilor, cu rădăcini adînc înfipite în epoca migrațiunii popoarelor. 50)

Este mai presus de orice îndoială că ungurii la venirea lor din Etelköz la 896 le-au aflat aici, în ființă, ele fiind consolidate sub regimul instaurat aici la finea sec. VIII-lea, de *Carol cel Mare*, împăratul roman de apus, după prăbușirea imperiului avar. 51) Caracterul străvechi românesc — am putea spune chiar roman sau daco-roman al acestor districte, grupate fiecare în ju-

49) Hurmuzachi, *Documente*, I, partea 2-a, p. 7, nr. VII, p. 21, nr. XIV, p. 23, nr. XVII, p. 306, nr. CCXLII,

50) I. Bôgdan, *Despre cnejii romîni*, în *An. Acad. Rom., Sect. Ist. ser. 2*, tom. XXIV (1901—1902) p. 191—207; Ioan Russu-Șirianu, *Iobăgia*, Arad, 1907, p. 260—292; Const. C. Giurescu, o. c., p. 237—8, 241—242; cf. Silviu Dragomir, *Cîteva urme ale organizației de stat slavo-romîne*, în *Dacoromania*, An. I, Cluj (1920—21), p. 148; Dr. Szentkláray Jenő *Krassó vármegye őshajdana*, Budapest, 1900, p. 72—73

51) N. Iorga, *La place des Roumains dans l'histoire universelle, I. Antiquité et Moyen-Age*, Bucarest, 1933, p. 102—104; Szentkláray, *Krassóvármegye...*, 72—73; acad. N. S. Derjavin. *Slavii în vechime*, București, 1949, p. 200; cf. D. Tudor, *Vase „protobulgare” descoperite în Oltenia*, în *Studii și cercetări de Istorie Veche*, II, An. I. București (iulie—dec. 1950), p. 149—150; *Annales Fuldenses*, în *Scriptores Rerum Germanicarum ad annum 827*, apud Ion I. Nistor, *Țara Severinului și Banatul Timișan*, în *Analele Academiei Romîne*, Mem. Sect. Ist. seria III, tom. XXVII, mem. 8, București, 1945, p. 198.

rul unei cetăți vechi, toate de origine dacică, restaurate și fortificate de romani, păzite, apărate și continuu întărite de valahi; 52) autonomia și continuitatea elementului românesc din regiunea Timișului, Carașului, Berzavei și Dunării se desprinde în chip pregnant din fiecare cuvânt al documentului regal.

Subliniind „fidelitatea și serviciile credincioase” ale nobilimii și chenezilor români și ale tuturor celorlalți valahi români, regele ungar ține să accentueze că aceste servicii au fost prestate nu numai lui, ci și *predecesorilor* săi, regi ai Ungariei (... *praedecessoribus nostris Regibus Hungariae...*) 53) Expresia „predecesorii nostri” presupune un period lung, nu de decenii, ci de secole, cuprinzând nu numai pe urmașii Anjoueștilor, (1308—1382—1457), ci și pe înaintașii lor, din casa arpadiană (1000—1308).

Nu mai puțin expresiile: „întărim și confirmăm” — *roboramus et confirmamus* —, și „promitem a menține și conserva libertățile, prerogativele și drepturile fiecăruia dintre dînșii: fie acela mic sau mare” (...*eosque in unum quemque eorum sicuti maiorem, sic et minorem, in omnibus eorum libertatibus prerogativis et Juribus manutenerere et conservare promittimus* —), 54) indică *vechimea* acestor privilegii, drepturi și prerogative cîștigate, pe care un popor, în starea în care este prezentat de istoricii susmenționați, nu

52) Cf. Pinder M., și Parthey C., *Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographica*, Berolini, 1869, p. 202 sq., cit. de Aurel Decei, *Românii din veacul al IX-lea pînă în al XIII-lea în lumina izvoarelor armenesti*, București, 1939, p. 54; vezi și pag. 56—59, 82; I. Lupaș, *Fazele istorice în evoluțiunea constituțională a Transilvaniei*, în *Anuarul Inst. de Istorie Națională*, V. Sibiu, 1945, p. 8—9; Silviu Dragomir, în *Anuarul Inst. Ist. Naț.*, III, 1924—25, Cluj, 1926, p. 281; Borovszky Samu, *Torontál vármegye*, Budapest, f. a., p. 333—334; Szentkláray, *Krassó vármegye...*, p. 78—86, 101, 109, 118—119, 158; 161; Borovszky Samu *A honfoglalás története*, Budapest, 1894, p. 54; Hurmuzaki, *Documente*, I, 2, p. 531—32, 541, 649—651, 651—52, 657—58, nr-ii CCCCXLI, CCCCLIII, DLI, DLII.

53) Pesty Frigyes, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek*, p. 73.

54) *Ibid.*, p. 73—74.

le-ar fi putut niciodată dobîndi. *Niște bieți tăciunari, cărămidari și păcurari seminomazi n-ar fi fost capabili de serviciile de care grăiește diploma.* Din munții lor acești olahi n-ar fi putut apăra vadurile Dunării de invaziile turcești. Deoarece diploma de la 1457 reflectă o *realitate*, pe care afirmațiile tendențioase ale röslerienilor nu o pot întuneca, nici altera și nici șterge, ne simțim datorii a le opune mărturia *istoriei* nepărtinitoare precum și mărturia unor *istorici* călăuziți exclusiv de aflarea adevărului.

V.

Prima dificultate ce-o întâmpinăm în prezentarea *mărturiilor istorice* este nu atât inexistența lor, — cum ar vrea röslerienii —, cît mai cu seamă lipsa actelor, a documentelor sau dovezilor scrise, din care aceiași istorici fac argumentul cel mai puternic 55) în sprijinul tezei că strămoșii noștri abia în sec. XIV—XVII-lea își fac apariția pe aceste meleaguri, venind din sudul Dunării.

Argumentul este neserios și nevalabil, dacă ținem seama că *pînă la finea sec. XII-lea nu exista o cancelarie regală maghiară*, și că aproape două secole regii ungari „comunicau dispozițiile lor cu funcționarii verbal, prin curier, chiar daniile și alte binefaceri le împărțeau mai mult prin declarații verbale”. 56) *Bela III*, crescut la curtea împărătească din Constantinopol, este cel dintîi rege ungar care *instituie și organizează o cancelarie cu diecii și funcționarii respectivi și introduce sistemul actelor scrise după metoda văzută la Constantinopol*. 57)

Dacă am crede în seriozitatea argumentului, el ar putea fi aplicat cu aceleași consecințe chiar și în ceea

55) Hunfalvy Pál, *Az oláhok története*, I. Budapest, 1894, p. VI—XVI, 304—400; E. Lukinich, A. Fekete-Nagy, L. Makkai și L. Gáldi, *Documenta historiam Valahorum in Hungaria illustrantia, usque ad annum 1400*, Budapest, 1941, p. V—VII; Szentkláray, *Krassó vármegye...*, p. 108—109.

56) Szentkláray, *Krassó vármegye...*, p. 109.

57) *Ibidem*.

ce-i privește și pe unguri și existența lor în Panonia, ocupată de ei la finea sec. IX-lea. Istoricii unguri, scriind istoria patriei lor, se plîng de „goluri”, de lipsă de informații pentru epoca veche, se servesc și apelează mereu la *tradiție* și la cronici destul de tîrzii. Imitîndu-i, vom face apel nu numai la tradiție și la *toponimia cu tradiție autohtonă* geto-daco-romană, care ni s-a păstrat în Dacia Malvensis, ci și la înseși cronicile ungurești și la operele vechilor istorici unguri de dinainte de Rösler și Hunfalvy, spre a sprijini veracitatea afirmațiilor regelui Ladislau V de la 1457.

GESTA HUNGARORUM, cea mai veche cronică ungurească, este nu numai pentru unguri, ci și pentru romîni, cel mai vechi și mai prețios *izvor scris*, de informație, care zugrăvește situația etnografică, economică, socială, militară și strategică a Panoniei și a Daciei Traiane în clipa în care descalecă aici cele 7 triburi ungare de sub conducerea principelui Árpád.

Anonimul Notar al regelui Bela II (1131—1141) în cap. IX din *Gesta Hungarorum* scrie că ungurii, la venirea lor, au aflat locuind în Panonia romană pe „slavi, bulgari și blachi (=vlachi) și păstorii romanilor — Scлавij, Bulgarij et Blachij ac pastores Romanorum —, pentru că după moartea regelui Athila, romanii ziceau că acest pămînt al Panoniei este pășune, pentru că turmele lor pășteau pe pămîntul Panoniei. Și se spune, pe drept cuvînt, că *pămîntul Panoniei este pășunea romanilor, pentru că și azi romanii pasc în bunurile Ungariei* — et iure terra Pannonie pascua Romanorum esse dicebatur, nam et modo Romani pascuntur de bonis Hungarie”. 58)

La cap. XI, *Anonimul Notar* descrie țările și regiunile din vecinătatea Panoniei: „*Pămîntul care este de la fluviul Morus (Mureș) pînă la fortăreața Urschia (Rușava, Orșova), l-a ocupat cutare d u c e cu numele Glad... din al cărui neam s-a născut O h t u m*, pe care mai tîrziu, pe timpul regelui Ștefan, l-a omorît în ce-

58) Chronicon Anonymi Belae Regis Notarii, *Gesta Hungarorum*, trad. Mihai Beșan, Sibiu, 1899, p. 30.

tatea de lângă Morisius, Sunad (Cenad) ..., fiindcă s-a împotrivit întru toate regelui — Terram vero, que est a fluvio Morus usque ad castrum Vrschia preoccupauisset quidam *dux nomine Glad... ex cuius progenie Ohtum fuit natus...*" 59)

La cap. XLIV Anonimul Notar descrie lupta oștilor lui Árpád cu ale „*ducelui Glad*, care stăpânea de la fluviul Morus (Mureș) pînă la fortăreața Horom (=Palanca) din a cărei seminție s-a născut mai tîrziu *Ohtum* pe care l-a omorît Sunad". 60) Oastea ungară, trecînd Tisa pe la Kenesna (Canija) ... „a ajuns în regiunea Begheului și acolo a rămas două săptămîni, pînă cînd *pe toți locuitorii aceluia pămînt, de la Mureș pînă la fluviul Tim.ș, i-au subjugat* și pe fiii lor i-au luat în chezășie...; și cînd voiau să treacă apa Timișului a ieșit înaintea lor *Glad, din a cărei seminție s-a născut Ohtum, ducele acelei patrii, cu mare oaste călărașă și pedestră*, cu ajutorul cumanilor, bulgarilor și al *blachilor* (vlahilor=romînilor) — ad partes Beguey pervenerunt... donec omnes habitatores illius patrie a Morisio usque ad fluvium Temes sibi subiugaverunt et filios eorum in obsides acceperunt... Et cum vellent transire amnem Temes, venit obviam eis *Glad, a cuius progenie Ohtum descendit, dux illius patrie*, cum magne exercitu *equitum et peditum* adiutorio Cumanorum et Bulgarorum atque *Blacorum*". 61)

„Și înotînd peste apă (Timiș) au început a se lupta strașnic, și fiindcă Dumnezeu a mers cu grația sa înaintea ungarilor, le-a dat lor mare învingere și vrăjmașii cădeau înaintea lor ca snopii după secerători; și în acel război au murit doi duci ai cumanilor și trei cneji ai bulgarilor, chiar și *Glad, ducele* lor, a scăpat prin fugă și oastea întregă s-a risipit.... iar ducele Glad luînd-o la fugă... a intrat... în fortăreața *Kevee*". Fiind asediat de unguri, ducele Glad „trimițînd soli a început a cere pace de la ei, și le-a predat cetatea de

59) *Ibid.*, p. 32.

60) *Ibidem*.

61) *Ibid.*, p. 70—71.

bună voie, împreună cu diverse daruri. Mergînd de aici au luat fortăreața Urșova (Orșova)". 62)

Mărturia Notarului anonim al regelui Bela este prețioasă deoarece arată că: 1) *la venirea ungarilor, Banatul* — teritoriul dintre Dunăre, Mureș, Tisa și Carpați — *era locuit* chiar și în regiunea Becicherecului Mare; 2) *Țara aceasta era bine organizată, avea cetăți puternic fortificate, avea armată proprie, pedestri-me și călărie* (infanterie și cavalerie), *condusă de ducele țării, Glad, din a cărui seminție s-a născut mai târziu principele Optum.*

Istoricii vechi maghiari recunosc și vorbesc deschis despre participarea valahilor=romînilor în oastea ducelui Glad. 63) Dacă considerăm inadvertență istorică afirmația Anonimului despre prezența în oastea lui Glad a celor doi duci ai cumanilor, care încă nu-și făcuseră apariția în părțile noastre, — iar prezența bulgarilor o privim numai ca un ajutor din partea unui vecin și aliat, putem aproba fără rețicență pe toți istoricii vechi streini și romîni, care văd în *Glad* pe *ducele rominilor bănățeni*, devenit *vasal al ungarilor* victorioși: „Glad a fost de acel neam, de carele erau oamenii, cărora el le-a fost căpetenie sau crăișor, adecă a fost romîn". 64) Și după pacea încheiată, „împărăția romînilor cea din Banat nu s-a curmat pînă în zilele sfîntului Ștefan Craiul Ungariei", — scrie *Petru Maior*. 65) Istoricul maghiar *Farkas József* crede nu numai în prezența „olahilor" în Banat la venirea ungarilor, ci admite și o *influență civilizatorică* a celor din-

62) *Ibidem.*

63) Dr. Kerékgyártó Árpád, *Magyarország története*, i. 889-1301, Budapest, 1880, p. 9, 72: „În regiunea Timiș ducele Glad a luptat contra Ungurilor și cu ajutorul Valahilor. Este cunoscut că Roesler fixează venirea Rominilor în Ardeal pe timpul Notarului reg. Béla. Argumentele sale nu sînt prăa de neclintit, căci este greu să presupunem despre Notarul regelui că ar susține despre Romîni, că au venit în epoca principilor naționali (unguri) dacă ei ar fi venit sub ochii săi".

64) *Petru Maior, Istoria pentru începutul Rominilor în Dacia*, ed. III-a. Budapesta și Gherla, 1883, p. 145—46, 148.

65) *Ibidem.*

tii asupra celor din urmă: „Este aproape incontestabil că cea mai mare parte a popoarelor aflate de strămoșii noștri în această patrie (în Ungaria) — bulgarii lui Zalan, slavii lui Svatopluk, *v a l a h i i* lui Glad și verosimil și supușii lui Marot (Menomourut) — între care s-au așezat strămoșii noștri și cari — *chiar și în calitatea lor de supuși au influențat verosimil prin spiritul culturii lor religioase pe părinții noștri* — erau credincioși ai Bisericii răsăritene ... — Szinte kétségtelen hogy azon népek legnagyobb része, — jelesen... *G l a d o l á h j a i*..., kiket őseink e hazában találtak s kik között megtelepedtek, és kik mint meghódítottak is vallási műveltségi szellemökkel hihetőn befolyást gyakorlának apáinkra, a keleti egyház hivei valának”. 66)

Amintirea ducelui Glad o păstrează numai rominii bănățeni prin *tradiție și toponimie*. Satele românești bănățene: *Gad, Gădiș, Gladna, Ghilad, minăstirea Glad* din Torontal și cetatea *Glad* dintre Bega și Timiș 67) sînt mărturii ale existenței istorice a unui *duce real*, nu a unui personaj inventat (koholt), cum vreau hunfalvyenii. 68) *Valea Gladu* dintre Arad și Ghioroc și *cetatea* din centrul *Ghiladului*, din regiunea Timișoarei, întăresc această mărturie. Zecile de *cetăți vechi daco-romane*, înșirate de-alungul Timișului, Begeiului, Berzavei, Mureșului; *șanțurile* sau *valurile*

66) Farkas József, *Egyháztörténelem I. Krisztus születésétől a reformációig*, p. 161.

67) Szentkláray, *Krassó vármegye...*, p. 76—88; cf. Gh. Coțoșman, *Banatul și Biserica românească bănățeană în epoca principilor naționali. I. Principele Glad*. Extras din *Altarul Banatului*, An. IV, Caransebeș, (iulie—dec., 1947), nr. 7—12, p. 10, n. 2.

Dr. Theol. u. Phil. Koloman Juhász, *Die Stifte der Tschanader Diözese im Mittelalter, Münster in Westfalen, 1927*, p. 165—172: *Stift Galad*; „Stift Galad dürfte auf der *Pusta-Galad*, zwischen dem heutigen Grosskikinda und Basahid... 7 Kilometer vom letzteren entfernt, finden wir es heute unter den Namen *Galadska*”; cf. Ortway, *Geographia eccl. Hung.*, p. 433.

68) Cf. Szentkláray, *Krassó vármegye...*, p. 158; Borovszky, *A honfoglalás*, p. 103.

romane, ale căror urme și locuri numai românii le cunosc, vin și ele în sprijinul *autohtoniei* strămoșilor noștri pe aceste plaiuri.

O altă cronică ungurească, scrisă deasemeni în latinește, *Vita Sancti Gerardi*, de aceeași vechime ca *Gesta Hungarorum*, vine să completeze tabloul etnografic din regiunea Timișorii — la șes, ca și la munte — în epoca întemeierii regalității maghiare. În *Legenda S. Gerardi* citim: „*In diebus illis erat quidam princeps in urbe Morisena nomine Achtum, potens valde... qui nimium gloriabatur in virtute et in potentia sua... Regi autem Stephano honorem minime impendebat, confidens in multitudine militum et nobilium, super quos dominum exercebat. Equorum etiam indomitum multitudinem habebat innumerabilem, exceptis hiis, quos pastores in domibus sub custodia servabant. Erant ei et pecora infinita, que omnia habebant pastores suos deputatos, insuper allodia et curias... Serviebat namque eidem viro terra a fluvio Keres usque ad partes Transilvanias et usque in Budin ac Zoren, que omnia sub sua concluderat potestate. Unde procedebat in multitudine armatorum, regem autem minime reputabat*”. 69)

Traducerea: „În zilele acelea era în cetatea Mureșana un oarecare *principe*, cu numele *Achtum*, puternic foarte..., care se mândrea peste măsură cu virtutea și cu puterea sa... Iar regelui Ștefan îi arăta foarte puțină cinstire, încrezându-se în mulțimea luptătorilor și a nobililor peste care domina. Avea și mulțime nenumărată de cai neîmblânziți și, afară de aceștia, cai de aceia pe care păstorii îi țineau sub pază pe la casele lor. Mai avea și vite fără de număr, toate cu păstorii lor năimiți și, pe deasupra, proprietăți și curți. ...Căci acestui bărbat îi slujea țara de la riul Criș pînă în părțile Transilvaniei și pînă la Vidin și Severin, luîndu-le toate sub

69) Emericus Szentpétery, *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpie arpadianae gestarum*, vol. II, Budapestini, MCMXXXVIII, la cap. XI. *Legenda Sancti Gerardi Episcopi*. Praefatus est, textum recensuit, annotationibus instruxit Emericus Madzsar, p. 489.

stăpînirea sa și astfel *întrecea pe rege în mulțimea ostașilor*, netemîndu-se de el cîtuși de puțin". 70)

Eliberat din umilința și cătușele vasalității, sprijinit de alianța și prietenia sa cu împăratul Constantinopolului, puternicul *Vasile II Bulgaroctonul* (976—1025), 71) principele *Optum* (*Achtum*) strănepotul ducelui *Glad*, se declară complet *independent* față de regele ungarilor, pe care-l întrece (și-l sfidează) cu mulțimea ostașilor și nobililor săi, cu bogățiile, cu moșiile, cu curțile și cu turmele sale fără de număr.

În *Vita Sancti Gerardi* se reflectează în linii generale trăsăturile fundamentale ale diplomei de la 1457. *Optum* este un principe foarte puternic — *princeps... potens valde* —, înconjurat de mulțime mare de militari și nobili — *multitudine militum et nobilium* —, și țara lui — întinsă de la Crișuri la Severin și Vidin —, bogată și frumoasă ca un adevărat paradis, este rîvnită de regele Ștefan „cel sfînt“ al ungarilor, pe care principele îl trata cu mult dispreț.

Truda hunfalvyenilor de a-l prezenta pe *Optum*, cu numele maghiarizat de *Ajtony*, ca pe ultimul vlăstar al tribului maghiar, care s-ar fi strecurat prin Porțile de Fier în Banat, 72) atunci cînd restul triburilor au trecut la 896 prin strămoșia Vereczke, ocolind Carpații, în drumul spre Panonia, 73) este mai mult decît zadarnică. Afirmația Anonimului Notar fiind sinceră și categorică, ea nu poate fi răstălmăcită de nimeni și de dragul niciunei considerații mai mult sau mai puțin

70) *Ibidem*.

71) Moravcsik Gyula, *Bizánc és a magyarság*, Budapest, 1953, p. 56; I. Nistor, *Ungurii în Dacia carpatină*, București, 1942, (Extras din *An. Acad. Rom.*, Secț. Ist. ser. III, tom. XXIV, mem. 15), p. 485.

72) Hóman Bálint és Szekfü Gyula, *Magyar történet*, I, Budapest, 1941, p. 117—122, 160, 165—166; Moravcsik, *o. c.*, p. 56; Dr. Karácsonyi János, *Szent Gellért, csanádi püspök élete és művei*, Budapest, 1887, p. 85; *Ortvay Tivadar*, *Az Ajtony és Csanád nemzetségek birtokviszonyai Délmagyarországon*, în *Századok*, 1891, p. 263—278.

73) Hóman-Szekfü *o. c.*, p. 118, 122; Borovszky, *A honfoglalás*, p. 103.

științifice. Optum este strănepotul lui Glad — *ex cuius progenie Ohtum fuit natus*, — scrie Anonimul. Despre Glad nici un istoric maghiar nu susține că ar fi fost ungur. Dar, pentru a putea da principelui Optum o altă genealogie, röslerienii afirmă că Glad este un personajiu ireal, inventat (koholt). 74) Cum, totuși, *Ohtum este și rămîne strănepotul ducelui Glad* — care trăiește în conștiința romînilor și în toponimia Banatului —, el nu poate fi de altă naționalitate decît aceea a străbunului său și a populației peste care a domnit, a populației din rîndul căreia s-a ridicat clasa nobililor și a fost recrutată marea mulțime a luptătorilor, a ostașilor, care, dacă n-ar fi intervenit trădarea generalului *Cenad*, 75) ar fi știut și ar fi fost capabilă să apere pînă la capăt independența țării lui Optum, și să-i croiască — ei și valahilor — alt destin.

Iată, prin urmare, adevărită de primele cronici ungurești existența, în cadrilaterul mărginit de Dunăre, Tisa, Mureș și Carpații meridionali, a unui puternic principat romînesc, a unei mari și bogate VALAHII, cu o populație harnică, deopotrivă de pricepută în arta agriculturii, la șes, ca și în cea a creșterii vitelor, la munte, o populație care — ca și strămoșii geto-daci și romani — știe să mînuiască cu aceeași dibăcie sabia în vreme de primejdie, cu care știe să țină coarnele plugului în timp de pace.

Virtuțile ostășești ale nobililor, chenezilor și ale tuturor valahilor, pe care le laudă regele Ladislau V la 1457, constituie trăsătura fundamentală a rasei latine, și formează un *patrimoniu scump*, pe care generația principilor romîni Glad și Optum, l-au transmis nealterat generației de acum 500 de ani a valahilor din cele opt districte autonome.

74) Frönlich Robert, Kuzsinsky Bálint, Nagy Géza és Marczali Henrik, *Magyarország a királyság megalapításáig*, Budapest, 1895, p. 277: „De tudjuk, hogy Glad egészen koholt személy”. Borovszky, *Torontál vármegye*, p. 46.

75) *Legenda Sancti Gerardi Episcopi...*, p. 490—491; Juhász Coloman, *Das Tschanad-Temesvarer Bistum im Frühen Mittelalter 1030—1307*, Münster in Westfalen, 1930, p. 33—36.

VI.

Izvoarele contemporane tac asupra celor petrecute în țara lui Optum după decapitarea lui pe cîmpul *Naghios* (N+aghios) de lîngă Sînnicolaul Mare, prin mîna generalului Cenad, pe care regele ungar Ștefan „cel Sfînt”, drept recompensă pentru trădare, l-a pus comite (*comes*) al acestei țări, numită în Legendă și provincia Chanadiensis.⁷⁶⁾ Legendă sau Vita Sancti Gerardi ne transmite în special știri privitoare la schimbările de ordin religios, intervenite în țara lui Optum în urma schimbărilor de ordin politic-administrativ.

Principala schimbare este transferarea *egumenului* (cu rang de *Mitropolit*) și a călugăriilor (romîni) de ritul grecesc de la mînăstirea Sf. Ioan Botezătorul din cetatea Morisenei, capitala țării, în noua mînăstire ortodoxă de la Orosamos, ctitorită chiar de generalul Cenad, de neam ortodox.⁷⁷⁾ Mînăstirea „grecească”, adică romînească, de la Morisena, ctitorită de Optum,⁷⁸⁾ o ia în primire episcopul italian *Gerard de Sagredo* din Veneția,⁷⁹⁾ adus de regele Ștefan „cel Sfînt”, să „convertească” la „catolicism” populația creștină ortodoxă a țării lui Optum, într-un timp cînd Biserica lui Hristos încă nu fu sfîșiată în două.

Deși autorul Legendei se laudă cu mari succese, recoltate de noul episcop în cîmpul misionar, prin *reboțezarea* în credința „catolică”, după ritul latin, a nobili-

76) *Legenda Sancti Gerardi Episcopi...*, p. 493.

77) *Ibidem*; Moravcsik, o. c., p. 52; Hóman-Szekfü, o. c., p. 178—9, 200; Karácsonyi, *Szent Gellért*, p. 97—104; Juhász, *Das Stifte...*, p. 63—66; Idem, *Das Tschanad...*, p. 32—37, 56—57; Ortmayer Tivadar és Szentkláray Jenő, *Történelmi adattár Csanád-Egyházmegye hajdana s jelenéhez*, I, Temesvár, 1871, p. 259—260.

78) *Legenda Sancti Gerardi...*, p. 90; Juhász, *Das Tschanad...*, p. 27—30, 37.

79) *Legenda Sancti Gerardi...*, p. 487; Juhász, *Die Stifte...*, p. 28—29; Idem, *Das Tschanad...*, p. 9—10, 42—44; Karácsonyi, *Szent Gellért...*, p. 6 și urm.

lor și căpeteniilor locului 80) — toți români și ortodocși —, în baptisterul roman de la Morisena, restaurat de Optum, pare-se că totul poartă pecetea momentului, cu caracter și efect trecător. *Insăși Cenad, deși rebotezat, rămîne ortodox, el și familia lui, ai cărei membri se înmormîntează în cripta mînăstirii ortodoxe de la Orosłamoș pînă în sec. XIII-lea.* 81) Abia din sec. XIV-lea această mînăstire își schimbă caracterul ortodox (și românesc), trecînd în mîinile călugărilor romano-catolici. 82)

Dacă Cenad, căpetenia, prefectul sau comitele „provinciei” revine la Ortodoxie, la credința poporului autohton, este de crezut că la fel a procedat și nobilimea țării, pe care și după 4—6 secole o aflăm aparținînd aceleiași religii, căreia-i era devotat întreg poporul.

Documentele ungurești vorbesc pînă tîrziu în sec. XIII—XIV-lea de „neamul lui Optum”, 83) de mînăstirea lui Optum. 84) Se știe că *Optum a fost ortodox, ctitor de mînăstiri și de episcopie-mitropolie.* 85) Documentele papale nu cunosc pînă în sec. XII-lea pe urmașii lui Gherard, care și în sec. XIII-lea poartă titlul vechi al *Morisenei* romane. 86) La rîndul lor, documentele ungurești nu cunosc decît abia de la finea sec. XII-lea și începutul sec. XIII-lea numele comiților ce-

80) *Legerida Sancti Gerardi...*, p. 494; Juhász, *Das Tschanad...*, p. 30, 58—61.

81) Juhász, *Das Stifte...*, p. 64—66.

82) *Ibidem*.

83) Karácsonyi, *Szent Gellért...*, p. 85: „genus Ohtum — Az Ahtony nemzetség”; Juhász, *Das Stifte...*, p. 174; Idem, *Hajdani monostorok a csanádi egyházmegyében*, Budapest, 1926, p. 119.

84) Juhász, *Das Stifte...*, p. 173—180; Hóman-Szekfű, *o. c.*, p. 179; Ortway, *Az Ajtony és Csanád nemzetsége...*, în *Századok*, 1871, p. 264.

85) Juhász, *Das Tschanad...*, p. 28—29; Domaschin Udra, *Arătare dăspră sf. mînăstiri alu Metropolia Temisvari ș-ale Țării Banatului...*, Caransăbeș, 1699, mss., p. 3.

86) Juhász, *Das Tschanad...*, p. 9, 37—38; Karácsonyi, *Szent Gellért*, p. 124.

tății Timișului, 87) iar al celorlalte cetăți din Banat mult mai târziu. 88)

Toate aceste fapte ne îndreptătesc să tragem concluzia revelatoare privitor la soarta țării lui Optum după căderea lui dramatică. *Țara aceasta, a Timișului și Severinului* continuă să rămână încă mult timp și *independentă și românească*. Se pare că jupanul Budila — posesorul comorii de aur (23 vase) descoperite la 1799 în Sînnicolaul Mare din vecinătatea Morisenei — Cenad — 89) a fost unul din principii români bănățeni, care, ca odinioară Optum, a scuturat, la finea sec. XI-lea jugul vasalității umilitoare și s-a declarat independent față de coroana maghiară.

Evenimentele tragice ce au urmat după martirizarea lui Gherard prin ungurii întorși la păgînism, 90) și luptele purtate de partidele diverșilor pretendenți la tronul Ungariei au dat posibilitate românilor bănățeni să se emancipeze și să-și continue viața lor politico-administrativă și bisericească pe făgașul vechi, păstrîndu-și independența față de unguri.

Presiunea și înaintarea ungurească spre Transilvania în sec. XII—XIII-lea primejduiește și independența țării lui Optum, a provinciei lui Cenad. Termenul provincie din Legenda S. Gerardi lasă să se înțeleagă că *țara lui Optum* era împărțită dintru început în *provincii* sau *districte*, concentrate în jurul unei cetăți fortificate, de la care-și lua și numele. Cetățile: Mori-

87) Dr. Borovszky Samu, *Temesvár*, Budapest, 1910, p. 2.

88) Pesty, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek*, p. 8 sq.

89) Ivan Gosev, *Die Lesung der griechischen Inschrift der Schalen Nr. 9 u. Nr. 10 aus dem Goldschatze von Nagy-Szent-Miklos*, V. Congresso Internazionale di Studi Bizantini. Sunti della comunicazioni Roma, 1936, p. 38—39; cf. Supka Géza, *A Nagyszentmiklosi kincs reviziója* in *Archaeologiai Ertesítő*, XXXV, Nr. 1—2, Budapest, 1915, p. 50—64; cf. *A nagyszentmiklosi kincs-rejtely megfejtésének utja* in *Arch. Ert.*, vol. 77 nr. 1, Budapest, 1950, p. 34—44; cf. *Anuarul Inst. Ist. Naț. Cluj*, X, Sibiu 1945, p. 12; Borovszky, *Torontál vármegye*, p. 335, 339.

90) Karácsonyi, *Szent Gellért...*, p. 158—173; Borovszky, *Torontál vármegye*, p. 343.

sena=Cenad, Sinnicolaul-Mare, Timiș=Timișoara, Becîherecul-Mare, Cuvin, Horom, Ciacova, Lipova, Logoj, Făget, Firdia, Caran, Sebeș=Caransebeș, Ilidia, Berzava, Bujor, Jupani, Monostor=Mînăstire, Meedia=Mehadia, etc. ... au dat naștere districtelor cu același nume.

Diploma de la 1457 amintește de existența a *opt districte confederate autonome*, făcînd parte din Banatul Severinului. Avem aici dovada sigură că *jumătatea răsăriteană a Banatului la 1457 păstrează încă neștirbite drepturile și libertățile străvechi*, pe care românii acestor districte le-au avut și în epoca lui Optum și a înaintașilor lui pînă la ducele Glad.

Afară de aceste opt districte, au mai existat multe alte districte românești și în partea de apus a Banatului. Numele unora din ele îl aflăm pomenit chiar în documentele ungurești. Astfel, sînt cunoscute districtele: Timișoara, Beregsău, Jupani, Făget, Bujor, Sudia, Firdia (Ferd), Șemliug, Mînăștur=Mînăstire, Găvojdia (Kuesd), Icuș, Marginea, Duboz, Sculea, Haram, Bel, Chery, 91) etc. Numele unora nu poate fi identificat, el fiind deformat de diecii cancelariei ungare. Existența altor districte în partea apuseană a Banatului, în comitatele: Timiș, (Cuvin), Torontal (și Horom), duce la concluzia că *întreaga țară a lui Optum era împărțită în districte, al căror număr era egal cu numărul cetăților mai mari fortificate, de la care și-au primit și numele*.

Înaintarea și cucerirea ungurească era pe cît de înceată pe atît de anevoioasă. Năvălitorii trebuiau să lupte și să cucerească cetate după cetate, district cu district, pînă ce au pus mîna pe Timișoara, cetatea care

91) Hurmuzaki-Densușianu, *Documente*, I, 2, p. 218—19, nr. CLXVII, p. 302, 304—305, nr. CCXLII; Pesty, *Krassó vármegye története*, III, p. 165; Hurmuzaki-Densușianu, *Documente*, I, 2, nr. XXI,—XXXVIII, p. 26—48; *Vechile districte românești de peste Munți*, în *Revista Istorică Romînă*, București, MCMXLIII, fasc. III, p. 22; Gh. Cotoșman, *Privilegiile Romînilor în cadrul districtelor Valahe bănățene*, Timișoara, 1944, p. 14—19.

domina partea apuseană a provinciei, a acestei Valahii apusene, cum o cunosc documentele slavo-sârbești din sec. XVI—XVIII-lea. 92).

Că și jumătatea apuseană a țării lui Optum a făcut parte din Banatul Severinului, nu putem ști, în lipsă de dovezi documentare. Foarte probabil că districtele situate la apus de cele opt districte privilegiate au făcut parte dintr-un alt Banat — o altă *themă* —, care se va fi numit după cetatea centrală și după riul ce traversează provincia, adică Banatul Timișului sau al Timișorii.

Oricum s-ar fi numit, una este adevărat că *atît instituția districtelor, cît și cea a banatelor nu sînt de origine ungurească*. La venirea lor aici, ungurii le-au aflat în ființă, funcționînd după norme și legi proprii, după constituție proprie, care n-are nimic comun cu legile, cu constituția ungurească. Acest adevăr nu este contestat decît numai de cei ce nu se pot împăca cu *autohtonía* și cu *capacitatea romînilor de a făuri legi și instituții naționale*, într-un timp cînd, după opinia lor, neamul acesta, al valahilor, rătăcea prin munți.

Turchányi vede în districtele valahice o formă de organizare administrativă specific maghiară, datorită „politiceii de colonizare, practică de castelanii cetăților marginase”, susținuți de regii ungari, „care au acordat privilegii colonilor oláhi pentru a-i atrage”. 93)

Szentkláray caută originea acestor districte olahe pe timpul regelui ungar Andrei III (1290—1301), și, mai obiectiv ca Turchányi, afirmă că *oláhii* și-au „format singuri aceste districte administrative, după modele bulgărești și sârbești, imitînd cnezatele din Valahia, în conformitate cu obiceiurile lor.” 94)

92) Silviu Dragomir, *Le Banat Roumain*. Sibiu, 1944, p. 25; Lyub. Stoianovici, *Stari srpski zapisi i natpisi*. IV, Sr. Karlovci, 1908, nr. 7743, 7544, 7397; Szentkláray, *A szerbmonostor-egyházak története*, p. 19.

93) Turchányi, *Krassó-Szörény vármegye...*, p. 196.

94) Szentkláray, *Krassó vármegye őshajdana*, p.

95) Pesty, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek*, p. 3.

Istoricul maghiar Pesty Frigyes, autorul unor documentate monografii asupra Banatului Severinului, își începe astfel studiul despre cele opt districte privilegiate: „*Partea sud-estică a Ungariei* (adică Banatul) ... a prezentat multe instituții ... care au fost necunoscute în alte părți ale țării (Ungariei) — sok intézményt mutatott tel ..., mely másutt e hazában ismeretlen volt —, și care în secolele mai vechi au pretins o hartă specială și un capitol deosebit în istoria constituției — a régibb századokban is különleges térképét, és külön fejezetet az alkotmánytörténetben igényelt magának”⁹⁵.

Cucerind partea de apus a Timișanei, cum se numea țara lui Optum, ungurii grupează districtele de aici în comitatele Torontal, Timiș și Cuvin, atribuind comitatului Timiș rol conducător administrativ, judecătoresc și chiar militar. Comitele Timișului ocupa, între demnitarii țării, locul după Banul Severinului, căpetenia (administrativ-politică, militară și judecătorească) a celeilalte jumătăți a țării, care cuprindea (în partea de dincoace de Severin) cele opt districte privilegiate autonome.

Că și partea apuseană a țării Banatului sau Timișanei, supusă controlului suprem al comitelui Timișului, avea dintru început aceeași organizație statală, aceleași instituții de bază, că era împărțită în districte, că și avea și ea nobilimea și chenezii ei olași (români), că era locuită de țărani români liberi, de cetățeni și meseriași liberi, iar *clasa iobagilor se bucura de un statut mai liberal* decât iobagii din Ungaria și Transilvania dominate de feudali, — se desprinde atit din documentele latino-maghiare, publicate de istoriografia maghiară și română, cât și din câteva documente inedite, rămase de la cronicarii Țării Banatului.

Pentru a avea un tablou sinoptic al întregii situații sociale și politice din Țara Banatului Timișan și al Severinului, din epoca feudalismului, vom analiza succint pe rând: clasele sociale, factorii militari și politici, precum și instituțiile administrative și judiciare care au compus, călăuzit și apărut societatea românească, viața,

familia, proprietatea, bunurile și onoarea strămoșilor noștri bănățeni.

În încheiere vom arăta că într-o asemenea Țară, credința și Biserica ortodoxă — cu Mitropolitul, cu Episcopii, cu preoții, cu călugării — cu toate instituțiile ei, se bucura — ca și credincioșii ei : nobili, chenezi, liberi și iobagi — de toată libertatea.

(Va urma)

Prot. Dr. GH. COTOȘMAN
vicar arhiepiscopesc



ANIVERSĂRI ȘI COMEMORĂRI

TRAIAN VUIA — omul

COMUNICAREA DOMNULUI Dr. PETRU GROZA*)

In ziua de 2 octombrie a. c., Academia R. P. Romine a ținut o ședință festivă consacrată vieții și creației lui Traian Vuia. Ședința a fost organizată cu prilejul deschiderii în Capitală a „Expoziției Traian Vuia“.

Au fost de față: Gh. Gheorghiu-Dej, dr. Petru Groza, Chivu Stoica, Petre Borilă, Leonte Răutu, acad. Atanase Joja, ministrul Învățământului și Culturii, cercetători din institutele științifice ale Academiei R. P. Romine, generali și ofițeri superiori ai Forțelor Armate ale R. P. Romine, reprezentanți ai aviației civile, prieteni și colaboratori apropiați ai lui Traian Vuia.

Au luat parte oaspeți sosiți din Franța cu prilejul deschiderii expoziției „Traian Vuia“: Charles Dollfus, Marcel Yvonneau, Ray Picart, Petre Ciolan și Gabriel Broila.

Au fost de față Jean Deciry, însărcinat cu afaceri ad-interim al Franței la București, și locotenent-colonel L. I. Helgouach, atașat militar al Franței.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. I. S. Gheorghiu, membru al Prezidiului Academiei R. P. Romine, președintele secției de științe tehnice. Vorbitorul a subliniat însemnătatea organizării în țara noastră a expoziției „Traian Vuia“, în care sînt prezentate documente despre viața lui Traian Vuia, precum și documente care scot în evidență munca sa creatoare în domeniul științelor tehnice, ilustrare a contribuției sale deosebite la promovarea tehnicii moderne. Apoi a mulțumit călduros poporului francez, reprezentanților săi, care au ajutat la timpul respectiv pe Traian Vuia și ulterior au sprijinit cunoașterea și punerea în valoare a realizărilor sale. Aceasta demonstrează odată în plus — a spus acad. I. S. Gheorghiu — legăturile de prietenie și colaborare cultural-științifice dintre poporul nostru și poporul francez.

A luat apoi cuvîntul Excelența Sa dr. Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, care a prezentat comunicarea „Traian Vuia — omul“, evocînd patetic și impresio-

*) Publicată în ziarul „Scinteia“ nr. 4025 din 3 octombrie 1957.

nant figura geniului a eminentului gânditor științific bănățean și minunat realizator tehnic, Traian Vuia, marele pioner român al aviației :

Soarele ce răsărea deasupra Banatului într-o zi de august a anului 1872 scălda în razele dătătoare de viață casa unei țărănci din cătunul Surducul Mic, satul Bujor, de lângă Făget.

Părea să salute un nou sosit, căruia țărăncia i-a dat viață în acea dimineață.

Lumina pătrundea prin ochii pruncului, în sufletul lui. Această lumină l-a însoțit întreaga lui viață, pentru a deveni ceea ce a fost acest fiu de țăran — Traian Vuia.

Destoinic, deștept, s-a afirmat în școala primară confesională din sătulețul lui și a pătruns apoi pe băncile liceului din Lugoj.

Cu peste un deceniu după el, m-am așezat și eu pe băncile unei școli primare din același oraș, unde am auzit de la cei mari, pentru prima oară, numele lui Vuia, legat de unele în-deletniciri tehnice, care l-au ridicat de-asupra celorlalți elevi.

Abia a părăsit liceul din Lugoj cind a atras asupra sa atenția unor frunțișori bănățeni, între care Coriolan Brediceanu, și alții. Aceștia au îmbrățișat pornirile tinărului Traian Vuia, spre domeniul problemelor de ordin tehnic, unde zborul mecanic era pe primul plan.

Din lipsă de mijloace tinărul Vuia n-a putut pătrunde în Politehnica din București, unde frecvența era obligatorie.

Nevoit să-și cîștige existența s-a înscris la Facultatea de drept din capitala Ungariei, unde putea să aibă frecvență sporadică, restul timpului întrebuintându-l pentru muncă în biroul avocațial al aceluiași Coriolan Brediceanu.

Dar lumina lăuntrică îl împingea înainte pe drumul destinului său, care îi rezerva un loc de glorie în progresul tehnic al omenirii.

Oameni de știință și specialiști erudiți, printre care salutăm astăzi în această sală pe solii generosului popor francez, vor ilustra cu competența științifică aportul hotărîtor al lui Traian Vuia la acest progres, rezolvînd el cel dintîi problema milenară a zborului mecanic — cu mijloace propriu de bord.

Căci Vuia ca inițiator și realizator, a aplicat principii și teorii proprii în zborul mecanic, în generatorul său de aburi, în problema helicopterului și altele și a adus omenirii contribuția lui, deschizătoare de mari perspective, cu realizări verificate în termodinamică.

În programul zilei de astăzi mi s-a rezervat cîntea de a evoca de la această tribună, memoria lui Traian Vuia — omul. Sarcina care mi s-a pus depășește puterea mea de a-l evoca la nivelul valorii lui. Căci nu este ușor de a cuprinde într-o scurtă prezentare năvalnica dorință de progres a unui geniu creator, eminent gânditor științific și minunat realizator tehnic, atitudinile

sale receptive și stăruitoare în urmărirea unor idealuri luminoase, perseverența sa statornică, neostenită, pe drumul marilor sale creații, fiindcă acestea au fost calitățile de bază, care s-au îmbinat atât de strălucit cu însușirile de conducător excepțional al fiului de țăran sărac, răsărit între Timișul, Begheiul și Mureșul nostru.

Dinamizate de pasiunea lui pentru învățătură, aceste calități s-au dezvoltat fericit, în decursul studiilor sale și apoi în timpul unei vieți îndelungate, așezându-l pe Traian Vuia pe linia oamenilor mari, preocupați de binele obștesc și de propășirea omenirii.

La Universitatea din Budapesta a fost întotdeauna printre eminenții promoșilor și, în același timp, harnic conferențiar la societatea culturală „Petru Maior”, a universitarilor români din Ungaria, îmbrățișând probleme din domeniul fizicii și tehnicii, cu precumpănire problema zborului.

Robotind ca stagiar în biroul renumitului avocat bănățean Coriolan Brădiceanu, Vuia și-a realizat resurse materiale pentru a pleca în anul 1902, la Paris, unde și-a continuat munca asiduă în biblioteci și laboratoare, sfătuindu-se cu specialiști, tot mai convins că viitorul este al zborului cu „mai greu decât aerul” și arătând că succesele ocazionale ale balonului și zborurilor catapultate, sînt iluzorii.

Dar odată cu schimbarea secolului, alături de problemele lui științifice, Vuia a întrefesut, ca om și ca cetățean, totodată, problemele naționale și sociale, care se impuneau tot mai arzător în lume. Este semnificativ faptul că teza sa de doctorat în drept avea titlul și subiectul „Industria și militarism”. Pasiunea lui pentru aceste probleme egala pe aceea dovedită în domeniul științific-tehnic.

Memoriile în această materie prezentate de el, în februarie 1903, Academiei de Științe din Paris, apoi realizarea primului său aparat de zbor cu mijloace foarte reduse, pe care le-a condus singur și eroic, nu au putut capta integral uriașa capacitate de gândire a acestui om, care a activat în același timp cu hotărîre în cîmpul marilor probleme sociale.

Correspondența bogată ce datează începînd din anii 1905--1906, pe care am adunat-o cu osteneală, în decursul ultimului deceniu, cuprinzînd și corespondența mea personală cu Traian Vuia, dovedește, că toate problemele politice și sociale, la ordinea zilei, îl frămîntau.

Frecvența asiduu cursurile și conferințele de inițiere socială de la Muzeul Social din Paris, luînd cu el și pe prietenul nostru comun, vîrstnicul profesor bănățean Constantin Nedeicu, pe atunci student la Sorbona, fost președinte al societății „Petrul Maior” din Budapesta. Am comentat apoi împreună expunerile lui Jean Jaurès, Anatole France, Aristide Briand și alții.

În iarna anului 1905—1906 l-am văzut cu ocazia unei vizite ce i-am făcut-o la Paris, și-am petrecut împreună câteva săptămâni neuitate: întâi cu aeroplanul lui, gata de a fi experimentat în primăvară, Vuia fiind ferm convins că va reuși; apoi entuziasmat pentru viitorul socialismului, ale cărui idei încă de pe atunci căpătau o largă răspindire în Franța.

Trebuind să mă întorc la cursurile mele de la Universitatea din Berlin, port pînă la sfîrșit adîncul regret că n-am asistat în ziua de 18 martie 1906 la întîiul său zbor, acesta fiind primul în istoria aviației, care a deschis drumul spre cucerirea văzduhului, cu „mai greu decît aerul” și mijloace proprii de bord.

M-am mulțumit cu comunicarea însușită a studentului Constantin Nedelcu, care era de față și care, ascultîndu-mă astăzi din lojile acestei săli, re trăiește cu siguranță emoțiile acelei amintiri.

Mereu legat de frămîntările poporului român din Ardeal și Banat, Vuia era un generos protector și îndrumător al tuturor romînilor veniți în capitala Franței, mereu setos de știri de acasă.

Noblețea suflotească și modestia lui se împleteau cu bună-tatea și blindețea fără seamăn.

Conversația lui era atrăgătoare, plină de conținut, fiecare cuvînt temeinic gîndit, iar societatea lui era întotdeauna instructivă și animatoare.

Voi aminti despre activitatea sa de protector și animator în lagărul de concentrare de pe litoralul Oceanului Atlantic. Les Sables d'Olonne, unde a fost internat în 1914, noiembrie, după izbucnirea primului război mondial, împreună cu sute de cetățeni de diferite naționalități din Austro-Ungaria și alte țări.

Am iscodit pe unii din cei care au împărtășit cu el acest surghiun și care sînt și ei aici în sală.

Acest mentor a semănat gînduri și speranțe în sufletele orbide și a făcut apostolat pentru ideea păcii, spre care tindea omenirea însingurată.

În cartea pentru care am adunat, în decursul anilor, vast material, se va putea citi, la timpul său, și capitolul emoționantelor evocări ale pensionarului Ion Borteș, materialul documentar obținut prin corespondența mea de la merituosul diplomat român ardelean prof. Victor Cădere, sau emoționante scene dramatice din lupta romînilor din rezistența poporului francez împotriva hitlerismului, scrise de Victor Ionescu, Aurel Pampu și Ilie Dumitru, care sînt și ei prezenți în sală.

Se va desfășura tot mai mult sub ochii noștri avîntul și activitatea omului politic Traian Vuia.

În timpul conferinței de pace de la Versailles, care a încheiat primul război mondial, Vuia a avut o acțiune determinantă în combaterea curenților dușmănoase unirii Ardealului

cu Țara Românească. El a introdus membri marcanți ai delegației ardeleni și bănățeni în cercurile socialiste și anticlericale franceze, putând astfel opune și susține argumente în sprijinul cauzei naționale.

El era fericit că în toiul atitor dificultăți, încercate pe urma invențiilor sale epocale, vedea și pe teren politic realizându-se unul din crezurile tinereții sale.

În lucrarea sa „Le Banat (Temishana)”, publicată în 1918, și în alte lucrări ale sale Traian Vuia a preconizat, de pe atunci, în anumite probleme spinoase pe care le ridica vecinătatea noastră cu țara revoluției socialiste, atitudinea pe care trebuia s-o luăm, ca participanți în destrămarea imperiului austro-ungar, față de Uniunea Sovietică; el era partizanul unei politici de apropiere cu țara socialismului victorios. Fiindcă — spunea el — Uniunea Sovietică ne oferea, pentru viitor, o garanție reală împotriva șovinismului revizionist, pe care Germania revanșardă și ultra-naționalistă îl sprijinea, fapt confirmat istoricește în cel de-al doilea război mondial.

După instalarea fascismului în Italia și a hitlerismului în Germania, Traian Vuia și-a manifestat cu hotărâre, tradusă perseverență în fapte, aversiunea sa contra acestor dictaturi.

În 1936, foarte îngrijorat, el prevedea izbucnirea unui nou război mondial. Războiul, care a venit mai tirziu, l-a găsit mai ferm ca oricând pe pozițiile sale de socialist și democrat, aruncându-se în lupta împotriva hitlerismului, pe atunci în „pogeu”.

Odată războiul dezlănțuit Vuia, cu toată vîrsta sa înaintată, deveni animatorul și conducătorul spiritului al „rezistenței” romînilor democrați, care se găseau pe atunci în Franța, fiind ales președinte „cu vot unanim”. Față de această unanimitate și-a învins modestia și a acceptat cu curaj această funcție.

După căderea în mînă Gestapo-ului a doi colaboratori, Radu Măcriș și V. Adorian, împreună cu tipografia, organele Frontului Național Român din Franța și-au mutat redacția clandestină pe un bulevard central, într-o casă ocupată de diferite birouri comerciale. Romînii din Rezistență căutau pe linie conspirativă, noua redacție. În fața camarazilor a apărut modest, zimbînd, însuși președintele Frontului Național, Traian Vuia.

El scria și difuza articolele ziarului de luptă. Tot prin el ajungea o parte din ziare la cartierul muncitoresc al uzinelor Renault, de la Issy-Les-Moulineaux, cartier unde patrioții francezi găseau sprijinul neprecupețit al romînilor.

În 1944, iulie și august — scrie Victor Ionescu — cînd furia poporului francez dărima una după alta, în cartierele Parisului, unitățile de tancuri hitleriste, formațiunile românești de luptă au asaltat sediul legației lui Antonescu de la Paris, organizînd un punct de sprijin în luptă, sub conducerea și îndrumarea lui Traian Vuia.

La 23 August, pe aceeași legăție română filșia steagul rezistenței românești din Franța, iar în ședința de comitet, Vuia schișa tabloul României eliberate.

Intr-un mesaj adresat guvernului român și publicat în „La Roumanie libre”, în septembrie 1944, apoi într-o conferință de informație a Frontului Național Român din Franța, la 9 octombrie 1944, în sala „Mutualité”, Traian Vuia declara: „...Până acum 60 de eroi din Frontul Național Român au căzut pe cimpul de onoare al maquis-ului francez. Mulți compatrioți s-au înrolat astăzi în noua armată franceză, ca să ducă lupta până la distrugerea inamicului comun. Ei au luptat cu tot entuziasmul tinereții lor și sint conduși de un singur ideal: libertatea popoarelor și indeosebi a poporului român...”.

El sublinia: „Lupta noastră continuă și în interiorul Franței împotriva fasciștilor care au fugit din România și au juit de răspundere, încercind să compromită încrederea acordată României de către Uniunea Sovietică”.

Vuia personal s-a îngrijit de unitatea militară românească de la Reuilly, așa cum făcuse și cu 28 ani înainte, contra invadatorilor cotropitorului Kaizer Wilhelm.

Sub îndemnul lui s-a organizat salvarea copiilor romini din lagărul de la Buchenwald — și așa mai departe.

Scrutind dosarele voluminoase care cuprind materialul pe care l-am adunat, mă gândesc unde este condeiu care să înfățișeze generației de astăzi și de mine pe marele fiu al poporului român, recunoscător patriei adoptive și credincios până la mormint patriei mame?...

Modestia lui, pe care numai geniul și generozitatea sufletului său au putut-o explica, a căzut pradă ignoranței, nepăsării și de multe ori relei credințe a acelor care n-au iubit nici odată poporul român, n-au îndrăgit sincer lupta pentru progresul omenirii și care timp de peste jumătate de veac au înmormintat omul și opera lui sub lespede a uitării și conspirația tăcerii.

Vitregia fostelor regimuri burgheze, nepăsarea și aversiunea față de acest fiu al poporului român, n-a umbrît nicicind dragostea lui față de poporul nostru.

Aceste regimuri, cunoscind activitatea lui în domeniul social și politic pentru cauza socialismului, îl considerau indezirabil. Dar invenția lui în domeniul termo-dinamic erau bune de exploatat pentru unii mari industriași din țara noastră, între care societatea „Mica”. Această societate, proprietară de mine de lignit, se temea de concurența generatorului „Vuia”, pe care l-a cumpărat și apoi l-a ascuns.

Regimul de democrație populară l-a primit pe Vuia cu toată dragostea, deschizind cimp vast pentru valorificarea generatorului, pentru a cunoaște cât mai bine măreția lui Traian Vuia, și aducindu-i azi prinos de recunoștință.

De constituție fizică nu prea robust, dar ducînd o viață ordonată și cumpătată. Vuia a continuat să lucreze neobosit pînă în iarna anului 1946, cînd căzu greu bolnav.

Petre Ciolan, cetățean francez, originar din Moldova, l-a primit în casa sa, îngrijindu-l ca pe un membru al familiei pe acest martir al științei, care, trăind singuratic toată viața, nu a cunoscut căldura căminului familial, și-a jertfit întreaga ființă pe altarul progresului omenirii.

Odată instalat regimul democratic la 6 martie 1945 Vuia a fost ales membru de onoare al Academiei.

În 1950, la dorința lui fierbinte, cu ajutorul guvernului și al Partidului Muncitoresc Român, Traian Vuia a fost adus în țară, după o absență de 48 de ani. După ultima parte a vieții lui, petrecută timp de o lună pe pămîntul patriei iubite, Vuia a dispărut din mijlocul nostru, în toamna anului 1950 și a fost înmormîntat în cimitirul Belu.

În aceeași zi de septembrie, soarele, ale cărui raze îl înțîmpinaseră înainte cu aproape 80 de ani în casa țăranei din Bujorul bănațean, i-a poleit cu aur mormîntul în care cobora.

L-am petrecut la locul de odihnă împreună cu vechii camarazi dr. Tiberiu Brediceanu, dr. Constantin Nedelcu și alții. E'a de față și arhiepiscopul Ștefan Nicolau și „reprezentanți” ai presei.

Cei de la gazete, convocați aici în acea tristă după amiază, notau cu zor povestirile noastre despre viața aceluia care trecea glorios în eternitate.

Măreția faptelor lui Traian Vuia i-a zguduit în așa măsură pe acești oameni și li s-au părut atît de stranii, încît le-a scăpat conștiința din mînă și și-au pierdut rostul de informatori, preferînd să nu publice nimic, nici măcar o informație nudă, un text de necrolog al decesului.

Coroanele pe care le-au depus Academia și prietenii săi din tinerețe etc., s-au vestejit pe mormîntul lui, dar avem datoria să facem totul ca să nu se vestejească odată cu ele și memoria omului Vuia.

De atunci s'au spulberat și se spulberă neîncetat toate nedumeririle, făcîndu-se tot mai multă lumină în jurul operei și omului Traian Vuia.

Pe lîngă rostul de a fi deschizător de epocă în istoria aviației și prin aceasta, a omenirii, Vuia și-a dat o contribuție de seamă în termo-dinamică, prin inventarea generatorului de aburi, donat cu generozitate patriei sale mame și dat astăzi în folosință publică industriei patriei noastre. Astfel el contribuie și după moartea sa la progresul țării noastre.

Încheind, pentru a evita un regret postum, reproduc un citat din cuvîntul meu de introducere la volumul „Traian Vuia — Mărturie” :

„Nimic nu lipsește gloriei lui — el lipsește gloriei Academiei noastre”.



Mitropolitul Varlaam al Moldovei

LA TRICENTENARUL MORȚII SALE

Se împlinesc anul acesta 300 de ani de la moartea marelui ierarh, mitropolit al Moldovei Varlaam, una din cele mai alese podoabe ale Bisericii românești, cea mai proeminentă și reprezentativă figură a ierarhiei ortodoxe române, care prin prodigioasa și multilaterală sa activitate desfășurată a contribuit la propășirea Bisericii românești din Moldova și la consolidarea și dezvoltarea limbii și literaturii românești.

Cu acest prilej cuvine-se să conturăm personalitatea complexă, de grandioase proporții a marelui ierarh.

Pentru a reliefa activitatea mitropolitului Varlaam, ca și dezvoltarea literaturii religioase din epoca sa, sint necesare câteva reflexii succinte pe marginea legăturilor Bisericii românești cu Rusia și în deosebi a înfruirii mitropolitului Petru Movilă al Chievlui asupra bisericii moldovene.

I.

Între poporul rus și poporul român, pe lângă legăturile politice, militare și economice, adânc înfipte în trecutul nostru istoric, a existat de-a lungul veacurilor și o puternică comuni-tate spirituală. În vremuri de grea cumpănă pentru poporul nostru românesc, cînd penetrațiunea catolicismului și urgia semi-lunii ne amenințau furios, Rusia pravoslavnică de odinioară ne-a acordat sprijinul și ocrotirea ei.

Calea legăturilor spirituale dintre Rusia și Moldova, deschisă de mitropolitul Teoctist, pe timpul domnitorului Ștefan cel Mare, a fost continuată de mitropolitul Varlaam și Dosoftei din Moldova, de mitropolitul Antim Ivireanul din Muntenia, precum și de mitropoliții Ilie Iorest și Sava Brancovici din Ardeal. Poporul rus ne-a acordat un însemnat ajutor cultural-bisericesc, trimițîndu-ne tipografi și tiparnițe pe timpul domnitorilor Matei Basarab, Vasile Lupu și Gheorghe Duca Vodă, arhitecți și zugrăvi de biserici, precum și cărțurări pentru școlile nou înființate.

Mitropolitul Petru Movilă al Chievlui a avut îndeosebi o înfruire remarcabilă asupra Bisericii din Moldova.

Activitatea mitropolitului Petru Movilă al Chievului, român de origine, din neamul Movileștilor, care au domnit în Moldova, și dirzenia cu care a apărut Ortodoxia împotriva tendințelor de catolicizare, a constituit un moment culminant în istoria Bisericii ortodoxe din secolul al XVII-lea. Într-unul din cele mai dramatice momente din viața Ortodoxiei, mitropolitul Petru



MITROPOLITUL VARLAAM

desen de A. Demian după o fotografie a portretului său
din biserica Sf. Trei Ierarhi din Iași

Movilă a reușit să salveze Biserica Pravoslavnică rusă și să apere cu toată însofletirea Ortodoxia, făcându-se astfel unul din ctitorii vieții bisericești în răsăritul și sud-estul european. 1)

Activitatea sa strălucită a fost un dar românesc al providenței divine făcut Ortodoxiei întregi, după cum peste un veac

și jumătate Paisie Velickovski a fost un dar ucrainian, făcut întregului Răsărit dreptcredincios.

Petru Movilă s-a născut la 21 decembrie 1596, la sfârșitul celui de al doilea an din domnia lui Ieremia Vodă, unchiul său, 2) fiind al patrulea din cei 7 fii ai lui Simion Movilă și al Marghitei. Din cauza certurilor continue la tronul Moldovei, se retrage cu întreg neamul Movileștilor în Polonia. Familia lui stînd în Lemberg, tînărul Petru a putut să urmeze cursurile la vestita școală a Frăției de acolo, alături de alți tineri moldoveni și chiar cu Grigore, fiul lui Nestor Ureche și viitorul cronicar. 3) Aici în cel mai puternic focar de rezistență ortodoxă și-a format tînărul Petru pregătirea culturală. Își completează apoi studiile și la Colegiul înființat de Zamviski în orașul, care-i poartă numele, precum și la alte Universități vechi din Europa occidentală. Niciodată însă cunoștințele primite aci nu au reușit să șteargă ceea ce a rămas fundamental în sufletul său: evlavie drepte credințe și obiceiurilor creștinești din copilăria petrecută între Suceava, vechiul scaun al domnilor moldoveni și Sucevița, superba ctitorie minăstirească a Movileștilor.

Deși dedicat carierei militare, cu gîndul de a urca odată tronul Moldovei, totuși dese schimbări de tronuri îl determină pe Petru Movilă să renunțe definitiv la domnie.

Cucerit de atmosfera înmiresmată de evlavie din minăstirea Suceviței, ca și din vestitul centru de evangelizare și culturalizare al Rusiei și Ruteniei, care era lavra Pecerska din Chiev, la hramul căreia poposea în fiecare an alături de alți pelerini, tînărul voevod, curînd după 15 august 1625 intră în monahism, ca peste 2 ani să ajungă arhimandrit al lavrei Pecerska din Chiev. 4)

La 1629 el primește titlul de exarh patriarhal, care-i dădea o situație excepțională. 5)

Propaganda catolică, ce începuse mult mai înainte, ajunge la paroxism, reușind să dezlipască pe mulți ruteni de la ortodoxie și să primească unirea cu Roma.

În aceste momente dramatice apare pe firmamentul Bisericii ortodoxe figura providențială a lui Petru Movilă. Toți istoricii sînt în unanimitate a recunoaște că tendințele de catolicizare ale iezuiților s-au izbit puternic de dirzenia lui Petru Movilă.

Ca stareț al minăstirii Pecerska de la Kiev, Petru Movilă își consacră toate puterile pentru apărarea Ortodoxiei. Cu multă grijă el adună toate minunile atribuite icoanei Maicii Domnului la minăstirea Pecerska pentru a populariza aceste minuni, spulberînd afirmațiile uniților și ale iezuiților, că în Biserica pravoslavnică nu se mai produc minuni și de a arăta, că această minăstire este cu deosebire sălașul harului dumnezeesc și al ocrotirii Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu.

În tipografia din Pecerska Chievului, în timpul stăruirii lui Petru Movilă s-au tipărit 15 cărți, scrise sau traduse de el

însuşi. Transformă apoi şcoala „Frăţie” de la Chiev în instituţie de învăţământ superior, model pentru toate şcolile duhovniceşti din toată Rusia. 6)

În 1633, arhimandritul din Pecerska Chievului, Petru Movilă ajunge mitropolit al Chievului, Galiţiei şi a toată Rusia, în locul lui Isaia Kopinski, acesta ales, dar nerecunoscut de guvernul polonez. 7)

Meritul cel mare al mitropolitului Petru Movilă este de a fi înţeles, că în faţa propagandei uniato-iezuite nu se mai putea sta cu mijloacele pe care le ofereau Molitvelnicul şi contempla-rea mistică, ci trebuia un cler cult, în stare să-şi precizeze crezul dogmatic şi liturgic faţă de inovaţiile celorlalte confesiuni. De aceea cu o rivnă şi cu o înţelepciune neegalabilă, mitropolitul Petru Movilă a început organizarea şi ridicarea culturală, socială şi duhovnicească a Bisericii ruse şi a clerului ei. 8) Nu mai puţin importantă a fost activitatea culturală şi bisericească a mitropolitului Petru Movilă, el publicând aproape 50 de lucrări, scrise de el sau colaboratorii săi. Astfel s-au tipărit lucrări de evlavie şi zidire — ascetico-contemplativă, de ritual, de limpezire şi de apărare doctrinară. Îndeosebi se menţionează *Trebnicul* sau *Molitvelnicul*, care a făcut epocă în viaţa de toate zilele a preoţilor ruşi şi care, în 1529 de pagini dă îndrumări amănunţite cum trebuie să se pregătească şi să se săvîrşească sfintele slujbe.

O altă lucrare de seamă a lui Petru Movilă este voluminoasa polemică intitulată „Lithos” sau „Piatra din praştia adevărului sfintei Biserici ruse”. Lucrarea elaborată de un întreg colectiv de colaboratori a lui Petru Movilă, sub conducerea lui directă şi apărută sub pseudonimul Eusebie Pimen, este o splendidă apologie a Bisericii pravoslavnice, o enciclopedie combativă a ei împotriva atacurilor uniato-iezuite.

Lucrarea sa, care face epocă în toată Ortodoxia, este cunoscută capodoperă a marelui ierarh de la Chiev: „*Mărturisirea Ortodoxă*”. Această lucrare serveşte până astăzi ca îndreptar de credinţă pentru toată Ortodoxia, întreţinând în jurul autorului o glorioasă aureolă. 9)

Ceea ce a determinat publicarea acestei lucrări normative de către mitropolitul Petru Movilă, a fost apariţia la Geneva, în anul 1629, în limba latină şi în 1633, în limba greacă, a unei „*Mărturisiri răsăritene de credinţă*” sub semnătura lui Kiril Lucaris, patriarhul de Constantinopol, ce cuprindea în adevăr, în 8 pagini, principii calvine. Cu toată cunoscuta înclinare spre calvinism a patriarhului Kiril Lucaris, apariţia acestei lucrări a provocat nemulţumiri şi surprindere în Apusul protestant şi catolic ca şi în Răsăritul ortodox.

Cercetările vechi şi noi au dovedit că *Mărturisirea pseudo-lucariană* — o sistematică expunere în 18 puncte a credinţei protestante — nu poate fi opera patriarhului grec. 10)

Aceia care neagă paternitatea lucariană a Mărturisirii se bazează pe următoarele: în secolul XVI și XVII tipografii din Franța și Italia persecutați din partea sorboniștilor și iezuiților, s-au așezat la Geneva unde pe bani, tipăreau cărți sub orice nume li se cerea. Așa s-a putut întâmpla și cu confesiunea atribuită lui Ciril, ea tipărindu-se fie din autorizația calvinilor, fie din cea a iezuiților, fără ca Ciril să aibă cunoștință de abuzarea numelui său. Calvinii au susținut că la Geneva s-ar găsi manuscrisul propriu al lui Lucaris, care ar fi servit la tipărirea cărții. Dar Papadopol Galimah, în scrisoarea sa din Geneva către Alexandri accentuează, că a cercetat toate cataloagele despre autografe, negăsind însă nimic despre existența vreunui manuscris al lui Ciril. 11) Apoi patriarhul Dosoftei al Ierusalimului, în discursul care precedă Mărturisirea sa de credință, formula în numele Bisericii cunoscutele argumente împotriva provenienței lucariene a confesiunii: „Niciodată Biserica ortodoxă n-a cunoscut un astfel de Ciril, cum îl vreau adversarii și niciodată el n-a recunoscut cele 18 capitole ca opera sa; mărturie stau Omiliile și Predicile lui autografe“.

Mărturie puternică împotriva provenienței lucariene a Mărturisirii lui Ciril este scrisoarea din 2 septembrie 1629 a patriarhului Ciril Lucaris către principele calvin al Transilvaniei. Gavril Bethlen (1600—1629), care-i cerea consimțământul de a calviniza pe rominii din Transilvania. Ciril răspunde: „Ca noi să ajutăm cu minile noastre fătiș sau în taină la această dezertare, ar fi din parte-ne un păcat, pe care toate chinurile pământului nu le-ar putea expia“. Ciril mai face atent pe principele calvin, că și Domnii Moldovei și Munteniei nu ar putea îngădui aceasta. 12)

În pofida relațiilor de prietenie cu protestanții și cu toată tăcerea lui, că nu el ar fi autorul, Ciril Lucaris a fost nu numai martirul credinței naționale grecești, ci și vajnicul apărător al patrimoniului spiritual al ortodoxiei ecumenice față de fanatismul confesional al Romei. Ceea ce a întrelăsat patriarhul Lucaris să facă, a făcut Biserica ortodoxă după moartea lui în memorabilele sinoade de la Constantinopol, Chiev, Iași și Ierusalim, unde s-a respins confesiunea atribuită lui Ciril Lucaris și s-au precizat adevărurile doctrinare ale Ortodoxiei în „Mărturisirile lui Petru Movilă și Dositei. 13)

În astfel de împrejurări de răspintie crucială pentru Biserica Răsăritului, cînd tendințele prozelitismului catolic și protestant loveau concentric la temelii Ortodoxiei, apare în 1640 „Mărturisirea Ortodoxă“ a Bisericii Răsăritene, scrisă cu deplină competență de mitropolitul Petru Movilă. Lucrarea, după ce a fost prezentată soborului convocat la Chiev, a fost trimisă spre cercetare și confirmare patriarhului de Constantinopol,

Partenție, care înțelegând importanța excepțională a acestei opere, a dat-o spre cercetare sinodului de la Iași, ce a avut loc în anul 1642, pe timpul domnitorului Vasile Lupu și a mitropolitului Varlaam al Moldovei.

I.

Născut în părțile Putnei din părinți răzeși, Varlaam Moțoc își împarte averea între copiii celor doi frați ai săi, între răzeșul Andreiaș Moțoc și Marița, soția preotului Ursul Cergariu și între Popa Ursul și Toderășco. 14)

Intră apoi în minăstirea Secul, ctitoria lui Nestor Ureche, ajungând la 1610 egumenul minăstirii, datorită calităților sale excepționale și aprecierii de care se bucura din partea mitropolitului Atanasie Crimca. Încă de timpuriu, Varlaam călătorește la Moscova și Chiev. Astfel în 1621 Varlaam pleacă la Chiev, la Petru Movilă, fiind trimis de domnitorul Moldovei, Miron Vodă Barnovschi spre a-i aduce vestea despre o minune întâmplată în acest an cu moaștele sf. Ioan cel Nou de la Suceava, care se îngreuiază atunci, cînd mitropolitul Anastasie Crimca voia să le mute de teamă de a nu fi prădate. 15)

Datorită aleselor sale însușiri sufletești, Varlaam este trimis în repetate rânduri ca sol diplomatic din partea domnitorilor Moldovei.

Adîncul simț religios al rușilor a izbutit să creeze o renumită școală de iconografie bisericească, a cărei epocă de înflorire este chiar în secolul al XVII-lea. Pictura acestei școli se caracteriza prin eleganța formelor, prin variațiunea culorilor luminoase și prin înclinarea artiștilor spre compoziții simbolice și istorice. Pentru a procura astfel de icoane pentru minăstirile din nou zidite, domnitorul Moldovei Miron Barnovschi, trimise la Moscova o solie în frunte cu arhimandritul Varlaam, cu următoarea scrisoare adresată lui Mihail Feodorovici :

„Iași în 9 decembrie 1628.

Atotcreatorul și Domnul Hristos șezînd de-a dreapta scaunului măririi întru cele nalte, împăratul împăraților și domnul domnilor prin înaintea știința sa din începutul bunătății, care face să înflorească rodul și cu dreapta sa atotputernică încunună neamul dreptcredincios, pe care însuși Dumnezeu l-a ales ca pe un înțelept și credncios străjer al credinței ortodoxe, a străbunilor săi și fiilor Bisericii răsăritene din popor, prea luminat strălucitorului și în ortodoxie bine luminătorului și ziditorul credinței, iar nouă întru Domnul mult doritului și iubitului și pentru credința noastră ortodoxă împreună luptătorul nostru, deși fiind departe de noi, totuși în inimile noastre în veci neuitatului, prea luminatului Țar, Domn și Marelui Cneaz Mihail Feodorovici, singur stăpînitorul a toată Rusia (titlul întreg). Să te bucuri și să te veselești în Domnul la mulți ani,

amin. Insoțit prin mărturisirea credinței ortodoxe și în Hristos Dumnezeu binecredincios și închinător al Sfintei Treimi și fiu și moștenitor al Bisericii răsăritene, binecredinciosul Domn Io Miron Barnovschi Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn și obăduitor a toată țara Moldovei, pace, sănătate și viață îndelungată de la Domnul Dumnezeu dorim Împărăției Tale. Căci și noi fiind în Hristos Dumnezeu, ținând credința ortodoxă și aceasta păstrind-o întreagă și ne ..., urmind părinților noștri de demult și străbunilor și celor drept credincioși, care au fost în țara noastră a Moldovei, luptători ai adevăratei ortodoxii, prea lumații Domn, cari în semnul dreptei lor credințe în Hristos Dumnezeu au umplut toată țara Moldovei cu prea frumoase minăstiri și cu cinstite hramuri măritoare de Dumnezeu, de la cari prin nespusele sorți ale lui Dumnezeu a venit și la noi în țara Moldovei, unde am primit tronul patriei mele spre a fi țiitorul sceptrului domnesc și obăduitor. La acestea urmind și noi Domnilor de demult, cari au fost înaintea noastră, vieții lor binecredincioase în Dumnezeu, cu binecuvîntarea și ajutorul lui Dumnezeu am zidit cinstita minăstire numită Dragomirna și în ea am clădit biserică de piatră în numele sfintei și de viață făcătoarei Treimi. Pe urmă încă alte două minăstiri de piatră le-am zidit din temelie, una în numele Adormirii prea sfintei, cinstitei și prea binecuvîntatei fecioare Maria, iar cealaltă în numele sfintului marelui mucenic Gheorghe și al lui Ioan cel Nou, care zace în țara noastră a Moldovei. Văzind noi credința ortodoxă împodobită pretutindeni cu prea frumoase icoane din împărăția ta, și apărarea tuturor bisericilor lui Dumnezeu am îndrăznit și am trimis la bine iubitoarea ta împărăție pentru cinstitele și prea frumoasele icoane, ca să implinești osîrdia și dorința noastră și să fie și numele împărăției voastre ortodoxe înscris în pomelnicul acestor sfinte biserici ale noastre, în sfîntul jertfelnic spre a se aminti binefacerea împărăției voastre; și cu bunăvoința Tatălui și cu lucrarea Fiului și cu săvîrșirea sfîntului Duh, a Treimii mai înainte fiind și neîmpărțită luminînd și strălucind, trimitem Împărăției Tale aceste cinstite și sfinte moaște ale sfîntului mucenic Iacov din Persia, cari le trimitem împărăteștii tale bine iubiri spre apărare și biruință asupra dușmanilor și altele ce s-au aflat în palatul nostru, prin arhimandritul nostru Varlaam și prin sluga noastră credincioasă Pavel Medelniciaru cu oamenii săi Pe ei i-am trimis cu această solie și rugare a noastră la Împărăția Ta mare. Aceasta o dorim și de aceasta ne rugăm de liberalitatea împărăției Tale. Altfel atotbunul Dumnezeu mărit în Treime, să dăruiască scrisoarea noastră, ca să aile împărăția Ta mare, veselă și bucuroasă și în ambele privințe, trupește și sufletește, sănătos întru mulți ani, amin. Scrisu-s-a în cetatea Domnului în Iași, de la intruparea Mintuitorului nostru 1628,

iar de la facerea lumii în anul 7137, luna lui decembrie în 9 zile". 16)

El sosește în Putivlia în 14 ianuarie 1629. În drum spre Moscova solia moldovenească se abate și la Chiev, unde era arhimandrit tânărul moldovean Petru Movilă. În 4 martie este primit în audiență de către Mihail Feodorovici, prezentînd acestuia darurile aduse: moaștele sf. marelui mucenic Iacob din Persia, în chivot de argint, aurit și pecetluit, apoi două slotoglave, două covoare de Iansc și 2 arcuri turcești, iar pentru patriarh 2 slotoglave și 2 covoare de Iansc. Ei au primit de la Mihail Feodorovici pentru domnitorul lor 4 soroace de samuri, 2 în preț de cîte 50 de ruble și 2 de cîte 30. Varlaam primește 3 soroace, unul de 30 de ruble, două de cîte 25. Reintors în Moldova la începutul anului 1630 fără icoane, deși le-a plătit, în urma unei neînțelegeri dintre Varlaam și pictori deoparte, iar pe de altă parte între patriarhul Filaret și acesta. Varlaam nu mai întâlnește în scaunul mitropolitan pe Anastasie Crimca, nici pe tronul domnesc pe cucernicul Miron Barnovschi, neavînd cui să se plîngă de zădărnicia călătoriei sale. 17)

În anul 1632, Varlaam fu numit de-a dreptul mitropolit al Moldovei, scaun spre care rivneau episcopii moldoveni de la Huși, Rădăuți și Roman. La 23 septembrie 1632 se face hirotonisirea lui întru arhieru, cuvîntul festiv ținîndu-l însuși Meletie Sirigul, care trecea ca cel mai erudit teolog filozof al grecilor din acel timp, autorul lucrării „Capitole de combatere a învățăturilor calvine din Mărturisirea lui Căril Lucaris. Meletie Sirigul petrecea pe atunci în Moldova, traducînd între anii 1646--1649 la Iași și la Suceava, în grecește, viața sf. Ioan cel Nou de la Suceava, din slavonește sau o parte din scrierea românească cu același titlu, alcătuită de mitropolitul Varlaam. 18)

Cu ajutorul domnitorului Vasile Vodă Lupu, om iubitor de lumină, mitropolitul Varlaam a putut realiza atîtea înfăptuiri de seamă pentru Biserica Moldovei, ca și pentru cultura românească. Vasile Lupu se bucura de o cinste deosebită în întreg Orientul ortodox pentru daniile făcute minăstirilor din Balcani, pentru întreținerea, restaurarea și înfrumusețarea bisericilor minăstirești de la Sf. Munte, fiind numit de Patriarhia de Constantinopol „susținător al întregii Biserici ecumenice, urmaș preavrednic al împăraților bizantini". 19)

Evlaviosul și darnicul domnitor moldovean a trimis atîtea solii și la Moscova cu prețioase daruri. Astfel în 1637 a trimis în Rusia pe Paladie Panovitoi, de data aceasta cu o scrisoare și de la mitropolitul Varlaam, în care acesta mulțumește țarului Mihail Feodorovici pentru binefacerile primite și spune că îi trimite slujba și chipul sf. Ioan cel Nou, iar mai pe urmă cere ajutor pentru tipărirea cărții sale de învățătură pentru rominii credincioși.

Iată scrisoarea marelui ierarh moldovean, conturată de un stil select, din care se reflectă rivna lui pentru propășirea Bisericii noastre :

„Unde se aude între oameni de un izvor bun, pururea curgător, acolo mulți venind se răcoresc, și unde-și răspindește soarele razele sale, acolo intuneric de fel nu se arată. Prin lucrarea atotputernicului Dumnezeu și prin bunătatea lui neșpusă, vi s-a dăruit mai aleasă decît altora înțelepciune și în Hristos Dumnezeu cucernicie, care se aude în toată lumea, de aceea și smerenia noastră, binecredinciosule Domn, Țar și Mare Cneaz Mihail Feodorovici, singur stăpînitorul a toată Rusia, îmbogățit fiind prin liberalitatea voastră nesecată, fiind în minte neuitat pînă la cea din urmă răsufllare, rog pe milostivul Dumnezeu pentru viața îndelungată, sănătatea și biruința asupra dușmanilor a Impărăției Voastre bine incununate și pentru de Dumnezeu dăruirii și preaiubiții fii a Impărăției Voastre, pentru Țarul Alexie și Țareviciul Ivan, ca viața pururea înfloritoare și creșterea fără de prihană a Impărăției Lor să se învrednicească (a fi) supt acoperemintul aripelor atotputernicului Dumnezeu în singur, stăpînia înaltului tron părintesc. Noi smeritul Varlaam care am fost ca arhimandrit trimis de Domnul Moldovei Barnovschi la Impărăția Voastră prealuminată pentru sfintele icoane, iar acum cu harul lui Dumnezeu și cu rugăciunile și binecuvîntarea preasfîntului părinte, a fericitului și intru sfinți adormitul patriarh al Moscovei, chir Filaret Nichitici, învrednicit a fi în scaunul mitropoliei acestei țări a Moldovei, nu știu în ce chip să aștern mulțumite Majestății Voastre pentru atîtea binefaceri, cari le-am primit de la liberalitatea voastră. Dar întîmplîndu-se să vină acolo în împărăția voastră pravoslavnică boierul Domnului nostru, am trimis și eu slujba și martiriul Sfîntului Ioan care a suferit martiriu în Bielgorod și corpul lui zăce întreg neputrezit, făcînd minuni prin vindecare, în mitropolia mea a Sucevei. Am trimis și chipul lui spre binecuvîntarea și întărirea țării voastre dreptmăritoare, și despre rivna noastră, care ne-a fost pentru sf. biserică a răsăritului și dorința de a traduce pe limba romînească cartea Sf. Calist, cuvîntările în sfînta Evanghelie, ca s-o citească preoții în biserică spre învățătură romînilor credincioși, este gata și scrisă numai să se dea la tipar, s-o tipărească, dar fiindcă ne ține mîna grea a Agarenilor și nu sîntem liberi de haraciul lor nici preoții și nici vlădicii, ci toți sîntem supuși, de aceea îndrăznim a cere ajutor pentru lucrul acesta și de la liberalitatea Impărăției Voastre. Iar Domnul Dumnezeu îți va răsplăti cu însușită răsplată și cu gustarea eternelor bunuri și te va ține mulți ani și cu luminată biruință va întări țara ta dreptmăritoare pînă la adînc bătrînețe, amin.

S-a scris în mitropolia de Dumnezeu păzitei cetăți a Sucevei, în anul de la facerea lumii 7145, iar anii Domnului 1637.

Pe verso: Binecredinciosului și de Hristos iubitorului și prealumnatului, creștinescului Țar și Marelui Cneaz Mihail Feodorovici, singur stăpînitorul a toată Rusia și la alte multe țări și ținuturi Domn și Oblăduitor, să se bucure în Domnul la mulți ani, amin". 20)

Încă de la începutul domniei sale, Vasile Vodă Lupu căuta să zidească la Iași o biserică de toată splendoarea, în care să așeze, ca la Chiev, o tipografie și o școală. Incepu să refacă și minăstirea mai veche a lui Golia, dar grija de căpetenie a fost ctitoria sa cea nouă de la Trei Ierarhi. Meșteri răsăriteni au lucrat mii de flori și arabescuri pe lespeda de marmură a acestei minunate biserici, care s-a sfințit în 6 mai 1639. Aici au fost aduse din Constantinopole, cu binecuvîntarea Patriarhului Parthenie, moaștele cuvioasei maici Paraschiva, în ziua de 13 iunie 1641. 21)

După modelul școlii de la Chiev se întemeie la Iași și școala în care avea să se predea învățătura în slavonește, grecește și noțiuni în limba latină. Școala funcționa într-o casă cumpărată în 1641 de Vasile Vodă, de la boierul Mihail Furtună, în ulița ciubotărească. Varlaam primi, de la Petru Movilă pe însuși rectorul de pînă atunci al școlii din Chiev, pe ieromonahul Sofronie Pociatchi, ca director al acestei școli. Materiile de învățămînt ce se predau la Chiev, precum și în colegiile iezuite din Apus și în cele din Polonia, se propuneau și aici, și anume: gramatica, retorică, dialectica, aritmetica, muzica; geometria astronomia și teologia.

Tot în 1641 Vasile Vodă ceru călugărilor de la Frăția din Leemberg, a se turna slove pentru tipografia din Iași. Pociatchi însuși merse după materialul trebuincios. Tipografia luă ființă și sinodul de la Iași, ținut la 1642 îi procură intîia ei lucrare. 22)

Această lucrare a fost decretul oficial al Sinodului, redactat cu acest prilej în numele și sub egida lui Vasile Vodă Lupu și tipărit într-o foaie de tipografii de la Trei Ierarhi. Mitropolitul Moldovei Varlaam, cu episcopii sufragani semnează îndată după delegații Patriarhiei constantinopolitane.

III.

Fiind în bune relații cu Vasile Lupu, Petru Movilă îi sugera domnului Moldovei ideea convocării unui sinod panortodox la Iași, dorind ca lucrarea sa „*Mărturisirea ortodoxă*” să primească o autoritate generală și să devină îndreptar de credință pentru întreaga ortodoxie.

Sinodul s-a deschis în 1642 în biserica Trei Ierarhi, participînd și domnitorul Vasile Lupu. Ședințele au durat aproximativ 43 de zile, din 6 septembrie pînă în 27 octombrie 1642, cum reiese din însemnările celor doi martori, medicul Scogardi și dascălul Meletie Sirigul. La sinodul din Iași au participat

din partea Patriarhiei ecumenice : Porfirie, fost arhiepiscop de Nicea și Meletie Sirigul; din partea mitropoliei de Chiev : Isaia Trofimovici Kozlovski, egumen al mănăstirii sf. Nicolae din Chiev, Iosif Kononvici Gorbatki, rector al Colegiului și egumen al mănăstirii Teofania din Chiev și Ignatie Oxenovici Starusici, predicator al Catedralei sf. Sofia din Chiev. Din partea Bisericii moldovene au participat mitropolitul Varlaam și episcopii Evloghie din Roman, Anastasie de Rădăuți și Gheorghe de Huși, precum și ieromonahul Sofronie Pociatchi, egumenul Trei Ierarhilor și rectorul Colegiului Vasile Vodă din Iași. Episcopatul din Țara Românească nu participă, date fiind raporturile discordante dintre domnitori. 23)

Președinția sinodului o avură relegații Patriarhiei ecumenice. Ordinea de zi a sinodului era :

- 1) Condamnarea „Mărturisirii lui Ciril Lucaris” și
- 2) Examinarea și aprobarea Catehismului lui Petru Movilă.

Sinodul condamnă Mărturisirea lui Ciril Lucaris, nu însă și persoana acestuia. Sinodul luind apoi în cercetare Catehismul lui Petru Movilă, după ce l-a corectat în anumite formulări îndoielnice și neclare, l-a aprobat și i-a schimbat și numirea din Catehism în „Mărturisirea Ortodoxă”, întrucât expunea principiile de bază ale Ortodoxiei.

Patriarhul ecumenic primind Mărturisirea Ortodoxă, o prezintă unui sinod patriarhal, ținut la 11 martie 1643 la Constantinopol. Acesta găsimd Mărturisirea de credință a lui Petru Movilă dreaptă, cuprinzind adevăratele dogme ale Ortodoxiei, a recunoscut-o și a confirmat-o. 24)

Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă a apărut în limba greacă și latină în anul 1662, iar în limba română în 1692 fiind tradusă de logofătul Radu Greceanu. Alte ediții românești au apărut în 1745 la București, în 1828, în 1859, în 1844, în 1874, în 1877 și în 1914. Cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ort. Române a apărut în 1899 și în 1930.

Lucrarea mitropolitului Petru Movilă „Mărturisirea Ortodoxă” cristalizează adevărurile doctrinare ale Ortodoxiei față de învățăturile eterodoxe ale protestantismului și ale catolicismului, ea contribuind în mod deosebit la adâncirea conștiinței ortodoxe a clerului și a credincioșilor Bisericii răsăritene.

IV.

În tipografia înființată de Vasile Lupu, la Iași, se tipăresc pe timpul mitropolitului Varlaam o seamă de cărți în limba română, cu tehnică impecabilă, cu ilustrații bogate și frumoase. Lucrările au un text clar, cu o pronunțată tendință etică, investit într-o frumoasă limbă moldovenească, care înalță și cucerește. Toate aceste cărți publicate pe timpul lui Varlaam au contribuit în mod deosebit la consolidarea și dezvoltarea limbii și literaturii române.

Sub influența puternică a curentului românesc, prin numeroasele tipărituri ce apar în secolul al XVII-lea, limba română începe să pătrundă în slujba obștească și în cea oficială a Bisericii. 25)



Titlul la Carte românească de învățătură
(Cazania lui Varlaam), Iași, 1643.

În anul 1643, în tipografia de la Iași, mitropolitul Varlaam tipări minunata sa carte în limba română: „*Carte rominească de învățătură (la) duminicile (de) peste an și la praznice împărătești și la sveci cei mari*”. Această carte răspândită în toate părțile locuite de romini e cunoscută sub numele de „*Cazania lui Varlaam*”. Această carte afirmă ideea originii comune a rominilor și relevă aspecte din viața societății moldovenești din acea epocă. Toate acestea nu mai puțin eleganța motivelor grafice, ca și stilul cu accente de caldă rezonanță biblică și cu elemente din graiul moldovenesc, fac din *Cazania* lui Varlaam o lucrare de căpătii în literatura noastră rominească, care a adus o prețioasă contribuție la evoluția limbii literare.

Cazania lui Varlaam s-a răspândit pe întreg teritoriul locuit de romini dominind prin aceasta cuvântul de învățătură, predica în toate bisericile rominești. Toate cazaniile tipărite de la 1643 încoace au la bază textul *Cazaniei* lui Varlaam. Astfel *Cazania* manuscris a lui Popa Urs din Bihor de la 1680, cea de la Bălgrad din 1699, cea de la București din 1732, cea de la Rîmnic de la 1748 și 1781, cea de la București din 1765, 1768 și 1929, chiar dacă nu cuprind integral cele patru părți distincte (cuvînt înainte, evanghelia zilei, învățătura întâia și învățătura a doua) ale *Cazaniei* lui Varlaam, totuși prezintă parțial identitate sau înrudire cu textul *Cazaniei* lui Varlaam. 26)

Pentru frumusețea stilului și a limbii, întrebuințate în *Cazania* lui Varlaam, redăm un pasaj din cuvîntul înainte și din Învățătura întâia din *Cazania* apărută la București în 1732 :

LA DUMINICA FLORIILOR

— Cuvînt înainte —

„Cînd s-au sfătuit vrăjmașii Domnului nostru Iisus Hristos, după acea minune ce au făcut, de au înviat pe Lazăr de patru zile mort, zăcînd în groapă. Oarece puținel sau mai ascuns sfinția sa, arătînd nouă chip să nu ne dăm înșine de bună voea noastră în primejdii, nu pentru că doară sau temut de au făcut aceasta. Că fără de voia lui nime nici o strîmbătate nu iau putut face ce pentru căși tocmise șiși alesese lui și ceasul și vremea muncilor sale, atunci cînd avea iudeii obicei de junghia Mielușelul Paștilor în patrusprezece zile ale lui martie, după legea cei învățase pe dinșii Moisi (precum scrie la eșire în 12. capete stih : 6). Deci într-o aceea vreme sau arătat Domnul Hristos vrăjmașilor săi la locul cel de junghiere în cetatea Ierusalimului, ca să se umple chipul acel din legea lui Moisi ce junghia mielul acela de făcea Pașcile iudeii.

Pentru aceea și la acel loc de junghiere al Ierusalimului au călătorit astăzi Domnul nostru Iisus Hristos, ca un Mesie adevărat, cum vom auzi spuînd acum sfînta evanghelie de la Ioan cap. 12 stih. 1.

ÎNVAȚATURA PENTRU ACEASTA SFINTA EVANGHELIE PENTRU CALATORIA DOMNULUI HRISTOS LA IERUSALIM

Tocmeală avea împărății în vremea de demult, cînd se întorcea de la război cu biruire și venia la împărăția sa. Atunci ieșea înaintea lor popoare multe de oameni, deși întâmpina cu stîlpări de finic în mîinile sale, de arăta cinste, și chip de biruire împărăților săi.

Această obiccină știind oamenii din Ierusalim, și cu ceea ce lăcuia împrejurul lor, au ieșit înaintea lui Hristos, de lau întâmpinat cu stîlpări de finic în mîinile sale, ca înaintea unui împărat biruitor, căci că au biruit moartea și au înviat pre Lazăr, pentru aceea ascultați cum spune sfînta evanghelie, de tocmeala acestui sfînt praznic de astăzi.

Scrie Ioan evanghelistul în 11 capete stih 48, că dacă au înviat Hristos pe Lazăr, mulți din iudei mergea și credea în Hristos, pentru aceea se sfătuiseră mai mari iudeilor, să ucidă pe Hristos.

Iară de aceea Domnul Hristos nu mai imblat la arătare în iudei ce s-au dus aproape de pustie într-o cetate ce se chema Efrain. Iară cînd au fost mai înainte de Paști cu șase zile, au venit Hristos iară în Vitania unde era Lazăr, pre carele înviase, Hristos din morți și acolo iau făcut lui ospăț. Și Lazăr încă era de șădea și el cu ceia ce minca la masă, pentru ca să nu le pară că Hristos a făcut nălucire și a înviat o arătare: iară nu înviat adevărat pre Lazăr.

Pentru aceea și el au șezut la masă și au mincat cu ceilalți oaspeți și au băut cu dinșii.

Deci șezînd Hristos la masă cu Lazăr și cu ceilalți, chemați, iară Maria sora lui Lazăr luînd oліtră de Mir cu meste-cături de mult preț, au uns picioarele Domnului Hristos, și cu părul capului său au șers picioarele sfîinției sale și casa toată sau umplut de mîineasma mirului.

Iară Iuda, feciorul lui Simon din Iscariot, deacă au văzut pre Maria că au vărsat mirul pre picioarele lui Dumnezeu, au rîvnit întru sine: și au zis, pentru ce nați vîndut acest mir în treisute de dinari și săi dați săracilor; cel vărsat jos și-l risipiți. Aceasta o au zis Iuda nu că doară îi era grijă de săraci, ce căci nu ținea chielșugul (și punga) lui Hristos, și îi era voia să ia și aceia bani să adaogă în ceialalt, fiind iubitor de arginți.

Vedeți blagocestivi creștini cit este de rea lăcomia banilor, cei lipsea Iudei: cînd nu numai alte daruri cei dedese Hristos toate ca și celora lalți Apostoli, să gonească dracii din oameni, să tămăduiască bolnavii, să învieze morții. Ce știînd Domnul Hristos lăcomia lui, și punga cu bani o dedese la dînsul, pentru să naibă arăpși ceva că nui ajunge, iară el și banii mirului vrea săi inghiță. Totdeauna auzia pre Hristos învățînd să

fie milostivi și nestrângători, iar el de lăcomie mare nu se mai sătura, pînă ce au vîndut și pre Domnul său pe Hristos, că așa este lacomul, cînd are de ajuns atunci mai mult nevoiește să strîngă. Ce este al său ține, și al altuia silește să cheltuiască, și de strînsoare nusă mai satură pînă ceși vinde tocma și sufletul său pentru strîmbătatea și pentru lăcomia. Iară după acestea carele se făcuse în casa lui Lazăr, cînd au fost adouă zi au tremis doi din ucenicii săi, săi aducă un asin să încalece pre dînsul sămeargă în Ierusalim. Iară dacă au auzit popoarele ce să strinsese în Ierusalim, pentru praznicul Pascilor că Hristos va să vină în Ierusalim, au luat toți stîlpări de finic în minile sale și au ieșit întru întîmpinare înaintea lui Hristos. Iară Apostolii șiau pus veșmintele sale pre asin și deasupra au șăzut Domnul Hristos, și acolo unde lau întîmpinat popoarele, au făcut lui cînte și slavă mare, unii așcernea veșmintele sale de călca pre dinsele asinul lui Hristos, alții tăia frunză de puneau pre cale pe unde mergea Hristos și toate popoarele, ciți mergea înaintea, și venia pre urmă, nu numai bărbații și muierile ce și coconii cei mici și pruncii din brațele maicilor sale, toți striga și zicea : Osana băvișnih (adecă izbăveșcene pre noi, izbăveșcene acum cel ce petreci întru ceatele îngerești) bine ești lăudat cela ce vii întru numele lui Dumnezeu, că tu ești împărat izrailitenilor. Așa cu această laudă au lăudat pe Hristos popoarele acelea, cu această cînte lau întîmpinat și intrăcest chip iau urât, ca aceluia ce este împărat morților și biruitori iadului, căci că oamenii cea ce văzuse minunea care făcuse Hristos cînd înviașe pre Lazar, spunea și mărturisea tuturor în Ierusalim, pentru aceea auzînd iudeii au ieșit întrăcesta chip înaintea sfinției sale, de lau întîmpinat cu atîta slavă“.

Mitropolitul Varlaam a fost trimis de Domnitorul Vasile Lupu de atîtea ori ca sol diplomatic. Astfel merge în anul 1644 în Muntenia, la curtea lui Matei Basarab, în fruntea unui sobor, spre a încheia pace între Vasile Lupu și Matei Basarab. El reușește să încheie pace între cei doi domnitori și pentru eternizarea acestei păci, Matei Basarab zidi biserica din Soveja, iar Vasile Lupu biserica Stelea din Tirgoviște. Cu prilejul acestei călătorii, mitropolitul Varlaam găsește la logofătul Udriște Năsturel, cumnatul domnului muntean, un catehism „plin de otravă și de moarte sufletească“. În 1645 se ține tot la Iași un sinod, la care iau parte pe lingă ierarhii Moldovei și cei ai Munteniei. La acest sinod se combătu Catehismul calvin, tipărit la Bălgrad, în 1642—1648, iar mitropolitul Varlaam în același an scrie și tipărește la Iași vestitele lui „*Răspunsuri la catehismul calvinesc*“, în care combate principiile calvine. 27)

Varlaam, un harnic traducător, care încă de pe cind era la Secul, traduce pentru călugării romini prețioasa operă ascetică a sf. Ioan Scărarul, „Scara“, care trasează monahilor ca-



CAZANIA LUI VARLAAM

pg. 3, cuprinzînd cuvîntul Domnului Vasile Lupu
„cătре toată semenția rominească“.

1ea desăvîrșirii morale, tipărește în 1644 în tipografia Trei Ierarhi din Iași, pe cheltuiala sa proprie și lucrările traduse din grecește în rominește de Eustratie Logofătul: „Șapte taine ale

Bisericii" și „Pravila aleasă", o carte despre legi, după Zonaras Matei Vlastaris și Harmenopulos. Iar în 1648 se tipări tot aci „Carte rominească de învățătură de la pravilele împărătești și de la altegiudease", în care se cuprindea numai o parte din Nomocanonul tradus întreg de Eustratie. Cartea aceasta de canoane a lui Eustratie a avut o înrăutățire puternică asupra Bisericii moldovenești și a provocat la 24 februarie 1649 o legiuire privitoare la cler în general și la arhieriei, care întreprinde măsurile luate mai înainte de Miron Vodă Barnovschi cu privire la minăstiri. Anume se decretează că pircălabii, globnicii, vătăfii și boierii în general nu vor mai avea nimic a face cu întregul cler mirean sau monastic. Afară de cazurile de moarte, judecata clerului o vor avea episcopii care și ei sînt supuși judecării mitropolitului și întregului sobor al țării. Tot arhieriei singuri judecă procesele privitoare la căsătorii, de cuscrii, de cumătri și de șinge amestecat. 28)

În concluzie se poate spune că Varlaam al Moldovei este primul mitropolit care intră în literatura noastră, lucrările sale tipărite în limba română avînd o excepțională importanță literară, în ele vibrînd în accente de caldă duiosie simțirea marelui ierarh moldovean, care voia ca legea străbună să fie înțeleasă de toți fiii neamului său. Prin prodigioasa sa activitate, mitropolitul Varlaam a contribuit în mod deosebit la introducerea limbii rominești în Biserică și la dezvoltarea limbii literare rominești.

Evocînd figura marelui mitropolit, acum la tricentenarul morții sale, transfigurați de mireasma Cazaniei lui, îi aducem omagii de pioasă recunoștință postumă pentru prodigioasa sa activitate.

Prot. Dr. VICTOR VLADUCEANU
consilier administrativ

NOTE BIBLIOGRAFICE

- 1) Mitropolitul Petru Movilă, înfățișat de noua literatură teologică rusă. Lupta lui împotriva influenței iezuite uniata în Ucraina și Bielorusia., cf. Moskovskoi Patriarhii, a. 1951, nr. 1-2.
- 2) N. Iorga, Istoria Bisericii Rominești și a vieții religioase a rominilor, vol. 1, Vălenii de Munte, 1908, pg. 291.
- 3) Ibidem, pg. 292.
- 4) Cf. Moskovskoi Patriarhii, a. și nr. citat.
- 5) N. Iorga, o. c., pg. 292.
- 6) Moskovskoi Patriarhii, 1. c.
- 7) I. Lupaș, Istoria Bisericii romine, pg. 58; Moskovskoi Patriarhii, 1. c.

- 8) T. Bodogae, Din istoria Bisericii ortodoxe de acum 100 de ani, Sibiu, 1943, pg. 80—81.
- 9) Cf. Moskovskoi Patriarhii, l. c.
- 10) Dr. V. Loichița, Patriarhul Ciril Lucaris, Caransebeș, 1912, pg. 23; T. Bodogae, o. c., pg. 49.
- 11) Dr. V. Loichița, o. c., pg. 23—24.
- 12) Eusebie Popovici, Ist. Bis. Univ., I⁷, pg. 302; I. Lupaș, Documente istorice transilvané, I, Sibiu, 1910, pg. 177—180.
- 13) T. Bodogae, o. c., pg. 62; Dr. V. Loichița, o. c., pg. 25.
- 14) N. Iorga, o. c., pg. 304.
- 15) Gh. Enăceanu, Ist. Mitrop. Moldovei, pg. 181—184; N. Iorga, o. c., pg. 305; I. Lupaș, Ist. Bis. rom., pg. 70; S. Reli, Curs de istoria Bisericii romine, I, pg. 568.
- 16) Gramatele moldo-valahe, 1628 nr. 1, cf. Dr. S. Dragomir, Contribuții privitoare la relațiile Bisericii rominești cu Rusia în veacul XVII, București, 1912, pg. 17 și 82—84.
- 17) S. Dragomir, o. c., pg. 18—21.
- 18) N. Iorga, Ist. Bis. rom., pg. 305; S. Reli, o. c., pg. 369.
- 19) Vezi amănunte în lucrarea Dr. T. Bodogae, Ajutoarele rominești la minăstirile din Sf. Munte Athos, Sibiu, 1940.
- 20) Gramatele moldo-valahe, 1637, nr. 3, cf. Ș. Dragomir, o. c., pg. 90—92.
- 21) N. Iorga, o. c., pg. 307—308; S. Reli, o. c., pg. 570.
- 22) N. Iorga, o. c., pg. 308-310; S. Reli, o. c., pg. 570-571.
- 23) T. Bodogae, Din Istoria Bis. Ort. de acum 300 de ani, pg. 132—134.
- 24) I. Petreună, Sinodul de la Iași și Mărturisirea Ortodoxă în Biserica Bănățeană, nr. 14 din 5 aprilie 1942.
- 25) A. D. Xenopol, Istoria rominilor din Dacia Traiană, vol. VII, pg. 58; Istoria Literaturii Romine, vol. I, București, 1954, pg. 27.
- 26) A se vedea tabloul comparativ al Cazaniilor în lucrarea: Atanasie Popa, Cazania lui Varlaam, prezentare grafică, Timișoara 1944, pg. 111—117.
- 27) A. D. Xenopol, o. c., pg. 65.
- 28) N. Iorga, o. c., pg. 322—323.



Traian Lalescu

(1882—1929)

În ziua de 25 februarie 1845, când razele soarelui se rostogoleau zglobii pe covorul alb imaculat, în comuna Cornea, raionul Orșova, într-o modestă casă de țărani muncitori, vede lumina zilei Trăilă Lalescu. În casa-i părintească, alături de ceilalți frați: Ioan, Nicolae, Gheorghe și Ilie, tânărul Trăilă crește în ambianța sănătoasă a deprinderilor nobile și a simțămintelor alese.

Terminînd școala „Trivialschule” din sat, intră în școala militară și apoi, nu se știe din ce considerente, trece frontiera și se așează în Vechiul Regat, ocupînd diverse funcțiuni la Craiova, Roman și Iași. Se retrage apoi la Giurgiu, unde trece la cele eterne și unde este și înmormîntat.

Această modestă familie bănățeană, a dat neamului pe unul dintre cei mai de seamă matematicieni romîni, care a dus peste fruntarii gloria științei romînești, pe profesorul ing. *Dr. Traian Lalescu*, unul dintre creatorii școalei matematice din România.

Născut la 12 iulie 1882 în București, Traian Lalescu își face studiile gimnaziale la Craiova și Roman, iar cursul superior îl face la Liceul Internat din Iași. Încă de pe băncile liceului se remarcă ca un element excepțional, numele său fiind săpat pe tabla de onoare a Liceului Internat din Iași. Ca elev în clasa a VI-a de liceu devine corespondent la *Gazeta Matematică*, uimind pe profesori prin contribuțiile sale prețioase la această revistă.

În anul 1900 reușește primul la examenul de admitere la Școala Națională de Poduri și Șosele din București.

După terminarea Facultății de Științe a Universității din București, pleacă la Paris, urmînd cursurile matematicianului francez, Emil Picard, unde își ia licența în matematici și apoi doctoratul în 1903 cu teza sa : „Asupra ecuației lui Volterra”. În drum spre țară se oprește la Göttingen, audiind cursurile matematicianului german D. Hilbert. Funcționează apoi ca profesor la gimnaziul din Giurgiu, apoi în București la Seminarul Central și la gimnaziile G. Șincai și D. Cantemir, iar în anul 1910 ocupă postul de conferențiar de algebră superioară la Universitatea din București. La 1 aprilie 1911 trece ca profesor titular la Școala de Poduri și Șosele din București, la catedra de geometrie analitică, în locul lui Spiru Haret.

Trimis cu o sarcină diplomatică la Paris, în 1918 scrie o monografie, în limba franceză, asupra Banatului și frecventează cursurile Școlii Superioare de electricitate, fiind elev al renumitului profesor Paul Janet. Aci își ia și diploma de inginer electrician.

Reîntors în țară, în 1919, ține la Universitatea din București cursuri pentru licențiații în matematici, candidați la doctorat și desfășoară concomitent și o activitate politică, consacrată ridicării provinciei sale dragi, Banatul. La stăruințele lui, prin Jurnalul nr. 3191 din 22 octombrie 1920, Consiliul de Miniștri încuviințează înființarea la Timișoara, pe ziua de 15 noiembrie 1920, a Școlii Politehnice, cel dinlăuri Institut de învățămînt superior în Banat. Cursurile s-au început la 29 noiembrie 1920, profesorul Traian Lalescu fiind însărcinat provizoriu cu lucrările de organizare și conducere a Școlii Politehnice din Timișoara, el fiind și primul rector al Școlii Politehnice din Timișoara, funcționînd în această calitate din anul 1920 pînă în iulie 1921. În 15 martie 1921 întemeiază revista Matematică din Timișoara.

Politehnica din Timișoara — opera savantului matematician Traian Lalescu — drept recunoștință i-a ridicat un bust în curtea vechii clădiri a Școlii Politehnice.

Între anii 1921—1929 își continuă activitatea științifică la Universitatea din București. În ziua de 15 iunie 1929, în vîrstă de abia 47 de ani, în plină maturitate științifică, urcă senin culmile nesfîrșitului, trecînd în împărăția veșniciei. La înmormîntarea lui au participat mitropolitul Pimen al Moldovei, rectorii Universităților, profesori universitari, studenții lui iubiți etc., prohodul fiind oficiat de arhiereul Platon Ciosu. La cimitir a rostit o cuvîntare și preotul Nicolae Văleanu din Cornea, publicată sub titlul: „În memoria lui Traian Lalescu”, în „Revista Universitară Matematică”, Buc. 1929.

Cu profesorul Traian Lalescu a dispărut un reprezentant de seamă al gîndiri matematice romînești, un talent scriitor, un pedagog desăvîrșit, prin temperamentu-i comunicativ, un neîntrecut animator pe tărîmul științelor matematice, care a aprins ca nimenea altul în sufletul atîtor generații de studenți, flacăra dragostei de a cerceta adevărul, pasiunea unei serioase investigații științifice. Viața clocotea în el ca un șuvoi, iar impulsul pentru activitate îl domina în fiecare clipă. El înfrunta viața cu optimism viu, cu o robustețe fizică și morală rar întîlnită. Temperament dinamic, profesorul Lalescu și-a ilustrat catedra cu o mulțime de lucrări, în care se reliefează adîncimea de gîndire și admirabila claritate a cercetărilor sale.

Printre cele mai de seamă lucrări ale sale se numără: „Introducere la teoria ecuațiilor integrale”, apărut în romînește în 1910, în limba franceză în 1913, în limba polonă în 1918 și apoi retipărită de Academia R. P. Romîna în 1956, „Calculul algebric”, „Tratat de geometrie analitică” în 4 volume. A publicat apoi atîtea alte prețioase studii în „Gazeta Matematică” din București, în „Revista Matematică” din Timișoara și în „Buletin de la Soc. Mathematique de France”, din Paris.

Printre aceste studii amintim și: „O nouă formulă pentru determinarea sărbătoarei Sf. Paști la ortodocși”.

Prin activitatea sa prodigioasă desfășurată în domeniul științelor matematice, figura impunătoare a

matematicianului Traian Lalescu ocupă un loc de seamă în Panteonul culturii românești.

Bun patriot, profesorul Traian Lalescu și-a consacrat viața ridicării provinciei sale dragi, Banatul, de unde pornise familia sa. Democrat convins, nu s-a înstrăinat o singură clipă de țărani muncitori din Cornea și din comunele învecinate: Domașnea, Mehadica, Crușovăț, ci i-a sprijinit și le-a acordat acestora tot concursul său în diverse probleme. Ori de câte ori descindea în gara Domașnea și se îndrepta spre rudele sale dragi din Cornea, era primit cu nespusă bucurie. La stăruințele lui comuna Cornea a primit gratuit de la Casa Școalelor un aparat cinematografic cu care s-a colindat prin satele din jur, contribuind la acțiunea de culturalizare a țăranimii muncitoare din aceste sate. Tot în comuna natală a tatălui său, în Cornea, la intervenția profesorului Lalescu a luat ființă la 1 septembrie 1926 o școală de arte și meserii, cu secție de tâmplărie și dogărie, care a funcționat până la 1 septembrie 1933. Sînt fapte edificatoare care reliefează plastic profundul său democratism, dragostea lui față de țăranimea muncitoare.

La 75 de ani de la nașterea marelui matematician român, Traian Lalescu, Banatul său drag, pentru a căruia ridicare culturală a activat întreaga sa viață, îi aduce cu prilejul acestei comemorări, un pios omagiu de profundă recunoștință postumă.

VICTOR V. DOMĂȘNEANU



La centenarul corului din Chizătău

(1857—1957, 28—29 septembrie)

*„Uniți prin doina noastră strămoșească
De-un veac cîntăm cu dragoste în cor
Slăvind cîntarea noastră romînească
Spre fala întregului popor“.*

(V. VARADEANU)

Istoria nu prea îndepărtată a acestui colț de țară și tradiția populară încă vie ne arată că acum un veac s-a născut în viața dată una dintre cele mai frumoase, mai îndrăznețe și mai viabile acțiuni de stimulare și îndrumare a vieții spirituale și artistice a maselor țărănești. Atunci s-a împlinit dorința lor pornită chiar din sinul lor, aceea de a cînta în cor pe mai multe voci, exprimînd în chip măiestrit, prin forța glasului și căldura inimii, adînci sentimente umane, dorințe de libertate, frăție progres și patriotism.

În lumina evenimentelor de la și după 1848, concepțiile de viață politică-socială și materială au evoluat, dacă nu în total, totuși spre o mai omenească libertate, descătușîndu-se masele populare de jugul jobăgiei în care au fost ținute sub cruntă exploatare. Consecința a fost că sub raport de viață culturală lumea s-a emancipat, întrunindu-se în asociațiuni sub îndrumarea factorilor culturali, care au început să imite activități teatrale, muzicale-corale, sau combinate, în scopul fie de a se delecta, fie mai ales de a ridica conștiința națională și capacitatea maselor românești de a merge prin talent înăscut și muncă constructivă pe linia progresului, alături de celelalte naționalități conlocuitoare, care, aici în Banat, la orașe, aveau bine încheigate asemenea asociații.

Figura luminată care a înțeles aceste rosturi în satul Chizătău, cu locuitori destoinici, talentați și perseverenți în muncă, a fost preotul *Trifu Șepeșian*, venit de la Secusigiu de pe Murăș, care avînd teren muzical potrivit și-a pus în valoare talentul și cunoștințele dobîndite în Teologia din Arad, reușind să întemeieze un ansamblu muzical bărbătesc, cu care la început pe 2—3 voci, mai tirziu ajutat de unul din fiii săi, vio-

lonistul *Ionifă*, pe patru voci în „cvarţet vocal“, a cîntat piese corale liturgice, de muzică naţională cultă, cu conţinut *lumesc* şi patriotic.

Dînd concerte în acest sat şi împrejurimi, împreunate cu petreceri, încă de la anul 1857, noutatea evenimentului muzical răscoleşte sentimentul de admiraţie şi preţuire a sătenilor din jur, ceea ce le crează o adevărată faimă artistică *chizătăienilor*.

Manifestările lor sînt preţuite şi de lumea de la oraşe, ca intelectualitatea din *Timişoara*, care organizînd un concert la 1866 invită şi corul plugarilor din *Chizătău* ca un factor atractiv din punct de vedere al aspectului estetic şi muzical. Primele piese corale ale acestui „cvarţet vocal“ vor rămîne memorabile în istoria muzicii *bănăţene*: „Deşteaptă-te romine“, „Iancu merge la *Abrud*“, „Acum e miezul nopţii“, „Ca un glob de aur“ şi „Eu aveam odată dreaptă avuţie“.

Repertoriul corului s-a îmbogăţit treptat cu tot mai multe piese de autori străini şi romini cu caracter universal, iar de la 1880—90, prin apariţia lui *Muzicescu*, *Vidu*, *Porumbescu*, *Dima*, *Mureşanu*, ş. a. cu piese populare româneşti, cărora li s-a dat o interpretare demnă de toată critica pozitivă şi entuziastă.

Drumul parcurs în ascensiune artistică treptată este marcat după *Timişoara*, de localitatea *Lipova* (1878) apoi iar la *Timişoara* în 1882, ca participant între corurile oraşeneşti germane, maghiare, la concursul instituit cu ocazia serbărilor oraşului *Timişoara*. Aci *chizătăienii* stîrnesc admiraţia şi uimirea din partea străinilor pentru frumoasele execuţii şi aspectul sărbătoresc ce a ştiut să-l imprime ansamblului dirijorul *preot Lucian Şepeţian*, descendentul lui *Trifu*.

Tot în acel an corul îşi sărbătoreşte jubileul de 25 ani la *Chizătău*. Ziarele vremii „*Luminătorul*“ de la *Timişoara* şi „*Gazeta Transilvaniei*“ de la *Braşov* consemnează evenimentul în termeni mişcători şi elogişi despre cele văzute şi auzite la *Chizătău*.

Compozitorul *C. Karrasz*, directorul societăţii filarmonice din *Timişoara* dedică pentru acest eveniment un grandios „cîntec sărbătoresc“ pentru „cvarţet vocal“, menţinut şi pînă azi în repertoriul corului.

Evenimentul ia proporţii de mase nemaivăzute pînă atunci la *Chizătău* şi împrejurimi. Din juriul examinator face parte şi nemuritorul *Ciprian Porumbescu*, venit special ca reprezentant de la *Braşov*, ale cărui amintiri şi însemnări au rămas documente istorice pentru nivelul artistic la care s-au ridicat cele nouă coruri participante şi în special cel sărbătorit al *Chizătăului*.

Corul nu se opreşte în activitate, ci în anul următor descinde în comuna *Tela* pe *Mureş*, iar în 1884 la *Arad* fiind invitat la serbările „Societăţii pentru fondul de teatru romin“.

Ziaristul și omul de înaltă cultură din Transilvania, pe atunci Iosif Vulcan, dedică corului piesa teatrală intitulată „Ruga de la Chizătău” cu un conținut valabil și astăzi, inspirată de lupta de clasă între avuți și săraci, piesă ce reprezintă locuri și unele figuri chiar din localitate.

În 1885 iarăși îi găsim pe chizătăienii la Timișoara, în 1887 la Caransebeș, la serbările jubiliare ale episcopului Popasu, iar în 1888 la marele concurs al corurilor țărănești de la Lugoj. În 1889 se deplasează la Ciacova, cu prilejul sfințirii drapelului reuniunii de cîntări de acolo, iar în 1890 vizitează și concertează la Orșova cîntînd și turcilor de la Ada Kaleh cîntecul „Tătarul”.

Tot anul 1890 marchează istorica întîlnire a chizătăienilor la Lugoj cu corul Mitropolitan al lui Muzicescu de la Iași, venit în turneu prin Ardeal și Banat. După salutul prin „Devizele corale” dirijorii corurilor schimbă reciproc portretele mari ale ansamblurilor, iar Muzicescu în semn de prețuire le oferă un exemplar din corurile sale tipărite „12 Melodii naționale”, cu dedicația „spre amintirea zilei de 27 VII 1890”.

Turneul memorabil pentru corul chizătăienilor a rămas cel de la Sibiu în 1892 și Seliște, invitați fiind cu ocazia adunării festive a „Astreii”.

Critica favorabilă, prețuirea de care s-au învrednicit și mai ales efectul ce l-a avut asupra maselor țărănești din jurul Sibiului a fost de importanță istorică. Gustul pentru muzica corală pe mai multe voci s-a dezvoltat și în păturile săliștenilor și altor sate din jur creindu-se și acolo coruri, după modelul bănățean.

În 1896 concertează la Bocșa Romînă. La Lugoj în acelaș an ia parte la marele concurs de coruri țărănești, unde este premiat în mod distinct de celelalte coruri. Tot atunci face o vizită și la Arad.

Între anii 1895—1905 corul datorită ascensiunii sale și mai ales atitudinii demne a dirijorului *Lucian Șepeșian*, ajunge să fie persecutat de pretorul plasei Recaș, devenit mai apoi prefect de județ. I se înscenează acțiuni și intenții subversive și este desființat pentru „agitație și delict de întrunire nepermisă”.

Acțiunea samavolnică a autorităților burgheze austro-ungare se pregătește tocmai pentru anul 1906 cînd chizătăienii, alături de alte coruri, trebuiau să participe la serbările expoziției jubiliare de la București. Corul este astfel împiedecat să participe, dar dirijorul, *preotul Lucian Șepeșian* dimpreună cu ajutorul său țăranul *Ioan Draghici* (acesta trecînd clandestin granița) reușesc să participe totuși la acea grandioasă și epocală primă întîlnire a delegaților și cîntăreților romîni din toate provinciile romînești. La reîntoarcere, pentru această îndrăz-

neață clandestină participare, dirijorii sint judecați și pedepsiți iar corului i s-a interzis intrunirea, nemai putindu-și pregăti și serba la 1907 jumătate de veac de existență.

După această perioadă orice activitate este suspendată, pentru 4—5 ani. După cîțiva ani, la 1910 corul din Chizătău apare iar la Timișoara, ca invitat la adunarea „Astrei“, unde pe lingă producțiunea corală, actorii populari mai joacă din nou piesa teatrală „Ruga de la Chizătău“ ca un ecou al timpului de glorie din urmă cu 20—30 ani.

Apropiindu-se războiul mondial, activitatea corului se rezumă doar la cerințele de ordin solemn religios pe plan local. În 1915 dirijorul Lucian Șepeșian moare, regretat de toată lumea care l-a cunoscut și apreciat. Lasă în urma sa realizările desfășurate de cei opt dirijori care au împinzit satele bănățene înființind peste 83 de coruri țărănești, depășind chiar limitele geografice ale Banatului.

Umbra și tristețea coborită în sufletele chizătăienilor în timpul primului război mondial nu se risipește decît abia la sfîrșitul războiului. Atunci lanțurile apăsării oligarhiei și împilării popoarelor din imperiul austro-maghiar s-au descătușat, lumea s-a eliberat și conștiințele naționale s-au limpezit. Oamenii cîntă din nou, repertoriul e liber în alegere și interpretare.

Ascensiunea corului reincepe astfel după 1918, de astă dată datorită fiului lui Lucian, *preotul Sever Șepeșian* și dirijorilor *Putici Iuliu* și *Ion Draghici*. Participă în 1922 cu program bogat în semn de omagiu la jubileul de patruzeci de ani de activitate a compozitorului I. Vidu la Lugoj, alături de corurile Lugojene. Tot în același an, la 8 septembrie, la ruga de la Chizătău, se pun bazele „Asociației corurilor și fanfarelor romine din Banat“. D. Kiriac, St. Paulian, I. Vidu, I. Bacău și alți compozitori, dirijori și personalități culturale consfințesc statuiele acestei asociații unice în țară, care conduce apoi destinele artei corale în Banat timp de 25 ani. Se instituie olimpiade anuale de coruri pentru cele din jurul Chizătăului, acțiunea fiind stimulată de către doctorul Ioniță Șepeșian din Lugoj. Fiul mai mare al lui Lucian. Steagul premiului ambulant trece an de an de la corul din Ictar la cel din Belinț și Babșa, întrecerile durind din 1922 pînă în 1927.

În anii 1923—25 corul participă iarăși la emularea de coruri și la serbările Ligii culturale la Timișoara. Între 1927-1937 participă la diferite manifestări publice. Pretutindenea corul este prețuit și premiat cu locurile întii.

Anul 1937 marchează evenimentul celui de al doilea jubileu al corului de 80 de ani, căci la 50 de ani a fost împiedicat să-l sărbătorească. Personalități artistice de vază ca Tiberiu Brediceanu, Sabin Drăgoi, alături de oficialități și intelectuali ai satelor și de circa 3000 țărani din vecinătăți iau parte la această însuflețită aducere aminte de trecutul corului.

Anii următori aduc furtuna celui de al doilea război mondial. Lipsa coriştilor în vîrsta cea mai puternică între 20—40 ani, porniţi la concentrare, apoi mobilizaţi într-un război crunt şi nedorît, face ca apariţia publică a corului să înceteze.

Zorii păcii şi a revenirii în făgaşul vieţii noi stimulează din nou arta corală la Chizătău, de astădată organizată sub egida autorităţii culturale de stat. De la această dată corul şi fanfara participă la toate concursurile căminelor culturale, clasîndu-se în 1956 ca primul pe regiunea Timişoara, cînd participă şi la concursul final pe ţară la Bucureşti, şi chiar în concertul de gală al corurilor selecţionate...

Apreciat de autorităţile de stat şi de toată lumea muzicală pentru trecutul său de un veac şi pentru activitatea sa bogată în manifestările de masă, corul a ajuns în pragul marii sărbători a jubileului de o sută de ani. Dirijorii actuali *C. Şuman, Gh. Opriş, V. Bot*, în frunte cu directorul *I. Cărăbaş*, duc mai departe torţa culturii şi artei aprinsă acum un veac în satul lor. Strădania coriştilor din acest an pentru refacerea, îmbogăţirea şi execuţia în condiţii optime a repertoriului vechi şi nou, este nemăsurată. Organele culturale raionale, regionale şi ale Ministerului, cum şi îndrumătorii specialişti nu precupeţesc timp, muncă şi oboseală pentru ca marea comemorare a acestui eveniment unic în istoria muzicii noastre corale să se desfăşoare cu toată amplexarea. Volumul comemorativ „Corul de la Chizătău”, alcătuit judicios de *pr. Sever Şepeşian* şi tipărit cu acest prilej de Direcţia aşezămintelor din Ministerul Învăţămîntului şi Culturii, constituie nu numai un larg istoric documentat al trecutului glorios muzical de la Chizătău, ci şi un stimulent, model pentru celelalte formaţiuni artistice din ţară, punîndu-l în documente, pentru promovarea celor mai frumoase şi înălţătoare sentimente de iubire, patriotism, frăţie şi libertate pe care arta muzicii le propagă cu cel mai puternic efect între oameni, naţionalităţi conlocuitoare şi popoare.

DESFĂŞURAREA SERBARILOR COMEMORATIVE

Z i u a I-a

Simbătă, 28 septembrie după masă în sala Căminului cultural, gătit de sărbătoare în faţa ministrului adjunct al culturii şi învăţămîntului : *C. Prîsnea*, a Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit *Dr. Vasile Lazarescu*, *M. Isac*, prim secretar al regiunii P.M.R.-Timişoara, *I. Beldean*, preşedintele comitetului executiv al Sfatului Popular Regional, a numeroşi compozitori şi muzicologi ca *S. Drăgoi*, *D. D. Botez*, *T. Alexandru*, *F. Barbu*, *A. Stoia*, *Viorel Cosma*, *Tudor Jarda*, dirijori şi directori de cămine culturale fruntaşe din ţară şi regiune, a întregului ansamblu de cor, orchestră şi dansuri, — s-a desfăşurat solemnitatea co-

memorării unui veac de activitate culturală și artistică la Chizătău.

În prezidiu, pe lângă reprezentanții instituțiilor de mai sus, alături de alte personalități s-a dat loc de cinste și preotului pensionar *Sever Șepeșian*, octogenarului învățător și fost dirijor *Iuliu Putici*, cum și celor mai vechi coriști și corjste încă în viață, trecuți de șaptezeci de ani.

După cuvîntul de salut și de deschidere a adunării festive din partea d-lui *I. Beldeanu*, președintele comitetului executiv regional, care arată sentimentele de mîndrie pentru tradiția culturală a acestui cor și totodată expresia prețuirii ce se dă astăzi în țara noastră artei populare, directorul căminului cultural local d. I. Cărăbaș dă citire raportului istoric și de activitate al căminului. *D. Isac* primsecretar al comitetului regional de partid accentuează condițiile optime de dezvoltare a artei folclorice în regimul de democrație populară. Se citește mesajul personal al d-lui *Dr. Petru Groza*, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, plin de amintiri plăcute din tinerețe și de prețuirea conducătorului și membrilor corului din Chizătău trecutelor vremi, cîntînd azi frumoasele tradiții culturale ale părinților și strămoșilor lor cari au ridicat și au ținut sus steagul artei noastre populare.

Mai iau cuvîntul aducînd salutul de omagiu și felicitare a Corului, maestrul *S. Drăgoi*, din partea Institutului de folclor din București, d. I. Jarda în numele regiunii Cluj și a corului de țărani din Leșul Ilvei (Năsăud), Pașcanu din partea regiunii Iași, un reprezentant din partea Olteniei, d. Leahu, directorul Teatrului din Timișoara din partea oamenilor de artă și cultură bănățeni, Condor din partea Corului C.F.R.-Timișoara ș. a. Se citesc apoi numeroase telegrame de felicitare din partea corurilor și personalităților artistice din țară, care n-au putut participa.

În continuare se dă citire Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale prin care se acordă celui mai vechi cor din țară decorația Ordinul muncii clasa II-a, părintelui *Sever Șepeșian*, fost instructor al corului și autorul monografiei corului Ordinul muncii cl. III-a; Medalia muncii la opt coriști, soliști și dirijori, iar coriștilor cu o activitate de peste 7 ani, insigna de „Evidențiat în munca culturală de masă”. Decorații au fost felicități pe rînd de către d-nii Min. Prisnea, Isac și Beldean, iar *I. P. S. Sa Mitropolitul Vasile* le-a dat binecuvîntarea arhierescă.

Din partea Ministerului Învățămîntului și Culturii li se oferă prețioase daruri: macheta corului, un aparat de radio, de cinematograf, numeroase instrumente muzicale pentru orchestră și fanfară, dotarea cu treisute de scaune pentru sala festivă, iar din partea Sfatului Popular Regional: un steag roșu

de mătase, dulapuri, vitrine pentru bibliotecă, cum și alte daruri din partea oaspeților reprezentanți ai căminelor din țară și regiune.

Urmează apoi un program artistic prezentat în condițiuni optime de corul sărbătorit începînd cu noul imn al corului „De-un veac cîntăm” de N. Ursu și urmat de „Bănățeană” (S. Drăgoi), „Negruța” (I. Vidu), „Hop Cică” (F. Barbu), „Ogorul” (D. Stan) și „Steagul partidului” (M. Socor), dirijori fiind I. Cărăbaș, C. Șuman, G. Oprea. Soliștii vocali C. Cădariu și Lenuța Bejenaru, acompaniați la acordeon de studentul conservatorist Pava Horia, au interpretat duetul alternativ „Firuță, nană Firuță” (N. Ursu). Echipa de tineri dansatori a jucat o suită bănățeană, iar de încheierea primei zile festive, brigada artistică a corului a prezentat în versuri și cîntece din repertoriul vechi, evoluția corului de la primele începuturi pînă în prezent. Alcătuirea în versuri aparține poetului lugojan Grigore Bugarin. Seara a urmat o cină comună a coriștilor cu oșpeții invitați, care în atmosferă de bucurie și mulțumire generală, a avut loc sub cerul liber în curtea gospodăriei colective „Tim-puri noi”.

Z i u a II-a

Duminică dimineața pe un cer senin și o căldură blîndă de toamnă, începînd de la orele 10 și pînă seara după asfințit, pe o scenă grandioasă se desfășoară programul artistic omagial al celor 30 de echipe corale și 8 de dansuri fruntașe din regiune. Corurile Căminelor culturale în pitorești și variate costume din întreg Banatul, alături de echipele sindicale muncitorești și de intelectuali, conduse de dirijori țărani, muncitori și profesori se iau la întrecere spre mirarea celor peste zecemii de spectatori adunați, ca la o zi epocală, să audă, să vadă și să aplaude din răspuțeri ceea ce „nu s-a mai văzut și cine știe cînd se va mai vedea și auzi vreodată” cum spunea țăranul Ion Rădulescu, cel mai bătrîn corist din Chizătău.

De la repertoriul clasic al lui Vidu și pînă la cîntecele de masă și populare ale compozitorilor contemporani bănățeni Drăgoi, Barbu, Ursu, Goian, Perian, Velceanu ș. a. s-a cîntat o zi întreagă fără întrerupere.

Începutul l-a deschis tot corul mixt din Chizătău cu noul motto: „De-un veac cîntăm” (N. Ursu), cîntec sărbătorec de C. Kárrász (cîntat de dorul bărbătesc și acum 75 ani la primul jubileu din 1882, „Hora dobrogeană”, de N. Popovici, „Doina” (de T. Popovici, cu solo de bariton Ion Lazăr), „Preste deal” (de I. Vidu, solist C. Cădariu), „Lugojana” (I. Vidu), „Sus pe Semenici” (N. Ursu, soliști C. Cădariu și Liana Laichici), „Floare bănățeană” (G. Goian, solistă Lenuța Bejenaru), „Cartea Istoriei” (N. Ursu), „Sub al păcii stîndard” (I. Chirescu).

și „Steagul partidului“ (M. Socor). Au dirijat pe lângă cei din ziua I-a și Horia Pava, Ion Bot și Viorel Bot.

Corul sărbătorit și-a încheiat programul în aplauzele și admirația tuturor cu brigada artistică de înaltă ținută. Celelalte echipe au executat fiecare câte 2—3 piese cu o artă și măiestrie caracteristică fiecărui dirijor după capacitatea sa și după forța vocală a ansamblului prezentat.

Ca un document epocal de manifestare artistică în masă, dăm ordinea cum s-au succedat pe scenă corurile și echipele de joc participante.

Caransebeș, Marga, Recaș, Silha, Vinga (joc), Făget, Sințești, Bodo, Mercina, Oravița, Bethausen (joc), C.F.R.-Timișoara, Ictar, Albina (joc), Criciova, Racovița, C.F.R.-Araud, Lipova, Obreja (joc), Iosifalău, Ghilad, Hitiaș, Moldova Veche (joc), Cilnic, I.T.L.-Lugoj, Seceani (joc), Lazăr Cernescu-Caransebeș (orchestră), Bocșa română, Tîrgoviște, O.C.L.-Lugoj, C.F.R.-Timișoara (joc), Buđinț, C.M.R.-Reșița, Buziaș, Gruni, Nădrag, Babșa, Casa Culturală „I. Vidu“ Lugoj, iar la fine corurile reunite, circa 1000 persoane au cîntat monumental cîntecele în masă: „Bănățeana“ (Drăgoi), „Lugojana“ (Vidu), „Floare bănățească“ (Goian), „Sub al păcii stîndard“ (Chi-rescu) și „Steagul Partidului“ de (M. Socor).

Serbarea s-a încheiat după orele opt seara printr-o horă mare țărănească la care s-au încins oaspeți veniți din depăr-tări: moldoveni, olteni, cu ardeleni, țărani din jur și localnici, din care nu mai conteneau să se desprindă.

Totul a fost ca un vis frumos la sfîrșit de veac muzical, o incintare artistică a marilor mase populare, de scurtă durată, dar și de lungă amintire.

Prof. Dr. NICOLAE URSU





Figuri muzicale bănățene din trecut

NICOLAE POPOVICI

Printre figurile luminoase ale trecutului nostru muzical bănățean, apare ca un luceafăr strălucitor, dar de scurtă durată, numele lui Nicolae Popovici, zis „Nichi”, de la a cărui naștere se împlinește anul acesta un veac întreg, iar de la moartea sa șasezeci de ani.

Născut în Caransebeș din părinți meșteșugari, — tatăl său a fost cojocar — educat în spiritul cinstei și corectitudinii familiare și sociale, își începe studiile secundare la liceul din localitate, continuându-le la Lugoj, Timișoara iar ca absolvent la Seghedin. Inscris la Seminarul teologic din Caransebeș, datorită talentului său muzical și vocii sale rare și neobișnuit de frumoase, după absolvire, cu ajutorul unei burse diecezane, este trimis la Conservatorul din Lipsca în 1879, pentru a se pregăti ca viitor profesor de muzică și cîntări pe seama Institutului teologic-pedagogic din Caransebeș.

Acolo se întâlnește cu George Dima, tot student, cu care leagă o prietenie nedesfăcută pînă la moarte. După 2 ani petrecuți la Lipsca, mai urmează un an la Viena, unde își termină studiile muzicale, întorcîndu-se apoi în orașul natal ca profesor și dirijor, unde, cucește în curînd simpatia tuturor caransebeșenilor pe care îi grupează în jurul său — romîni și germani — pentru o activitate artistică muzicală comună.

Cercul activității sale era însă prea îngust și datorită calităților sale de artist cîntăreț — era un bariton fenomenal — în urma unui concert dat la Băile Herculanee, ascultîndu-l directorul „Karl Theater”-ului din Viena, acesta îi face oferta și angajamentul ca solist de operă pentru această instituție unde cu toată afir-

marea sa sub pseudonimul de „Römer“ în roluri de operetă și nu de operă, cum i s-a promis, desgustaț de străini, revine la frații săi din Banat, mai apoi în Ardeal.

Nichi Popovici s-a remarcat ca artist și la București, unde Titu Maiorescu rectorul universității de atunci, l-a prezentat într-o serată muzicală celor mai de seamă și înalte personalități artistice din Capitală, distinș fiind aci cu cele mai mari onoruri.

După moartea lui C. Porumbescu, devenind liber postul de profesor de muzică și dirijor la școlile române din Brașov, Nichi Popovici îi ia locul în anul 1887, unde activează aproape timp de 9 ani, în calitate de pedagog, dirijor și creator de muzică corală, considerat fiind mîndria și fala brașovenilor. Nu s-a împlinit nici măcar un deceniu de activitate publică și Nichi Popovici, omul cu o putere de muncă excepțional de intensă și rodnică, profesorul regretat și iubit de toți, „chiagul convenirilor sociale” cum îi numește anturajul său veteranul compozitor A. Bena într-o schiță biografică inedită, adevăratul părinte și sprijinitor al elevilor nevoiași și necăjiți, compozitorul coral de o putere copleșitoare în ritmul și armonia cîntecelor sale, — se stinge în suferințele unei grave afecțiuni nervoase, lăsînd în urma sa o soție devotată și două fiice iubite, Lelia și Marioara, cea din urmă fostă profesoară de pian la Conservatorul din Timișoara, și un oraș întreg îndoliat. Osemintele îi zac în cimitirul de la „Poarta Turnului” din Sibiu.

Ca interpret vocal N. Popovici a fost un neîntrecut doinitor cult al cîntecelor noastre populare, cît și un minunat interpret al unor roluri de opere și operete din „Crăiasa ielelor” (N. Gade), O noapte în Grenada (C. Kreutzer) ș. a.

Compozițiile sale nu s-au tipărit, au rămas împrăștiate pe la prieteni și elevi. Familia Dima le-a adunat o parte, și le-a donat bibliotecii conservatorului din Cluj. În afară de muzică liturgică corală, irmoase, pricesne și o liturgie pentru cor mixt și bărbătesc, N. Popovici a scris și lieduri pentru voce și pian, mai cu-

noscute fiind două dintre ele : „Du bist wie eine Blume” și „Nur Du” Corurile *bărbătești* poartă titluri: „Mergeți cu toții” (marș), „Sînt vînător”, „Fii ai Romîniei”, „Hora de la Plevna”, „Marș ostășesc”. „Sfîntă zi de libertate”, „Cîntec de seară”, „La o umbră”, „M-am plîns odată”, „Beau să bem”, „Motto” pentru jubileul de 25 ani al Corului din Chizătău (1882), „Mulți ani”, iar cele *mixte* : „Pasăre galbenă-n cioc”, „Oșteanul romîn”, „Dac-aș fi eu încă june”, Hora „Izvorul”, „Mărie, Mărie”, „Earnă”, „Hora Dobrogeană”, ș. a. Unele s-au tipărit în „Repertoriul Coral” al Secției pedagogice de la Academia de Muzică din Cluj, întocmit de A. Bena.

Acest mănunchi prețios de compoziții romînești ar fi momentul ca Editura de Stat în acest an de comemorare a centenarului nașterii sale, ca un pios omagiu și de prețuire a valorii lor artistice pentru muzica corală romînească, să le publice într-o broșură; căci autorul lor, Nichi Popovici este considerat alături de Dima, Mureșianu și Vidu, ca un compozitor clasic, fruntaș al vieții noastre muzicale din trecutul Ardealului și Banatului.

N. URSU





NICOLAE GRIGORESCU

*La 50 de ani de la moartea marelui
nostru pictor*

Sînt oameni, care prin genialitatea cu care i-a înzestrat Dumnezeu, crează epocă în domeniul în care activează, reușind să deschidă drum nou în dezvoltarea culturală sau artistică a unui popor. Unul dintre cei mai de seamă pictori romini, care reprezintă prin excelență întruchiparea autentică a posibilităților de creație artistică ale poporului nostru, e pictorul Nicolae Grigorescu.

Născut la anul 1838 în satul Pitaru nu departe de București, încă de tînar se înfrățește cu lipsa și mizeria, căci rămîne orfan de tată. Avînd pronunțate înclinațiuni spre pictură, intră ca ucenic în atelierul pictorului Anton Chladek din București. După scurt timp Grigorescu începe să lucreze singur, independent, pictînd iconițe, pe care — așa cum ne spune biograful său, Al. Vlahuță — le vindea la tirguri. Apoi pictează icoane pentru bisericile din Băicoi și Căldărușani. Talentul său atrage atenția reprezentanților Bisericii, care apreciază judicios valoarea artistică a lucrărilor tînărului pictor, încît i se încredințează și pictarea bisericii de la Zamfira și apoi a bisericii mînăstirești de la Agapia. Aci la Agapia Grigorescu își dezvoltă înfinitele sale resurse artistice, realizînd atîtea panouri care prin complexitatea lor, prin conținutul lor subtil, ca și prin vivacitatea coloritului lor, sînt adevărate capodopere, aducînd patrimoniului artistic românesc, cea mai înaltă contribuție. Agapia — prin opera de neprețuită valoare artistică a lui Grigorescu — se poate spune că reprezintă cu drept cuvînt sînteza cea mai înaltă a artei religioase romî-

nești din secolul al XIX-lea. Tot aci, la minăstirea Agapia, marele nostru pictor întemeiază și prima școală de desen și pictură bisericească pentru călugărițe.

În 1861, sprijinit de Kogălniceanu, Nicolae Grigorescu pleacă la Paris spre a se desăvirși în arta picturală. Dar după scurt timp părăsește metropola și se retrage la Barbizon, situat în mijlocul pădurii încântă-



MAICA DOMNULUI

pictură de N. Grigorescu pe iconostasul minăstirii Agapia

toare de la Fontainebleau. Aci are prilej să cunoască pe cei mai mari pictori ai epocii: Corot, Millet, Courbet și Troyon. Reîntors în țară pentru scurt timp, Grigorescu se înapoiază din nou la Barbizon. La diferitele expoziții, ce au loc la Barbizon, pinzcle lui Grigorescu sînt deosebit de apreciate, însuși Napoleon al III-lea cumpărîndu-i 2 tablouri.

Revenit iarăși în țară, la 1864, prin Galiția, Grigorescu are posibilitatea să studieze fizionomia specifică și profilul spiritual al evreului.

Marele artist s-a dovedit a fi multilateral în arta picturală consacându-se nu numai picturii religioase, ci realizând cu deplină expresivitate valoroase tablouri istorice („Atacul de la Smîrdan”, „Santinela”, „O recunoaștere”), precum și peisagii și portrete.

Prin anul 1890, Grigorescu îndrăgostit de măreția fermecătoare a orașului Cîmpina, își cumpără aci un teren, pe care apoi mai târziu își zidi o casă. O panoramă dintre cele mai încântătoare i se oferea pictorului și din foisorul viei sale, determinându-l să redea pe pânze pitorescul naturii. Peisajele ca și portretele sale — expresie strălucită a personalității sale artistice — au o atmosferă poetică, iar coloritul prezintă acorduri înfinite și variate.

Artistul redă în portretele sale frumusețea umană, și gingășia în chipuri expresive (țărânci, țigănci, ciobani) de pe fețele cărora radiază un viguros optimism.

De sub penelul său au ieșit atâtea peisagii splendide (colțuri din natură, care cu boi, ciobani cu turme) în accente de un pronunțat lirism, printr-însele reliefându-și originalitatea sa artistică.

Prin opera sa de cea mai pură esență artistică și românească, Nicolae Grigorescu trece ca unul din creatorii școlii românești de pictură, din pânzele sale reflectându-se strălucit cunoașterea structurii sufletești a poporului român.

VICTOR VLĂDUCEANU





Compozitorul Emil Monția la 75 ani

La Șiria, pe dealurile însoțite ale podgoriei arădane, trăiește de o jumătate de veac compozitorul Emil Monția. S-a așezat acolo acum 50 de ani, ca să facă avocatură. Dealungul timpului a practicat și avocatura... dar a făcut mai ales muzică. De la vîrsta de 13 ani, cînd și-a însușit pe note prima sa compoziție și pînă astăzi cînd a trecut peste pragul a 75 ani, an de an, lucrările sale au sporit, numărul lor trecînd demult peste 1000.

Compozitorul Emil Monția s-a născut la 7 ianuarie 1882, în comuna Șicula, raionul Ineu, la numai cîțiva kilometri de podgoria Aradului. Parte din clasele primare le-a făcut în satul natal, iar clasele a treia și a patra, la Arad. Tot la Arad urmează primele două clase liceale, dar după aceea părinții îl înscriu la liceul din Timisoara, ca să învețe nemțește. După terminarea liceului, — deși dînsul ar fi vrut să facă studii muzicale, părinții îl determină să se înscrie la Academia de drept din Oradea, pentru a se face avocat. Terminînd dreptul la Oradea, face studii de specializare la Cluj și la Viena.

Cele dintîi cunoștințe muzicale le-a primit în casa părintească, de la tatăl său, Florian Monția, care era preot și cîntăreț vestit peste șapte sate. Acesta, împreună cu învățătorul satului, i-au însușit dragostea față de cîntecul popular, căruia îi va rămîne credincios toată viața. La Șicula ia primele lecții de vioară, de la lăutarul satului, Didianu, care l-a învățat meșteșugul strunelor, dar n-a fost în stare să-l învețe notele muzicale, pentru că nu le știa nici dînsul.

Învățătura sistematică a muzicii o începe la Timișoara, cu un oarecare Ceșka, muzician foarte bun, care îi dă primele cunoștințe temeinice de vioară și despre notele muzicale. După un an îl părăsește ne Ceșka, pentru a se înscrie, în 1895, la lecțiile de vioară ale maestrului ceh Wöndracek, subșef de muzică militară, de la care învață vioara, pianul, violoncelul și cornul, iar mai tîrziu armonia și orchestrația.

În cei trei ani cît studiază dreptul la Oradea, înființează acolo o orchestră studentască, pe care o conduce și pentru care scrie o serie de compoziții ce vor fi cîntate la diferitele concerte date de către această orchestră.

Mai tirziu își desăvârșește cunoștințele muzicale la Viena, iar în anii 1916—1917 la Kiev, în Rusia, unde face parte din orchestra operii din acel oraș.

Activitatea muzicală a compozitorului Emil Monția s-a desfășurat în trei direcții: folcloristică, componistică și dramaturgia originală.

Ca folclorist, posedă colecții de cîntece populare adunate încă de la vîrsta de 13—14 ani. Trăind aproape numai în țară, a colectat toată viața doine, cîntece, colinde și dansuri populare, din care a ales ceea ce a fost mai frumos și „*ceea ce intră la inima omului*”, pentru publicare. Dintre miile de piese muzicale populare înregistrate, a alcătuit două colecții de cîntece, pe care le-a aranjat pentru voce și pian. Din prima colecție „*111 doine și cîntece populare*” au apărut două volume cu 44 cîntece. A doua colecție: „*200 cîntece populare pentru voce și pian*” este gata de tipar și-și așteaptă editorul.

Din mulțimea colindelor, a căror frumusețe arhaică l-a atras în mod deosebit, a selecționat pentru publicare „*110 colinde*” din care au apărut pînă acum tot două volume cuprinzînd 44 piese muzicale.

Tot gata pentru tipar mai are și o bogată colecție de dansuri populare românești.

Multe dintre bucățile muzicale culese le-a armonizat pentru cor, dar foarte puține dintre aceste coruri au văzut lumina tiparului. Printre cele publicate amintim aci: „Bădișoru-i dus de parte”, „Duce-m-aș și tot m-aș duce”, „Comandante comandante”, — unele dintre cele mai cunoscute coruri ale maeistrului.

Activitatea sa componistică este deasemenea vastă și foarte variată. Printre primele lucrări tipărite este „*Mindro, mindrulița mea*”, cîntec brodat pe o melodie populară culeasă la 13 ani și publicat în 1905, deodată cu populara romanță „La fîntina cu găleată”, „Spune-mi codrule vecine” ș. a.

Ca și compozitor de melodii a scris mult. Uneori și-a brodat melodiile pe versuri populare, dar mai adeseori s-a folosit de versurile scriitorilor noștri clasici: Eminescu, Coșbuc, Goga, Iosif, Blaga, Maria Cunțan, precum și ale altora mai tineri. Pentru ca atunci cînd nu găsea un text potrivit, să-și alcătuiască singur versurile pentru cîntecele sale.

Dintre aceste compoziții — tot pentru voce și pian — a publicat pînă acum 3 volume de cîntece, cuprinzînd un număr de 50 bucăți muzicale. În aceste volume se află numai o mică parte dintre compozițiile sale originale, sute de alte lucrări stînd grămădite în sertare și așteptînd să vadă lumina zilei.

Pe lingă muzica vocală și corală, trebuie să amintim o serie de compoziții originale pentru vioară, pentru vioară și pian, pentru două viori, ca de ex. „Singur”, „Lacrimi de țigan”, „Doina codrului” ș. a. Apoi multe pentru orchestră mare, suite populare, precum și unele destinate pentru balet, dintre care

admirabilul poem „Frumoasa Irina“, lucrat atît pentru balet, cit şi pentru solo de voce cu acompaniament de orchestră.

Ca autor dramatic, Emil Montia a scris pînă acum patru opere originale, iar a cincea este aproape terminată.

Prima, „Fata de la Cozia“, un poem lirico-dramatic în 3 acte, tratează un subiect de pe vremea lui Vlad Ţepeş, luat din istoria poporului nostru. Are caracter patriotic şi popular, imbinînd cu măiestrie eroismul cu dragostea. Această operă a fost reprezentată cu succes, în două stagiuni, pe scena Teatrului de operă din Cluj, apoi la Arad şi Timişoara.

Celelalte 3: „Moştenitorul“, „Ileana“ şi „Cercel Haiducul“, nu au fost încă reprezentate.

„Moştenitorul“ este o operă comică, pe o temă veselă din podor: „Ileana“ o dramă muzicală în 3 acte, scrisă tot pe o temă populară, acţiunea fiind brodată în jurul dragostei dintre fata bogatului şi feciorul săracului.

„Haiducul Cercel“ deasemenea are un conţinut popular, Cercel, un băiat orfan, intră argat la curtea unui bogătan. Se îndrăgosteşte de fata acestuia, dar bogătaşul aflînd de dragostea lor, îl bate pe Cercel şi-l batjocoreşte. Cercel revoltat, fuşe şi se face haiduc, minat de dorinţa de a se răzbuna pe nemilosul stăpîn.

Pe lîngă muzica laică maestrul Emil Montia a scris şi muzică bisericească. Din bogatul tezaur folcloristic s-a oprit asupra colindelor, pe care le-a aranjat pentru voce şi pian, sau pentru cor. Printre colindele armonizate pentru cor mixt amintim aici „Sus la poarta raiului“, una dintre cele mai frumoase bucăţi de acest gen din toată literatura noastră muzicală. Despre celelalte colinde înmărunchiate în colecţia „110 colinde“ am menţionat deja mai sus. Tot pentru cor are lucrate mai multe bucăţi muzicale pe texte biblice, sau liturgice. Printre acestea, o frumoasă realizare constituie compoziţia „Tatăl nostru“, lucrată pentru cor mixt cu solo de tenor.

Iată o mică parte din activitatea atît de rodnică a compozitorului Emil Montia. Acelora care caută în muzică rafinamente estetice, simfonii savante, sau onuri complicate şi exotice, li se va putea părea puţină şi nesemnificativă. Compozitorul Emil Montia nu a scris o muzică savantă şi complicată. Crezul său artistic este cit se poate de simplu. Este tot aşa de simplu ca şi crezul artistic al poporului, din arta căreia îşi trag substanţa toată creaţia sa. Muzica lui Emil Montia poate fi înţeleasă mai bine numai atunci cînd o aprofundăm de cea a poporului. Ca şi poporul, el a urmărit în arta sa să exprime totul prin melodie, prin melodii originale, nobile, frumoase, în care să se împletească frumuseţea textului cu frumuseţea cîntecului. Aşa de mult s-a lăsat captivat de melodie, în cit şi acompaniamentele pentru diferitele sale lucrări sînt astfel alcătuite ca să nu o umbrească. Acompaniamentul la dînsul este leger, lipsit de complicaţii şi în-

tortochieri inutile, astfel că melodia poate fi urmărită și înțeleasă ușor, și de cei cu multe cunoștințe muzicale și de către omul simplu, fără pretenții estetice.

Ca să încununeze această bogată activitate muzicală, Filarmonica de Stat din Arad a sărbătorit, duminică 30 iunie 1957 în cadrul unui concert festiv, aniversarea a 75 ani de viață a compozitorului Emil Montia. Orchestra, corul și soliștii Filarmonice au executat cele mai frumoase dintre compozițiile maestrului. S-au cântat coruri, duete și terțete din Fata de la Cozia, bucăți pentru orchestră și solo de vioară, dar mai ales au fost interpretate minunatele sale melodii, pe care le-a subintitulat atât de simplu: „Cîntece“... Și odată cu aceste cîntece a pătruns în sală tot melosul românesc de pe Mureș și de pe Crișuri, din Podgoria Aradului, din Țara Moșilor și din Țara Bihariei.

Publicul arădan, în mijlocul căruia Emil Montia și-a desfășurat activitatea ani îndelungați, l-a răsplătit cu ovații nesfârșite, făcîndu-i o caldă manifestare de simpatie și apreciere. Dar cel mai bun omagiu ce i s-ar putea aduce la împlinirea celor 75 ani de viață, ar fi ca una dintre editurile noastre de Stat să îi editeze compozițiile care de multă vreme stau în sertare gata de tipar. S-ar face prin aceasta nu numai un act de prețuire pentru compozitorul Emil Montia, ci și un act de pietate față de cei mai buni dascăli de muzică ai săi. Ar fi ca un omagiu tirziu pentru lăutarul Didianu, pentru bătrînul argat Pușu-Pușulaica, de la care a învățat compozitorul atîtea doine și cîntece, pentru cele două fete mari din vecini, care i-au luminat copilăria cu melodiile lor fermecate. Ar fi însfîșit un omagiu pentru poporul nostru din acest colț de pămînt, pentru poporul care cu cîntecurile sale, cu doinele sale, cu jocurile sale, cu frumusețea neînmuritură a creațiilor sale i-a fost compozitorului Emil Montia cel mai bun și mai iubit dascăl de muzică.

LUCIAN EMANDI



INDRUMĂRI OMILETICE

Toamna vieții creștinului *)

„Doamnă Dumnezeu meu, măritu-te-ai foarte. Intru mărturisire și-n mare podoabă te-ai îmbrăcat... Cât s-au mărit lucrurile Tale Doamnă, toate intru înțelepciune le-ai făcut“. (Ps. 103, 1, 24).

— „Mai înainte de ce s-au făcut munții și s-au zidit pământul și lumea, din veac și până-n veac Tu ești... Că o mie de ani înainte ochilor Tăi Doamnă, ca ziua de ieri, care a trecut“. (Ps. 89, 2—4).

Iară, — „anii nostri ca un păianjen s-au socotit : zilele anilor noștri șaptezeci de ani, iar de vor fi în puteri optzeci de ani și ce este mai mult decât aceștia, osteneală și durere“. (Ps. 89, 10—11).

Viața noastră e ca un vis, trece iute și zburăm cum zboară pasărea în văzduh, apoi Tu întorci în țărină pe om... ca, — „pe o iarbă ce răsare dimineața și înflorește, iar seara se taie și se veștejește“. (Ps. 89, 6).

Așa vorbește psalmistul David, despre măreția și veșnicia lui Dumnezeu, la care — „o singură zi este ca o mie de ani și o mie de ani ca o singură zi“. (2 Petru 3, 8) și despre vremelnicia omului, al cărui — „trup este ca iarba și mărirea lui ca floarea ierbii“ (I Petru, 1, 24), iar „zilele lui ca floarea cimpului, așa va înflori“. (Ps. 102, 15).

Această vremelnicie a omului, ca și crugul anului are patru anotimpuri : primăvara vieții — tinerețea, vara-maturitatea, toamna — bătrînețea și iarna — inevitabila moarte.

Toamna vieții omeneste, se aseamănă cu toamna firii în care ne aflăm și care este imaginea bătrînețelor omului.

Despre ea vom și medita în cele ce urmează.

I.

Am observat desigur, cînd vine toamna firii, zilele devin mai scurte și nopțile mai lungi. Copacii își scutură frunzele îngălbenite, iarba își pleacă fruntea la pământ, ea nu mai crește și nici florile nu mai înfloresc, — „uscatură s-a iarba și floarea ei a căzut“, (I Petru, 1, 24) din care cauză nici albină cea harnică nu pleacă în căutarea nectarului și a polenului lor. Numai vîntulețul de toamnă se plimbă în voia lui, și ploaia ce se cerne ca prin sită, umezește pămîntul și drumurile călătorului...

*) Meditație pentru duminica XXI-. d. Rusalii.

În zări, departe, plutesc cirdurile de cocori, peste lanuri și cimpii.

Toată frumusețea pământului și a naturii întregi s-a ascuns.

Pustii sînt holdele din sat, căci și „rîndunelele au plecat“. E toamnă tirzie, posomorită și tristă. Peste tot e sobru și pustiu. Totul pare că se apropie de moarte. Va trece puțin timp și pământul se va acoperi cu fulgi de zăpadă, ca un giulgiu alb.

Așa e și toamna vieții creștinului, care poate să trăiască pînă-n adinci bătrînețe, pînă-n cea mai tirzie toamnă, despre care Sf. Scriptură spune: — „cînd vei îmbătrîni, vei întinde mîinile tale și altul te va încinge și te va duce unde nu vrei“. (Ioan 21, 18). Același lucru, mai de vreme sau mai tirziu, va fi și cu noi toți, o iubite frate. Fiecare la rîndul său. Și tu și noi toți, vom îmbătrîni, cum îmbătrînește natura întreagă toamna, an de an.

Atunci, la venirea toamnei, se va vesteji tinerețea ta. Se va întuneca frumusețea ta. Puterile și sănătatea ta te vor lăsa. Toate măduarele trupului tău vor slăbi.

Capul se va acoperi cu păr cărunt, argintiu sau alb ca zăpada. Fața ta se va îngălbeni și se va acoperi cu riduri.

Mîinile tale vor slăbi, picioarele tale se vor indoi și tot trupul tău, acum plin de viață, viguros și drept, se va girbovi.

Toată plenitudinea puterilor tale și vitalitatea ta vor dispărea. Nu într-ajutor, ci ca o sarcină grea vei deveni pentru semenul tău.

Venind toamna bătrînețelor tale bolnăvicioase, nu vei putea întoarce zilele senine din primăvara și vara vieții tale și vei întirzia cu faptele tale cele bune.

Căci de ai dori să cercetezi un locaș sfînt, boalele tale te vor opri! De ai dori să mergi la biserica Domnului, să stai la rugăciune, nu te vor servi picioarele tale! Și de ai dori să ajuți pe aproapele tău, nu vei avea puteri să-ți desfăci mîinile tale amorțite! Iar spre sfîrșitul toamnei vieții tale, te așteaptă soarta de neînlăturat — moartea. Un sicriu bătut în cuie și primit în brațele pământului...

De aceea, pînă sînt încă puteri fizice și sănătate, grăbește-te să isprăvești faptele tale cele bune ale vieții pămîntești.

Nu le amina pînă la bătrînețe, căci cele ce nu le-ai adunat în tinerețe, nu le vei afla nici la bătrînețe. După cum n-ai amînat pînă-n toamnă lucrările de primăvară și n-ai petrecut în trîndăvie anii tăi, spre a nu avea parte de foame..., tot așa nu amina pînă la bătrînețe și acel „bine“, pe care tu îl poți și trebuie să-l faci, ca foamea și setea să nu-ți cuprindă acum sufletul tău. Nu amina servirea Domnului și ajutorarea aproapelui tău. Grăbește-te și te ostenește pentru mintuirea sufletului. Lucra singur pînă sînt puteri. Pregătește-te, pentru ca atunci, cînd va sosi iarna vieții tale — adică moartea inevitabilă, să o poți întîmpina fără fiori și chiar bucuros.

II.

Citeodată încă, toamna tirziu, soarele, deși nu cu prea multă căldură, dar strălucitor, luminează pământul rece. Și nici vântul nu vuieste prin păduri, unde frunzele îngălbenite liniștit și ușor se aștern în largul pădurii.

Drumețul vesel merge pe drumul prăfuit. De pe holde, harnicul agricultor își adună ultimele roduri ale pământului, pentru ca venind iarna, desfătându-se să se bucure de rodul ostenețelor sale.

„Acel ce a trudit pe ogoare
E astăzi răsplătit
Că azi va primi fiecare
Pe cit a muncit...”

Ieșind semănătorii harnici, seamănă sămânța sa (Lc. 8, 5)... și numai bruma și gerul ușor, în nopțile senine întărește încet-încet pământul obosit. E toamna firii cea senină, liniștită și frumoasă.

Așa poate fi liniștită, senină fără griji, și bătrînețea sau toamna vieții omului celui drept.

El nu are grijă de cele trupești, căci în sinul familiei sale, care-i poartă grija, are de toate și stă liniștit. El și-a cîștigat dragostea și stima lor. Depănindu-și amintirile despre viața sa trecută, sufletul său se umple de o liniște deplină și îmbucurătoare. El știe că n-a rămas nici un „rău” neispășit sau neîndreptat. N-are nici o mihnă întru inimă și nici o muștră în conștiința sa. Binecuvîntarea îl înconjoară și nu remușcarea, căci el a umblat drept înaintea lui Dumnezeu cu devotament și dezinteresat a ajutat pe aproapele său.

Orice urmă de păcat, pete engre de pe sufletul său curat, prin cîință le-a spălat și curățat. Dreptul bătrîn, vesel grăbește spre ținta finală, — pe drumul cel drept și luminat, îngrijindu-se numai de cele bune și oprindu-se numai pentru osteneli și nevoițe sfinte. Pe el nu-l înfricoșează moartea, nu-l neliniștește sicriul și nici nu-l îngrozește mormîntul. Pentru el, viața este Hristos, și moartea o dobîndire. El poate spune împreună cu apostolul: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria (vieții) am săvîrșit, credința am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care mi-o va da dreptul judecător, în ziua aceea: și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui”. (II Tim. 4, 7—8).

III.

Și-n fine, uneori, toamna firii poate fi ploioasă, urită și plicticoasă. Vinturile reci și ploile torențiale sînt drumeții nedespărțiți ai toamnei. Pentru o clipă apare și soarele, apoi iarăși norii cenușii acoperă tot cerul. La fel și bătrînețea omului poate fi plicticoasă, grea și urită. Aceasta este toamna omului păcătos.

El aruncind o privire înapoi vede că viața sa s-a scurs fără fapte bune, vede păcatul lăsat neplins și răul neiertat. Ofensele aduse lui Dumnezeu, jignirile și amărăciunile cauzate aproapelui, toate acestea apasă greu conștiința sa. Ca psalmistul odinioară, spune întru inima sa: „Pentru ce Doamne, lăpăzi sufletul meu, întorci fața Ta de la mine? Sărac sint eu și întru ostenelele din tinerețile mele... și m-am mihnit. Infricoșările tale m-au tulburat“. (Ps. 87, 15—16).

Și iată, la bolile trupești se alătură și cele sufletești. Groaza pătrunde în adincul inimii. Remușcarea se așează pe conștiință și aruncind privirile înainte, spre moartea posomorită, spre sicriul întunecat, spre mormintul rece, o durere grozavă îi cuprinde tot sufletul... și regretă adinc tot trecutul vieții sale păcătoase.

IV.

I
Dar și într-o astfel de toamnă a vieții tale, nu dispera, iubite frate!

Dacă ți-a mai rămas o săptămână, sau o zi, sau chiar un ceas din viața ta, poți fi salvat.

Adu-ți aminte de tilharul de pe cruce, care în ultima clipă a vieții sale a fost mintuit.

— „Întru o zi ai învrednicit Doamna pe tilharul în-rai“ (Duminica din Joia Patimilor).

Știu că, ți-a slăbit vocea, dar buzele tale încă pot șopti calde rugăciuni.

Știu că, ochii ți s-au stins și s-au împăienjenit, dar mai poți încă vărsa lacrimi fierbinți.

Știu că pieptul ți-a slăbit, dar el poate încă suspina adinc. Roagă-te, plinge și suspină!

Cu îndrăzneală apropie-te de Cel răstignit și cu curaj, fără frică, ține-te de Sf. Crucea Lui.

Crede și nădăjduiește. „Lucrează cu hărnicie, ce poți încă să faci“ — zice înțeleptul Solomon. „Ceasurile zboară“ — zice Sf. Grigorie de Nazians. „De aceea, grijește-te, ca prin lucruri bune, să te faci vrednic pentru viața viitoare“

Și atunci, la fel cu nepăsare, liniștit și chiar bucuros, vei întâmpina, iarna aspră — moartea cea neînduplecată ca și bătrînul cel drept.

Căci — „bătrînețele cinstite nu sînt cele spuse de o viață lungă, nici le măsoară după numărul anilor. Înțelepciunea, e la om adevărata căruntețe și vîrsta bătrînețelor, însemnează o viață neîntinată“. (Înt. Sol. 4, 8—9).

Pr. B. ȚURCANU, Lugoj

Jertfă și renunțare *)

„Ascultă fiică și vezi și pleacă
urechea ta”.

(Psalmul ales al praznicului).

I.

Cel mai frumos și mai atrăgător anotimp al anului este primăvara. Deși ar trebui să prețuim mai mult vara ori toamna cu rodurile și belșugul lor, totuși ne atrage mai mult primăvara deși e cea mai săracă între celelalte anotimpuri dar și cea mai plină de nădejdi și care ne trezește în suflet, odată cu întinerirea și redeșteptarea la viață a întregii naturi, nețârmuritul dor de muncă și de propășire spre noi orizonturi în viață.

Și, precum dintre anotimpuri alegem primăvara, din vârstele vieții cea mai scumpă și cea mai atrăgătoare este copilăria.

Ar fi și aici să prețuim mai mult maturitatea cu succesele și realizările ei ori bătrînețea cu rostul vieții împlinite; totuși însă copilăria cu nevinovăția ei și cu dorul ei înaripat spre cele mai sublime idealuri, ne ispitește mai mult ca orice în viață.

Intr-un suflet crescut în evlavie de părinții săi se pot condensa comori nebănuite, cari dezvoltate și cultivate, la rîndul lor, pot să dea ființă la tot atâtea realizări în viață, pentru fericirea tuturor. Așa cum dintr-un simbur de ghindă sănătoasă răsare un stejar uiraș care-și înalță coroana spre cer, din care se regenerează cu timpul o pădure întreagă, tot așa, dintr-un suflet crescut cu înțelepciune și bunăcuviință de către părinții săi, se dezvoltă un virtuos care, actualizîndu-și potențialul sufleteș, pe măsura ridicării în viață, culminează în realizări și succese nebănuite, roade ale învățăturilor alese, semănate de părinți în cuibul familiar.

II.

Cu acel dor neprihănit în suflet, de a avea și ei un copil, care să le fie sprijin la bătrînețe, Ioachim și Ana se rugau lui Dumnezeu zi și noapte, legîndu-se că, la vîrsta de 3 ani, îl vor închina Bisericii, întru slujirea Domnului. Și Bunul Dumnezeu care în planul Său necuprins de mintea omenască a rînduit începutul mîntuirii lumii printr-o feciorie neprihănită, le dăruiește o fiică pe care fericirii părinți o botează Maria, sau cea aleasă, cea preamărită și prețuită de Dumnezeu. Conștienți de primirea în dar, ca un fruct al rugăciunii, a fiicei lor, Ioachim și Ana se străduiau să o crească și să o îmbogățească sufletește cu cele mai alese comori ale credinței. Cită bucurie și mîngîiere

*) Predică la Intrarea în Biserică.

la bătrînețe le-a adus această odraslă neprihănită care îi înse-
nina cu zimbetul ei îngereșc și-i încălzea cu ginguritul ei dulce
și dezmiardător.

Toate aceste manifestări îngerești, fericirii părinți le-au
canalizat spre laudă și preamărare lui Dumnezeu, iară fiica lor a
fost deprinsă dintru început cu rugăciunea și supunerea către
cel Atotputernic.

Sintem cu toții părinți și avem copii sau, dacă nu avem
copii, am fost cu toții copii odată și știm câtă bucurie produc
copiii cumiinți părinților lor. Poate fi o familie oricât de săra-
că, dacă părinții sint sănătoși și copiii sint cumiinți și ascultă-
tori, nu i-ar lăsa nici pe întreg aurul pământului!...

Dar iată că frumoasele clipe de fericire, petrecute în casa
părintească se scurg ca gîndul, una după alta și fericirii părinți
Ioachim și Ana se gîndesc la legămîntul făcut prin rugăciune
pentru fiica lor. Și oricît s-ar întrista, ca părinți, că vor trebui
să se despartă de odrasla lor, se întăresc la gîndul că o vor în-
credința Domnului și slujirii Lui în sf. Biserică, așa cum au
făgăduit.

Și, la trei anișori, cînd Sf. Fecioară s-a întărit în făptura sa
și s-a îmbogățit sufletește, părinții săi, luînd-o de mîină, cu toa-
te lucrșoarele ei, cu lacrimi ascunse și reținute, de părinți în-
duioșati, au părăsit casa lor unde ea văzuse lumina zilei și unde
s-au bucurat cu toții împreună, timp de trei ani, de cele mai
sublime clipe de fericire ca părinți și, dînd urmare unei chemări
mai înalte venită de sus, au purces, citeși trei, spre biserica din
Ierusalim. Minați de aceeași chemare sfîntă, căreia i-a dat oare-
cînd și Patriarhul Avram ascultare cînd, cercat fiind de Domnul
în credința sa, a vrut să-l jertfească pe Isac fiul său, Ioachim și
Ana și-au închinat fiica lor Domnului din cea mai fragilă co-
pilărie, în primăvara vieții, curată, gingașă și nevinovată ca o
floare în început de primăvară.

La sosirea ei, marele templu din Ierusalim s-a luminat cu o
lumină cerească, iară Dreptul Simeon a condus-o de-a dreptul
în *Sfînta Sfîntelor*, recunoscînd într-însa pe cea ce va să-L
nască pe Mesia.

*„Ingerii văzînd intrarea în Biserică a Preacuratei, s-au mi-
rat cum Fecioara a intrat în Sfînta Sfîntelor...”* — ne spune ir-
mosul acestui praznic dumnezeesc, care statornicește o etapă
din viața plină de sfîntenie a Sf. Fecioare.

Rămasă fără de părinți, numai cu preoții bisericii, Sf. Fe-
cioară s-a atașat, de părinții săi sufletești, care au deprins-o cu
postul și cu rugăciunea, cu munca și cu slujirea Sf. Biserici,
pregătind-o pentru cele sfînte și plăcute Domnului.

În Sf. Biserică, Prea Curata s-a desăvîrșit deschizîndu-și
inima și sufletul spre Domnul, umplîndu-se de Duhul Sfînt, din
rodul căruia la plinirea vremii, a născut pe Iisus Mintuitorul
lumii...

III.

Intrarea Maicii Domnului în biserică, cu renunțarea la toate bucuriile și plăcerile lumești și cu sacrificarea bucuriei părinților pentru odrasla lor, ne arată și nouă creștinilor de astăzi și de totdeauna că, la temelia lucrurilor mari, se cere jertfă și renunțare. Se cere sacrificarea lucrurilor mărunte, a bucuriilor și plăcerilor personale pentru atingerea țelurilor mari și nobile în viață.

Familia și Biserica rămân deci cei doi poli, pe axa cărora se sprijină viața și activitatea de totdeauna a creștinilor cari, educați în familie și întăriți în credință, pot suporta orice încercare în viață.

Prot. IOAN RACOVEANU-NERA

Despre milostenie *)

Este un fapt deosebit de cunoscut că cei mai mulți oameni, văd și caută mulțumirea și fericirea numai în averile pămîntesti, în bogăție. Dorul după bogăție a încătușat pe om, într-o măsură atît de mare, încît dacă ai întreba și pe un copil, care abia începe să lege cuvintele, ce ar dori să aibă, el ar răspunde în graiul lui : bani.

Aduce oare bogăția, banul, omului deplină mulțumire sufletească, fericire ? Sînt unii oameni, cari cred, că dacă pe lingă bogăție, tinerețe și sănătate ai bani, ai cîștigat fericirea deplină. Iluzie deșartă ! Căci tinărul despre care se vorbește în Evanghelia de azi, care s-a apropiat de Iisus pentru a-i arăta calea ce duce la împărăția cerului, la viața veșnică, era și tinăr și bogat. Dacă bogăția și tinerețea l-ar fi făcut fericit, de ce a căutat să mai ispitească pe Iisus ? În adîncul sufletului său, însă, acest tinăr bogat, simțea un gol, care nu putea fi umplut cu bani sau alte bunătăți vremelnice pămîntesti. Tinărul din Evanghelia de azi, crescut în spiritul formalist iudaic, era un implinitor sincer al Legii, în sinea lui auzea însă o șoaptă tainică, care-l frămînta mereu, spunîndu-i că-i mai lipsește ceva pentru a fi desăvîrșit. Întrebarea care-l frămînta de atîta timp, iată că o rezolvă Iisus, arătîndu-i prețul desăvîrșirii. „Imparte averile săracilor și vino urmează-mi...“. Aceasta este cheia desăvîrșirii, care-i va putea deschide poarta Împărăției cerului. Să dai totul... pentru a primi, în schimb tot. Să te lipsești de bunurile trecătoare pentru a-ți asigura cele veșnice. Să te deslipești de ispitele pămîntști pentru a te apropia de Domnul.

Pericopa Evangheliei, ne arată, că tinărul bogat, dornic să cîștige desăvîrșirea, dar legat și înăbușit de mulțimea bunurilor

*) Predică la duminica XXX după Rusalii.

pămîntești, auzind cuvintele Mintuitorului este cuprins de un val de tristețe. Alipirea de averile pămîntești îi stinge dorul după cele cerești. Se adevăresc întocmai nemincinoasele cuvinte ale Mintuitorului: „*Cu anevoie vor intra bogații în împărăția cerului*” (Mt. XIX. 23), căci: „*unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta*” (Mt. VI, 19—21).

Iubiți creștini,

Mintuitorul Hristos, pilda vie a tuturor și de totdeauna, ne arată calea ce duce la mîntuire. El oferă lumii pentru întia oară floarea milosteniei, necunoscută pînă atunci. Milostenia este floare răsărită din tulpina iubirii, adusă de Iisus în lume — Iisus ne îndeamnă la milostenie. Și pentru a ne convinge și mai bine, El însuși se așează pe aceeași treaptă cu săracii, zicînd: „*întrucît ați făcut unuia mai mic, Mie mi-ați făcut!*” Ca și cum ar zice: „*cel ce miluiește și ajută pe un sărac pe Mine mă ajută și mă miluiește!*”. Deci, dacă bate la ușă, un sărac, flămînd și gol să știi că Eu sint acela, care cer de la tine hrană și haine.

Intr-un oraș, trăia într-o casuță sărăcăcioasă, o familie săracă, cu numeroși copii. Intr-o zi bătu la usa căsutei un cerșitor. Copilul cel mare, îmbrăcat într-o haină zdrențuită ieși la ușă și spuse cerșitorului: „Ne pare rău că nu avem ce să-ți dăm, căci nici noi n-avem ce minca. Cerșitorul s-a dus. Spre seară veni din nou. Copilul, recunoscîndu-l îi răspunse aceleași cuvinte. „Acum n-am venit să cer — răspunde cerșitorul liniștit — ci am venit să vă aduc aceste pîini și mincarea pe care le-am cerșit azi, pentru voi și părinții voștri”.

Oare n-ar trebui să-și plece capul și să se rușineze mulți oameni bogați în fața minunatului gest al cerșitorului care cunoscînd cuvîntul lui Iisus: „*Din cele ce aveți voi, dați milostenie*” (Luca XI, 41), și-a dat seama că are atît ca să dea și altuia mai necăjit ca el.

Dacă omul bogat ar cunoaște roadele neprețuite ale milosteniei, nu ar pregeta să ajute pe cel nevoiaș. Căci prin milostenie te poți îmbogăți mai tare cu comori nepieritoare. Poate vreun nedumerit ar întreba, dacă da, cum te poți îmbogăți? Acestora Iisus le răspunde: „*Dați și vi se va da vouă!*” (Luca VI, 38) „*Căci cel ce miluiește pe sărac dă împrumut lui Dumnezeu*” (Pilde, 19, 17).

Fără îndoială că Mintuitorul nu cere omului să scoată pîinea din gura copiilor, nici să împartă toți banii care-i cîștigă. Dacă însă vine la ușa ta vreun flămînd și gol, să nu plece nemiluit și gol, căci pe Iisus îl ajută și miluiești.

Primii creștini și de atunci și pînă astăzi, mulți creștini adevărați, pentru o cit mai creștinească identificare cu învățătura și pilda Mintuitorului, s-au lăsat pe ei lipsiți, flămînzi și goi, numai pentru a putea sătura și milui pe cei lipsiți. Unii s-au vin-

dut robi la păgini pentru a putea scăpa pe alții din robie, iar alții și-au dat chiar viața pentru aproapele și semenul lor.

„*Frumusețea milosteniei nu se măsoară după cantitate, ci după dărnicia sufletului*”, spune S. Ioan Gură de Aur. Adevărata milostenie cere creștinului, să dea celui nenorocit sprijinul material fără a aștepta nimic în schimb.

În felul acesta milostenia, acordă pe lingă bucată de piine sau banul dat, și *suportul moral*, care-l smulge pe sărac din starea de dărgust față de viața în care l-a prăbușit sărăcia și mizeria. Adevărata milostenie este împlinită atunci cind rezidește trupul zdrențuit al nenorociților, dar în același timp se face suportul moral care-i ajută să se apropie și identifice cu semenii lui.

Să împlinim această virtute atât de folositoare și plăcută lui Dumnezeu, căci multă răsplată vom dobîndi după cuvîntul Mîntuitorului: „*Fericiți cei milostivi, căci aceia se vor milui*”.

Protopop VIRGIL TURCAN-Lugoj

Chipul blindețelor *)

„*Bucură-te Nicolae sfînte*”
(Din cîntările stranei)

I.

Podoaba cea mai de preț a sufletului omeneșc din lumea aceasta este *blindețea*. Această însușire omenească, ridicată adesea pînă la rangul de virtute, nu se cîștigă prin studiu sau prin ranguri sociale, ci este un dar ceresc, o noblețe sufletească înăscută, cultivată în sinul familiei și desăvirșită prin credință și trăire căștinească.

Sfînta noastră Biserică prăznuiește astăzi amintirea celui mai blind și celui mai cunoscut sfînt din cununa anului bisericesc, ziua Sf. Ierarh Nicolae.

Nu cred să fie suflet de creștin, bărbat sau femeie, tinăr sau bătrîn, care să nu știe cite ceva despre acest sfînt sau care să nu-și amintească de vremea copilăriei cînd ... Sf. Nicolae ca-n ziua aceasta, colinda din casă în casă, lăsînd pe la ferestre, copiilor cumînți și ascultători dulciuri și cadouri pe care le așeza în ghetuțele lustruite și aliniate pe la geamuri de cu seară; sau fie chiar și cite o nelușe pentru cei poznași și neascultători.

Dar, peste aceste aspecte de legendă, cu care ni se înfățișează chipul zimbitor al Sf. Nicolae, el trăind în epoca de glo-

*) Predică la Sf. Ierarh Nicolae.

re a consolidării creștinismului și a închegării Bisericii creștine, a gustat din plin persecuțiile, a îndurat supliciul închisorilor dar s-a și bucurat de triumful credinței asupra păgînismului.

II.

Ca unicul fiu al unei familii înstărite și evlavioase din Mira Lichiei, Sf. Nicolae, de mic copil deprinde bunele moravuri și învățătura de carte încă din casă, de unde pleacă apoi să se cultive la școlile mai înalte din acele părți.

Rămas fără părinți, urmează sfatul evanghelic al sărăciei de bunăvoie căci, vînzîndu-și averea pîrintească, banii îi împarte săracilor iar el se preoțește, slujind pe Domnul.

Datorită aleselor sale însușiri de blîndețe și modestie, este cunoscut îndată de toți și în curînd este rînduit la treapta de episcop în Mira Lichiei, chiar în orașul său natal.

Păstorînd pe timpul persecuției lui Dioclețian, el nu fuge ci rămîne de strajă alături de turma sa, înfruntînd bărbătește furtuna prigoanelor abătută asupra creștinismului.

Supraviețuînd asupra acestor năpraznice încercări, la venirea lui Constantin cel Mare pe scaunul imperiului, este repus în drepturile sale și participă astfel la Sinodul I ecumenic de la Nicea la anul 325 d. Hr., cînd se combate arianismul și se statornicește simbolul credinței. Acolo Sf. Nicolae, alături de Sf. Atanasie cel Mare și alături de alți ierarhi cucernici, au adus luminoase contribuțiuni la lucrările sinodului prezidat de însuși împăratul Constantin cel Mare.

Se spune că la acest sinod ereticul Arie a fost atît de înverșunat în susținerea rătăcirii sale încît a scos din fire și pe Sf. Nicolae, care, cu tot calmul și blîndețea sa notorie i-ar fi dat o palmă pentru nelegiuirea lui.

De aceea Sf. Nicolae a și fost socotit ca un aprig apărător al credinței, un învățător al înfrînării cum s-a arătat pe sine turmei sale care a cîștigat cu smerenie cele înalte, iară cu sărăcia de bunăvoie, cel bogat în împărăția cerurilor, cum îl cîntă Biserica.

Sf. Ierarh Nicolae este unul din puținii supraviețuitori ai persecuțiilor și care a ajuns pînă la adînci bătrînețe, cînd s-a stins ca o făclie de ceară care s-a consumat pînă la ultima picătură, luminînd totul în jurul său,

El a fost povățuitorul turmei sale spre tot lucrul bun, îndemnînd și ajutînd pe toți, cu vorba și cu fapta.

Este cunoscută întîmplarea cînd scapă din pragul pierzaniei pe fiica unui om rău la suflet căruia îi aruncă noaptea pe fereastră o pungă cu 300 galbeni ca să-l oprească de a-și vinde copila unui păgîn bogat. De-atunci a rămas datina că în seara Sf. Nicolae se așează pantofii pe la ferestre, iar el, cu

darul său, îndeamnă și astăzi părinții să-și imbucure cu cite ceva copiii de ziua lui.

Sf. Nicolae încă în viață fiind, a avut darul de a face minuni. Astfel a salvat un marinar din apele mării care, căzind de pe catarg, s-a trezit acasă în așternutul său; apoi a scăpat de la înec pe un alt călător pe mare; ba chiar a înviat și un mort.

Toate aceste minuni l-au făcut cunoscut corăbierilor, din toate timpurile, care l-au și considerat ca patronul lor, așezându-i chipul blind la locul cel mai de frunte al corăbiei, ca ocrotitor al vieții lor pe marea înfuriată.

III.

Sf. noastră Biserică, ca o corabie a credinței care conduce sufletele credincioșilor săi spre limanul cel lin și reînviat al mântuirii, pe marea veșnic agitată de furtuna păcatelor acestei vieți, i-a așezat și ea chipul de sfânt ocrotitor al Marelui Ierarh Nicolae, pe iconostasul ei, iar astăzi, la prăznuirea lui, cind înalță rugăciuni fierbinți pentru pomenirea lui în sfintele altare îi strigăm cu toții :

„Bucură-te Nicolae Sfinte“

„Celor lipsiți îndurat părinte“,

„Indreptător de credință“,

„Ajutor la neputință“

„Sfinte Nicolae, Sfinte Nicolae“.

Prot. I. RACOVEANU-Nera

Girbovenie sufletească*)

Cinstiți creștini,

Sînt lucruri pe care, dacă le auzim de două ori ne plictisesc, iar dacă ni s-ar aminti de mai multe ori, nu ne-am putea reține să nu spunem că și noi le cunoaștem.

Nu tot așa se întimplă cu cele relatate de Sf. Evanghelie. Aceasta ori de cite ori o ascultăm, găsim în ea ceva nou, ce mai înainte nu observasem. Cînd eram copii, le-am înțeles în felul nostru și ni s-au părut frumoase; după ce am crescut, le-am învățat din nou, și adevărurile deja cunoscute străluceau acum cu o lumină mai intensă. Ori de cite ori ne trec prin fața minții noastre, totdeauna ne lasă în suflet ceva, care înainte lipsea. Chiar de aceea învățăturile Sf. Evangheliei sînt potrivite copilului ca și învățătorului încărunit.

Cunoașteți întimplarea din Sf. Evanghelie de astăzi ?

Se vorbește aci despre o nouă minune săvîrșită de Iisus,

*) Schiță de predică pentru duminica XXVII după Rusalii.

pe cînd se afla în sinagogă învățînd poporul, într-o zi de sîmbătă. Mintuitorul prin punerea mîinilor Sale, vindecă o femeie girbovă, care de optsprezece ani nu putea să se ridice în sus.

Cinstiți creștini,

Pe lingă realitatea istorică, adică pe lingă adevărul că această femeie a existat în realitate și a fost vindecată cu adevărat, femeia girbovă mai are și un minunat înțeles simbolic. Și, anume, pe cine simbolizează această femeie? Simbolizează dizordinea din sufletul nostru, simbolizează sufletul girbovit de greutatea păcatelor.

După cum pentru lumea fizică, pentru lumea materială, există legi eterne cărora se supune totul, tot așa și pentru lumea spirituală, pentru lumea sufletelor, Dumnezeu a dat norme, care la un loc formează voința divină și pe care dacă omul le respectă, ajunge la scopul pentru care a fost creat la fericire.

Dumnezeu — zice filozoful Epictet — (n. la anul 50 d. H.) „a făcut pe oameni pentru a se bucura și a fi fericiți, iar nu pentru a avea necazuri și dureri“.

Incălcarea voinței lui Dumnezeu, cu știință și voință, ne duce la păcat, care roade ca un vierme la rădăcina sufletului nostru.

Cei ce purtăm numele de creștini și ascultăm în fiecare duminică și sărbătoare voia lui Dumnezeu, oare îndeplinim cu strictețe această sfințită voie a Sa?

De folos este ca fiecare din noi să-și analizeze sufletul și să-și pună întrebarea: oare eu respect cu strictețe poruncile dumnezeiești, în care se cuprinde pe scurt întreaga voia Sa?

Să nu ucizi. Oare eu nu-mi fac planuri care mă chinue și noaptea cum să mă răzbum asupra celui ce mi-a făcut vreun rău?

Să nu furi ne zice porunca dumnezească.

Oare eu nu caut să profit de pe urma celor ce muncesc cinstit, atrăgîndu-mi atît pedeapsa oamenilor cît și a lui Dumnezeu?

Să nu fi desfrinat! Oare eu nu-mi căznesc trupul în cele mai rafinate și perverse plăceri?

Iubește pe aproapele tău și chiar pe dușmanii tăi..., Eu sînt care la înălțimea dragostei lui Hristos, care răstignit pe Cruce de cei fărădelege s-a rugat pentru ei zicînd: „*Părinte iartă-le lor...*“ Pentru cine s-a rugat Hristos cu atîta dragoste? Pentru dușmanii săi! El a dorit ca și Pilat să ajungă în cer, a voit ca și arhierii Ana și Caiafa să se mintuiască și dorește ca toți păcătoșii să ajungă la cunoștința adevărului Evangheliei!

Ce-ar fi oare dacă am împlini cu adevărat voia lui Dumnezeu? N-ar dispărea mindria, lăcomia și invidia? N-am uita ura față de aproapele nostru și în loc de ură s-ar sălăslui dragostea în sufletele noastre? N-am uita pe cei ce ne greșesc? N-ar dispărea războiul cel dintre noi? N-am fi cu adevărat fericiți?

Păstrătoarea acestui scump tezaur dumnezeesc — a voinței

lui Dumnezeu — este sf. noastră Biserică, întemeiată prin jertfa supremă de Hristos Mintuitorul nostru.

Pentru a ne împărtăși de bogatele daruri dumnezeiești, pentru a ne adăpa sufletele din izvorul nesecat și dătător de fericire al Evangheliei, să poposim cu încredere în sf. lăcașuri de închinare.

Aleargă cinstite creștine cu încredere la acest izvor, ori de câte ori îți simți sufletul împovărat de greutatea păcatelor tale, și de două și de trei ori pe zi dacă este cazul și căzind în fața icoanei scumpului nostru Mintuitor, roagă-te, de trei ori roagă-te, și vei auzi îndată glasul blînd și iertător al lui Iisus. Este același glas, care o declară sănătoasă și pe sărmana femeie girbovită din Sf. Evanghelie de azi.

Îndată după aceasta vei vedea o mină întinsă spre ajutor. Este mina caldă a lui Iisus. Este mina cu care a atins urechile surzilor, este mina care ridică pe Petru care se afunda, este mina care ridică pe femeia girbovă din sf. Evanghelie de azi; această mină îți va ridica și greutatea păcatelor de pe sufletul tău, Amin,

Diacon IOAN GAȘPAR

Cina Domnului*)

La plinirea vremii Dumnezeu trimite pe însuși Fiul Său cel ununscut, să ia asupra Sa păcatele lumii și astfel să împăce pe om cu Dumnezeu, prin jertfa Sa. Căci Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos care se apropie, este pentru noi praznicul sfînt al împăcării omului cu Dumnezeu.

— Pentru bucuria reîntoarcerii la lumina dumnezeiască ce s-a pogorit peste lume la Nașterea Mintuitorului Hristos, Tatăl ceresc a pregătit o cină de împăcare, la care a fost invitată toată suflarea omenească.

Cît de mult ne-a iubit Tatăl cel ceresc pe noi, cari cu fărădelegile și cu viața noastră l-am batjocorit și l-am supărat, putem vedea de acolo, că pentru salvarea și mîntuirea noastră, El a jertfit pe singurul Său Fiu, ca să ne ospăteze pe noi cu însuși trupul și sîngele Fiului Său, ca să-I fim larăși fii și moștenitori ai vieții veșnice.

Această mîncare „care se mîncă pururea și niciodată nu se sfîrșește“, este sf. Cuminecătură.

— Și astăzi, prin glasul slujitorilor Săi — a preoților —, Dumnezeu ne cheamă să ne ospătăm la această cină. Ne cheamă ca „cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să ne apropiem și din izvorul cel fără de moarte să gustăm“.

Glasul Domnului străbate peste veacuri pînă la inima ta și te cheamă la mîntuire: — „*Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni.*“

*) Schiță de predică la duminica Strămoșilor.

— „De înesteează cineva, să vină la Mine și să bea“. (Io. 7, 37).

Veniți la Mine..., căci „*Eu sint piinea vieții; cel ce vine la Mine nu va flămânzi și cel ce crede întru Mine nu va înseta niciodată*“. (Io. 6, 35),

Cît de dulci și îmbietoare sint chemările Domnului! Și atunci noi vom putea sta oare nepăsători?

Să nu uităm niciodată, că Dumnezeu a pregătit Cina mîntuirii noastre — sf. Cuminecătură — care este însuși trupul și singele Domnului Iisus Hristos.

— Căci „*Eu sint piinea cea vie care s-a pogorit din cer; de va minca cineva din piinea aceasta în veci va fi viu. Și piinea care o voi da Eu este trupul Meu, pe care-L voi da pentru viața lumii...*“ (Io. 6, 51).

Iată că Mîntuitorul ne spune, cum nu se poate mai clar și mai sigur, că piinea și vinul din sf. Cuminecătură, este însuși trupul și singele Său, iar cine le va minca are viață veșnică.

Iar „*de nu veți minca trupul Fiului Omului și de nu veți bea singele Lui, nu veți avea viață întru voi*“. (Io. 6, 53).

— Cu toții dorim viața și mai ales viața veșnică și fericită. Pentru ce atunci nu ne grăbim să dăm ascultare chemării dumnezeiești?

De ce pentru o invitație la masa unei persoane de vază, ne bucurăm de cîntecul ce ni s-a făcut, ne pregătim din vreme și ne facem timp ca să luăm parte la ea, abia așteptînd ceasul ca să ne prezentăm?

La masa și la chemarea lui Dumnezeu rămînem indiferenți. Nu socotim ce cinste deosebită este să te ospătezi la masa Domnului.

— Nu ne dăm oare seama că refuzînd cina Domnului pe motiv că pentru Dumnezeu și masa Lui nu avem timp și că nu sîntem pregătiți, ne osîndim înșine.

— Dorești fericirea veșnică, să nu mai flămînzești și însetezi niciodată? Dorești mîntuirea sufletului tău?

Părăsește grijile lumești cu care te-ai deprins și sirguiește spre Casa Domnului, căci „*masa este plină, ospătați-vă cu toții ... nimenea să nu iasă flămînd, ci toți vă îndulciți de ospățul credinței*“, (Sf. Ioan Gură de Aur, Cuv. Inv.)

— Să desbrăcăm haina murdară a păcatului, a nepăsării și cu lacrimile căinței să spălăm, prin mărturisire, sufletul nostru, îmbrăcîndu-ne apoi cu hainele cele alese de nuntă, ca să putem primi în sf. Cuminecătură cu vrednicie pe Mirele Cîresc, spre a ne da viața și fericire veșnică.

Slugile Domnului vă cheamă, cu credință și cu dragoste să vă apropiați, ca să mincați piinea cea cerească și paharul vieții să-l gustați și să vedeți că este bun Domnul, Aliluia.

Pr. TRAIAN DRAGOMIR

In aşteptarea Domnului*)

„Iată Fecioara va avea în pintece şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuil, care se tâlmăceşte: cu noi este Dumnezeu“.
(Matei I, 23).

DREPTMARITORILOR CREDINCIOŞI,

Ne mai despart doar câteva zile de marea prăznuire a naşterii Mintuitorului Hristos. Lumina din Betleem a Noptii Sfinte, începe să se zărească, vestind lumii împlinirea făgăduinţii lui Dumnezeu.

Sfinţii Părinţi ai Bisericii au rinduit ca în această zi — în pragul păsirii noastre pe drumul, care duce la ieslea din Betleem — să se citească acea pericopă din sf. Evanghelie, care schiţează genealogia dumnezeescului Prunc Iisus.

Venirea Mintuitorului nostru Iisus Hristos a fost anunţată cu mii de ani înainte de profeţi şi aşteaptă cu pioasă nostalgie de cele 42 de generaţii, pe care le aminteşte sfinta Evanghelie de astăzi.

Cei mai străluciţi vizionari ai omenirii profeţii, iluminaţi de Duhul Sfânt s-au ridicat cu spiritul lor pînă la aşa înălţimi de gîndire, încît au putut zări peste veacuri înainte şi să vestească taina intrupării Fiului lui Dumnezeu.

Rînd pe rînd ei anunţă naşterea Mintuitorului din Fecioară, timpul venirii şi locul naşterii sale. Cu precizie uimitoare, profeţii prezic naşterea Domnului din neamul lui David, că va fi împărat mare, Domn puternic, lumina şi mintuirea neamurilor. În sfîrşit se prezice că divina misiune evanghelică a Mintuitorului va culmina în drama de pe Golgota.

Aşa au schiţat profeţii în linii lapidare viaţa divinului galileean, cu multe veacuri înainte de venirea Lui şi toate proorociile s-au împlinit înţocmai.

Dar nu numai profeţii Vechiului Testament ci şi toate religiile, toate naţiunile şi cele mai proeminente şi reprezentative figuri din antichitate aşteptau sosirea unui Salvator, a unui Răscumpărător. În Orient — zice Svetoniu — era răspîndită o veche şi constantă părere, că, „un om se va ridica din Iudeea şi va obţine imperiul universal“. Indienii aşteptau intruparea unui zeu, care să nimicească şarpele răului, iar chinezii aşteptau pe omul care să le aducă binele dorit. Sibilele romane încă prezic venirea unui Mintuitor.

La plinirea vremii, atunci cînd omenirea se găsea pe marginea prăpastiei, atunci cînd apuneau ultimele pîlpări ale filozofiei păgîne, la această răspîntie crucială a istoriei antice, a-

*) Cuvînt pentru duminica înainte Naşterii Domnului.

pare divinul Salvator. Fiul lui Dumnezeu își dezbracă maies-toasa Sa purpură divină și coboară între oameni pentru a în-frăți pe vecie Cérul cu Pămîntul.

Bucuria nașterii inundă întregul univers, explozia-i de lu-mină reînnoindu-l. Armonii cosmice se înălțuie în bucurie și în iubire, în înălțimi și în adincuri.

Cucernici ascultători,

Aproape douămii de ani s-au scurs în noianul veșniciei de cînd nașterea Domnului, acest eveniment istoric de sublimă a-poteoză și de amplexare cosmică, a cutremurat o lume întregă, transfigurîndu-o.

În fiecare an, feeria Noptii Sfinte, cu splendidele melodii ale colindătorilor și cîntecele de stea cu trei crai de la Răsărit, ne reîmprospătează frumuoșii ani ai copilăriei noastre — comori de amintiri plăcute — și ne transpun în reverie sărbătorească.

În fiecare an la sărbătorile Crăciunului re trăim în emoții sfînte clipa solemnă, cînd Mintuitorul apare în postura Pruncu-lui divin, născut din Preacurata Fecioară.

Pentru mulți credincioși Nașterea Mintuitorului este nu-mai un prilej de recreare, de reconfortare fizică, ignorînd pro-funda-i semnificație morală.

Cine nu cunoaște sărăcia spirituală și rătăcirea morală în care zăcea omenirea înainte de apariția creștinismului. Venirea lui Iisus schimbă radical concepțiile de viață, precreeștine. Din milă către omenirea păcătoasă, Fiul lui Dumnezeu coboară din ceruri și prin milă detronează dogma egoismului feroce de pînă aci și restabilește legătura dintre săraci și bogați, înfrățindu-i prin virtutea dragostei creștine.

Iată bogatele daruri dumnezeiești, coborîte din cer și sălăș-luite în ieslea din Betleem.

De această iesle, care a adăpostit într-însa „calea, adevă-rul și viața” ne apropiem cu fiecare zi.

Gînditu-ne-am oare cum am putea prăznui cu mai multă vrednicie Crăciunul, sărbătoarea bucuriei și a iubirii creștine? Cum să întîmpinăm pe dumnezeescul Prunc, pentru a se sălăș-lui și în sufletele noastre?

În rivna noastră să nu ne oprim numai la desfiăturile obiș-nuite împodobindu-ne casa cu atitea bunătăți, ci cu sufletul înălțat spre zările de azur ale veșniciei, să ne pregătim și du-hovnicește pentru marea sărbătoare a Nașterii Domnului. Acum în prag de iarnă, ațiția nevoiași, bătrîni și neputincioși așteaptă scutul, ajutorul și mîngăierea noastră. Spre aceștia să ne in-dreptăm privirile și în Noaptea Sfîntă, cînd cerul se va deschi-de, vestind lumii bucuria mare, cînd văzduhul este despicat de acordurile armonioase ale colindătorilor, ce par simfonii cerești venite din Sfere serafice, să le prilejuim și lor, cu lărga noas-tră dărnicie, bucuria Nașterii. Căci „caritatea este portul fericit,

care primește în sinul său pe toți aceia, care se găsesc în primejdia de a se inneca în valurile vieții" (Sf. Ioan Gură de Aur).

Să ne pregătim deci și duhovnicește a întâmpina pe Pruncul mintuitor! Să ne împodobim ieseala sufletelor noastre! Hristos Domnul este aproape! Steaua e deasupra capului! Fecioara și magii sint pe cale! Amin.

Prot. V. VLADUCEANU

Pace și bunăvoie*)

„Hristos se naște, măriți-L!
„Hristos din ceruri, întâmpinați-L!
„Hristos pe pământ înălțați-vă!
„Cîntați Domnului tot pămîntul!
(Din Canonul Praznicului).

Dreptmăritorilor credincioși,

Cu acest imn de slavă întâmpină an de an sf. noastră Biserică, Luminatul Praznic al Nașterii Domnului. Căci această măreață sărbătoare ne oferă prilejul binecuvîntat, cînd fiecare credincios, smulgîndu-se din sfera preocupărilor cotidiene și ne să-și exteriorizeze, prin tradiționalele noastre obiceiuri toată gama simțămîntelor sufletești pentru marea taină a coborîrii Fiului lui Dumnezeu pe pămînt.

Venirea Mintuitorului nostru Iisus Hristos a fost anunțată cu mii de ani înainte și așteptată cu pioasă nostalgie de toate popoarele, de toate religiile pămîntului.

Dorința unei vieți mai ideale, mai plină de sfințenie, era unanimă. Toți doreau o restaurare a echilibrului spiritual, o purificare a moravurilor, o transfigurare a ființei lăuntrice.

La plinirea vremii, apare Rscumpărătorul, Hristos Mintuitorul.

În feeria Noptii Sfinte, deasupra peșterii din Betleem, a răsarit o stea luminoasă, vestind lumii nașterea Mintuitorului. Astfel s-a plinit proorocia care zice: „Prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, a cărui stăpînire e pe umărul Lui și se cheamă numele lui inger de mare sîfat, sfetnic minunat, Dumnezeu tare, hîruiitor, Domn al păcii, părinte al veacului ce va să fie". (Isaia IX, 5). Ingerii în splendide acorduri serafice aduc solia mîntuirii, sublimul mesaj ceresc: pacea și bunăvoirea între oameni, întorînd: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoie". (Luca II, 14).

În fața pruncului divin au poposit și s-au închinat cu profundă smerenie, păstorii, cei dinții dintre oameni, cărora ingerul le-a vestit marea taină a intrupării Fiului lui Dumnezeu: „Iată

*) Cuvînt la Praznicul Nașterii Domnului.

vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că vi s-a născut astăzi Mintuitor, care este Hristos Domnul". (Luca 11, 10—11).

Călăuziți de stea, cei trei magi de la Răsărit vin și ei cu daruri bogate: aur, smirnă și tămîie, prosternîndu-se în fața Pruncului Iisus, nimbat de raze strălucitoare.

Bucuria nasterii inundă întregul univers, explozia-i de lumină transfigurîndu-l. „Tot pămîntul se veselește văzînd pogorîrea lui Dumnezeu. Magii aduc daruri, cerul prin stea vestește, îngerii măresc, păstorii fluerînd se minunează" (Din stihirile Praznicului).

Nașterea Domnului, piatră de hotar între două lumi diametral opuse, închide un ciclu istoric și inaugurează o eră de regenerare spirituală, de restaurare a omului lăuntric.

Nașterea Domnului, eveniment istoric de nădădăuit, schimbă radical viața religios-morală și socială a omenirii. Ea dărimă din încheieturi imperiul, ce părea înfrățit cu veșnicia, a Cezarilor din Roma și distruge șirul nesfîrșit al zeilor din piatră și din bronz al lumii vechi. Ea orientează sufletele credincioșilor spre cer, spre adevăratul Dumnezeu, de unde ne vine toată darea cea bună și tot darul deăsvîrșit.

Viurea lui Iisus în lume a însemnat amurgul lumii vechi, concepțiile noi de viață creștine greșate pe iubire — un titlu de noblețe ale creștinismului — prefăcînd din temelii structura societății precreeștine. Datorită noii învățăături aduse în lume de Iisus, care este cea mai severă, cea mai curată și cea mai completă învățătură metafizică și etică — cum se exprimă însuși Tolstoi —, sclavajul, o pagină întunecată a istoriei antice, dispare pentru totdeauna din mijlocul societății. Femeia este ridicată pe aceeași treaptă de egalitate cu bărbatul și se legiferează legi pentru protecția copilului. Tot ce e nobil, frumos și ideal în lume nu e decît reflexul eternelor principii evanghelice, aduse în lume de Iisus.

Dinspre Orient un suflu nou de viață spirituală și socială a pornit acum 1957 de ani, anunțînd începutul unei lumi noi. O lume capabilă să prindă vibrațiile cerului, simfonia veșniciei. O lume care prin rugăciune sfîntă se poate ridica pînă la Dumnezeu, bucuria și mîngăierea sufletelor noastre.

Hristos Mintuitorul s-a coborît pe pămînt ca să ridice omenirea la ceruri, spre culmile deăsvîrșirii spirituale. El fiind, „ca-lea, adevărul și viața", ne-a trasat adevărata linie de viațuire creștinească, însetată după mai multă credință în Dumnezeu, după mai multă pace și dragoste în lume.

Nașterea lui Iisus a revărsat asupra lumii incommensurabile daruri duhovnicești în vederea mîntuirii noastre și a sălășluirii împărăției lui Dumnezeu pe pămînt. „Hristos a coborît pentru ca noi să ne îmbogățim. El a luat formă de rob, pentru ca noi să dobîndim libertate deplină. El a luat asupra sa tot răul din lume,

pentru ca nouă să ne dea tot binele cerului — se exprimă sf. *Atanasie cel Mare*.

Între bogatele daruri duhovnicești, coborite în lume de Iisus, pacea în suflete și bunăvoința între oameni ocupă un loc central,

Pacea și bunăvoința — fulgerări scânteietoare pe firmamentul unei lumi întunecate — constituie partea de lumină a mîntuirii veșnice!

Pacea și bunăvoința este sublimul mesaj divin cîntat în splendide acorduri serafice, ce răsună în Noaptea Sfîntă, ca să zguduie veacurile!

Pacea și bunăvoința, este porunca sfîntă dată de Iisus Bisericii sale: „Pace vă las vouă, pacea mea dau vouă” (Ioan XI V, 27).

Pacea este izvorul tuturor bunătăților, temelul bucuriei și veseliei sufletești.

Pacea, iubirea și armonia, coborite în lume de Iisus, este deviza veacului nou, veac de lumină, dreptate și iubire.

Pacea e viață, e muncă, e progres. Pacea oferă posibilitatea realizării trebuințelor, aspirațiilor și drepturilor firești ale individului și ale colectivităților umane. Pacea oferă posibilitatea legăturilor amicale între popoare, în drumul lor spre desăvîrșire.

Incredințată, că Dumnezeu dragostei nu vrea decît armonia și pacea între popoare, Biserica noastră propovăduiește pacea, căci refrenul păcii răsună ca o melodie cerească.

Avînd convingerea, că valorile eterne ale umanității nu se pot impune decît într-o atmosferă de pace și liniște. Biserica noastră ne îndeamnă neîncetat: „Îmbrăcați-vă dar ca aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și preaiubiți, cu milostivirile îndurării, cu bunătate și cu smerenie, cu blîndețe... și pacea lui Hristos, întru care ați fost chemați, ca să fiți un singur trup, să stăpînească în inimile voastre... (Coloseni III, 12, 15).

Deși omenirea, abia a fost eliberată de sub imperiul celui mai crîncen război, care a cutremurat pînă și văzduhul, iar mările murmurau de tălăzuirile lui uragane, pacea n-a putut fi asezată pe deplin în adevăratele ei rosturi. Porumbelul alb, cu ramura de măslin, întirzie să sosească.

Hristos se naște, măriți-L!

Din înălțimea cupolelor răsună cu atîta duiosie chemarea sfîntă: „Veniți creștini, solemna oră sună, cînd Fiul lui Dumnezeu coboară pe pămînt, pentru a îndrepta greșala cea străbună și a împăca pe al Său Tată sfînt. Toți în genunchi așteaptă mîntuirea, Iisus, Iisus, e al nostru Împărat”!

Hristos din ceruri, întîmpinați-L!

Hristos coboară din ceruri pentru a ne aduce pacea și armonia. Pacea sfîntă, pacea mîntuitoare.

Hristos pe pămînt înălțați-vă!

vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că vi s-a născut astăzi Mintuitor, care este Hristos Domnul". (Luca II, 10—11).

Călăușiți de stea, cei trei magi de la Răsărit vin și ei cu daruri bogate: aur, smirnă și tămîie, proșternindu-se în fața Pruncului Iisus, nimbat de raze strălucitoare.

Bucuria nasterii inundă întregul univers, explozia-i de lumină transfigurându-l. „Tot pământul se veselește văzînd pogorirea lui Dumnezeu. Magii aduc daruri, cerul prin stea vestește, ingerii măresc, păstorii fluerînd se minunează" (Din stihirile Praznicului).

Nașterea Domnului, piatră de hotar între două lumi diametral opuse, închide un ciclu istoric și inaugurează o eră de regenerare spirituală, de restaurare a omului lăuntric.

Nașterea Domnului, eveniment istoric de nădădăduit, schimbă radical viața religios-morală și socială a omenirii. Ea dărimă din încheieturi imperiul, ce părea înfrățit cu veșnicia, a Cezarilor din Roma și distruge șirul nesfîrșit al zeilor din piatră și din bronz al lumii vechi. Ea orientează sufletele credincioșilor spre cer, spre adevăratul Dumnezeu, de unde ne vine toată darea cea bună și tot darul deasvîrșit.

Viurea lui Iisus în lume a însemnat amurgul lumii vechi, concepțiile noi de viață creștine greșate pe iubire — un titlu de noblețe ale creștinismului — prefăcînd din temelii structura societății precreștine. Datorită noii învățături aduse în lume de Iisus, care este cea mai severă, cea mai curată și cea mai completă învățătură metafizică și etică — cum se exprimă însuși Tolstoi —, sclavajul, o pagină întunecată a istoriei antice, dispare pentru totdeauna din mijlocul societății. Femeia este ridicată pe aceeași treaptă de egalitate cu bărbatul și se legiferează legi pentru protecția copilului. Tot ce e nobil, frumos și ideal în lume nu e decît reflexul eternelor principii evanghelice, aduse în lume de Iisus.

Dinspre Orient un suflu nou de viață spirituală și socială a pornit acum 1957 de ani, anunțînd începutul unei lumi noi. O lume capabilă să prindă vibrațiile cerului, simfonia veșniciei. O lume care prin rugăciune sfîntă se poate ridica pînă la Dumnezeu, bucuria și mîngăierea sufletelor noastre.

Hristos Mintuitorul s-a coborît pe pământ ca să ridice omenirea la ceruri, spre culmile desăvîrșirii spirituale. El fiind, „calea, adevărul și viața", ne-a trasat adevărata linie de viațuire creștinească, însetată după mai multă credință în Dumnezeu, după mai multă pace și dragoste în lume.

Nașterea lui Iisus a revărsat asupra lumii incommensurabile daruri duhovnicești în vederea mîntuirii noastre și a sălășluirii împărăției lui Dumnezeu pe pământ. „Hristos a coborît pentru ca noi să ne îmbogățim. El a luat formă de rob, pentru ca noi să dobîndim libertate deplină. El a luat asupra sa tot răul din lume,

pentru ca nouă să ne dea tof binele cerului" — se exprimă sf. Atanasie cel Mare.

Intre bogatele daruri duhovnicești, coborite în lume de Iisus, pacea în sulete și bunăvoința între oameni ocupă un loc central,

Pacea și bunăvoința — fulgerări scinteietoare pe firmamentul unei lumi întunecate — constituie poarta de lumină a mîntuirii veșnice!

Pacea și bunăvoința este sublimul mesaj divin cîntat în splendide acorduri serafice, ce răsună în Noaptea Sfîntă, ca să zguduie veacurile!

Pacea și bunăvoința, este porunca sfîntă dată de Iisus Bisericii sale: „Pace vă las vouă, pacea mea dau vouă” (Ioan XI V, 27).

Pacea este izvorul tuturor bunătăților, temelul bucuriei și veseliei sufletești.

Pacea, iubirea și armonia, coborite în lume de Iisus, este deviza veacului nou, veac de lumină, dreptate și iubire.

Pacea e viață, e muncă, e progres. Pacea oferă posibilitatea realizării trebuințelor, aspirațiilor și drepturilor firești ale individului și ale colectivităților umane. Pacea oferă posibilitatea legăturilor amicale între popoare, în drumul lor spre desăvîrșire.

Incredințată, că Dumnezeu dragostei nu vrea decît armonia și pacea între popoare, Biserica noastră propovăduiește pacea, căci refrenul păcii răsună ca o melodie cerească.

Avînd convingerea, că valorile eterne ale umanității nu se pot impune decît într-o atmosferă de pace și liniște. Biserica noastră ne îndeamnă neîncetat: „Imbrăcați-vă dar ca aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și preaiubiți, cu milostivirile îndurării, cu bunătate și cu smerenie, cu blîndețe... și pacea lui Hristos, întru care ați fost chemați, ca să fiți un singur trup, să stăpînească în inimile voastre... (Coloseni III, 12, 15).

Deși omenirea, abia a fost eliberată de sub imperiul celui mai crîncen război, care a cutremurat pînă și văzduhul, iar mările murmurau de tălăzuirile lui uragane, pacea n-a putut fi așezată pe deplin în adevăratele ei rosturi. Porumbelul alb, cu ramura de măslin, întirzie să sosească.

Hristos se naște, măriți-L!

Din înălțimea cupolelor răsună cu atîta duiosie chemarea sfîntă: „Veniți creștini, solemna oră sună, cînd Fiul lui Dumnezeu coboară pe pămînt, pentru a îndrepta greșala cea străbună și a împăca pe al Său Tată sfînt. Toți în genunchi așteaptă mîntuirea, Iisus, Iisus, e al nostru Impărat”!

Hristos din ceruri, întîmpinați-L!

Hristos coboară din ceruri pentru a ne aduce pacea și armonia. Pacea sfîntă, pacea mîntuitoare.

Hristos pe pămînt înălțați-vă!

Mărimd pe Pruncul Iisus, coborît pe pămînt, ca semn al iubirii lui Dumnezeu, să ne înălțăm inimile, ajutîndu-ne și încă! zindu-ne în dragostea lui Iisus. Să ne lăsăm pătrunși în toate simțirile și în toate gîndurile noastre de dragostea de pace, căci pacea o așteaptă o lume întreagă cu privirea îndreptată spre peștera Betleemului.

Coboară Doamne pe pămînt pacea Ta cea sfîntă, înlăturînd antagonismul dintre oameni și popoare, ca de la un capăt la celălalt al lumii să răsune iarăși splendidele acorduri îngerești: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!”.

Prot. V. VLADUCEANU





VERSURI RELIGIOASE

Sf. Grigorie Teologul

SUFLETULUI MEU

Suflete al meu, unde mergi ? Oprește-te !
La ce te avinți, nefericite ? !
Vai, vai ! vicleanul te minte cu învățătura lui cea înșelă-
toare.

Se apropie cite puțin și-apoi, se depărtează,
Și iarăși vine, mai aproape, ca lupul la miel.
Se gudură ademenitor, furișindu-se sălbatic,
 până cind te va-ndepărta de la orînduirile lui Dumnezeu.
Și te va-nhăța, pradă dindu-te colților lui celor ucigași.

(P. G. Tom. 37, Col. 1423)

RUGĂCIUNE CĂTRE HRISTOS

De nu Te-aș uita, Doamne, Ți-ai aduce aminte de mine.
Impărate al căutării celor înțelepte, o, luminează Trinitară,
O, de nu m-ar răpi vrăjmașul și nu m-ar ascunde
În tănițele iadului, după groaznicele zăvoare ale întunerecuii ?
Îngrozitor și crincen este acesta pentru toți credincioșii Tăi.
Știu însă, că, aducindu-Ți Tu aminte de mine, îl voi putea ocoli.
Căci neîncetat mă ocrotești cu Cuvîntul și cu Voia Ta.

(P. G. Tom 37, Col 1405)

Traducere de Pr. Petru Iacobescu și
Diacon Ioan Decan.



LUNA MARII PRIETENII

— IN SPIRITUL TRADIȚIEI —

Luna Prieteniei Romîno-Sovietice ce culminează cu ziua de 7 Noiembrie, marea sărbătoare a poporului muncitor, cînd se aniversează Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, ne oferă an de an prilejul de a cimentă legăturile de prietenie dintre poporul romîn și poporul rus, precum și dintre Bisericiile ortodoxe ruse și romîne. Legăturile acestea de prietenie sînt adînc înfipte în trecutul nostru istoric. De-alungul veacurilor, între poporul romîn și poporul rus au existat legături economice, politice, culturale și militare. În momentele cele mai critice ale istoriei sale, în lupta pentru neîntinare, poporul nostru s-a bucurat întotdeauna de sprijinul puternic al poporului rus.

Impotriva amenințărilor permanente ale cutropitorilor turci, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Petru Rareș, au stabilit legături directe, relații de prietenie cu Rusia. Sînt grăitoare cuvintele pe care le adresează Petru Rareș unui trimis al Moscovei: „cu această împărăție rusească se laudă toată credința ortodoxă și speră să se elibereze de sub jugul stăpînului turcesc”.

Politica de prietenie cu Rusia a fost continuată în secolele XVI—XVIII. Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei încheie în 1711 cu Petru cel Mare un tratat de alianță și colaborare militară.

Legăturile romîno-ruse se consolidează și mai mult în secolul al XIX-lea, Rusia acordîndu-ne prețios sprijin cu prilejul cuceririi și proclamării independenței Romîniei la 1877.

Pe lîngă legăturile politice, militare și economice, între poporul romîn și poporul rus a existat de-alungul veacurilor și o puternică comunitate spirituală. În vre-

muri de grea cumpănă pentru poporul nostru românesc când penetrațiunea catolicismului și urgia semilunei ne amenințau furios, Rusia pravoslavnică de odinioară ne-a acordat sprijinul și ocrotirea ei.

Calea legăturilor spirituale dintre Rusia și Moldova deschise de mitropolitul Teoctist pe timpul lui Ștefan cel Mare, a fost continuată de mitropoliții Varlaam, Dosoftei, Antim Ivireanul din Moldova și Țara Românească, precum și de mitropoliții Ilie Iorest și Sava Brancovici din Ardeal.

Poporul rus ne-a acordat un însemnat ajutor cultural-bisericesc, trimițându-ne tipografi și tiparnițe pe timpul domnitorilor Matei Basarab, Vasile Lupu și Gheorghe Duca Vodă, arhitecți și zugravi de biserici, precum și cănturari pentru școlile nou înființate.

Banatul nostru încă a avut relații bisericești cu Rusia. În toamna anului 1651, Sofronie, mitropolitul cetății Lipova, cu sediul în mănăstirea Hodoș Bodrog, s-a dus să ceară ajutor din Rusia, pe seama mănăstirii Bodrog, a cărei biserică și celelalte zidiri erau învechite, amenințând cu prăbușirea. Sosit la Moscova, este primit foarte bine și se reîntoarce cu bogate daruri.

În epoca mai nouă, vizita patriarhului Nicodim în toamna anului 1946 în Uniunea Sovietică și reîntoarcerea acestei vizite de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, în anul 1947, precum și participarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, la solemnitățile bisericești ce au avut loc la Moscova, la începutul lunii iulie 1948, cu ocazia aniversării a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, au fost prilejuri pentru cimentarea legăturilor spirituale dintre cele două Biserici ortodoxe.

Acțiunea pentru apărarea păcii, atunci când nu luase ființă încă Consiliul mondial al păcii, a fost inițiată în anul 1950 de Bisericile ortodoxe la Moscova.

Reluarea relațiilor de prietenie dintre poporul român și rus a constituit un factor hotărâtor pentru dezvoltarea economică și culturală a patriei noastre, pentru ridicarea continuă a nivelului de trai material și cultural al celor ce muncesc.

Tot astfel reluarea relațiilor de înfrățire dintre cele două Biserici ortodoxe, rusă și romină va servi aceleași cauze comune: consolidarea patrimoniului spiritual al Ortodoxiei ecumenice și salvarea păcii, bunul cel mai prețios al omenirii, ca spiritul tratativelor între popoare să triumfe asupra tendințelor războinice.

Anul acesta în cadrul Lunii Prieteniei Romîno-Sovietice s-a sărbătorit cu enuziasm cea de a 40-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, care a fost deschizătoare de drumuri noi în istoria omenirii.

Cei 40 de ani de existență a Statului Sovietic au dovedit în mod elocvent, că oamenii muncii sînt capabili să construiască un sistem de Stat și social nou, socialist, să creeze o economie cu un înalt nivel de dezvoltare, să stabilească relații de prietenie și frăție între națiunile conlocuitoare.

Revoluția din Octombrie, cea mai măreață dintre toate revoluțiile, pe care le cunoaște istoria omenirii, a constituit începutul unei ere noi, a determinat adînci prefaceri sociale, a deschis pentru clasa muncitoare perspectivele unei vieți mai bune, fără exploatare, fără lacrimi și dureri, fără războaie.

Astăzi, cînd o luptă încordată se desfășoară între forțele care apără cauza păcii, securității generale și progresului social și între forțele care vor să declanșeze o nouă conflagrație mondială, Uniunea Sovietică se găsește în fruntea popoarelor, care acționează intens pentru salvagardarea bunului celui mai prețios al omenirii: pacea.

La toate conferințele și întrunirile internaționale, la O.N.U. și peste tot unde se dezbate problemele păcii, Uniunea Sovietică militează pentru preîntîmpinarea unui al treilea război mondial, pentru destinderea încordărilor internaționale, pentru încetarea experiențelor și interzicerea armelor termo-nucleare, pentru reducerea forțelor armate, pentru încheierea unui tratat de securitate colectivă în Europa.

Experimentarea rachetei balistice interconținentale în Uniunea Sovietică precum și mesajele premie-

rului sovietic adresate Puterilor occidentale constituiesc noi mărturii că propunerile de dezarmare, ca și întreaga politică de pace a Uniunii Sovietice, nu sînt o dovadă de slăbiciune, ci o politică izvorită din însăși esența orînduirii socialiste, care îndrumă omenirea spre pace, spre fericire și progres.

O altă confirmare strălucită că știința sovietică este pusă în slujba păcii și a progresului omenirii, este lansarea primului satelit artificial al pămîntului de către Uniunea Sovietică. Savanți de seamă din lumea întreagă consideră acest uriaș succes al Uniunii Sovietice ca un eveniment epocal în istoria științei, Uniunea Sovietică deschizînd prin aceasta, începuturile unei ere noi în știință, făcînd primul pas spre călătoriile interplanetare.

Lansarea satelitului artificial de către Uniunea Sovietică, constituie cu drept cuvînt o nouă forță pe arena internațională, care va contribui la consolidarea păcii în lume.

REDACȚIA





STRĂVECHILE ODOARE INAPOIATE DE U.R.S.S.

PETRE Ș. NĂSTUREL.

La 11 iunie 1956 conducătorii URSS au încunoștințat cirmuirea și poporul român că bunurile istorice și artistice, încredințate în 1916 de România, Rusiei țariste ca să fie puse la adăpost de înaintarea germană, se vor înapoia în țară.

Din clipa aceea, pe lângă bucuria ce mă copleșea, mă cuprinsese o nerăbdare de nespus la gândul să pot cunoaște, să pot privi, să pot studia, acele epitafe, patrafire, evangheliare și alte odoare de care știam cite ceva doar din puținul cit scriseseră înaintașii și prin fotografiile și desenele lor, adesea nemulțumitoare. (1)

Și au trecut zilele, și s-au adunat săptămânile, cind în tare călduroasa după amiază a zilei de 22 august, am aflat răsfoind ziarul, că chiar astăzi se deschide expoziția cea mult dorită de mine. Citeva clipe mai târziu eram pe stradă, zorindu-mă spre Muzeul de Artă.

Fierbeam de bucurie și îmi puneam întrebări peste întrebări. „Oare am să văd epitaful dela Neamț și pe cel de la Cozia? Dar evangheliile zugrăvite de Gavriil Uricovici? Ce dată o fi purtînd engolpionul de la Snagov?” Cu aceste gânduri și cu cite altele care mă frământau și mă îngrijorau, am pătruns în clădirea fostului Palat.

M-a înghițit sala mare de jos. Dar odoarele „mele” nu acolo se aflau. Era lume destulă adunată în fund, în fața tezaurului de la Pietroasa, faimoasa „cloșcă cu pui”.

M-am repezit sus însă, grăbit și înfrigurat.

Numaidecît ochii mei s-au ațintit asupra unui epitaf gălbui, albastru și aur aninat de peretele din fundul săliței unde abia pătrunsesem. Il cunoscui de îndată. Era aerul de la Cozia, aerul a cărui lipsă mă dezamăgise atîta de adine în primăvară cînd cercetasem, tot la Muzeul de Artă, expoziția închinată artei feudale din Muntenia.

Cu sfială și bucurie, cu dragoste și înfrigurare, era cit pe ce să scriu „cu frica de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste” — m-am apropiat. Simplitatea compoziției, noblețea ușor hieratică

a științelor, armonia discretă a culorilor, cred că nu le voi uita niciodată.

Dar, vedeți Dumneavoastră, noi acei, care credem că suntem oameni de știință, avem între altele și un beteșug, așa zisa „deformație profesională“. Am vrut așa dar pe loc să lămuresc o nedumerire cărturărească, anume vechimea epitafului. Știam, că după unii, el fusese făcut în 1396, dar că alții socotesc că ar data din 1422. (2)

542

Jos, în colțul din stînga mea, este brodat limpede deci, 1396 sau mai bine zis cîndva în răstimpul de la 1 septembrie 1395 pînă la 31 august din anul următor. Însă m-am întrebat: „Dece între sfîrșitul rîndului și începutul aceluia care îi este perpendicular a rămas gol un locșor?“ Putea fi împodobit cu vreun semn, de pildă cu o steluță ca aceea care se vede înaintea leatului. (3)

Dar dacă era acolo vreun alt semn azi dispărut, adică o slovă care nu ar putea fi decît un I, cu alte cuvinte cifra 10? De a fost așa atunci epitaful n-ar fi din 1395—1396, ci cu zece ani mai nou deci din 1405—1406.

M-am uitat cu grijă la pinza de în pe care este prinsă mătasea albastru închis pe care s-a lucrat toată broderia. N-am văzut nimic. Aș fi vrut să pun mîna pe epitaf, să-mi dau seama dacă broderiile sînt prinse numai de mătasea albastră sau și de pinza de în. Dar n-am îndrăznit.

Înainte de a mai purta discuții asupra acestui aer, este însă mai nimerit să încercăm a-l descrie. (4)

Pe piatra de ungere stă culcat Mintuitorul mort. Maica Fecioară aplecată îl cuprinde în brațe. Ioan Apostolul, Sf. Ioan Teologul cum scrie acolo în grecește, se apropie și el și se apleacă ca să dea cea din urmă sărutare Mortului, așa precum arată alte aere ceva mai noi. Pe planul al doilea, patru îngeri, îmbrăcați în veșminte împărătești bizantine, străjuiesc jeluirea.

Piatra de ungere este brodată toată pe deasupra cu fire de aur, iar latura ei este făcută dintr-un amestec de fire de mătase verde închis și de fire de aur și este împodobită cu mreji albastre (la fel ca culoare cu fondul de mătase al epitafului) iar pe ici pe colo, se văd amănunte florale roșii, verzi și albe. Marginea pietrii este însemnată cu roșu închis.

Trupul Mintuitorului brodat cu fire de mătase alb-gălbui, e acoperit doar la partea de jos cu o bucată de stofă din fire de aur, ale cărei cînte sînt însemnate cu verde. Capul Lui are seninătatea datoriei îndeplinite, dar totodată este tras de chinurile pămîntului. Aureola este lucrată în fire de aur așezate în zigzaguri pentru ca jocurile de lumină să pună mai bine în relief crucea mărginită cu fire roșu-deschis, care o întretaie și care

constă dintr-o impletitură de fire de aur. Părul lui Hristos, ca și barba sînt redată cu fire castanii de mătase.

Imbrăcămintea Maicii Domnului ca și a Sf. Ioan este de aur. De sub vestmintul ei iese mineca roșie a brațului sting cu care-L cuprinse pe Hristos. Cutele veșmîntului ei sînt roșu închis. Buzele Preacuratei și ale Sf. Ioan sînt redată cu mătase roșu deschis; tot așa și marginea aureolei acestuia din urmă. Un fir subțire de mătase verde înconjoară trăsăturile minii stingi a Mariei și şuvițele părului ei argintiu. Trăsăturile feței Teologului sînt și ele însemnate cu verde; la fel și cutele hainei lui. Are ca și Iisus, părul castaniu, dar pe frunte se întinde o şuviță galben-auriu.

Cît despre cei patru îngeri, cei doi de la mijloc țin cîte o ripidă de aur în chip de serafim iar cei de la colțuri au în mină cîte un sfeșnic aprins. Aripile lor de aur și lorosul împăărătesc roșu și verde care le împodobește imbrăcămintea, le dau măreție. Ei se uită la Hristos și la închinătorii lui. O panglică ține părul lor galben auriu. Un fel de lalele, sau după părerea lui Gabriel Millet o palmetă deschisă alcătuită din două jumătăți de foi de acantă prinse cu un inel, împodobesc partea de jos a aerului.

Pe cimpul epitafului sînt brodate, în grecește, dar cu slove chirilice din fire de aur cuvintele „Jeluirea la mormînt“ — „Sfînt, sfînt, sfînt este Iisus Hristos“ — „Maica Domnului“ „Sfîntul Ioan Teologul“. Pe cele patru laturi ale epitafului, se citește rugăciunea în slavonește și în slove de aur, împrumutată de la liturghia Sf. Vasile care se slujește de Simbăta Mare: „Să tacă tot trupul omenesc și să stea cu frică și cu cutremur că Împăratul Împăraților și Domnul Domnilor Hristos Dumnezeu nostru vine să se junghie și să se dea spre mîncare credincioșilor, mergînd înaintea lui cetele îngerești dimpreună cu toată începătoria și stăpînirea, Heruvimii cei cu ochi mulți și Serafimii cei cu cîte șase aripi, care își acoperă fețele lor și strigă: Sfînt, Sfînt, Sfînt. La anul 6904“ (5).

Mircea cel Bătrîn l-a dăruit Coziei. Așa glăsuiește tradiția.

Dar istoricul, nesuferit și neastîmpărat, se miră că numele marelui voevod, care se citește pînă și pe clopotele dăruite de el, aceleiași cititorii, lipsește de pe aerul acesta prea frumos.

Dece să nu fie mitropolitul Ungrovlahiei sau egumenul Coziei acel evlavios și smerit închinător?

Dacă v-am supărat, iubiți cititori, prin necrezarea mea față de tradiție, vă voi mărturisi însă că sînt de părere că aerul a putut fi lucrat în țară. Iată dece. Icoana trimisă minăstirii Lavra de la Muntele Athos de către Vlaicu Vodă (1364—1377) trebuie să fi fost făcută la noi. Altfel meșterul argintar nu s-ar fi incurcat cu inscripțiile grecești privitoare la Vladislav Voievod și la Ana Doamna, care nu se potrivesc cu chipurile domnești de pe rama icoanei, ele fiind schimbate între ele (6). Apoi așa zisa

nebederniță a popei Nicodim Sfințitul de la Tismana a fost de fapt a mitropolitului Antim al Ungrovlahiei depe vremea lui Vlaicu Vodă și a lui Mircea și, fiind Antim grec de neam (Daniil Critopulos), nu la Constantinopol a putut el căpăta așa nebederniță cu monogramă slavă — M(i)t(ro)p(o)l(ita) Anthi(ma) Ch(ri)s(to)va robu, adică „A mitropolitului Antim robul lui Hristos” (7) — ci într-o țară unde înflorește limba sfinților Chiril și Metodie, adică pe semne în însăși eparhia lui, unde se folosea această limbă liturgică. Prin urmare și epitaful Coziei a putut fi lucrat tot în Ungrovlahia.

Faptul că în cimpul lui apar cuvinte grecești nu dovedește nimic împotriva acestei păreri: prototipul a fost bizantin, dar lucrarea s-a făcut într-o țară de înlurire slavă, precum arată însăși înfățișarea literelor acestor cuvinte grecești.

Adăugăm chiar că părerea noastră, pipăind nebedernița de la Tismana, este că ea a putut fi migălită în același „atelier” cu aerul de la Cozia.

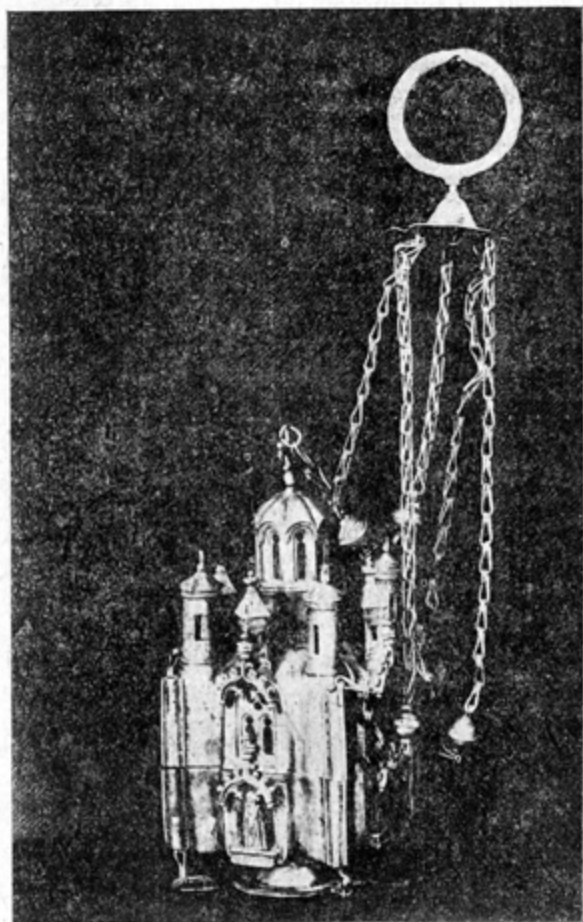
Înainte de a ne urni din fața epitafului pentru a trece la alte odoare, nu ne putem împiedica să mai spunem o vorbă și despre stricăciunile lui. Părțile cele mai roase ale broderiilor sînt miinile și picioarele Mintuitorului. Aceasta ca și unele pete de ceară, nu vă șoptesc oare și dumneavoastră ceva despre desfășurările slujbelor bisericești de demult? Nu recunoașteți acolo urmele buzelor credincioase venite la închinare cu dorința de a-și lepăda păcatele sau de a-și ușura necazurile, bărbați, femei, tineri și bătrini de veacuri ale căror oase sînt acum topite în gheață și din care s-au plămădit cei mulți dintre noi?... Slavonește, rominește, îi mai auzim cîntînd viersul duios „Viață, în mormînt pus ai fost, Hristoase”.

Alături la intrarea sălii, sînt două dvere galbene purtînd numele lui Constantin Vodă Brîncoveanu și al Doamnei Maria și avînd brodate în fire de aur și de argint două pajuri împărătești încoronate despărțite de acvila sburînd a Țării Românești. Data dverelor — 7200, adică 1692 — se mai întîlnește pe multe alte odăjdii (patrafire, rucavițe, perdele, poale etc.) de la minăstirea Hurez (8). Tot acolo vor fi fost închinare și acestea.

Sub una din aceste dvere citeva cărți din cele mai vechi tipărite în țară. Dar lumea nu știe, și la ele nu se uită. Una este evangheliarul tipărit de Macarie în 1512. Stă deschis la începutul evangheliei Sfințului Luca. Frontispiciul — acvila Țării Românești într-un chenar frumos împletit — este pictat în aur, galben, roșu, albastru (9). Lîngă el ți se arată o tipăritură a lui Coresi. Silabisesc începutul psalmului 42 „Judecă-mi Doamne și desjudecă păra mea de limba nepreapodobnă, de omu nedereptu și hitleanu izbăveaste-mă...”

Pe peretele din dreapta se află o sfiță de la Minăstirea Cozia, roșie cu rotocoale de flori de aur și verde, care se zicea în trecut că este o haină a lui Mircea cel Bătrîn. Dar arhitectul Ce-

gănoanu (10) a dovedit de mult că este făcută într-o catifea de Genova pe care domnia sa o datează din veacul al XVII-lea. Dar nu e foc fără fum. Prin urmare de unde a răsărit numele de Mircea ? Poate catifeaua e mai veche, din veacul al XVI-lea. Atunci voevodul poate fi Ciobanul, cea ce ar împăca legenda și istoria... Mai ales că se putea lua după pilda lui Neagoe Basarab către minăstirea Bistrița(11). Să așteptăm lumină de la alți cercetători.



Cădelniță. Minăstirea Tismana (sec. XIV.)

Despre engolpionul de la Snagov, suflat cu aur și smălțuit, îmi pare rău că nu pot spune care-i vechimea lui cea ade-vărată (12). Din vitrina unde ședea nu puteam citi însemnarea depe el. Se pare că ar fi din 1491 și că l-a dăruit Drăghici Vințilescu. Alături de el se arată altul, făcut de Craiovești minăs-

virii Tismana. Barbu banul Craiovescul a dat și el unul Bistriței (13). Toate sînt aurite și smălțuite. Două din ele sînt împodobite cu Înălțarea. Lingă ele se arată o cruce de lemn de chiparos frumos cioplită cu scene din viața lui Hristos. Era a minăstirii Govora, danie de la Vintilă Vodă (14).

Minunata cadelniță gotică dăruită Bistriței s-a întors și ea (15) ca și cătuia dăruită aceleiași ctitori a neamului său de „Prăvul dvornic snă Neagoe de la Craiova“, și pe capacul căreia este înfățișată Adormirea Maicii Domnului, cu de jur împrejur chipuri de sfinți și prooroci.

Despre cadelnița Tismanei este de ajuns a trimite la rîndurile scrise de mult de azi bătrînul, dar neobositul cercetător al artei noastre vechi, arhitectul Sp. Căgăneanu (16).

Cu toată stingăcia ferecăturii sale, evanghelia slavonească lucrată de popa Nicodim Sfințitul la 1405, în Ardeal, în urma pare-se, a unei certe cu Mircea Vodă cel Bătrîn, mi se întipărește în minte (17). Vreau să-i văd scrisul. Mă lipesc de vitrină și arunc o privire asupra slovelor destul de frumos însemnate cu cerneală reagră de mina harnicului călugăr. Apoi mă uit la ferecătură: pe lață Răstignitul și Maica Preacurată care-și frînge mîinile de durere iar martor este Sfîntul Ioan; de jur împrejur medalioane cu chipurile apostolilor și evangheliștilor. Coborîrea la Iad împodobește spatele legăturii poleite. Hristos deosebit de mare, ținînd o cruce înaltă cu trei brațe, calcă porțile Iadului și pe Ucidă-l Toaca întins sub picioarele lui. Inapoia Mintuito-ului lor și al nostru doi drepți încoronați — prooroci David și Solomon — se uită cum El apucă de mină pe Adam, lingă care mai așteaptă Eva și cu alte trei suflete.

Înstîrșit într-o altă vitrină lucește bogat, frumos și îmbunătător costisitorul patrafir al lui Barbu Craiovescu și jupiniței Negoslava, și el o mindrie a oltenestei minăstirii Bistrița (18). Odorul scump constă din două fișii, legate prin cinci nasturi de argint. Hristos, zece sfinți și cei doi închinători îl înfrumusețează cu chipurile lor în picioare. Iconografia cuprinde:

1. Iisus Hristos (medalion)

- | | |
|----------------------|------------------------|
| 2. Sf. Petru | 3. Sf. Pavel |
| 4. Sf. Gheorghe | 5. Sf. Dimitrie |
| 6. Sf. Ioan Teologul | 7. Sf. Matei |
| 8. Sf. Ștefan | 9. Sf. Prohor |
| 10. Sf. Marcu | 11. Sf. Luca |
| 12. Barbu banul | 12. Jupinița Negoslava |

Inscripțiile care deslușesc numele fiecăruia sînt grecești. Barbu este înfățișat ca un călugăr îmbrăcat cu manta și scufie albastru închis: rasa însă este castanie, ca și papucii lui. El întoarce cu energie capul său mustăcios și bărbos către cercetătorii patrafirului, iar soția lui, Negoslavă, al cărei cap este

prins într-o maramă castanie, poartă un fel de cojoc cu minecă albastru închis, o fotă tot albastră, dar cu dungi roșii și este încălțată cu mici papuci albaștri. Chipul ei rotofei este destul de grosolan redat, ca și de altfel, acela al bărbatului ei și al sfinților. Litere grecești mari, imbinat și cu prescurtări, ne spun ceva din taina odăjdiei, și anume că monahul este „Barbul Pahomie. Anul 7029”. (= 1520/1521) iar că „făcutu-s-a cel de față patrafir cu ajutorul și cheltuiala de la jupinița doamna Neagoslava”. Văduva așa dar a cinstit amintirea răposatului ban și

ΜΠΡ	ΠΧΛ	ΓΕΓΟ	ΝΘ ΠΦ"
ΠΑ	ΧΩ	ΠΝΒΑ	ΧΙΛ"ΗΑΙ
ΜΙ		Α	ΣΗΝ
Θ	ΖΥ	ΑΡΩ	ΜΗC Κ
	Ξ	ΕΞΟ	ΑΠΑ
	ΚΟ	ΡΔ	Τ" ΑΧ
		Η	Ε Κ"
		ΝΔ	ΓΟCΠΔ
		Β"	

Γέγονε τὸ παρὸν πντρεχίλιον
διὰ συνδρωμῆς κ(α)ί ἐξόδου παρατὴν
ἐρχόντησαν κυρὰν Νεαγασλάβαν.
Μπαρπουλ Πκχώμιος Ἔτετ ΖΚΘ.

unchi al lui Neagoe Basarab, dăruind ctitoria Craioveștilor acest patrafir unde aurul precumpănește și unde arcadele de toate culorile care îi cuprind cite unul pe sfinții mai sus amintiți, dau viață odorului. Apoi firele de mătase roșii, albastre și verzi pilpiiie pe el. Șase șnururi de mătase, prinse în cite un tubuleț de argint lasă să atirne șuvițele lor bogate.

Lucrarea aceasta amintește îndeaproape ca stil patrafirul dăruit minăstirii Xenofon de la Muntele Athos, de ruda lor, Neagoe Vodă Basarab (19). Ea iese poate din aceleași mîini, cu toate că patrafirul pentru Xenofon are însemnări slavonești, nu grecești.

Pătrundem acum cu amintirea într-o sală lungă închinată numai Țării Românești. Totul și aici era așezat cu multă pricepere și cu gust. În numai patru zile și nopți de muncă încordată, o mină de oameni, Teodora Voinescu, Corina Nicolescu, Dinu Giurescu, Popa, etc. au înfiripat această sală, ca și pe aceea unde ne plimbam adineaori, ca și cealaltă, hărăzită Moldovei, unde vom ajunge mai tirziu. Mulțumiri și recunoștință, cel puțin atîta le este dator țiecăruia din ei, oricine a avut fericirea să străbată expoziția în lung și în lat, umplindu-și sufletul și ochii de strălucirea istorică și artistică a comorilor inapuate.

În stînga mă așteaptă un frumos patrafir. În partea lui de jos, hieratice slove imbinat, amintesc în limba slavonească că „Acest patrafir l-a făcut Io Radu Voevod minăstirii Govora“. Din păcate este îndoit pentru a ușura expunerea într-o vitrină a mai multor lucruri. Mărgăritare sînt prinse de aureolele sfinților, din care nu văd decît pe sf. Atanasie, Grigorie Bogoslov, Spiridon și Nicolae. Acel Radu Voevod trebuie să fie chiar ctitorul sfîntului lăcaș, Radu cel Mare (20), al doilea întemeietor al Govorei și cel care ne-a lăsat biserica Minăstirii Dealului care veghează asupra Tirgoviștei.

Se păstrează un hrisov pentru Govora de la 1496 prin care se arată că Voevodul Radu cel Mare, abia urcat în domnie cu un an mai devreme, a refăcut minăstirea, inzestrind-o și cu moșii (21). Patrafirul poate fi tot de pe atunci.

Se știe că el a inspirat patrafirul dăruit în 1606 bisericii din Stănești de către Stroe Buzescu și soția sa Sima. Azi, odajdia Buzeștilor lui Mihai Viteazul, se păstrează la Banja, în Iugoslavia (22). O amintim aici datorită unei dveri așezate deasupra vitrinei cu patrafirul de la Govora. (23) Acest vâl de timplă, din mătase roșie brodată cu fir de aur, înfățișează răstignirea lui Hristos. Mărgăritare multe -îmbogățesc aureola Mintuitorului iar de la picioarele lui pironite curg stropi de sînge care spală tîdva lui Adam păcătosul. Maria și Magdalena inconjoară pe Maica Sfîntă ce-și duce mina stingă la obraz. De partea cealaltă a crucii, Sf. Ioan îndurerat stă lingă Longhin sutașul. Un serafim și cite un înger plîngînd și ștergîndu-se pe față sboară deasupra crucii înspre care se apleacă în colțuri privirile omenești ale soarelui și lunei. Iar jos de tot, la poalele Golgotei sînt ingenunchiați smeriți și mititei, un boier și o boieroică. Inscricția slavă ne lămurește „Jupan Preda vel ban Craiovesc și jupinița lui Catalina“. O lungă dulamă de aur cu găetane îmbracă pe Preda, iar soția lui, cu capul prins într-o scufie

mică, are o rochie albastră și o manta verde. Un chenar floral foarte stilizat auriu, verde și albastru, face înconjurul perdelei. Chipurile lui Pirvu și Catalinei amintesc întocmai pe Stroe fraatele lui Preda, și cu soția sa Sima, așa cum arată pe patrafirul de la Stănești (azi la Banja) (24). Fără teamă de a greși, socot că aceste două odoare s-au lucrat în acelaș loc. Dar ciudată este însemnarea depe eticheta de la expoziție că dvera a fost a bisericii Sf. Gheorghe Nou din București. Știrea că vâlul era al bisericii Sf. Gheorghe n-o pot înțelege decit ținind minte că o altă ctitorie a Buzeștilor, minăstirea Căluu (25), a fost închinată ca și Sf. Gheorghe patriarhiei Ierusalimului. (26) Cu alte cuvinte, vâlul cu Răstignirea trebuie să fi fost făcut pentru Căluu, de unde samavolnicia monahilor greci din vremea fanarioților îl va fi înstreinat.

Aceasta ni se pare o ipoteză mai bună decit alta la care ne-am și gândit o clipă, și anume că socrul lui Preda fiind Andrei vistierul, ctitorul bisericii Sf. Ioan cel Mare din București (27, vâlul ar fi fost pentru acest sfint lăcaș.

Preda apare ca mare ban în 1600 și moare în 1610, anul cînd Căluu fu închinat Ierusalimului. Ținînd seama însă de marea asemănare a chipurilor boerești de pe patrafirul de la 1636 cu acelea depe dveră, aș data tot de pe atunci și vâlul cu Răstignirea.

Am vorbit de patrafirul Govorei. Era să uităm un altul, lucrat cu fir greu de aur dar îndoit și el :, poartă chipurile cu însemnări grecești ale Sfinților Atanasie, Grigorie, Nicolae și Vasile. Este căptușit cu o pinză de în roșie. Acest amănunt însă mă împinge a spune că a fost al minăstirii Tismana, căci tot așa a fost căptușit într-o vreme mai nouă, așa zisul patrafir al lui Nicodim Sfințitul, care se mai păstrează acolo împreună cu încă unul.

Desigur tot de la Tismana, căci este și el căptușit la fel, trebuie să fie un alt patrafir cu inscripții grecești. Unii sfinți depe el sînt mari, iar alții numai busturi. Acolo poți privi pe arhanghelul Gavriil, înaripat și în picioare, ținînd nu un crin, ci o mică cruce roșie în mina stingă și spunînd : „Bucură-te“ către Fecioara Maria care stă într-un jilț și peste aureola căreia coboară în stînga raza roditoare de viață a Duhului Sfint. Sf. Atanasie, cu păr alb, barba albă, ținînd în mină cartea evangheliilor și avînd omoforul te privește dintr-un medalion. Alături, dar păstrîndu-și individualitatea, se află Sf. Grigorie Teologul. Mai jos Sf. Nicolae, numele nu-i păstrat întreg, se află în miolul unei firide trilobate, împodobită cu capitele cu chip de fiară. La fel cu Sf. Grigorie. Nu pot citi numele sfințului așezat sub Sf. Nicolae, cu care dealtfel se aseamănă. Deslușese însă pe al Sfințului Spiridon. Elemente geometrice și florale despart scenele una de alta. Ciucuri atîrnă în partea de jos. Frumusețea patrafirului nu ține numai de broderiile din fir de aur și argint

sau din mătăsurile roșii ori albastre, nici de elementele lui decorative. Ea decurge de seninătatea și demnitatea obrazilor sfinților și de dărnicia cu care artista a știut să-și împartă chema-rele și de armonia la care a ajuns.

Nu-mi vine a crede cum de nu am găsit nicăeri vreo fotografie tipărită a acestui odor și imi pare rău, cu atât mai mult că nu am niciuna la îndemină ca să-i încânt pe cititorii mei.

Două perechi de minecuțe trebuie și ele amintite. Una, fostă a minăstirii Bistrița din Oltenia este din păcate puțin stricată. Stilistic, pare a fi de pe vremea patrafirului lui Barbu ba-



Detalii de pe patrafirul de la Tismana cu chipul
Bunei Vestiri.

nul (28). Cealaltă pereche arată împărțășirea Apostolilor: „Beți dintru acesta toți” citim grecește, pe una din rucavițe unde, sub un baldachin, Hristos întinde o ulcică cu două toarte unui apostol aplecat și care bea, pe cînd alți cinci își așteaptă rîndul. Par a fi din veacul al XVI-lea. Mă întreb însă dacă acest rînd de minecuțe este și el într-adevăr din Muntenia.

Alături de aceste odăjdii, amintim în treacăt un taler mare dat de Neagoea Basarab Tismenei. Pe o plăcuță țintuită pe margine se vede marca Țării Rominești (29).

Pe un frumos chivot deslușesc greutatea lui: „850 de drame“. În altă vitrină se păstra un taler aurit, mare și împodobit cu monete antice și cu vrejuri. Pe urechișa lui între 3 monete se află numele lui, „† Buzinca clucer“, vestit boer depe vremea lui Matei Basarab.

Impunător este deasemenea un polonic cu monete incrustate, fiind săpată pe coada lui această lungă însemnare: „† Altă unde într-acesta le aduc eu mitropolitul Ștefan și inchinu sfintiei tale, Maică Precisto și s(vea)ții Nicodime, acestu căuș în casa sfintiei tale în Tismana iară cine-l va vinde sau-l va lua de aicea să fie trăclet, afurisit și anathema de H(risto)s și de noi, Pri Mathea Voievodea valeat 7157, m(esi)ța iun. 14 danu. Dra C. (= Sub Matei voevod, la leatul 7157, luna iunie 14 zile. Drame 200).

Cu alte cuvinte polonicul a fost închinat Tismanei la 1649. Cred că însemnarea de la urmă arată greutatea lui și de aceea am tălmăcit prin 200 de drame.

O clipă de mirare. O etichetă arată ca fiind fost a minăstirii Dragomirna o evanghelie ferecată. Însemnarea depe ferecătura spune de fapt că „Aceasta sv(en)ță evanghelie făcut-o au Io M(atei) Bă(să)rab voevod și cu Dom(na) Sa Elena în (?) minăstirea dumnealui Lavra unde iaste hram Nașterea lui H(risto)s. L(ea)t 7150“, adică 1641/1642. Dar pe etichetă scrie 1637-1647. Unde este greșeala? Care-i minăstirea? Fața ferecăturii este mai neobișnuită din punct de vedere iconografic. Avem Nașterea lui Hristos în iesle — nu lipsesc nici boul nici asinul, iar Maica Domnului este culcată. Cei trei crai sosesc călări, pe cind două femei se pregătesc să scalde pruncul. Și Iosif e de față. Pe munte cîntă îngerii iar unul din ei vestește pe niște ciobani înconjurați de turma lor de oi. Concepția și execuția naivă amintesc de unele icoane. Pe spatele ferecăturii se înfățișează răstignirea, Maica Domnului și Sf. Ioan. Ambele scene sînt înconjurate cu stinți sau prooroci în medalioane. Eticheta mai precizează că legătura cuprinde și o evanghelie slavonească tipărită la Vilno în 1647. Oare această carte a înlocuit cîndva una mai veche decît ferecătura?

Sus pe pereți atîrnă vâluri făcute din catifea de Genova albastră, sau roșie, cu flori mari aurite. Au fost dăruite de Neagoe Vodă minăstirii Bistrița și sfîntului Grigorie Decapoliul ale cărui moaște se află acolo. Ar putea fi croite în chiar haine domnești, căci prea se aseamănă cu veșmintele ce le poartă voevozii zugrăviți în unele din ctitoriile lor. Una din aceste perdele mai păstrează găitane și cu nasturi. (30)

Crucile ferecate sau în filigrane sînt frumoase, fără îndoielă, dar cele moldovenești le întrec cu mult.

Felurite ripide dovedesc pînă unde a mers dărnicia lui Șerban Vodă Cantacuzino pentru minăstirea sa Cotroceni. Sînt din 20 august 7193 (= 1685). Poartă chipurile ingenușiate

ale domnului, Doamnei Maria, Gheorghe Voevod, Maria Doamna, Bălașa Doamna, Ilinca Doamna și Casandra Doamna. Smaranda, măritată după Grigore Băleanu, lipsește. Ripidele înfățișează Adormirea Maicii Domnului.

O cătuie aurită, cu zurgălăi, a fost dăruită aceleiași minăstiri un an mai târziu. Voevodul Șerban Cantacuzino cu Doamna, fiul Gheorghe și numai trei fete sînt arătați acolo.

Amintim deasemeni epitaful strălucitor al lui Șerban Cantacuzino pentru minăstirea Tismana. Un chenar alcătuit din medaliaane cuprinzînd capete de ingeri și de prooroci înconjoară coborîrea depe cruce și coborîrea în mormînt. Totul este brodat cu aur pe atlas roșu. Alte două odoare aproape la fel (31) se păstrează astăzi, unul la biserica Doamnei din București (32), ctitorie a însăși doamnei Maria a lui Șerban Vodă, iar celălalt (fost al ctitoriei lor, minăstirea Cotroceni) se găsește în colecțiile Muzeului de Artă al R. P. R. (33).

Acest aer ne duce acum la broderiile brîncovenesti care mai toate i-au uimit pe toți aceia care s-au oprit să privească, furîndu-le ochii și răpîndu-le mințile....

Auzit-ați oare de o femeie pe numele Despineta? N-o știam nici eu pînă nu m-am oprit în fața unui patrafir brîncovenesc de la minăstirea Hurez. Incerc, și nu văd cum să vorbesc despre acest odor, minunăția ochilor, iscusința mîinilor, desăvîrșirea gustului. E roșu și auriu, și-ți răpește mințile. Luați o mătase roșie, un atlas de cel mai frumos roșu, brodați-l dacă vă încumetați cu fire de aur, și, pe ici, pe colo, de argint, zugrăviți cu acul și cu fire de mătase de tot felul mîndreți de haine și fragede chipuri de sfinți, semănați „fluturi” de aur și mărgăritare cu sutele, cu miile, și dacă aveți iscusința unei zîne și migala furnicilor din basme, poate veți înfăptui ceva care să se înru-dească, desigur de departe, cu acel patrafir.

Din punctul de vedere iconografic, avem următoarea schemă:

1. Iisus Emanșil (medalion)

- | | |
|--|---|
| 2. Iisus împărat cu Maica Domnului și Sf. Ion | 3. Maica Domnului cu Pruncul, Sf. Mihail și Gavriil |
| 4. Sf. Apostoli Petru și Pavel cu Biserica | 5. Sf. Constantin și Elena cu crucea |
| 6. Sf. Vasile și Sf. Ioan Zlataust | |
| 8. Sf. Matei și Sf. Marcu | 7. Sf. Grigore și Sf. Nicola |
| 10. Sf. Gheorghe și Sf. Procopie. | 9. Sf. Luca și Sf. Ion |
| 12. Ioan Constandin Băsărbă voevod, Io Constandin voevod, Io Ștefan Voevod | 11. Sf. Nestor și Sf. Dimitrie |
| | 13. Gospojda Maria, Io Raduț voevod, Io Matei voevod. |

Mina care peste tot a folosit limba romină și slovele chirilice cu o uimitoare destoinicie — pe evanghelia pitică ce o ține Iisus, deslușești: Aceasta poruncescu etc...— și-a iscălit însă numele pe grecește, în jurul ctitorilor ingenunchiați.

„Mina Despinetei la anul lui Hristos 1696“.

Desigur — dar greu mi-e să spun — Despineta era o grecoaică. Altfel și-ar fi vecinicit numele în limba pe care am văzut că a întrebuințat-o pentru numele lui Hristos, Sfintei Fecioare, Sfinților și casei domnești, depe patrafir. Ciudat nume, Despineta. Despina este unul obișnuit. Dar sufixul care i s-a adăugit, răsună a italienește. Cine va ști vreodată de unde se trăgea și cine a fost această nespuse de iscusită femeie? Judecând după mărturia operelor sale — căci mai cunoaștem de la ea încă două perechi de rucavițe, despre care vom vorbi mai la vale — a fost o fire aleasă, iubitoare de frumos, plină de delicateță, mindră și cumpătată, darnică, sigură de sine. Și o leacă melancolică. Și-a trădat melancolia scriind pe niște minecuțe că sint „ale lui Atanasie ieromonah, iar truda e a Despinetei“.

Să ne uităm încă la patrafirul Despinetei. Căce uimește cel mai mult, căce stirnește admirația cea mai vie, sint fețele. Obrazii sfinților ca și aceia ai lui Brincoveanu, Doamnei Maria și feciorilor lor, sint portrete adevărate. Dece nu? cind vezi că neintrecuta Despinetă a izbutit să brodeze un inel la un deget al minii drepte a voevodului și cite unul la minile Doamnei: Și rog cititorii să mă creadă că inelele nu incarcă deloc frumusețea acestor mini.

Pe lingă măestrie, patrafirul dă dovadă de bogăție. Nu știm cit l-a costat pe Vodă această odăjdie. Dar lăsind la o parte firele și fluturii de aur, sint acolo sute de mărgăritare, poate chiar peste o mie. Și nu puține lipsesc.

De curiozitate am vrut să știu cite mărgăritare i-au trebuit Despinetei pentru chipul lui Hristos împărat. Am numărat 30, așezate de iur imprejurul aureolei lui: mitra însă mai are 13, iar pentru omofor, a fost nevoie de încă două. Deci 45 mărgăritare pentru o singură icoană.

Și nu am socotit pe acelea ale aureolelor Maicii Domnului și înainte Mergătorului, înfățișați în spatele jilțului lui Hristos; apoi patrafirul are de sus pînă jos, 8 șiruri de mărgăritare iar scenele cu sfinții sint desnărtite una de alta prin chenare cu flori brodate în aur și mărginite tot cu mărgăritare.

În stîrșit 12 nasturi groși sint așezați cite 4, legînd astfel între ele cele două fișii din care constă patrafirul. Nasturii sint lucrați din sirme de aur și cuprind fiecare mai multe mărgăritare. Cite? Cel puțin cite 15 mărgăritare de fiecare nasture.

Hainele sfinților, care stau pe un „pămînt“ din fire de aur, sint lucrate cu mare grijă și varietate. Nuanțele se impletesc armonios. Aici albastrul, coala galbenul sau verdele; pînă și negrul este minuit cu multă pricepere. Păcat că partea de jos, im-

podobită de altfel cu ciucuri prinși în tuburi metalice impletite (ca la hrisoave) este pătată și murdărită tocmai deasupra capetelor odrasilelor domnești.

Ne-am întins cam mult asupra patrafirului Despinetei — nu spunem al lui Brincoveanu, spre a-l deosebi astfel mai bine de celelalte patrafire ale aceluiaș voevod (34) — dar nu putem fi mulțumiți de noi... Ce să facem? Doar să-i poftim stăruitor pe cititori să binevoiască a privi un crimpei de fotografie apărută în revista *Artă plastică* (35).

Să trecem acum la alte patrafire...

Încă nu. Să mai stăm cu Despineta și rucavițele pe care le-a mai lucrat.



Una din rucavițele lucrate de Despineta pentru ieromonahul Atanasie.

Astfel o pereche de minecuțe de la Hurez este așa de strins înrudită cu patrafirul de care am vorbit, încât au făcut parte din acelaș rind de odăjdie din care atita doar a mai rămas după peste două veacuri și jumătate (36). Doar că minecuțele sînt din 1695, deci făcute înaintea patrafirului. Una arată pe sfinții împărați ținînd crucea, iar cealaltă Buna Vestire. Migală, iar migală și frumusețe.

Cealaltă pereche de rucavițe are o inscripție împărțită pe amindouă minecuțele. Pe ele, jos, scrie în limba grecească aceste cuvinte „A lui Atanasie ieromonahul iar truda a Despinetei 1699“. Nu știu cărei minăstiri au fost dăruite. Eticheta nu e demnă de crezare, deoarece le pune pe seama minăstirii Văcărești, care nu ființa încă pe vremea aceea. Pe cea dintii rucaviță se vede arhanghelul Gavriil înconjurat de mreșuri și de medaliaoane a patru prooroci (numele lor sînt arătate grecește prin literele A, M, A, D); a doua însă o înfățișează pe Fecioara Maria, smerit sculată din jilt și înconjurată și dînsa de medaliaoanele altor patru prooroci (D. S, A, M). Și aici chipurile, ca pe patrafir sau pe rucavițele din 1695, par a fi zugrăvite, nu brodate. Margăritare fac înconjurul aureolelor sau sînt așezate ca ciorchinii în mreșuri. Atlasul roșu este brodat cu fire de aur și de argint și de mătase verde ori galbenă.

Te îndepărtezi uimit de ele și te tot întrebi cine a fost Despineta și ce mai comori au ieșit din degetele sale. Poate cîndva se vor afla în lăcașurile Răsăritului grecesc atît de adesea mi-luite de Brincoveanu, alte minunății iscălite de dînsa.

Tot Vodă Brincoveanu a mai dat Hurezului un patrafir, în-doit în lungime pentru a înlesni expunerea lui. De sus în jos partea lui stingă are (cu numele lor în grecește) chipurile Sf. Pavel, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Atanasie și Sf. Spiridon. E de mătase roșie brodată cu argint și aur. Fețele frumoase ale sfinților sînt lucrate cu fir de mătase castaniu, de felurite nuanțe. Un bogat cadru sculptural cuprinde pe fiecare sfinț. (37)

Nenumărate paiete sînt presărate pe patrafir. Cu acesta se potrivește o pereche de minecuțe, avînd acelaș ancadrament. Pe una din ele o vezi supusă pe Maica Domnului ingenunchiată și cu brațele încrucișate pe piept.

Stilul leagă acest patrafir de un altul al minăstirii Cotroceni. Să fi fost făcut mai curînd sub Șerban Cantacuzino? Este de atlas violet și brodat cu aur și paiete. Și aicea numele sfinților sînt în grecește. Sfinții sînt înfățișați numai pînă la genunchi.

Schema iconografică este următoarea:

1. Hristos împărat

- | | |
|--------------------|----------------|
| 2. Sf. Petru | 3. Sf. Pavel |
| 4. Sf. Andrei | 5. Sf. Iacov |
| 6. Sf. Ioan | 7. Sf. Matei |
| 8. Sf. Marcu | 9. Sf. Luca |
| 10. Sf. Vartolomei | 11. Sf. Simeon |
| 12. Sf. Filip | 13. Sf. Toma |

Acelaș Brincoveanu și cu Maria Doamna au făcut în 1620 (1695) pentru Bistrița, spune eticheta Muzeului (38) — un patrafir împodobit numai cu flori, elemente geometrice și cruci mari alcătuite din mărgăritare și cu nestemate în mijlocul acestora.

Orare și patrafire (39) de catifea mohorită stau în alte vitrine cu câteva mitre arhieresti. Una din aceste mitre este lucrată cu motive Renaissance (amorași, ghirlande etc.) smaralde și rubine (40). Așa cum este ticluită ferecătura ei, pare a fi aceea amintită într-un ziar de Tudor Arghezi și care se poate turti.

Argintăriile brincovenesti suflate în aur nu erau puține la Expoziție. Vom aminti doar câteva.

Astfel, un taler pentru Hurez și o Evanghelie din 1682 pentru minăstirea Dintr-un lemn. Sașii vechiului Brașov le-au făcut. Maica Domnului cu pruncul în brate și schiptrul în mină calcă șarpele încolăcit pe cornul lunii. Pe evanghelie citeș: „†A-ceastă sfinte (sic!) ev(anghe)lie făcut-o eu robul lui Dumnezeu jupan Costandin Bren(coveanu) (sic!) vel spet(ar) (sic!) și s-au dat sfintei menăstiri (sic!) Dintr-un Lemn Uspenia Bogoroditei. 1684“. O danie a viitorului Voevod.

Tare erau frumoase sfesnicile care străjuiau niște minunate icoane împărătești. aduse, dacă mi-aduc bine aminte, de la minăstirea Sadova. Așa de mindre erau icoanele încît nu m-am mirat cînd am văzut o bătrînă închinîndu-se cu toată evlavia sufletului ei...

Stephan Weltzer a iscălit la 1703 migăloasa ferecătură a evangheliei pe care Brincoveanu și Doamna Maria au închinat-o precum arată însemnarea grecească, minăstirii Sf. Ioan din București în 3 mai din acel an (41). Medalioane cu scene din viața lui Hristos înconjoară coborîrea la Iad de pe fața legăturii, pe cînd viața Botezătorului și cu chipul lui sînt lucrate pe spatele acestuia.

Nu mai puțin vie îmi rămîne evanghelia de la minăstirea Surpatele din 1708 sau 1709. Pe fața ferecăturii ei se vedea coborîrea la Iad și mai multe scene din viața lui Hristos iar la colțuri evanghelistii. Spatele însă arăta Xenofilia lui Avram, încadrată de medalioane ca jertfa lui Cain și Avel, jertfa lui Avram, jertfa lui David și jertfa lui Ghedeon iar sus coborîrea Sf. Duh. Într-un chenar am citit și următoarea știre: „A-ceastă sfîntă și dumnezeiască evanghelie iaste făcută cu chel-tuiala măriei sale Doamnei Mariei a luminatului Domnu Ion Costandin Basarabă Voevod și s-au dat sfintei mănăstiri de la Surpatele hramul al sfintei și începătoarei de viață Troiță. L(ea)t 7217“.

În mijlocul sălii erau — le văd parcă și acum — alte câteva patrafire și evanghelii poleite. Era bunăoară patrafirul lucrat de „Mina lui Teoclit. Anul 1810“ înfățișînd rădăcina lui Iesei, brodată cu cele mai vii și felurite culori armonios imbinat. Do-vadă că și bărbații știau mînu cu pricepere și chiar cu gust acul și ața. O știam de altfel de cînd văzusem poalele de icoane iscălite de ieromonahul Gherasim Galatianul în 1681 (42).

Tot așa se cuvine să amintim de patrafirul din 1608 (7116) pentru minăstirea Mărgineni, cum dovedește inscripția lui slavonească. Figurile sfinților și ctitorilor (Radu voevod cu fiul său Ion și Elena Doamna cu domnița Ilinca) erau deadreptul caraghioase, amintind păpuși de lemn frumos imbrăcate, mai ales casa domnească. În schimb cromatica întregului — pe fondul de fire de aur, broderii de mătase verde deschis, vișinie și argintie — ascundea grosolănia acestor fete, mișcările greoaie sau culele prea simplificate ale hainelor. Pentru cercetătorii temelor iconografice iată chipurile de pe acest patrafir (numele tuturor fiind în slavonește).

1. ? (Era ascuns)

- | | |
|---------------------------|----------------------------|
| 2. Maica Domnului | 3. Ioan Înainte Mergătorul |
| 4. Sf. Petru | 5. Sf. Ioan |
| 8. Sf. Ioan Bogoslov | 7. Sf. Marcu |
| 5. Sf. Matei | 9. Sf. Luca |
| 19. Sf. Filip | 11. Sf. Toma |
| 12. Radu Vodă cu Ion Vodă | 13. Elena Doamna cu Ilinca |

Nu vom mai zăbovi mult în această sală. Printre numeroasele lucruri care erau adunate acolo, se cuvine totuși să nu trecem cu vederea unele odoare. Ca de pildă o cană, lucrată la Augsburg (după etichetă) pe care scrie: „† Această năstrapă o am dat sfintei bisearici e(u) robulu lui Dumnezeu Dosothei ermonah să fie de pomană“, iar pe capacul ei mai citesc „† ecclisară. Leat 7208“, adică 1699 sau 1700. Sau tot așa o mare candelă împodobită cu patru balauri. Cind și pentru care biserică a fost făcută? Nu am aflat. Știm doar că minăstirea muntelui Sinai, în Arabia, păstrează o candelă asemănătoare, amintire de la Ipsilanti (43).

Cu toată nerăbdarea ce o avem de a vorbi și despre comorile legate de trecutul moldovenesc, mai stăm puțin în „Țara Românească“.

Am putea să nu amintim de pildă perdelele de altar ce atină pe pereții sălii și care întregesc prin frumusețea lor colecția celor rămase de la Cotroceni sau Hurez? Paiura bicefală a Cantacuzinilor și acera (acvila) munteană le împodobesc cu gust, vioiciune și bogăție (44).

Dar ripida făcută din chiar argintul mănăstirii Tismana în 20 aprilie 7197 (1639) cu binecuvîntarea mitropolitului Teodosie, din porunca igumenului Iosif?

Dar cutia de moaște pe capacul căreia am cules știrea că: „† Această cutie întru carea să află pus cinstitul cap al sfintului marelui m(u)cenic Mercurie s-au făcutu cu cheltuiala sfintei sale iubitorului de D(u)mnezeu chir Partenie ep(i)sc(op) Râm(nicului). 1766“. Undeva am aflat că moaștele se găseau în ve-

chime la biserica domnească din Ocnele Mari, dar că amintitul vladică le-a strămutat la episcopia de Rîmnic. (45)

Odoare mai noi din jumătatea întâia al veacului al XIX-lea sînt adunate în cîteva vitrine: evanghelii ferecate, potire și altele. Arată decăderea gustului față de tradiția bizantină și vîlguirea cuprinsului duhovnicesc al obiectelor bisericești. Multe din ele vin de la minăstirile Neamț și Secu (46).

Tot din Moldova, anume de la minăstirea Secu, este dealtfel un frumos patrafir împodobit cu sfinți, garoafe și ciucuri (47). Ca o punte aruncată între amîndouă țările romînești își are loc aici și anafornița aurită și avînd stema Moldovei, pe care a dat-o bisericii Stelea din Tirgoviște Vasile Vodă Lupu în 1637. O socot lucrată în Moldova.

*

Cînd pătrunzi în mijlocul odoarelor din Moldova, te cuprinde un simțămînt cu totul deosebit de acela pe care-l aveai cînd priveai pe acelea ale Țării Romînești. Aci strălucirea este mai pololită, atlasul și aurul dau dovadă de mai multă bunăcuviință fără a-și pierde din bogăția lor. Dar aicea ca și dincolo, cununa li se cuvine irăși broderiilor, pe urmă miniaturilor de manuscrise și, în sfîrșit, argintăriei.

Nu ne vom întinde la vorbă asupra aerului de la minăstirea Neamțului. Dar simplitatea lui, echilibrul figurilor și culorile lui ușor atinse de dintele veacurilor, alcătuiesc un tot de o măreție sulească care așează acest epitaf, în fruntea tuturor odoarelor moldovenești din această categorie.

Ce durere, ce lacrimi reținute, citești pe chipurile ingerilor cu ripide care-l veghează pe seninul și preaslăvitul Hristos răposat. La căpătiul Fiului ei, „Vergura curată” stă pe un scăunel. Cu mîna stingă mîngîie părul lui Hristos și își apropie mîna dreaptă de El ca să-l simtă mai mult pe Fiul care s-a născut din trupul Ei. Dincolo, la picioarele Domnului, o femeie despletită își apucă pletele. Nu poate fi decît Maria Magdalena. Are o rochie verde și o ciudată maramă care o imbrobodește, dîndu-i înfățișarea mindră de romîncă. Tot romînesc pare a fi și covorul pe care zace Fiul lui Dumnezeu și al Mariei, alcătuit din dungi roșiatice și argintii. Mărgăritare mici pun mai mult în valoare aureola lui Hristos și a Sfintei Fecioare. Și aureolele simbolelor evangheliștilor de la cele patru colțuri ale epitafului, au mărgăritare. Aurul îmbracă pe Maica Domnului și pe cei cinci ingeri. Tot de aur sînt crucile în chip de crini heraldici așezați în rotocoale care sînt răsfițați pe cîmpul aerului și tîn loc de stele.

De acum înainte se va curma orice discuție (48) asupra vechimii aerului. Așadar egumenul Silvan l-a făcut la 1 septembrie 6945, adică 1437.

Pomenesc deasemeni aerul minăstirii Dobrovăț, început de Ștefan cel Mare, dar murind marele Voevod, l-a isprăvit în

1506, fiul lui Bogdan Chiorul (49), și pe cel dăruit de Alexandru Lăpușeanu ctitorii sale Slatina în 1556 (50). Cel dintîi e tare rupt, dar plin de farmecul reținut al unei arte sigure; în schimb dramatismul cam teatral și îmbicsirea personagiilor care se vădesc pe cel de al doilea îi scad nu puțin din interes.

Dar deosebit de frumoase sînt două dvere dăruite minăstirii Slatina de Alexandru Lăpușeanu. Una, mai mică, nu a fost isprăvită, deoarece data cuprinde doar milesimul (7000). Mijlocul acesteia cuprinde o frumoasă Schimbare la față — hramul Slatinei! — înconjurată de feluriți prooroci și cu marii verhovnici ai Bisericii, Sf. Petru și Pavel, care țin împreună chipul unei biserici care simbolizează Biserica lui Hristos; acolo sînt și ingeri cu Maica Domnului. Jos, în picioare, mari și măreț înveșmîntați, Lăpușeanu și Ruxanda Doamna. Însă acest mic vâl pare a fi o schiță pentru uriașa zăveasă, marea dveră care atîrnă, bogată și impunătoare de peretele din fund al sălii. Judecînd cu ochii poate să aibe cel puțin 2 metri pe 1,50 m. Îi aduce îndată aminte scumpul odor dăruit Putnei de Bogdan Vodă în 1510 (51). Medalioanele din vrejuri arată la fel, dar subiectele sînt cu totul schimbate. La mijloc este aproape o replică după dvera mai mică amintită adineaori: Schimbarea la față, Proorocii, Sf. Petru și Pavel etc. Aici însă Alexandru Vodă și Ruxanda Doamna sînt ingenunchiați, mici și îmbrăcați fără fast, dar amîndoi cu coroana în cap. Medalioanele arată felurite scene din viața Mîntuitorului și anume: Buna Vestire, Nașterea lui Iisus, Intîmpinarea, Iisus în templu cu doctorii legii, Botezul lui Hristos, Învierea lui Lazăr, Intrarea în Ierusalim, Răstignirea, Coborîrea la Iad, Înălțarea, Rusaliile și Adormirea Maicii Domnului. Sus medalionul cu Iisus Emanuil înconjurat de Heruvimi, are într-o parte și alta cîte un medalion cu cete îngerești.

Centrul dverei precum am spus, arată Schimbarea la față, cu cele trei momente: Mersul spre munte, minunea și întoarcerea lui Hristos lingă apostoli. Evangheliștii sînt cîte unul la fiecare colț al scenei. Între ei, de sus în jos, vezi cîte cinci prooroci, ca Solomon, Zaharia cel Nou, Iacov, Zaharia, Natan și alții. Sub această mare scenă un alt chenar cuprinde pe Maica Domnului, ingeri, serafimi, bustul lui Iisus, Sf. Petru și Pavel ținînd o biserică și Lăpușeanu cu Ruxanda. Toată dvera este din fir de aur, pe care s-a brodat cu mătăsuri de tot felul.

Sus și jos, o lungă inscripție slavonească arată că „Această mare zăveasă a făcut-o binăcinstitorul și de Hristos iubitorul Io Alexandru Voevod împreună cu Doamna lui Ruxanda, minăstirii lor cu hramul Schimbarea la Față care este la Slatina“ la leatul 7079, iulie 18“.

Această minunată dveră, făcută deci în 1561, nu are decît inscripția de închinare în slavonește. De altfel, limba greacă este cea folosită pentru scenele vieții lui Hristos, ca și pentru toți sfinții și drepții care apar acolo, precum și pentru voavozii, însă

slovele grecești au înfățișare slavonească. Citim lingă doamnă, grecește: „Rugăciunea roabei lui Dumnezeu Ruxana“ (Ruxandra sic!), iar dincolo, alături de soțul ei: „Rugăciunea robului lui Dumnezeu Alexandru Voevod“. (52)

Această zăveasă să fi fost folosită la ușile împărătești ale timplei bisericii minăstirii Slatina? Sau oare închidea ușa dintre gropniță și naos? Pentru a putea răspunde ar trebui măsurate și dvera și ușa bisericii. Ea se leagă neîndoios de aceea cu care se fălește cu drept cuvânt minăstirea Putna. Intre ele două mai recunoaștem legătura ce se vădește și cu epoca lui Petru Rareș: astfel medaionul cu scena Intrarea în Ierusalim amintește deadreptul și aceea depe patrafirul dat de acest voevod minăstirii Ivir de la Muntele Athos (53).

Cele două dvere de la Slatina sînt încă inedite. Un studiu asupra lor nădăidim că cineva îl va încerca cit de curînd.

Printre broderiile moldovenești întoarse din la Moscova este și frumosul patrafir al minăstirii Dobrovăț, cu chipurile unui voevod Ștefan și al unei doamne Maria. Se pare că este vorba de Ștefan cel Mare și de Maria Voichita, fata lui Radu cel Frumos, domnul Țării Rominești. De o uimitoare frumusețe este și acoperămintul de disc dăruit în 1493 episcopiei de Rădăuți de către marele domn: pocrovățul de potir a ajuns la minăstirea Sucevița unde se păstrează și astăzi. (54)

Un alt pocrovăț își are locul aici. L-a făcut, precum arată scurta însemnare slavonească „Mitropolitul Anastasie Crimcovic“. Pe el este brodată împărtășirea apostolilor cu sfîntul Singe. Hristos, îmbrăcat împărătește, este la altar, sub un baldachin, cu un arhanghel lingă el. Sînt de față 11 apostoli, judecînd după aureole, căci nu se văd fețele decît a 8 din ei. Dar cine este omul aplecat din colțul din dreapta? Nu e îmbrăcat în haine de lumină din fire de aur și cu poala de argint ca ceilalți. Nu, ci din fire galbene, care așa slab lucesc, incît îi dau o înfățișare săracă, mîhnită, murdară. Si ce face el...? De cum a cutezat artistul așa ceva...? Omul își scuipă în sîn și pleacă. N-are aureolă. L-ați recunoscut. Este Iuda...

Nu știu dacă vîlul acesta s-a înstrăinat de la Dragomirna.

Tot acolo un patrafir de atlas roșu, brodat numai și numai cu fir de aur, și cu puțin argint. Dar fețele și minile sfinților sînt lucrate cu fire de mătase. Si așa strălucește de-ți este grea citirea inscripțiilor depe el. Fiînd ușor îndoît nu văd medaionul care se aşază în spatele preotului. Dar restul odăjdiei arată urmărirea schemă iconografică:

- | | |
|--------------------|-------------------------|
| 1. Maica Domnului | 2. Sf. Ioan Botezătorul |
| 3. Sf. Petru | 4. Sf. Pavel |
| 6. Sf. Matei | 6. Sf. Ioan |
| 5. Sf. Marcu | 8. Sf. Luca |
| 9. Sf. Simion | 10. Sf. Andrei |
| 11. Sf. Vartolomei | 12. Sf. Iacov |

iar jos, în slavonește aflăm că: „Acest patrafir l-a făcut Varlaam mitropolitul Sucevei la leat 7150“ (1641—1642). Patrafirul de la minăstirea Secul (55).

Tot de acolo este și sacosul aceluiași mare cărturar, din 1642 (56) de un verde nespus de frumos și cu broderii aur, galben, roșu, care cîntă la lumină.



Văl de timplă. Sf. Petru: Minăstirea Trei Ierarhi, Iași (1639).

Un alt sacos, dar mai bogat și, după părerea mea, mai puțin impunător este acela al mitropolitului Ghedeon. Pe marginea gulerului citesc: „Acest sacos este făcut de mitropolitul Ghedeon cu toată cheltuiala 7220“ (1711—1712). Sacoșul lui Varlam l-a inspirat.

În vitrine recunosc mai multe odăjdii de la Secu. Bunăoară două nebedernițe, una cu Învierea, iar cealaltă cu Sfânta Trei-

me (57). Sau un orar de diacon, verde, cu broderii și plăcuțe ci-zelate toate de aur (58).

Însă de o mare frumusețe, și stranie tot odată, de o ele-ganță care numai este deadreptul bizantină ci are ceva care-ți îndreaptă gândurile spre Soare răsare, sint numeroasele odăjdii dăruite de Vasile Lupu falnicei sale ctitorii, biserica Trei Ierarhi. In afară de aer (59), care nu-mi place (60) — chipul lui Hristos este grsoolan, lipsit de duhovnicie, iar coloritul verde-gălbui nu a-trage — toate celelalte răpesc cu nesaț privirile. Luxurianta de-corație florală care le împodobește, armonia culorilor, fondurile de catifea, broderiile armonios imbinat, iată unele din calitățile lor. Cam subțiratic, ca un schimnic este Sf. Petru, lucrat pe la 1638—1839 (7147); ca și dealtfel Sf. Pavel din acelaș an. Poale de icoane (Cei Trei Ierarhi, Bunăvestirea) îmbogățesc și ele co-lecția. Tot așa un frumos orar de catifea mohorie cu ingeri, sera-fimi și în slavonște, cuvintul „Sfint“.

Dar patrafirul din 1639 făcut potrivit inscripției slave, de Vasile Lupu și doamna Tudose (Teodosia) la 7145 (1637—1638) este brodat cu o migală deosebită. Pe o catifea grenat închis, sint brodate cu fir de aur și de argint 19 medalioane ur-mate de un chenar floral și de inscripția slavă în josul cărora atirna trei ciucuri.

Iată schema iconografică a patrafirului :

1. Cina lui Avram

- | | |
|--|--|
| 2. Buna Vestire | 3. Nașterea lui Hristos |
| 4. Stretenia | 5. Botezul Domnului |
| 6. Schimbarea la față | 7. Învierea lui Lazar |
| 8. Intrarea în Ierusalim | 9. Spălarea picioarelor celor 12 apostoli |
| 10. Gheteșmani (Hristos se roagă singur iar un inger îi apare cu crucea) | 11. Cina cea de taină (Iisus cu cei 12 apostoli) |
| 12. Iisus bătut de 2 călăi | 13. Iisus își duce crucea; în fața lui un ostaș |
| 14. Iisus pe cruce. Maica Domnului și Sf. Ioan | 15. Coborîrea în mormînt (2 ingeri; o candelă mare deasupra lui Hristos) |
| 16. Coborîrea la Iad | 17. Iisus se scoală din mor-mînt |
| 18. Rusaliile | 19. Adormirea Maicii Dom-nului. |

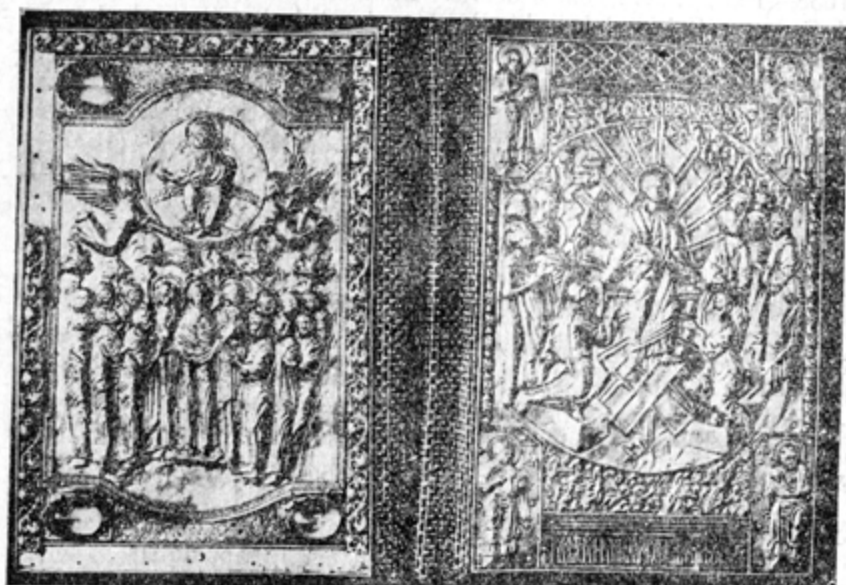
Să trecem acum la manuscrise.

Avem mai întii un manuscris grecesc pe pergament al evan-gheleilor. Pare a fi din veacul al XIII-lea. Frumoase miniaturi cu evangheliștii îl împodobesc. (61) Cine știe unde a fost scris și cum a ajuns în țară! Poate a venit cindva cu călugări de la Athes.

Ferecătura poleită a unei evanghelii de la Neamț din 1436—1437 uimește prin măreția cu care s-au lucrat Coborirea la iad și Înălțarea. A fost dăruit de Cindea Lațco, iar faimosul Gavriil Uricovici s-a ostenit cu scrisul (62).

Ieromonahul Spiridon de la Putna a migălit evanghelia din 1502, fostă zice-se, a minăstirii Bistrița (63). Era de fapt a bisericii Sf. Ioan din Piatra Neamț (64).

Plină de lumină, de armonie și de artă adevărată sînt miniaturile atît de proaspete, incît îți vine a crede că s-au zugrăvit mai adineaori, care ridică prețul evanghelii slavonști din 1555, de la minăstirea Neamț. De aceea organizatorii expoziției au avut grija de la o lună la alta să-i întoarcă filele (65).



Ferecătura de argint aurit a evanghelierului scris de Gavriil Uricovici și dat de pircălabul Cindea Lațco minăstirii Neamț (1436—1437)

Deasemenea nu trebuie uitat că cutare tetravanghel s-a ferecat de pan Ioan Golăi vel logofăt cu soția Anca pentru sufletele lor și ale părinților și copiilor lor și că l-au dat (pe semne ctitoriei lor de la Iași) în 5 ianuarie 7084 (1576).

Tetravanghelul din 1646 ferecat de Gavriil hatmanul (frațele lui Vasile Lupu) și ale cărei miniaturi aduc dovada că se simțea pe atunci în Moldova înriurirea artei tipăriturilor apuse-nă — trebuie pomenit și el. (66)

Grosolană este ferecătura tetravanghelului dăruit la 1640 sau 1641 de Vasile Lupu bisericii Trei Ierarhi din Iași. Fața

arată Coborirea la Iad iar spatele chipurile celor trei ierarhi, hramul sfântului lăcaș. Popa Sidor din Badeuți a scris textul slav al evangheliilor, împodobindu-l cu chenare și mici miniaturi (67).

Crucile mari de lemn de chiparos lucrate cu o răbdare izvoritoare de artă migăloasă, nu pot fi ușor trecute cu vederea. Insemn bunăoară pe cea dăruită minăstirii Agapia de Simion arhimandritul la 1593 sau pe aceea a papei Nichifor, de la minăstirea Neamț, din 1559. Amintirile mele stăruie ca să adaug aici și crucea postelnicului Matei Crăciun pentru Slatina (din 1561) și pe cea a mai sus intilnitului Golia din 1564. Tot așa un oarecare Vasile ieromonah a lucrat crucea cerută pentru minăstirea Neamțului de Cirstea, jitnicerul Sucevei, împreună cu soția sa Maria și copiii lor.

O clipă încă înainte de a trece mai departe :

Uitasem marea cruce cu trei brațe — are peste 60 cm. — pe care mitropolitul Grigorie Roșca a dăruit-o Neamțului în 1560. Este ferecată în argint suflat cu aur (68).

Vom spune doar câteva cuvinte cu privire la argintării.

Astfel, panaghiarul făcut de Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare, pentru biserica-i de la Bacău este indeaproape înrudit cu cele ce le-am mai intilnit în Muntenia și Oltenia. Este lucrat în filigran și suflat în aur. Adormirea Maicii Domnului se vede pe față; pe spate avem Înălțarea.

Un alt panaghiar a fost făcut pentru minăstirea Agapia în 1581 (7189) iulie 7, de fostul episcop de Rădăuți Isaia (dintr-o ne băgare de seamă eticheta muzeului îi spuneă Ioil). Panaghiarul fiind arătat deschis, mi-am însemnat că înăuntrul lui poleit, este împodobit cu chipul arhanghelului Mihail și cu acela al Maicii Domnului cu Iisus Emanuel.

Ca de un odor rar, amintim și de un vas turco-persan de argint, în parte aurit. Inscricția greacă arată ritos că este un vas (alavastron) cu sfântul marele mir dăruit prea evlaviosului domn a toată Moldovlahia, domnului Ion Vasile Voievod în mai 1642 de Partenie, patriarhul icumenic.

Zestrea bisericii Trei Ierarhi cuprindea și felurite candelă, cănițe, discuri și cădelnițe. Astfel pe o candelă mare de argint a acesteia, împodobită cu flori și sfinți se află o lungă însemnare slavă : „Io Vasile Voievod din mila lui Dumnezeu domn Țării Moldovei a făcut candelă aceasta bisericii celor Trei Ierarhi, Vasilie cel Mare, Grigorie Bogoslov, Ioan Zlataust de la minăstirea sa din Iași. Anul 1640 (?)“. Data fiind cam neciteată, nu sint sigur că este tocmai 1640 ; aş crede că trebuie adăugat încă ceva.

Pe capacul unei cătuși din 1639 a aceleiași biserici, se văd chipurile celor trei sfinți ierarhi.

Ar mai fi multe de spus, — de pildă despre icoane — dar trebuie să ne oprim... Atita pentru azi...

*

Luați-vă toiagul acum și porniți pe drumul cunoașterii frumosului. Umpleți-vă sufletul cu minunățiile ascunse în visteriile bătrinelor noastre monumente istorice. Păziți-le odăjdiiile, zugrăvelile, copacii și florile. Aveți grijă și de toate amintirile azi prăfuite și părăsite din podurile bisericuțelor de pretutindenea. Înțelegeți că o icoană roasă de carii sau un sfeșnic strimb ori șchiop, chiar dacă vi se par urite sau fără rost, vor putea ajunge să fie cindva niște mărturii istorice și artistice, a cerșetorilor, cei de azi am știut face și păstra. Străduiți-vă deci cu condeiul sau pensula, cu dalta sau brațele să îmbogățiți sufletele sau ochii ce vă întimpină. Ca să nu faceți de minciună, față de trecutul nostru, zicala cea veche că „singeale apă nu se face“!

NOTE

1) — Intrucit nu avem de gând să facem aici un studiu exhaustiv al odoarelor inapoiate din URSS, ne mărginim a însemna esențialul bibliografiei lucrărilor în legătură cu ele și cu ajutorul cărora se vor putea găsi mai lesne alte studii mai vechi.

Jules Brun, *L'art religieux au musée de Bucarest*, Bucarest 1902; N. Iorga, Ștefan cel Mare și mînăstirea Neamțului, în *Buletinul Comisiunii monumentelor istorice*, III. București 1910, p. 96—106; Sp. Cegăneanu, *Din odoarele bisericești ale Muzeului Național*, ibid, III, 1910, p. 1—10 și *Muzeul Național de Anti-chități. Obiecte bisericești studiate și descrise*, București, 1911; Stelian Petrescu, *Odoarele de la Neamțu și Secu*, București 1911; N. Iorga, *Arginturile lui Constantin Brîncoveanu*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice*, VII, 1914, p. 97—110 și *Les arts mineurs en Roumanie*, București, Vol. I, 1934 și Vol. II, 1936; Em. Turdeanu, *La broderie religieuse en Roumanie, Les epitaphioi moldaves aux XV-e et XVI-e siècles*, extras din *Cercetări Literare*, IV, București, 1941, p. 165—214 și *Manuscrite slave din timpul lui Ștefan cel Mare*, extras din aceeași revistă, V, 1943, p. 101—240, G. Millet, *Broderies religieuses de style byzantin*, Paris, 1939—1947 (text și album).

Tezaurului de artă întors din URSS i s-a închinat un întreg număr din revista „*Arta Plastică*“ 1956, nr. 5. Pe noi ne privește în deaproape frumosul articol, bogat ilustrat, *Colecția de artă veche românească* de M. A. Muzicescu și Em. Lăzărescu p. 3—11.

Pentru materialul comparativ vom recurge și la *Catalogul Expoziției de argintării, broderii și țesături din Țara Românească (secolele XVI—XVIII)*, (București, 1956).

2) — V. Drăghiceanu, *Un epitaf al mitropolitului Ștefan din anul 1652*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, XXII, 1929, p. 29. — Păreră însușită de Em. Turdeanu *Les epitaphioi...*, p. 171, nota 2. De vină au fost fotografiile unde ultima slovă-cifră a datei părea că este lambda iar nu delta. Ceace l-a

amăgit și pe G. Millet, *op. cit.*, p. IV și 104. Fără temei, J. Brun, *op. cit.* dă data 1387.

3) — Vezi de pildă fotografia la Sp. Cegăneanu, *Muzeul Național...*, p. 56, G. Millet, *op. cit.*, p. 187, sau M. A. Muzicescu și Em. Lăzărescu *op. cit.*, p. 3.

4) — Cf. și I. Bașdea, *În legătură cu epitaful de la minăstirea Cozia*, în revista *Mitropolia Olteniei*, VII, 1955, p. 202—204.

5) — G. Millet, *op. cit.*, p. 104—105.

6) Vezi comunicarea mea în Actele Congresului internațional de studii bizantine de la Paris din 1948, vol. II, 1951.

7) — Precum a arătat G. Millet, *op. cit.*, p. 3—4. Nădăjduim să dăm în curând la tipar un studiu despre Sf. Nicodim de la Tismana și odăjdiiile sale în care vom relua în amănunt și cu fapte noi toată discuția.

8) — Se știe că biserica minăstirii Hurez este din acelaș an, cf. N. Ghika Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia*, IV, București, 1936, p. 81.

9) — Asupra acestui tip decorativ și asupra dăinuirii lui vezi E. Turdeanu, *Miniatura bulgară și începuturile miniaturii românești*, extras din *Buletinul Institutului român din Sofia*. I-2, București, 1942, p. 439—444 și 449 (și pl. II care arată o față a tetravangelului minăstirii bulgărești Dragalevici, scris pe la 1534 și a cărui vigneta reproduce pe aceea a tetravangelului tipărit în 1512 la Tirgoviște).

10) — Sp. Cegăneanu, *Obiecte bisericești...*, p. 55.

11) — Id., *op. cit.*, p. 51—52 și fig. 22.

12) — Vezi deoamdată N. I. Șerbănescu, *Istoria minăstirii Snagov*, București, 1944, n. 16—21, care atribuie panaghiarul anului 1481. Frumoase fotografii dă Sp. Cegăneanu, *op. cit.*, n. 36 și 38, dar repetă greșelile lui Odobescu la citirea inscripției.

13) — Fotografie la M. A. Muzicescu și E. Lăzărescu, *op. cit.*, p. 7 și Sp. Cegăneanu, *Obiecte bisericești*, p. 39—44.

14) — Sp. Cegăneanu, *Din odorele bisericești...* p. 5—8 desene, p. 4—5 și *Obiecte bisericești...*, p. 30—31.

15) — Id. *Din odorele bisericești*, p. 2 (și desen) și *Obiecte bisericești*, p. 13—14 (cu fotografii).

16) — Id. *Din odorele bisericești*, p. 1—3 (text și desene) și *Obiecte bisericești*, p. 11—12.

17) — Id. *Din odorele bisericești*, p. 3 (desen după chenarul ferecăturii) și *Obiecte bisericești*, p. 44—46 (fotografie); M. A. Muzicescu și E. Lăzărescu *art. cit.*, p. 5; J. Brun, *op. cit.*, p. 9—10 creda — pentru ce? — că legătura e mai nouă ca manuscrisul. Asupra datei și locului când s-a scris manuscrisul, cf. P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București 1944, p. 152.

18) — Sp. Cegăneanu, *Obiecte bisericești*, p. 28—30; N. Iorga, *Les arts mineurs...*, II, 1936, p. 21 (numele jupiniței e gre-

șit — Ilinca! — și fără temei se spune că inscripția de lângă chipul lui Barbu e românească” și figura 81 (legenda trebuia schimbată cu cea de la Nr. 80: patrafirul pentru Govora). Despre călugărirea lui Barbu, ajuns Pahomie monahul, vezi Șt. Nicolaescu, *Documente istorice cu privire la Radul Vodă de la A-fumași...*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* X, 1909, p. 84, nota 2.

19) — G. Millet, *op. cit.*, p. 32 și pl. LXXII—LXXVI. O fotografie, slabă însă, a ctitorilor și a sfinților Pavel și Onufrie la M. Beza, *Urme românești în Răsăritul ortodox*, București, 1935, p. 44. Greșit vorbește T. Bodogae, *Ajutoarele românești la minăstirile din Sfântul Munte Athos*, Sibiu 1941, p. 270 de prapor, când este de fapt vorba de acest patrafir.

20) Cf. de pildă Sp. Cegăneanu, *Din odorele bisericești...*, p. 8—10 (și cu fotografii) și *Obiecte bisericești*, p. 27—29 (și fig. 9); N. Iorga, *Les arts mineurs*, II, p. 21 (și fig. 80: legenda însă e greșită); G. Millet, *op. cit.*, p. 26—28 și pl. LII. J. Brun, *op. cit.*, p. 29 pune fără niciun temei acest patrafir pe seama Muntelui Athos și a veacului al XIV-lea.

21) — *Doc. privind ist. Rom. veacul XIII—XV B) Țara Românească*, p. 239—240 (nr. 252).

22) Cf. M. Romanescu, *Patrafirul Buzestilor de la Banja (Boka Kotorska)*, extras din *Arhivele Olteniei*, nr. 95—96, Craiova, 1938 și G. Millet *op. cit.* p. 26—28.

23) — Cf. fotografia ei la M. A. Muzicescu și Em. Lăzărescu, *art. cit.*, p. 6.

24) — Vezi fotografiile art. citat al lui M. Romanescu. Fotografii după chipurile ctitorilor de la Stănești la P. V. Năsturel, *Biserici, minăstiri și schituri din Oltenia*, în *Revista pentru Istorie, arheologie și filologie*, XV, 1914, p. 35 (iar p. 42 un facsimil al pietrei de mormint a lui Stroe Buzășcu).

25) P. V. Năsturel, *art. cit. rev. cit.*, XII, 1912, p. 293—313 (portretele lui Preda și Catalinei la p. 309). (O fotografie mai bună la N. Iorga, *Istoria Românilor*, V, 1937, p. 278).

26) — M. Popescu Spineni, *Procesul minăstirilor închinare*, București, 1936, p. 128 și 129.

27) — G. D. Florescu, *Din vechiul București*, 1935, p. 30.

28) — Cf. Sp. Cegăneanu, *Obiecte bisericești...*, p. 63, și fig. 29.

29) — *Id. op. cit.* p. 46 și fig. 20.

30) — *Id. op. cit.*, p. 51—57 și fig. 22, 23 și 24. Vezi și J. Brun, *op. cit.*, p. 33. Fotografii ale acestor acoperăminte în articolul Corinei Nicolescu, *Date cu privire la istoria costumului în Moldova* (sec. XV—XVII), în *Studii și cercetări de istoria artei*, III, nr. 3—4, 1956, p. 62—64.

31) Se deosebesc prin numărul medalioanelor, a copiilor lui Vodă și bineînțeles prin inscripția de închinare.

32) — N. Iorga, *Les arts mineurs...*, II, fig. 104.

33) — Id. pl. I (în culori) și *Catalogul expoziției de argintării* fig. 35 (datează din 1683 precum bine a văzut N. Iorga și nu din 1680, cum spune catalogul).

34) — Alte odore de la Brincoveanu se află astăzi expuse în palatul de la Mogoșoaia, la marginea Bucureștilor. Printre altele sînt tocmai cele din *Catalogul expoziției de argintării...* Dacă li s-ar adăuga și cele înapoiate de la Moscova — adesea mai frumoase — muzeul de la Mogoșoaia ar căpăta o valoare unică pentru istoria artei noastre vechi.

35) — Vezi articolul citat al lui Muzicescu și Lăzărescu, p. 9 (greșit datat — 1695 — în loc de 1696 prin neînțelegerea stigmei: 6) O fotografie a întregului patrafir, dar prea mică din păcate, în volumul publicat sub direcția lui M. P. A. *La Roumanie en images* I, Paris 1919, p. 142, (datat fantezist din veacul al XVI-lea!) Cf. și J. Brun, *op. cit.*, p. 30. N. Iorga a cunoscut numele Despinetei, cf. a sa *Histoire de l'art roumain ancien*, Paris, 1922, p. 258.

36) — Inrudirea a văzut-o și J. Brun, *op. cit.*, p. 31.

37) — Oarecum asemănător este patrafirul din *Catalogul expoziției de argintării...* fig. 69.

38) — Data însă ridică întrebarea dacă nu a făcut mai degrabă parte din zestrea minăstirii Hurez.

39) — La fel cu numerele 70—72 din *Catalogul expoziției de argintării*. Erau ale Hurezului.

40) — O fotografie în articolul lui I. D. Traianescu. *Mitropolia din București*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice*, V, 1912, p. 173, fig. 49.

41) — Numele lui Stephan Weltzer este necunoscut atât Teodorei Voinescu, *Din legăturile artistice ale Țării Românești cu Transilvania (meșterii argintari)*, în *Studii și cercetări de istoria artei*, III nr. 1—2, 1956, p. 75—97 cit și doctorului Iulius Bielz, *Artă aurarilor sași din Transilvania*, București, 1957.

42) Fotografii la G. M. Ionescu, *Istoria Cotrocenilor*, București, 1902, p. 57 și în *Catalogul expoziției de argintării...*, fig. 56—57. La M. Beza, *op. cit.*, p. 160 se arată deasemeni un patrafir de la Vodă Mavrogheni, pentru minăstirea Ecaterinopoliiană din Paros (Grecia); dar p. 161 inscripția greacă e greșit înțeleasă. Trebuie citit ceace este în paranteze „A lui Ioasaf arhieru“ ca arătînd numele posesorului odăjdiei; în schimb restul „mina lui Constantin monahul“ dovedește că lucrătorul a fost și aici un bărbat.

43) Fotografia la M. Beza, *op. cit.*, p. 8 (Balauri apar și pe sfeșnicele lui Nicolae Mavrocordat din 1745, care se află tot acolo; *op. cit.*, p. 104).

44) — Sînt în felul dverelor din N. Iorga, *Les arts mineurs...*, II, fig. 108 și 109 și *Catalogul expoziției de argintării*, fig. 60—61.

45) — Cf. *Istoricul eparhiei Rîmnicului Noului Severin...*, București 1906, p. 146—147 și 204.

46) — Răsfoiți Stelian Petrescu, *Odoarele de la Neamț și Secu*, p. 13, 15, 16, 65, 68 etc. și citeți-l și pe J. Brun, *op. cit.*, p. 20—21.

47) — Șt. Petrescu, *op. cit.*, p. 100 (al treilea patrafir).

48) — Em. Turdeanu, *Les épitaphies moldaves...*, p. 204 și pl. IV îl datează — după fotografii — din 6949 (1441); cf. și G. Millet, *op. cit.*, p. IV și p. 105—107 (episcopul Melhisedec a citit cu bună dreptate 6945).

49) — Cf. Em. Turdeanu, *op. cit.*, p. 208—209 și pl. VII.

50) Id., p. 211 și pl. X (greșit arătat ca fiind cel de la Sucevița).

51) — O. Tafrali, *Le trésor byzantin et roumain du monastère de Putna*, Paris 1925, p. 43—45 și pl. XXXI—XXXV, și articolul meu sub titlu în *Romînoslavica*, III, 1958.

52) — Vezi și N. Iorga, *Inscripții din bisericele Romîniei I*, București, 1905, p. 50, nr. 106.

53) — Cf. G. Millet, *op. cit.*, pl. CXVII—2.

54) — Despre aceste două odoare, binevoiască cititorii a aștepta să apară în *Monumente și Muzee*, II, 1958, articolul meu despre *Pocrofețele din 1493 ale episcopiei de Rădăuți*.

55) — Fotografia lui la Șt. Petrescu, *op. cit.*, p. 100 (patrafirul de la mijloc). Fotografia arată că deasupra Maicii Domnului și Înaintemergătorului sînt brodați serafimi.

56) — Id., *op. cit.* p. 99.

57) — *Op. cit.*, p. 95 și 96.

58) — *Op. cit.*, p. 95 (al doilea orar).

59) — Poartă data 7146 (1638), 20 mai.

60) — *De gustibus et coloribus non disputandum*. Așa spuneau cei de demult. De aceea vezi articolul lui Muzicescu și Lăzărescu, p. 8, care sînt de cu totul altă părere ca noi.

61) — O planșă în culori (Sf. Luca) la V. Drăghiceanu, *Catalogul colecțiilor Comisiunii Monumentelor Istorice*, București, 1913, pl. 1.

62) — Cf. Șt. Petrescu, *op. cit.*, p. 2—5; N. Iorga, *Ștefan cel mare și mînăstirea Neamțului în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, III, 1910, p. 100—101 și 105. M. A. Muzicescu și E. Lăzărescu, *art. cit.*, p. 5.

63) — E. Turdeanu, *Manuscrise slave din timpul lui Ștefan cel Mare*, extras din *Cercetări literare*, V, 1943, p. 190—193.

64) — Cf. însuși textul epilogului slavonesc la E. Turdeanu, *op. cit.*, p. 192 și C. Turcu, *Un manuscris din timpul lui Ștefan cel Mare*, în *Hrisovul*, VI, 1946, p. 109.

65) — Șt. Petrescu, *op. cit.*, p. 10—12.

66) — O fotografie a miniaturii înfățișând pe Sf. Marcu și una a începutului evangheliei sale în articolul citat al lui Muzicescu și Lăzărescu, p. 10.

67) — Fotografie la Muzicescu — Lăzărescu, *art. cit.*, p. 7.

68) — Cf. Șt. Petrescu, *op. cit.*, p. 23.

69) — Mulțumim și pe această cale Domnișoarei Leontina Mailatescu, studentă la Institutul „N. Grigorescu” din București, care a binevoit a ne imprumuta pentru a ilustra lucrarea noastră, două desene pe care și le făcuse pentru sine.

Fotografiile le-am imprumutat din cele 2 plicuri de fotografii înfățișând obiectele întoarse din URSS pe care le-a publicat Muzeul de Artă al R. P. R.

Din motive tehnice, Redacția s-a văzut nevoită a micșora simțitor numărul ilustrațiilor și al textelor slavonești și grecești trimise de autor.





Din literatura teologică rusă contemporană

IDEILE SFINȚILOR PĂRINȚI DESPRE DRAGOSTE *)

„Dragostea este temeiul profeției; dragostea este cauza minunilor; dragostea este izvorul flăcării lăuntrice, care cu cât mai mult arde, cu atât mai mult îl infierbintă pe cel insetat. Spune-ne nouă, o tu, cea mai frumoasă dintre virtuți, unde-ți paști oile tale? Unde odihnești la amiază? (Cint. Cint. I, 6) ... Vreau să știu, cum te-a văzut Iacob stabilită în virful scării? Spune-mi mie, cum a fost vederea ascensiunii pe ea? Ce însemnează însuși chipul scării, și așezarea treptelor ei, chipul celor ascensiuni, (pe care le presupune întru inima sa (Psalm 83, 6), un oarecare admirator al frumuseții tale? Doresc să știu și care e numărul lor? Și cât timp trebuie pentru o astfel de ascensiune?...

—Atunci ea, această împărăteasă, ca și cum din cer arătându-mi-se, și ca și cum spunea: pînă cînd tu, admiratorul meu, nu te vei ușura de acest trup, nu poți cunoaște frumusețea mea, cum este ea. Fie, însă ca scara văzută de Iacob, să te învețe să alcătuiesti scara spirituală a virtuților, în virful căreia eu mă stabilesc“. (Cuv. Ioan Scărarul).

„Acum însă, sînt aceste trei, unindu-le și cuprinzîndu-le pe toate: credința, nădejdea și dragostea, mai mare însă decît toate, dragostea, caci cu ea se numește Dumnezeu. Cea dintîi poate face și ziditorul; pe a doua îndurarea lui Dumnezeu o garantează și o face nerușinoasă; dar a treia niciodată nu piere, nu încetează din cursul ei, și cu farmecul ei pe cel umilit a răposa nu-l lasă...

Cuvîntul despre dragoste este cunoscut Ingerilor, dar și lor numai în măsura luminării lor... De aceea după calitatea sa, dragostea este asemănarea lui Dumnezeu, atît cît pot să o ajungă oamenii: după acțiunea sa, ea este încîntarea sufletului, iar după firea sa este izvorul credinței, noianul îndelungrăbdării, marea smerenie“. (Cuv. Ioan Scărarul).

*) Traducere din revista Patriarhiei din Moscova, nr. 5/1956, art. redacțional pag. 33—37, de Pr. Țurcanu B. - Lugoj.

„Care cuvînt ne va înfățișa dragostea lui Dumnezeu față de noi?

Uimit de măreția ei, Ioan exclamă: „Așa a iubit Dumnezeu lumea, încît a dat pe Fiul Său cel Unul născut“. (Ioan 3, 16). Dacă dorești să auzi pe Insuși Domnul, cum El singur înfățișează dragostea Sa către noi, ascultă numai, ce spune El prin proorocul: „Va uita oare femeia pe sugaciul său, ca să nu aibă milă de fiul pintecelui său? dar dacă și ea ar uita, Eu nu te voi uita pe tine“ (Isaia 49, 15) „Aceste cuvinte arată, că dragostea lui Dumnezeu către noi este mai fierbinte decît oricare altă dragoste... Să ne inchipuim, cite a făcut El pentru noi, — însuși cerul, pămîntul, vegetația pămîntului, animalele, stelele cerești, ordinea timpului, într-un cuvînt spus, toate cele vazute. El a pus în noi sufletul, ne-a inzestrat cu rațiune, ne-a onorat cu o înaltă stăpînire. Ne-a trimis pe Ingeri, ne-a trimis pe prooroci și, în cele din urmă, pe Fiul Său cel Unulnăscut l-a dat nouă. Cu adevărat cuviincios este acum să exclamăm: „Ce voi răsplăti Domnului pentru toate binefacerile Lui către mine?“ (Psalm 115, 3). (Sf. Ioan Gură de Aur).

„Cum dar să iubim noi pe Dumnezeu? Cugetînd la binefacerile lui Dumnezeu, care ne privesc pe toți în general, și atît de abundente, încît nu este cu putință a le număra, ne vom închipui că, El le-a făcut pentru fiecare dintre noi, și vom cugeta despre aceea în fiecare zi... Fie, ca fiecare din noi să gîndească singur în sine și cu grijă să-și amîntească, nu s-a pornit cîndva la drum, de timp nefavorabil și a scăpat de pericol, n-a avut cîndva afaceri cu oameni netrebnici, și a ieșit biruitor; n-a căzut oare cîndva în boală, și peste orice așteptare s-a făcut sănătos?... Ne vom reaminti și cu grijă vom observa cu ce am greșit împotriva lui Dumnezeu și ce bunătăți ne-a dăruit El nouă?... Dacă cineva poate să-și aducă aminte și de binefacerile vechi ale lui Dumnezeu, să mediteze cu grijă despre toate, și va afla întru aceasta o mare comoară“. (Sf. Ioan Gură de Aur).

„Privește, — ce nu este la Dumnezeu? Orice n-ai dori tu, totul este la Dînsul, și este într-o nedescrisă și inepuizabilă plenitudine. Dorești fericire? Adevărata și veșnica fericire este la Dînsul. Cauți frumusețe, — El este mai frumos cu bunătate, decît toți oamenii (Psalm 44, 3). Cauți înțelepciune, — înțelepciunea lui Dumnezeu, El este. Iubești veselia, — bucuria și veselia sufletelor fericite și a aleșilor lui Dumnezeu. El este. Ai lipsă de mîngîiere. — cine te va mîngîia, afară de Iisus? Cauți odihnă? — El este odihna veșnică a sufletelor. celor ce-L iubesc pe El. Dorești viață? — La Dînsul este izvorul vieții. Te temi că vei rătăci? — El este calea. Ți-e frică de ademenire? El este adevărul. Într-un cuvînt, orice desăvîrșire și orice frumusețe și bunătate. pe care nu poate să nu o iubească sufletul

omenesc, la Dinsul este. Silește-ți mintea ta să înțeleagă aceasta. și nu vei putea să nu iubești pe Domnul". (Sf. Tihon Zadonschii).

„Pe ce trepte se poate urca la înălțimea dragostei? Cine tinde spre desăvârșire, acela de pe prima treaptă — care este frica așa numită de rob (căci îl obligă a se abține de vicii, — frica muncilor viitoare în gheenă), trebuie treptat să se urce pe cărarea nădejzii. Aici omul nu se mai aseamănă robului, ci năimitului, căci acționează în așteptarea răsplății viitoare...

„Această a treia treaptă a desăvârșirii, noi n-o putem ajunge altfel, decît iubind pe Dumnezeu numai din impulsul dragostei... Cine se va învrednici să ajungă această treaptă a desăvârșirii, acela ... trece în starea infierii, întru care, n-are loc nici frica, nici dorința egoistă, ci neconținut acționează „dragostea care niciodată nu cade". (Cuv. Ioan Cassian Romanul).

„Cei ce sint chinuți în gheenă se uimesc de biciul dragostei! Și cît de amar și crud este acest chin al dragostei? Căci simțind, că au păcătuit împotriva dragostei, suferă un chin mai mare decît oricare alt chin aducător de frică; mihnirea, ce atinge inima pentru păcatul împotriva dragostei, este mai grozavă decît oricare altă pedeapsă posibilă". (Cuv. Isaac Sirul).

„Așa e firea dragostei; cu cît noi ne îndepărtăm de la Dumnezeu, cu atît fiecare e îndepărtat și de la aproapele său. Dacă însă noi vom iubi pe Dumnezeu, atunci cît ne apropiem la Dumnezeu prin dragoste față de Dinsul, atît ne unim prin dragoste și cu aproapele; și cît ne unim cu aproapele, atît ne unim cu Dumnezeu". (Cuv. Avva Dorotei).

„Dătătorul de viață, îndeplinirea poruncilor a împletit-o și a cuprins-o în două porunci, cari cuprind în sine pe toate celelalte, și anume, în dragostea față de Dumnezeu și-n dragostea asemănătoare ei, față de creatură, adică în dragostea față de chipul lui Dumnezeu. Prima satisface ținta contemplației spirituale, iar a doua ținta contemplației și a activității", (Cuv. Isaac Sirul).

„Trei sint virtuțile, cari întotdeauna luminează mintea: nevederea vicleniei nici într-un om, facerea de bine rău; făcătorilor și suportarea fără turburare a tot ceea ce s-ar întimpla. Aceste trei virtuți nasc alte trei, mai mari decît ele: prima din ele naște dragostea, a doua dobîndește pacea, iar a treia aduce blîndețea". (Cuv. Avva Isaia).

„Cum să facem ca, noi să ne iubim unul pe altul?

„Mai întîi vom îndepărta ceea ce este contrar iubirii (dragostei) —, atunci o vom dobîndi și pe ea. Nimeni să nu țină minte răul, să nu invidieze, să nu se bucure de rău. Aceasta împiedică dragostea... Noi toți trăim într-una și aceeași lume, ne hrănim cu unele și aceleași roade. Asta-i puțin; noi ne învrednicim de unele și aceleași taine, de una și aceeași hrană spirituală. Iată impulsul către dragoste! Dar cum, ne vor spune nouă,

să păstrăm căldura dragostei? Și ce trezește dragostea trupească? — Frumusețea trupească. Să facem dar sufletele noastre mai frumoase, și vom purta dragostea unul față de altul Să fim buni, și noi vom ajunge că, întotdeauna vor fi cei ce au dragoste față de noi". (Sf. Ioan Gură de Aur).

„Cu nimic nu se păstrează dragostea mai bine, decât cu iertarea ofenselor din partea celor ce se fac vinovați față de noi... De altfel, dacă tu te vei împăca la rugămintea celui ce te-a ofensat, atunci dragostea va fi rodul stăruinței celui ce te-a ofensat, — pentru aceea și tu rămii neincununat, atunci cind acela primește răsplata". (Sf. Ioan Gură de Aur).



Catedrala Sfinta Sofia din Kiev

„Nu e ușor să afli cea mai excelentă virtute și să-i dai înțietate și precădere.... Dar dacă după învățătura lui Pavel și a lui Hristos însuși, pe cea dintii și cea mai importantă poruncă trebuie să o cinștim, adică dragostea, ca un rezumat al legii și a profeților, atunci cea mai minunată parte a ei ar trebui să o compună, după părerea mea, dragostea față de cei săraci, mila și compătimirea față de cei ce sînt de-un neam cu noi. Căci nici o servire nu este așa de bineplăcută lui Dumnezeu, ca

milostenia.... Pentru nimic nu răsplătește El, cu iubirea Sa de oameni, ca pentru iubirea de oameni". (Sf. Grigore Teologul).

„Nimic nu alimentează dragostea așa, ca milostenia". (Sf. Ioan Gură de Aur).

„Toată legea, dată de la Dumnezeu oamenilor, se cuprinde în dragoste, care are două trepte, așa precum și legea de două feluri este — veche și nouă. Cel care s-a urcat pe prima treaptă, a lăsat pământul departe; iar cel care s-a urcat pe a doua, a ajuns și cerul. Legea veche spune: „Iubește pe aproapele tău, ca pe tine însuși" iar cea nouă spune: „Iubește și pe vrăjmașul tău"; și mai zice încă: și sufletul tău puneți pentru aproapele tău. Și așa, cine iubește pe vrăjmașul său, acela s-a urcat pe treapta a doua, sau s-a urcat la ceruri". (Cuv. Simeon Noul Teolog).

„Dacă cineva te-a amărit sau cumva te-a scirbit, atunci tu, după cuvîntul părinților, roagă-te pentru dinsul, ca și cum pentru cel ce ți-a făcut un mare bine. Prin aceasta supărarea ta se va micșora, căci dragostea este friul supărării". (Cuv. Avva Dorotei).

„Iubește pe cei păcătoși, dar urăște faptele lor, și nu desconsidera pe cei păcătoși pentru neajunsurile lor, ca singur să nu cazi în ispită, întru care se află ei. Ține minte că și tu ești părtaș al firei pămîntești și fă bine tuturor". (Cuv. Isaac Sirul).

„Dacă tu într-adevăr iubești pe aproapele tău, nu-l lua în ris, ci roagă-te pentru el în taină, căci acest fel de iubire este plăcut lui Dumnezeu. Vei începe să te ferești a osîndi pe cei ce-ți greșesc, dacă totdeauna îți vei aminti, că Iuda a fost în soborul învățăceilor lui Hristos, iar tilharul în numărul ucigașilor". (Cuv. Isaac Sirul).

„Dacă cineva îți va spune vreun cuvînt aspru, nu-ți întări inima ta asupra lui, ci grăbește-te să-i arăți iertare mai înainte de a se naște în inima ta nemulțumirea asupra lui, pentru că în urma acesteia iute vine minia". (Cuv. Avva Isaia).

„Cînd tu dorești să devii ceva, iar acela, cu care trăiești nu dorește, renunță pentru el de la dorința ta, ca să nu fie ceartă și acela să nu se amărăscă". (Cuv. Avva Isaia).

„Cînd îți aduci aminte de cineva, care ți-a făcut vreun rău, scoală-te și roagă-te lui Dumnezeu din toată inima ta, ca El să-i ierte lui, — și gîndul răzbunării se va depărta de la tine". (Cuv. Avva Isaia).

„Cînd te întilnești cu aproapele tău, silește-te să-i dai o deosebită stimă Iar cînd te vei despărți de el, vorbește despre dinsul tot ce este bun și ce e onorabil. Căci cu aceasta și asemenea acestora îl vei atrage spre bine, îl vei obliga să simtă rușinea de la acea salutare prietenească, cu care l-ai salutat pe el și vei semăna întru el sămînța virtuții". (Cuv. Isaac Sirul).

„Atunci fiecare va cunoaște, că întru el este iubirea de frate și adeăvrata dragoste către aproapele, cînd va vedea că

plunge pentru păcatele fratelui și se bucură de succesele și darurile lui". (Cuv. Ioan Scărarul).

„Cine urăște pe cei ce îl amărăsc, acela urăște blindețea, și cine fuge de cei ce-l jignesc (ofensează), acela fuge de la Hristos". (Cuv. Avva Dorotei).

„Cînd ni se face binele, recunoștința cere a-l ține minte; iar cînd ni se face răul, dragostea ne silește să-l uităm". (Sf. Ambrozio al Mediolanului).

„După cum este imposibil a traversa marea cea lată fără corabie și luntre, așa nimeni nu poate fără frică, să ajungă dragostea. Marea cea amară dintre noi și raiul spiritual le putem traversa numai cu barca pocăinței în care sînt vislașii fricei... Frica ne conduce în corabia pocăinței, ne trece peste marea cea amară a vieții, și ne conduce spre dumnezeescul chei de debarcare, care este dragostea". (Cuv. Isaac Sirul).

„Toate virtuțile sînt frumoase, dar trebuie ca ele să aibă cap și picioare asemenea trupului; și precum trupul nu poate fi fără cap și picioare, așa și virtuțile. Picioarele virtuților sînt — smerenia, iar capul este dragostea —. Sub dragoste se află: bunătatea inimii, compătimirea, milostivirea, dărnicia, blindețea, mărinimia, binefacerea — cari împreună cu ea, îl îndumnezeesc pe om după Har.... Dragostea este ca și un tron al Heruvimilor, ce poartă pe Dumnezeu, Carele tronează pe el; căci întru ea se odihnește Dumnezeu; dar însăși ea la rîndul său este purtată de smerenie, ca de picioare, împreună cu tot trupul virtuților". (Simeon Teologul cel Nou).

„Cela ce are poruncile mele și le păzește, acela este cel ce mă iubește... și Eu îl voi iubi pe el și mă voi arăta lui". (Ioan 14, 21). Acolo unde cu grijă se îndeplinesc poruncile lui Dumnezeu, acolo, poate fi, și arătarea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. După această arătare a Mîntuitorului vine și dragostea desăvîrșită. Căci dacă nu se va arăta Hristos la noi, atunci noi nici nu putem crede întru Dînsul, nici să-L iubim pe El, cum se cuvine". (Cuv. Simeon Teologul cel Nou).

„Prin dragoste se zidește totul spre mîntuire: moartea s-a omorît, iadul s-a robit... Prin iubire din Ingeri și oameni, s-a făcut o singură turmă... Dragostea, prînzînd în mrejele sale pe vînătorii de pești, i-a făcut vînători de oameni; ea a suferit cu mucenicii, ea munții și peșterile le-a umplut cu cîntări de psalmi.

Dar unde mă voi opri, urmărind ceea ce este de neînțeles cu mintea? Cine este în stare să înfățișeze superioritatea dragostei". (Cuv. Efreim Sirul).



„Vino la mine și bea“

CUVINT ROSTIT ÎN CATEDRALA SF. NICOLAE
DIN LENINGRAD *)

Ce gând minunat, ce inimă cuceritoare ne înfățișează tabloul sfânt din versurile cap. VI al Evangheliei de la Luca : Mintuitorul se roagă toată noaptea în munte. Dimineata își alege doisprezece ucenici, pe care i-a numit apostoli, apoi S-a pogorît la șes.

Sf. evanghelist arată că pe acest loc Il aștepta mulțime mare de oameni, nu numai din Iudeea și Ierusalim, dar și din părțile îndepărtate ale Tirului și Sidonului. Această mulțime de oameni s-a adunat pentru a asculta învățătura lui Hristos, iar bolnavii căutau să primească de la Dinsul vindecare, așa cum spune evanghelistul, „pentru că ieșea dintr-Insul o putere și vindeca pe toți“. (Luca VI, 19).

Atita mulțime se adunase în jurul Domnului Iisus Hristos și îl impresura, încît abia puteau să asculte dumnezeescul cuvînt, sau să ceară vindecarea. Acești oameni doreau doar un singur lucru : să se atingă numai de Domnul, sau de trupul Lui purtător de viață, sau de hainele Lui făcătoare de minuni.

Ce dragoste față de oameni a manifestat Mintuitorul nostru, iubiții mei, în această sfîntă priveriște ! Cît timp Mintuitorul a fost pe munte, oamenii nu puteau să se apropie de Dinsul și probabil că mulți nici nu știau unde se găsește. Intrerupînd rugăciunea Sa, Iisus s-a coborît la șes în mijlocul poporului. Doar El a venit pe pămînt pentru ca să slujească poporul.

Dar cine-L inconjura, cine-L impresura în aceste momente pe Domnul ? În mulțimea aceasta vor fi fost probabil și mulți păcătoși, pe care, înșine păcătoși fiind, i-am fi detestat. Au fost și mulți bolnavi, care așteptau de la Domnul vindecare. Ca un riu curat și adînc, care primește în apele sale vase curate și necurate și nu se epuizează nici se întinează, așa și puterea mîntuitoare izvorîtă din Domnul nostru Iisus Hristos, nu se epuiza și nici nu se desintebra de nici un neajuns omenesc.

*) Traducere din „Jurnal Moskovskoi Patriarhii“, Nr. 3, 1957, pg. 37—40, de pr. V. Cazacu — Reșița romină.

O, iubiții mei, vor zice unii, dacă am fi trăit și noi în acele timpuri și am fi putut aduce durerile, nevoile și bolile noastre la picioarele Mintuitorului, cum au făcut acești oameni cu nădejdea în atotvindecătoarea și nesecata putere a Mintuitorului.

Nu vorbi așa frate! Nu te întrista! Mintuitorul ne-a hărăzit nouă această putere a Sa. El a depus-o în Biserica Sa, întemeiată și condusă de Dinsul ca stăpîn al Ei. El Insuși a rămas deapănura în sfînta Sa Biserică, ca izvor al acestei nesecate puteri mintuitoare,

Cîtă îndurare nesfîrșită din partea lui Dumnezeu vedem în aceasta! Fiul lui Dumnezeu a venit pe pămînt nu numai pentru acei oameni care-L înconjurau pe pămîntul Iudeii, nu numai pentru acei care-L puteau vedea, auzi sau atinge în acele zile. Lăsînd mărirea Sa veșnică, neavînd pe pămînt undă să-și plece capul, El s-a coborît pe pămînt din cer pentru mîntuirea tuturor oamenilor care au trăit, care trăiesc și care vor mai trăi pe pămînt. El nu le-a spus numai acelor oameni care L-au văzut și înconjurat: „de insetează cineva să vie la mine și să bea“ (Ioan VII, 37). Aceasta a rostit-o atunci, și o rostește tuturor și astăzi.

El nu a lăsat și nici nu a putut să lase omenirea fără ajutorul său și cum Dumnezeu este atotputernic și atotbun, El continuă și va continua să adape sufletele noastre și să îndesuleze toate necesitățile sufletelor și trupurilor noastre.

Setea trupească este totdeauna aceeași — omul vrea să bea. Diferența constă numai în măsura setii: unii încearcă mai multă, alții mai puțină.

Setea sufletească este diferită la om. Oricum ar apărea, ea va găsi totdeauna deplină satisfacție în izvorul acelei puteri dumnezeiești, pe care o găsim la Domnul nostru Iisus Hristos.

Purtăm în noi griji, neliniști, nevoi, boli sufletești și trupești — toate acestea să le aducem la picioarele Aceluia, în care credem și căruia ne închinăm. Profunda noastră credință în puterea cuvintelor Mintuitorului „veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi“ (Mat. XI, 28), ne însufletește și ne conduce pe calea către Hristos. Către El ne cheamă dragostea Lui mare care s-a manifestat de nenumărate ori față de oameni în veacurile după viața lui pămîntească.

Cîteodată ni se întîmplă să avem o sete de alt gen. Ne chinuie conștiința păcatelor, ne apasă cu toată greutatea povara lor. Ne este rușine că am deraiat din calea adevărată a vieții. Dorim să ne curățim de aceste răutăți. Cine poate să ne mîntuiască de acest duh chinuitor, de această povară sufletească? Numai El, numai acela, care a spus de multe ori în timpul vieții Sale pe pămînt celor ce se pocăiau: „fiule, iar-

tăți-se greșalele tale". Numai El prin păstorii rânduiți de El în Biserica Sa poată să smulgă din sufletul nostru chinuțoarea conștiință a păcatului pe care sufletul nostru o caută.

În momentele cele mai bune ale vieții noastre, nu putem să nu simțim setea mântuirii sau să nu păstrăm sufletul nostru nemuritor pentru viața veșnică cu bucuriile ei. Noi ne temem de pieirea veșnică a acestui suflet, de îndepărtarea lui pentru totdeauna de la fața lui Dumnezeu, de toți cei dreپți care din veac au bineplăcut lui Dumnezeu, de toți cei apropiați ai noștri care au murit în credință și căință. Ne înfricoșăm de soarta vieții de dincolo de moarte, cind ne gindim ce ne așteaptă din pricina păcatelor noastre.

Cine poate ușura această stare a sufletului nostru, această sete pentru mntuirea veșnică, dacă nu Acela care ne cheamă la Sine? În cuvntul Său nemuritor din dumnezeiasca Sa Evanghelie, ne învață în ce duhovnicești haine a curăției iubirii, smereniei, trebuie să fie îmbrăcat sufletul nostru, ca să fie vrednic de viața cerească; cum trebuie să crească și să se înalte duhovnicește pe scara poruncilor dumnezeiești la cea înălțime și sfințenie, la care au ajuns sfinții și oamenii cuvioși și toți credincioșii Domnului.

Mintutorul nu ne învață numai cum trebuie să ne salvăm sufletul, dar ne și dă puteri pe această cale prin tainele sfintei Biserici.

Sufletele noastre credincioase doresc să se unească cit mai strins și mai aproape de Domnul, pentru ca nu numai să simtă prezența Lui, dar să între cu Dinsul în cea mai strinsă comuniune. În această sete a sufletelor noastre dreptcredincioase, Mintutorul ne iese într-o împinare. În ajunul patimilor Sale a instituit Taina Sf. Euharistii, pentru ca noi să ne unim în Domnul cu sufletul și cu trupul, împărtășindu-ne cu Sf. Taine (Sf. Cuminecătură).

În zilele ultimului groaznic război cit cereau sufletele noastre Mintutorului să aline durerile! Cite rugăciuni s-au scurs din inimile noastre și din partea întregii Biserici către Domnul pentru a ne dăruia victoria, pentru a sfirși cit mai repede cea goană care s-a petrecut în războiul necunoscut încă în istoria popoarelor.

Victoria a fost de partea noastră. Sf. Biserică a ajutat prin neîncetatele sale rugăciuni către Domnul.

Cite lacrimi s-au vărsat în timpul războiului și după aceea de mame, soții și copii pentru rudele lor cari au pierit pe cîmpul de luptă! Cine poate să-i mîngie și să le șteargă lacrimile întristării? Acela, despre care vorbim acum, prin cuvntul evanghelic, care descopere toată marea eroismului celor ce și-au jertfit viața pentru noi, pentru onoarea și fericirea noastră. El spune pentru toate timpurile: „dragoste mai mare decît aceea, ca cineva să-și pună sufletul său pentru prietenii

săi, nimeni nu are" (Ioan XV, 13). Mamele, soțiile și copiii ce pling, fiind călăuziți de aceste cuvinte, s-au întărit în credința că singele vărsat de iubiții noștri luptători pentru patrie, pentru noi toți, a fost jertfa răscumpărătoare, curățind păcatele lor de voie și fără de voie și că Stăpînul împărăției cerești a primit sufletele lor la sine pentru veșnică bucurie.

În zilele cînd se clatină fundamentul păcii, cînd se ridică amenințarea unui nou război, tot aici găsim liniște sufletului nostru zbuciumat, aici la izvorul neseecat, care adapă sufletele tuturor celor ce aleargă la Dinsul. Noi credem că Acela, pe care prin cuvinte îl numim Dumnezeu „Domnul păcii” (Isaia IX, 6) binecuvîntează toate eforturile oamenilor pentru menținerea păcii și aude neîncetatele rugăciuni ale Bisericii Sale pentru pacea a toată lumea. Și astăzi am auzit la dumnezeiasca liturghie cuvinte dragi și mingăietoare: „Domnul iărie poporului Său va da, Domnul va binecuvînta pe poporul Său cu pace”. (Ps. XXVIII, 11).

Așadar orice setea a sufletului omenesc, orice necesitate a vieții noastre, Mintuitorul o satisface din izvorul Său făcător de minuni.

Dacă ne întrebăm, dragii mei: se revarsă oare peste toți această dumnezească putere, pe care o cerem, pe care o căutăm în izvorul dumnezeesc? Ce trebuie să răspundem? Nu! Doar și în timpul vieții pămîntești a Domnului nostru Iisus Hristos nu toți care erau cu Dinsul au primit această putere. Au fost și unii care s-au apropiat de Dinsul cu scopul de a-L prinde în cuvînt, sau chiar să-L lovească peste obraz. Și Iuda s-a apropiat de Mintuitorul, însă cu scopul de a da sărutare Fiului Omului. Peste aceia nu poate să se pogoare puterea lui Dumnezeu! Pentru a putea primi această putere dumnezeiască, trebuie să avem acea condiție, despre care ne vorbește una din împlîrile evanghelice.

Odată, pe cînd Iisus mergea spre casa lui Iair, poporul îl impresura și-l imbulzea pe Mintuitorul. Printre cei ce-L imbulzeau, era o femeie care pătimea de scurgere de sînge. Și ea căuta să se apropie de Dinsul și și-a îndeplinit dorința. Mintuitorul a întrebat: „cine s-a atins de mine?” „Am simțit o putere ieșind din mine” (Luca VIII, 45—46). Și cînd femeia a căzut la picioarele Mintuitorului vindecată, El i-a spus: „Credința ta te-a mîntuit”. (Luca VIII, 48).

Iată condițiile prin care sufletul nostru însetat se adapă cu apă vie din izvorul cel dumnezeesc. Este credința. Caută cu credință pe Domnul! Apropie-te cu credință de Dinsul! Atinge-te cu credință de Dinsul! Așteaptă cu credință de la Dinsul dumnezeieștile Lui puteri!

Sf. Ioan Gură de Aur a spus: „Cu credință și cu dragoste învoacă pe Domnul în casa ta. Prin fapte de credință și dra-

goste caută-L pretutindeni, pe toate căile vieții tale. Cu credință și smerenție caută-L acasă în rugăciunile tale și în cuvântul veșnic viu al Evangheliei Sale“.

Dumneavoastră știți, iubiții mei, învățătura evanghelică despre Zahau. Zahau, sutaș în serviciul conducătorilor romani ai Iudeii, a fost bogat. El a câștigat însă bogăția pe căi necinstite de la compatrioții săi. El a rămas surd la lacrimile și suferințele aceluia de la care a răpit, poate și ultimul ban, în contul impozitelor. El a fost iubitor de argint și crud. Odată însă se suie în pom ca să vadă pe Domnul trecind. Dar când Domnul a binevoit să intre în casa lui, L-a primit cu bucurie. El nu s-a bucurat numai de venirea Lui, dar a pronunțat cuvinte care nu încetează și nici vor înceta să miște inimile oamenilor: „Iată jumătate din averea mea o dau săracilor și de am neîndreptățit pe cineva cu ceva, întorc împătră“ (Luca XIX, 8). Zahau, Zahau, ce vorbești? Aceasta o spui tu? Da, aceasta o spune Zahau. Însă alt Zahau, renăscut prin puterea lui Dumnezeu. El s-a atins cu inima de izvorul puterii dumnezeiești și această putere l-a reînnoit, l-a făcut un om nou. El a auzit despre minunile dumnezeiești și despre dumnezeescul Învățător și încă neavînd destulă conștiință de credința lui în Domnul, dorea în sufletul său să vadă cu proprii ochi pe Acela, Care-l atrăgea.

O, mărită și nesfîrșită putere dumnezească pe care o numesc milioane de inimi omenești și care aleargă la acest nesfîrșit izvor dumnezeesc! Se adevărește și totdeauna se va adevăra cuvîntul Mîntuitorului: „Cine însetează, să vină la mine și să bea“.

În această zi de întîlnire prin rugăciune, iubiții mei, doresc să vă urez din toată inima, să rămîneți credincioși Mîntuitorului nostru, pășind pe urmele dreptcredincioșilor noștri părinți, moși și strămoși, unde, cînd se va implini sorocul, ne va chema Domnul și pe fiecare din noi. Această credință vă va da, cum dă la toți care o au și o păstrează deplină fericire în viața pămîntească și în cea de dincolo de mormînt.

Noi credincioșii, sintem cei mai fericiți oameni de pe pămînt, lingă noi, cu noi și în noi este prezentă totdeauna acea putere dumnezească, care vindecă, satură, adapă și face fericite sufletele celor ce cred.

Să păstrăm această fericire!

MITROPOLITUL NICOLAE

PENTRU APĂRAREA PĂCII

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ DE LA TOKIO PENTRU INTERZICEREA ARMEI ATOMICE ȘI CU HIDROGEN

La 12 august au început la Tokio ședințele plenare ale celei de-a 3-a Conferințe internaționale pentru interzicerea armei atomice și cu hidrogen. În sala uriașă în care are loc conferința s-au adunat peste 10.000 de persoane — reprezentanți ai diferitelor orașe și prefecturi din Japonia, activiști ai mișcării pentru pace și pentru interzicerea armei atomice și cu hidrogen. La conferință participă delegați din 22 de țări și reprezentanți a șapte organizații internaționale.

Kaoru Iasui, secretarul general al conferinței și Morrow, cunoscut luptător pentru pace din Australia, au prezentat rapoarte cu privire la rezultatele lucrărilor ședințelor pregătitoare și la sarcinile conferinței.

Kaoru Iasui, secretarul general al conferinței și Morrow, păcii pentru a obține interzicerea armei nucleare — una din principalele sarcini ale luptei în etapa actuală. Arătând că în unele țări continuă pregătirile pentru dezlănțuirea unui război atomic, Iasui a declarat că în legătură cu aceasta, actualei conferințe și luptătorilor pentru pace în general le revine o răspundere și mai mare. În afară de sarcina principală — interzicerea armei nucleare, a spus el, conferința trebuie să discute și să adopte hotărâri și în alte probleme importante ca, de pildă, lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine, interzicerea trimerii de arme nucleare în alte țări, lichidarea tuturor blocurilor și alianțelor militare și obținerea dezarmării generale.

Au luat apoi cuvântul delegații la conferință, Nambara, fost rector al Universității din Tokio, a arătat că în prezent, în era energiei atomice, trebuie ăse depună cele mai mari eforturi pentru ca aceasta să fie folosită în scopuri pașnice și pentru a împiedica fabricarea, stocarea și folosirea armelor nucleare de exterminare.

Delegatul american Homer Jack a arătat că americanii de rind au și astăzi un sentiment de rușine și vină pentru bombardamentele atomice barbare la care aviația americană a supus orașele japoneze Hiroșima și Nagasaki. După ce și-a exprimat satisfacția pentru faptul că în cursul ședințelor pregătitoare el și colegii săi au avut prilejul să lucreze împreună cu delegați ai Chieni, Japoniei și ai altor țări, vorbitorul a declarat că sarcina actualei conferințe este de a cere cu hotărâre guvernelor ma-

rilor puteri să înceteze imediat și necondiționat experiențele nucleare, să pună arma nucleară în afara legii și să efectueze dezarmarea generală.

Participanții la conferință au întâmpinat cu căldură pe șeful delegației sovietice I. A. Kairov. Amintind de eforturile depuse de guvernul sovietic în vederea realizării unui acord cu privire la interzicerea fabricării, experimentării și folosirii armei nucleare, I. A. Kairov a expus poziția Uniunii Sovietice în această problemă. În încheiere delegatul sovietic și-a exprimat convingerea fermă că, prin eforturile unite ale întregii omeniri progresiste, problema ridicată la actuala conferință va fi rezolvată în mod favorabil.

Au mai luat cuvântul șeful delegației chineze, delegatul Egiptului, delegații Rames, Rameshvari Nehru (India), Urteaga (Peru), Rotblat (Anglia) și alții.

În ședința de seară s-a dat citire mesajelor de salut adresate conferinței de președintele Consiliului de Miniștri al U. R. S. S., N. A. Bulganin, președintele Iugoslaviei, Tito, președintele Indiei, Prasad, Joliot Curie și alții.

La 13 august Conferința internațională pentru interzicerea armei atomice și cu hidrogen și-a continuat lucrările. Au avut loc ședințe ale comisiilor.

În sala de conferințe a Academiei de Științe a Japoniei a avut loc în 15 august, o ședință comună a membrilor tuturor secțiilor și comitetului de lucru al celei de a III-a conferințe internaționale pentru interzicerea armei atomice și cu hidrogen, în cadrul căreia au fost ascultate rapoartele cu privire la rezultatele lucrărilor secțiilor.

Aproximativ 10.000 de persoane — delegați la cea de-a 3-a conferință internațională pentru interzicerea armei atomice și cu hidrogen și reprezentanți ai opiniei publice japoneze — s-au adunat la 16 august în sala sporturilor din Tokio la ședința plenară de închidere a conferinței.

Participanții la ședință au adoptat în unanimitate trei documente importante ale conferinței — Declarația de la Tokio, Apelul către Organizația Națiunilor Unite și către guvernele tuturor țărilor lumii și Recomandările cu privire la acțiuni comune în scopul înrădăcinării bombelor atomice și cu hidrogen și în scopul dezarmării.

În încheiere la tribună a urcat Kaoru Iasui, secretarul general al Consiliului național de luptă pentru interzicerea armei nucleare. Iasui a chemat pe delegații la conferință ca în scopul traducerii în viață a hotăririlor adoptate să desfășoare în toate țările o mișcare și mai largă, și mai energică pentru pace și interzicerea armei nucleare.

Toți delegații s-au ridicat în picioare ținându-se de mină și în sală a răsunat popularul cîntec japonez „Nu vom permite lansarea bombei atomice”.

DECLARAȚIA DE LA TOKIO

3.981 delegați japonezi și 97 delegați din 25 de țări și din partea a zece organizații internaționale din țările Asiei, Africii, Europei, Americii, Australiei și Oceaniei au participat la conferință având ca țel lichidarea oricăror pregătiri în vederea unui război nuclear.

Indiferent de deosebirile dintre sistemele sociale, concepțiile ideologice și credințele religioase, în urma discuțiilor serioase în cadrul conferinței am căzut de acord asupra următoarelor puncte :

— Considerăm experiențele nucleare o manifestare primejdioasă a pregătirilor în vederea unui război nuclear și cerem ca guvernele la care se referă aceasta să încheie un acord internațional cu privire la interzicerea imediată și necondiționată a experiențelor nucleare.

— Cerem interzicerea sub control internațional a producției, creării de stocuri și folosirii armei nucleare.

— Ne pronunțăm împotriva aducerii armei nucleare de către țările care o posedă în oricare altă țară.

— Cerem dezarmarea generală controlată acceptată de toate țările interesate. Dacă acordul cu privire la dezarmarea generală mondială este deocamdată imposibil, cerem un acord cu privire la dezarmarea parțială.

— Suntem împotriva creării și largirii bazelor militare, indeosebi a bazelor nucleare.

— Recunoaștem că lichidarea simultană a tuturor blocurilor militare, renunțarea la orice bază militară și retragerea tuturor trupelor de pe toate teritoriile străine reduc primejdia războiului nuclear.

— Rezolvarea acestor probleme va contribui la slăbirea încredării și îmbunătățirea situației internaționale. Ea va contribui deasemenea la restabilirea sau obținerea independenței naționale.

— Trebuie să luăm imediat măsuri eficiente pentru atingeră țelului nostru. Suntem ferm hotărâți să facem tot ceea ce depinde de noi pentru a stimula unitatea de acțiune națională în țările noastre și unitatea de acțiune internațională.

— În acțiunile noastre trebuie să ne adresăm indeosebi Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite. Cerem ca acest organ să îndeplinească marea răspundere care-i revine în fața popoarelor pentru interzicerea armei nucleare și pentru dezarmarea fără alte amânări.

— Suntem convinși că viitorul garantat, liber de războaie și de primejdia precipitațiilor radioactive care se formează în urma tuturor experiențelor, este cea mai mare dorință a popoarelor din întreaga lume.

— Perspectiva unui asemenea viitor va aduce o mare consolare locuitorilor orașelor Hiroșima și Nagasaki — primele victime ale bombelor atomice, precum și victimele experiențelor cu bomba cu hidrogen din Bikini.

— Telul final al mișcării noastre îndreptate împotriva experiențelor nucleare și a armei nucleare și pentru dezarmare o constituie interzicerea războiului însuși.

APELUL CATRE O. N. U. ȘI CATRE GUVERNELE TUTUROR ȚĂRILOR LUMII

În apel se spune printre altele :

Cea de-a III-a Conferință internațională pentru interzicerea armelor atomice și cu hidrogen și pentru dezarmare, convocată la Tokio — capitala Japoniei, — țară care a avut de suferit în trei rânduri de pe urma bombelor nucleare, conferință la care participă delegați din toate continentele, inclusiv reprezentanții victimelor bombelor atomice de la Hiroșima și Nagasaki, se adresează Organizației Națiunilor Unite și guvernelor tuturor țărilor lumii cerînd ca :

— Statele Unite, Marea Britanie și Uniunea Sovietică să încheie imediat și necondiționat un acord cu privire la interzicerea experiențelor cu bombe atomice și cu hidrogen.

— Organizația Națiunilor Unite să facă tot ce-i stă în puteri pentru încheierea acestui acord.

— Guvernele tuturor țărilor lumii să depună toate eforturile în vederea încheierii acestui acord.

— Conferința consideră că sistemul de limitare și de anunțare a experiențelor nu satisface cererile participanților la conferință.

— Conferința consideră de asemenea că acordul cu privire la interzicerea experiențelor nucleare nu trebuie să fie condiționat în mod direct de acordul cu privire la dezarmare sau de alte probleme politice.

— Încheierea acestui acord va netezi calea spre dezarmarea generală inclusiv interzicerea fabricării, folosirii și creării de stocuri de bombe atomice și cu hidrogen.

— În numele tuturor popoarelor care năzuiesc spre pace în întreaga lume și spre propășirea omenirii, cerem Organizației Națiunilor Unite și guvernelor tuturor țărilor din lume să acorde atenție apelului nostru.

RECOMANDARI CU PRIVIRE LA ACTIUNI COMUNE ÎN SCOPUL INTERZICERII BOMBELOR ATOMICE ȘI CU HIDROGEN ÎN SCOPUL DEZARMĂRII

Noi, delegații tuturor continentelor împreună cu cei aproape 4.000 de delegați din Japonia, care ne-am întrunit la Tokio de la 6 la 16 august 1957 sîntem ferm convinși că interzicerea ime-

diată și necondiționată a bombelor atomice și cu hidrogen este absolut necesară. Recomandăm cu insistență următoarele acțiuni pentru atingerea acestui țel.

1. Acțiuni comune adresate sesiunii Adunării Generale a O. N. U. din acest an. Pentru a influența asupra Adunării Generale și pentru a obține un acord între țările respective cu privire la interzicerea imediată și necondiționată a experiențelor nucleare, recomandăm următoarele măsuri:

a) Să se fixeze un anumit termen sau alte termene în octombrie sau în noiembrie pentru organizarea diferitelor manifestări pentru a cere în această zi sau zile încheierea unui acord cu privire la interzicerea imediată și necondiționată a experiențelor nucleare.

b) Să se aducă aceste acțiuni la cunoștința O. N. U. fie direct, fie prin intermediul guvernelor diferitelor țări.

c) Să se dea acestor acțiuni forme variate în funcție de condițiile concrete ale diferitelor țări, regiuni sau localități și să fie organizate în așa fel încât să fie mobilizate cele mai largi cercuri ale opiniei publice.

2. Acțiuni comune adresate subcomitetului Comisiei O. N. U. pentru dezarmare. Acțiuni cu caracter analog se recomandă pentru a cere celor cinci puteri care participă la lucrările subcomitetului Comisiei O. N. U. pentru dezarmare de la Londra să încheie un acord cu privire la interzicerea experiențelor și a bombelor nucleare și cu privire la dezarmarea generală sau parțială.

3. Acțiuni adresate guvernelor, în conformitate cu propunerile concrete adresate Adunării Generale și subcomitetul pentru dezarmare, expuse mai sus, popoarele din întreaga lume trebuie să desfășoare o activitate energetică pe lângă guverne pentru a traduce în fapt hotărârile actualei conferințe.

4. Întărirea acțiunilor internaționale în rândurile tuturor păturilor populației. Este absolut necesar să desfășurăm în toate țările o mișcare pentru întărirea acțiunilor comune internaționale ale tuturor păturilor populației în scopul îndeplinirii hotărârilor actualei conferințe.

Aceste hotărâri sînt următoarele: a) rezultatele cercetărilor științifice atît în ce privește nenorocirile pricinuite de radioactivitate și în domeniul folosirii în scopuri pașnice a energiei atomice trebuie să constituie obiectul unui schimb liber pe scară internațională. Consilierăm necesar convocarea în viitorul cel mai apropiat a unei conferințe internaționale a specialiștilor. Este de dorit lărgirea activității internaționale pentru dezvoltarea legăturilor în acest domeniu; b) în plus trebuie dezvoltat schimbul de informații între oamenii de știință și alți reprezentanți ai intelectualității; c) reprezentanții religiei, tineretului, femeilor, studenților, muncitorilor, pescarilor, țăranilor etc., trebuie să desfășoare acțiuni comune internaționale prin intermediul organizațiilor lor corespunzătoare, precum și prin contacte

personale în scopul întăririi mișcării împotriva bombelor atomice și cu hidrogen; d) trebuie să cerem autorităților locale să influențeze asupra guvernului.

5. Întărirea colaborării dintre țările Asiei și Africii, și din zona Pacificului. a) Întărirea unității țărilor, îndeosebi a țărilor din Asia și din zona Pacificului are o însemnătate primordială datorită faptului că ultimele experiențe nucleare continuă în special în această regiune. Tot atât de important este să întărim colaborarea diferitelor mișcări din această regiune împotriva pregătirii în vederea unui război atomic, care se desfășoară la bazele militare din regiunea insulei Okinawa și în alte locuri. Această colaborare trebuie să fie întărită în conformitate cu paragrafele 1 și 2. b) Considerăm necesară convocarea cât se poate mai grabnică a unei a doua conferințe a țărilor Asiei și Africii, pentru sprijinirea acestor țeluri.

6. Acțiuni pentru ajutorarea victimelor bombelor nucleare.

IMPORTANTE DOCUMENTE ADOPTATE LA SESIUNEA BIROULUI CONSILIULUI MONDIAL AL PACII

Biroul Consiliului Mondial al Păcii care s-a întrunit la Stockholm, în ședința din 28 octombrie a adoptat importante documente.

În Rezoluția generală se spune: Drepturile suverane ale națiunilor trebuie să fie respectate pretutindeni și trebuie să se pună capăt oricăror încercări de a încălca aceste drepturi prin crearea de baze militare străine sau prin încheierea unor acorduri economice în avantajul exclusiv al unor țări.

Retragerea forțelor armate străine care se află în cele două state germane și lichidarea bazelor străine pe teritoriile lor ar înlesni realizarea unui acord între cele două state germane cu privire la reducerea armamentelor, ar netezi calea spre crearea unei zone a securității și ar apropia reunificarea atât de mult dorită a Germaniei. Un acord între cele două state germane, Cehoslovacia și Polonia, în spiritul recentei propuneri poloneze prezentate în Organizația Națiunilor Unite, ar constitui o binefacere, chiar dacă el s-ar limita doar la problema armelor nucleare și a stocurilor de bombe atomice.

Experiența a arătat că pentru rezolvarea problemelor mondiale sînt absolut necesare participarea și prestigiul Republicii Populare Chineze. R. P. Chineză trebuie să ocupe locul care-i revine pe drept în O. N. U.

Primele măsuri în acest gen sînt cu putință în toate domeniile. Trebuie recunoscut acest fapt pentru a putea realiza aceste măsuri. Consiliul Mondial al Păcii va sprijini orice eforturi în această direcție indiferent de unde ar porni ele. Un armistițiu în domeniul armei nucleare este imperios necesar pentru a se pune capăt otrăvirii treptate a lumii întregi cu substanțe radioactive.

CONSILIUL MONDIAL AL PACII MILITEAZĂ PENTRU O ÎNTILNIRE ÎNTRE ȘEFII DE STAT AI MARILOR PUTERI

O mare piedică o constituie neîncrederea care mai continuă să existe între state. Este necesară o întâlnire între șefii de stat ai tuturor marilor puteri cărora le revine o deosebită răspundere pentru preîntîmpinarea primejdiilor care apar din cauza divergențelor dintre ele.

Consiliul Mondial al Păcii cheamă pe toți partizanii păcii din lumea întreagă să-și consacre toate forțele pentru a obține o asemenea întâlnire și să contribuie la crearea în rîndurile opiniei publice a unei atmosfere de înțelegere care ar înlesni succesul acestei întâlniri.

UN CONGRES ÎN PROBLEMA DEZARMĂRII ȘI COLABORĂRII INTERNAȚIONALE

În rezoluția cu privire la convocarea unui congres în problema dezarmării și colaborării pașnice se spune :

Popoarele suferă din ce în ce mai mult din cauza cheltuielilor crescînde pentru înarmare. În lume a și apărut primejdia reală a unui război atomic. Pentru a obține exprimarea și mai largă a opiniei publice și adoptarea de hotărîri de către guverne, Consiliul Mondial al Păcii cheamă să se convoace la jumătatea anului 1958 un congres în problema dezarmării și colaborării internaționale.

INDEPENDENȚA ȘI SUVERANITATEA SIRIEI TREBUIE SĂ FIE ASIGURATĂ

În Declarația cu privire la primejdia care amenință Siria, se spune că în Orientul mijlociu s-a creat o situație îngrijorătoare. S-a creat o primejdie pentru pacea în întreaga lume.

Chemăm pe partizanii păcii din întreaga lume să-și unească glasurile și să preîntîmpine operațiunile militare. Trebuie să se pună capăt amestecului și presiunilor. Independența și suveranitatea Siriei trebuie să fie asigurate și pacea în întreaga lume trebuie să fie salvată.

În telegrama către Adunarea Generală a O. N. U. se spune:

În prezent Adunarea Generală a Națiunilor Unite discută plîngerea guvernului sirian. Opinia publică cunoaște gravitatea situației actuale.

Biroul Consiliului Mondial al Păcii stăruie ca Adunarea Generală a O. N. U. să adreseze guvernelor interesate chemarea ca ele să proclame, sau să-și reinnoiască obligația în fața Adunării Generale că nu vor recurge la forță și că vor respecta suveranitatea și integritatea Siriei.

Biroul cheamă Adunarea Generală să ia de urgență măsuri pentru înlăturarea primejdiei care amenință Siria și în special a primejdiei ivite în urma concentrării de forțe armate în această regiune.

INTRE 10—25 NOIEMBRIE — O CAMPANIE ÎMPOTRIVA EXPERIENȚELOR ATOMICE

În Apelul cu privire la organizarea unei campanii de 15 zile împotriva experiențelor atomice, se spune:

Conferința internațională de la Tokio pentru interzicerea armei atomice și cu hidrogen și pentru dezarmare (6—16 august 1937), a propus ca în toate țările să fie organizată o campanie internațională în cadrul căreia Organizația Națiunilor Unite să-i fie adresate chemări pentru un acord între guverne cu privire la interzicerea experiențelor atomice.

Biroul cheamă toate comitetele naționale pentru apărarea păcii să organizeze între 10 și 25 noiembrie 1957 acțiuni populare foarte largi și variate pentru încetarea imediată a experiențelor.

CHEMAREA SOVIETULUI SUPREM AL U. R. S. S.

adresată oamenilor muncii, oamenilor politici și activiștilor pe țărîm obștesc, oamenilor de știință și cultură, parlamentelor și guvernelor din toate țările lumii.

Acum 40 de ani, în toiul războiului mondial s-a născut în Rusia primul stat socialist din lume al celor ce muncesc, iar primul său act legislativ a fost istoricul „Decret asupra păcii” scris de mina lui Vladimir Ilici Lenin. Curînd după aceasta, statul sovietic a prezentat în „Declarația drepturilor popoarelor din Rusia” un program în vederea stabilirii unor relații de adevărată egalitate în drepturi și prietenie între popoare.

Astfel au fost puse bazele noii politici externe a clasei muncitore, a tuturor oamenilor muncii interesați vital în stabilirea păcii și prieteniei între popoare, ale unei politici nemaiîntîlnite pînă atunci în istoria politicii externe. Aceasta a pus bazele politicii externe leniniste de pace a Uniunii Sovietice.

Tînăra Republică Sovietică încă neconsolidată, dar plină de încredere în dreptatea istorică a cauzei ei, a propus tuturor statelor pace și colaborare. Dar cînd ea a fost atacată de forțele contrarevoluției și împotriva ei a fost organizată intervenția militară, Republica Sovietelor a dovedit că ea știe să se apere și să stea de strajă cuceririlor socialiste.

Uniunea Sovietică, după ce a realizat sub conducerea partidului comunist transformări mărețe devenind o mare putere socialistă, se găsește astăzi în plină înflorire a forțelor ei și are prieteni credincioși în întreaga lume.

Astăzi, la 40 de ani de la cel de-al II-lea Congres al Sovietelor pe întreaga Rusie, care a aprobat „Decretul asupra păcii”, Sovietul Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste adresează în mod solemn tuturor popoarelor chemarea de a întări neîncetat cauza păcii, de a dezvolta prin toate mijloacele prietenia și colaborarea între popoare.

Statul socialist al oamenilor muncii apără cauza păcii. Lui îi sînt străine năzuințele agresive, el nu are nevoie de colonii și de sfere de influență, el este prin însăși natura sa împotriva oricărei înrobiri și asupriri naționale.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a deschis epoca eliberării tuturor oamenilor muncii de exploatare, a eliberării popoarelor asuprite de sub jugul colonial. Popoarele Uniunii Sovietice privesc cu simpatie mișcarea de eliberare a popoarelor din țările coloniale și dependente, înțeleg profund năzuințele lor spre independență națională, spre salvarea bogățiilor lor de jaful monopolurilor imperialiste.

Prima jumătate a secolului al XX-lea a fost marcată prin evenimente istorice de importanță mondială care au avut o influență uriașă asupra soartei întregii omeniri. După Marea Revoluție din Octombrie, cel mai mare eveniment istoric l-a constituit biruința revoluției populare din China și formarea Republicii Populare Chineze. Pe drumul construirii socialismului au pornit oamenii muncii din Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Democrată Germană, Iugoslavia, Republica Populară Mongolă, Polonia, România, Ungaria și Republica Democrată Vietnam. Între popoarele acestor țări s-au stabilit relații de prietenie frățească și ajutor reciproc pe baza egalității în drepturi, pe baza principiilor internaționalismului socialist.

A început era socialismului la care au visat veacuri de-a rindul cele mai luminate minți ale omenirii. Ea a dus la avîntul puternic al forțelor de producție, la creșterea continuă a bunei stări a oamenilor muncii, la dezvoltarea impetuoasă a științei, tehnicii și culturii.

Toți oamenii progresiști felicită fierbinte Uniunea Sovietică cu prilejul lansării cu succes a sateliților artificiali ai pămîntului care marchează începutul epocii comunicațiilor interplanetare. Oamenii sovietici se bucură mult de aceasta, dar ne dăm seama că numai în condițiile păcii mondiale realizările cele mai mărețe ale științei — folosirea energiei nucleare, rachetele intercontinentale, sateliții pămîntului — pot fi puse în slujba și spre binele întregii omeniri.

Toate popoarele au nevoie de pace. Pacea este deopotrivă necesară Uniunii Sovietice, pentru ca să construiască un viitor nou, mai minunat, mai luminos.

Din păcate politica de pace a Uniunii Sovietice întîmpină permanent rezistența unor cercuri influente din țările occiden-

tale și, în primul rînd, din Statele Unite ale Americii, ale căror cercuri conducătoare au pretenții la conducerea întregii lumi, adică la dominația mondială. Firește că nici un popor iubitor de libertate nu poate accepta dominația străină, care duce la pierderea independenței sale naționale. Statul sovietic nu a pretins niciodată și nu pretinde să-și impună dominația altor țări. El respectă independența și suveranitatea tuturor statelor și urmărește să dezvolte relații de prietenie cu toate țările. El aprobă și sprijină fierbinte cunoscutele cinci principii ale coexistenței pașnice: respectarea reciprocă a integrității teritoriale și a suveranității, neagresiune, neamestec în treburile interne, egalitate și avantaj reciproc, coexistență pașnică.

Aceste principii au fost recunoscute pe scară largă de popoarele țărilor Asiei și Africii, care au dobîndit victorii mari în lupta lor pentru libertatea și independența lor, pentru consolidarea păcii. Popoarele Indiei, Indoneziei, Birmaniei, Ceylonului, Afganistanului, Egiptului, Siriei și altor țări își aduc contribuția de seamă la cauza preîntîmpinării unui nou război, în cauza mărreață și nobilă a apărării păcii. Popoarele Uniunii Sovietice constată cu profundă satisfacție că alături de ele luptă cu consecvență și cu perseverență pentru pace popoarele tuturor statelor socialiste.

Numeroase state nesocialiste iubitoare de pace și marea mișcare mondială a partizanilor păcii luptă activ pentru pace în întreaga lume.

Dar în lume mai sînt încă forțe care împiedică destinderea încordării internaționale, duc războiul rece, continuă cursa înarmărilor, creînd primejdia unui nou război distrugător.

Pacea poate fi asigurată. Ea poate fi asigurată prin unirea tuturor forțelor iubitoare de pace, prin îmbunătățirea organizării și inițiativei lor.

Muncitori și țărani, oameni de știință și cultură, deputați ai parlamentelor tuturor țărilor! De noi înșine, de eforturile noastre comune, depinde înlăturarea primejdiei unui nou război și stabilirea unei păci trainice.

Oameni de bună credință! Stă în puterile voastre să țineți în friu oamenii politici și de stat care nu țin seama de interesele popoarelor și se joacă cu soarta lor. Este timpul să se renunțe la politica „de pe poziții de forță” și ca ea să fie înlocuită printr-o politică de coexistență pașnică, printr-o politică de stabilire a relațiilor de încredere între state, de colaborare și prietenie între popoare.

Noi, deputații Sovietului Suprem al U. R. S.S. sîntem profund încredințați că aceste gînduri și sentimente vor găsi un răsunet larg în inimile tuturor celorla cărora le sînt scumpe interesele păcii și prieteniei între popoare.

Sovietul Suprem al U. R. S. S. adresează tuturor popoarelor, tuturor muncitorilor și țăranilor, oamenilor de știință și cul-

tură, oamenilor politici și activiștilor pe țărîm obștesc, parlamentelor și guvernelor din toate țările lumii, chemarea

— de a lupta cu perseverență pentru coexistența pașnică a statelor cu orînduire socială diferită și pentru colaborarea internațională;

— de a obține reducerea generală a armamentelor și forțelor armate, interzicerea armei atomice și cu hidrogen;

— de a obține un acord pentru încetarea imediată a experiențelor cu arma atomică și cu hidrogen;

— de a crea un sistem de securitate colectivă în Europa și în Asia;

— de adevolta prin toate mijloacele legăturile economice și culturale, de a întări încrederea între popoare.

Conștient de răspunderea sa și de întreaga seriozitate a actualei situații internaționale, Sovietul Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste adresează tuturor oamenilor iubitori de pace chemarea de a desfășura acțiuni susținute pentru preîntîmpinarea unui nou război.

Cauza păcii se află în miinile popoarelor!

Popoare din toate țările, uniți-vă eforturile în lupta pentru pace în întreaga lume!

*Sovietul Suprem al Uniunii Republicilor
Sovietice Socialiste.*





M E S A J U L

PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R.
ADRESAT ȘEFILOR DE GUVERN AI ALBANIEI,
BULGARIEI, GRECIEI, JUGOSLAVIEI ȘI TURCIEI

La data de 10 septembrie a. c., președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., *d. Chivu Stoica*, a adresat un mesaj președintelui Consiliului de Miniștri al R. P. Albania, *Mehmet Shehu*, președintelui Consiliului de Miniștri al R. P. Bulgaria, *Anton Jugov*, președintelui Consiliului de Miniștri al Greciei *Constantin Caramanlis*, președintele Republicii Populare Federative Iugoslavia, *Iosip Broz Tito*, președintele Consiliului de Miniștri al Turciei, *Adnan Menderes*.

Mesajul se ocupă de relațiile dintre Republica Populară Română și fiecare dintre țările din Balcani.

Între Republica Populară Română și Republica Populară Albania — se arată în textul adresat președintelui Consiliului de Miniștri al R. P. Albania — s-au stabilit relații rodnice și trainice de colaborare și într-ajutorare socialistă care se întăresc și se dezvoltă neîncetat.

Se intensifică schimburile economice, culturale, vizitele reciproce ale oamenilor de știință și cultură, ale reprezentanților organizațiilor obștești.

Cele două state sînt strîns unite prin eforturile lor de promovare a păcii și colaborării internaționale.

În textul adresat președintelui Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Bulgaria, se arată :

Prietenia dintre popoarele romin și bulgar are vechi tradiții care își găsesc o nouă și puternică strălucire în colaborarea socialistă care unește România și Bulgaria prin legături de prietenie indestructibile.

Relațiile politice, economice, culturale dintre Republica Populară Română și Republica Populară Bulgaria, care se întăresc și se largesc neîncetat, reprezintă un factor activ al progresului economic și cultural al celor două țări, un sprijin de nădejde în lupta lor pentru pace și prietenie între popoare.

Sînt incredințat — se subliniază în textul adresat președintelui Consiliului de Miniștri al Greciei — că împărtășiți satisfacția mea pentru cursul pe care l-au luat în ultima vreme relațiile dintre România și Grecia.

Avind la bază prietenia și sentimentele de simpatie reciprocă dintre popoarele noastre, legate prin vechi tradiții de colaborare și numeroase interese comune, relațiile romîno-grecești se dezvoltă și se consolidează cu repeziune.

Pe tărîm economic apar tot mai variate domenii în care cerințele economiei țărilor noastre se pot satisface în mod reciproc avantajos. Cu multă căldură sînt primiți solii artei și culturii unela din țări pe teritoriul celeilalte.

Nu încapе îndoială că orice acțiune tinzînd spre lărgirea și întărirea relațiilor de colaborare dintre țările noastre se va bucura de aprobarea și sprijinul puternic al ambelor noastre popoare.

Un important factor îl reprezintă pentru poporul și guvernul romîn progresul continuu al relațiilor prietenesti dintre Republica Populară Romîă și Republica Populară Federativă Iugoslavia, se spune în textul adresat președintelui Republicii Populare Federative Iugoslavia.

Continuînd vechile tradiții ale prieteniei dintre poporul romîn și popoarele Iugoslaviei, colaborarea romîno-iugoslavă se întărește și se dezvoltă azi pe baza de neclintită a comunității țărilor noastre socialiste.

Declarațiile comune ale guvernelor romîn și iugoslav de la București și Brioni au stabilit un program larg și concret de activitate pentru adîncirea și lărgirea continuă a relațiilor rodnice dintre Republica Populară Romîă și R.P.F. Iugoslavia.

Cele două guverne traduc cu perseverență în viață acest program în interesul ambelor noastre popoare și al păcii generale.

În ceea ce privește relațiile directe între Turcia și Romînia — se spune în textul adresat președintelui Consiliului de Miniștri al Turciei — considerăm că în interesul popoarelor noastre, prin bunăvoința reciprocă, putem asigura o largă dezvoltare a lor în domeniul politic, economic și cultural pe baza respectului și avantajelor reciproce.

Sînt convins că orice acțiune tinzînd spre lărgirea și întărirea relațiilor dintre țările noastre va fi primită cu căldură atît de poporul romîn cit și de poporul turec.

În mesaj se mai arată că :

Guvernul romîn își exprimă totodată ferma convingere că instaurarea unor relații de colaborare pașnică multilaterală între toate țările din regiunea balcanică, corespunde intereselor fundamentale ale popoarelor din această regiune pentru asigurarea păcii, securității, progresului economic și cultural, precum și intereselor păcii în întreaga lume.

În acest scop, propun întrunirea încă în cursul anului 1957 a unei conferințe a șefilor guvernelor Albaniei, Bulgariei, Greciei, Iugoslaviei, Turciei și Romîniei într-una din capitalele

țărilor participante asupra căreia s-ar conveni. Am fi bucuroși să oferim acestei conferințe ospitalitatea în capitala României.

După părerea guvernului român, conferința șefilor de guverne ai statelor balcanice ar putea să examineze și să ia hotărâri corespunzătoare în problemele privind întărirea păcii în Balcani, neagresiunea, rezolvarea prin mijloace pașnice a oricărei probleme litigioase, dezvoltarea relațiilor economice, culturale, a contactelor personale între conducătorii țărilor din sud-estul Europei, schimbul de delegații, vizite reciproce, extinderea contactelor între reprezentanții opiniei publice ș.a.m.d.

Pentru ca această colaborare între statele balcanice să aibă un caracter trainic, guvernul român propune înfăptuirea unei înțelegeri colective a statelor din Balcani în vederea asigurării păcii în această regiune pentru prosperitatea și progresul popoarelor balcanice. Înțelegerea balcanică trebuie să se bazeze pe deplina egalitate în drepturi între statele participante, pe respectul reciproc al suveranității, pe neamestecul în treburile interne.

Măsurile propuse corespund intrutotul Cartei Organizației Națiunilor Unite, al cărei scop este menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea relațiilor prietenești între popoare, înfăptuirea colaborării internaționale prin rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural și umanitar, și contribuie la înfăptuirea acestor înalte principii.

În încheiere, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, d. *Chivu Stoică*, subliniază că guvernul român consideră importantă contribuția pe care fiecare din guvernele țărilor cărora li se adresează mesajul poate s-o aducă la cauza colaborării și prieteniei între popoarele din Balcani și așteată cu interes observațiile și propunerile lor în legătură cu organizarea conferinței și cu problemele care ar trebui să fie puse în discuție. Fără îndoială, guvernul român va acorda o atenție deosebită părerilor și propunerilor pe care fiecare din aceste guverne consideră necesar să le facă în această problemă vitală.

Mesajul președintelui Consiliului de Miniștri al R. P. Române, a fost primit cu multă căldură, de către guvernele țărilor cărora li s-a adresat, fiind larg comentat în toată presa mondială.

Răspunzând mesajului, președintele Consiliului de Miniștri al R. P. Albania, a spus printre altele:

Guvernul Republicii Populare Albania a studiat cu o deosebită atenție această problemă și-și exprimă voința de a contribui la îmbunătățirea și dezvoltarea relațiilor prietenești dintre țările balcanice.

Guvernul albanez își exprimă satisfacția pentru faptul că în momentul de față relațiile dintre România și statele balca-

nice se dezvoltă în mod pozitiv și apreciază foarte mult eforturile depuse de guvernul român pentru ca aceste relații să devină trainice și rodnice.

Guvernul albanez se solidarizează cu punctul de vedere al guvernului român că stabilirea unei colaborări sincere și rodnice între toate statele balcanice corespund intereselor fundamentale ale acestor țări și menținerii păcii în această regiune și în întreaga lume.

Apreciind concluzia guvernului român că interesele fundamentale ale popoarelor balcanice cer o largă colaborare colectivă între statele balcanice și, ținând seamă de actualitatea acestei probleme guvernul albanez sprijină propunerea guvernului român ca în cursul anului 1957 să fie convocată în capitala României, sau într-una din capitalele celorlalte țări participante, conferința șefilor guvernelor Albaniei, Bulgariei, Greciei, Turciei, Iugoslaviei și României,

În răspunsul său, împuternicitul Consiliului de Miniștri al R. P. Bulgaria, a spus :

Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Bulgaria împărtășește întrutotul considerentele expuse în mesajul dv. și salută inițiativa Dv. folositoare și venită la timp de a se convoca în anul 1957 o conferință a șefilor guvernelor statelor balcanice, la care să fie examinată problema menținerii și întăririi păcii în Balcani, să fie discutate măsurile comune de dezvoltare a colaborării politice, economice și culturale între statele balcanice, ceea ce ar contribui la crearea unui climat de încredere între ele, la reglementarea tuturor problemelor litigioase prin tratative și mijloace pașnice, la stabilirea și lărgirea contactelor personale între șefii de guverne din Europa de sud-est, la schimbul de delegații, vizite reciproce, dezvoltarea contactelor între reprezentanții opiniei publice, etc.

Guvernul bulgar consideră că ar fi deosebit de util dacă la această conferință s-ar ajunge la un acord între statele balcanice de a se abține de la orice act de agresiune și dacă ar fi stabilite formele reciproce acceptabile de colaborare colectivă și bilaterală pe baza deplinei egalități în drepturi, pe baza respectării reciproce a suveranității statelor și neamestecului în treburile lor interne.

Președintele Consiliului de Miniștri al Greciei, răspunzând, a spus printre altele :

Guvernul regal împărtășește din plin satisfacția dv. pentru restabilirea relațiilor cordiale între România și Grecia. Socotesc într-adevăr că am realizat într-un ritm accelerat progrese însemnate pe calea stringerii unor relații de încredere între cele două țări ale noastre, mulțumită bunăvoinței manifestate de o parte și de alta și îndelungatei tradiții de sinceră prietenie care leagă ambele noastre popoare.

Guvernul regal împărtăşeşte din plin ideile exprimate de Excelenţa Voastră în ceea ce priveşte necesitatea de a asigura pacea mondială şi de a feri încercata omenire de suferinţele războiului.

Guvernul regal consideră că înainte de a se ajunge la stabilirea relaţiilor între ţările balcanice, ar fi indispensabil de a elimina cauzele care, în momentul de faţă, se opun înţelegerii între unele din aceste ţări. Eliminarea acestui stadiu pregător ar duce la eşecul vreunei reuniuni a reprezentanţilor auto-rizaţi ai tuturor ţărilor noastre.

Guvernul grec, deşi dă o înaltă preţuire spiritului şi obiectivelor generale trasate în scrisoarea Excelenţei Voastre, nu este în măsură, în momentul de faţă, să accepte invitaţia pe care aţi binevoit să i-o adresaţi.

În ori şi ce caz, Grecia nu va pregeta să facă tot ce depinde de ea în vederea promovării condiţiilor de convieţuire paşnică între popoarele din Balcani.

Din partea R. P. F. Iugoslavia, în răspunsul său, Iosip Broz Tito a spus printre altele :

În toată perioada postbelică, Guvernul Republice Populare Federative Iugoslavia a acordat o importanţă deosebită dezvoltării legăturilor interstatale şi sociale ale Iugoslaviei cu vecinii săi. Cred că astăzi este un lucru îndeobşte cunoscut că Guvernul, în fruntea căruia am cinstea să stau, depune eforturi susţinute şi perseverente pentru realizarea unor asemenea relaţii internaţionale în care ar domni colaborarea cea mai largă între popoarele şi statele lumii pe toate ţărîmurile activităţii lor în interesul asigurării trainice a dezvoltării paşnice a omenirii, al progresului ei material, social şi spiritual.

Consider propunerile dv. foarte folositoare. Realizarea lor ar servi interesele popoarelor din Balcani, ar fi o contribuţie la progresul lor multilateral, ar întări securitatea europeană şi pacea între popoare.

Consider că în decursul unor asemenea eforturi reciproce, o consfătuire a şefilor guvernelor ţărilor balcanice ar putea constitui un pas important înspre stabilirea şi dezvoltarea colaborării prieteneşti a tuturor statelor balcanice. În sfîrşit, vreau să subliniez că eu şi guvernul meu susţinem din toată inima motivele care au inspirat scrisoarea pe care dv. mi-aţi adresat-o şi spiritul iubirii de pace şi de prietenie de care sînt pătrunse propunerile făcute în această scrisoare.





MANIFESTUL PĂCII

*Muncitori și țărani! Oameni ai științei, tehnicii și culturii!
Oameni de bună voință din toate țările!*

Vouă, rațiunii voastre, inimii voastre, ne adresăm noi, reprezentanții partidelor comuniste și muncitorești din diferite țări, întruniți la Moscova în vederea sărbătoririi celei de-a 40-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

În amintirea noastră a tuturor mai sînt încă vii ororile și calamitățile celui de-al doilea război mondial. Urmele sale singeroase încă nu au fost șterse pe deplin și iată că deasupra caselor, orașelor și satelor pașnice a apărut din nou spectrul cumplit al unui nou război, de sute de ori mai pustiitor. Nu există astăzi în lume o țară în care amenințarea unui nou război să nu planeze neconținut deasupra căminelor, să nu întunece bucuria vieții, să nu pună probleme pătrunse de neliniște:

ce va fi miine, peste o lună, peste un an?

Oare din nou casele noastre vor fi mistuite de flăcările războiului, iar atotdistrugătoarele bombe atomice și cu hidrogen ne vor aduce nouă și copiilor noștri o moarte năpraznică?

În cele două războaie popoarele au dobîndit o experiență amără. Oamenii simpli, care în uraganul războiului aduc cele mai grele jertfe, știu că fiecare nou război aduce cu sine suferințe tot mai grele, distruge un număr tot mai mare de țări, ucide tot mai mulți oameni, are urmări tot mai cumplite și care se fac simțite timp tot mai îndelungat.

Primul război mondial, provocat de marile puteri imperiaiste și dezlănțuit de militarismul german, a costat viața a zece milioane de oameni. Datorită lui și-au pierdut sănătatea și au rămas schilozi zeci de milioane de oameni. Războiul a condamnat popoare întregi să îndure foame și lipsuri.

Cel de-al doilea război mondial, al cărui inițiator principal a fost fascismul german, a avut drept rezultat că în vîltoarea războiului au fost tirite nu numai armate uriașe, nu numai fronturile. Bombele lansate din avioane au distrus orașe deschise, au ucis mii și sute de mii de cetățeni pașnici, iar în dosul gardurilor de sîrmă ghimpată ale lagărelor hitleriste, în camerele de gazare au pierit milioane de bărbați, femei și copii. Uriașe mijloace materiale cu care s-ar fi putut construi mii de orașe înfloritoare, cu care s-ar fi putut hrăni și îmbrăca popoare

intregi, au fost puse în slujba distrugerii, a morții. Peste 30 de milioane de vieți omenști a înghițit cel de-al doilea război mondial, fără a mai socoti milioanele de răniți și schilodiți, iar în ultimele zile ale războiului, asupra unor orașe japoneze deschise au căzut primele două bombe atomice, arătând ce primejdie de exterminare în masă pindește pe oameni.

Nu e nevoie nici de cunoștințele unui savant, nici de fan-tezia unui poet ca să spunem că un nou război — dacă popoa-rele îl vor admite — va depăși tot ceea ce omenirea a îndurat vreodată. Locuitorii Europei și Americii, Asiei, Africii și Austra-liei știu că omul a descătușat forțe atit de uriașe ale naturii și a devenit stăpin al unor mijloace atit de puternice, încit acțiu-nea lor distructivă poate lovi orice punct al globului pământesc. Nu va exista într-un nou război colțișor unde omul ar putea găsi adăpost sigur. Flăcările unui război dus cu arma atomică, cu hi-drogen și cu rachete ar cuprinde toate popoarele și ar amenința cu nenorociri incalculabile multe generații ale omenirii.

Oamenii simpli din lumea întreagă, fără deosebire de națio-nalitate și de vederile lor politice, de credința și culoarea pielii, vor să trăiască în pace. Oamenii simpli din lumea întreagă în-treabă: oare omul, a cărui rațiune biruitoare smulge naturii toa-te tainele și care devine tot mai mult stăpin asupra ei, oare omul care datorită lansării sateliților artificiali sovietici ai pământu-lui va putea în curind să atingă stelele — oare omul nu va fi în stare să evite războiul și să împiedice auto-distrugerea?

Noi, reprezentanții partidelor comuniste și muncitorești, în deplină conștiință a răspunderii noastre pentru destinele popoa-relor, declarăm :

Războiul nu este inevitabil, războiului i se poate pune sta-vilă, pacea poate fi apărută și consolidată.

Ne-am întrunit în capitala țării care cu 40 de ani în urmă a deschis o eră nouă în istoria omenirii. În 1917, pe pământul Rusiei a biruit pentru prima oară în istorie revoluția socialistă. Puterea au luat-o în miinile lor oamenii muncii care și-au pus ca țel să distrugă toate formele de asuprire și exploatare a omu-lui de către om. Muncitorii și țărani din Rusia, sub conducerea partidului lui Lenin, au înscris pe stindardele lor lozinca păcii și i-au rămas întotdeauna credincioși. În cursul celor 40 de ani ai existenței sale, Țara Sovietelor a deschis tuturor popoarelor calea spre pace, a năzuit — în ciuda obstacolelor îngrămădite de imperialiști — spre colaborare pașnică cu celelalte țări, indi-fereent de orinduirea lor socială.

În numele intereselor lor vitale, muncitorii din țările capi-taliste au participat activ la această luptă pentru pace. Această nobilă operă s-a bucurat de sprijinul oamenilor înaintați din lu-mea întreagă. Dar forțele păcii n-au reușit să pună omenirea la adăpost de o nouă catastrofă, să împiedice izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Forțele acestea erau prea puțin nume-

roase, iar Uniunea Sovietică era pe atunci singura țară care a luptat consecvent pentru menținerea păcii.

Astăzi, noi, comuniștii, spunem că acum este posibil să se bareze calea războiului, să se mențină pacea. Noi spunem aceasta cu toată certitudinea, deoarece alta este astăzi situația din lume, altul este raportul de forțe.

Țara Sovietelor, născută de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, nu mai este singură și izolată. După victoria asupra fascismului s-a format uriașa lume a socialismului, care numără aproape un miliard de oameni. În năzuința spre pace și colaborare internațională, spre coexistența pașnică a diferitelor sisteme sociale, păsește cot la cot cu Uniunea Sovietică o altă mare putere socialistă — China populară. Pentru aceleași scopuri pașnice luptă țările de democrație populară din Europa și Asia.

Dezvoltarea nemaiîntilnită a industriei, științei și tehnicii în Uniunea Sovietică și în celelalte țări socialiste slujește cauza păcii, constituie o puternică frână care îngreunează declanșarea unui război.

Pe arena mondială a mai crescut o altă forță nouă: popoarele coloniale trăzite de Revoluția din Octombrie, care au scuturat sau sînt pe care de a scutura iugul dependenței seculare și care vor să trăiască în pace, împotrivindu-se amestecului forțelor imperialiste în treburile lor interne. Pentru a pune capăt stării de înapoiere și mizerie, ele duc o politică de pace și neutralitate, politica cunoscutelor „cinci principii” — respectarea reciprocă a integrității teritoriale și a suveranității, neagresiunea, neamestecul în treburile interne ale altora, egalitatea în drepturi și avantajul reciproc, coexistența pașnică.

Nu numai popoarele țărilor socialiste, nu numai popoarele din Orient nu vor război. Urăsc războiul și popoarele țărilor capitaliste din Occident, care l-au îndurat de două ori.

Forțele păcii sînt uriașe. Ele pot să împiedice războiul, să mențină pacea. Dar noi, comuniștii, considerăm de datoria noastră să avertizăm pe toți oamenii din lume că pericolul unui monstruos război de exterminare a oamenilor n-a trecut însă.

De unde vine primejdia pentru cauza păcii, pentru securitatea popoarelor? Cei interesați într-un război, cei care visează la un război sînt monopolurile capitaliste care au strîns bogății fabuloase de pe urma celor două războaie mondiale, de pe urma actualei curse a înarmărilor. Aducînd monopolurilor profituri uriașe, cursa înarmărilor apasă tot mai greu pe umerii oamenilor muncii, înrăutățirea considerabil situația economică a țărilor. Sub presiunea monopolurilor capitaliste, îndeosebi a celor americane, cercurile guvernate din unele state capitaliste resping propunerile cu privire la dezarmare, la interzicerea armelor nucleare și cu privire la alte măsuri în vederea preîntîmpinării unui nou război. Țările iubitoare de pace au făcut în Organizația Națiunilor Unite numeroase propuneri bune, a căror acceptare ar fi consolidat pacea, ar fi slăbit primejdia unui nou război. Ni-

meni nu poate nega că propunerile supuse spre examinare O. N. U. în problemele încetării cursei înarmărilor și ale înlăturării primejdiei unui război atomic, propunerile cu privire la coexistența pașnică a statelor, la dezvoltarea colaborării economice între ele — care constituie un factor hotărâtor al creării încrederii necesare în relațiile dintre state — corspund intereselor vitale ale tuturor popoarelor. De rezolvarea acestor probleme depind în mare măsură destinele păcii, destinele viitoarelor generații. Aceste propuneri întâmpină o rezistență activă numai din partea celor care sînt interesați în menținerea încordării internaționale.

Mii de ziare și posturi de radio repetă zilnic popoarelor din S. U. A., Anglia, Franța, Italia și din alte țări capitaliste că „comunismul mondial“ ar amenința libertatea lor, modul lor de viață, existența lor pașnică.

Dar nici partidele comuniste, nici vreuna din țările socialiste nu au motive care să le împingă la dezlănțuirea unui război și la o agresiune militară asupra altor țări, la cotoirea unor pămînturi străine. Uniunea Sovietică, China populară stăpînesc ele însele întinderi uriașe de pămînt și bogății naturale incalculabile. În nici una din țările socialiste nu există clase sau păături sociale ale populației, interesate într-un război. În aceste țări sînt la putere muncitorii și țărani, care în toate războaiele au adus cele mai mari jertfe. E oare cu putință ca aceștia să dorească un nou război? Telul comuniștilor este construirea unei societăți în care vor fi asigurate bună starea generală, înflorirea tuturor popoarelor, pacea veșnică între națiuni.

Pentru a construi o asemenea societate, țările socialiste au nevoie de o pace trăinică. De aceea nu există dușmani mai consecvenți ai războiului, luptători mai fermi pentru pace, decît comuniștii!

Țările socialiste nu vor să impună prin forță nici unui popor sistemul lor social și politic. Ele sînt ferm convinse că victoria socialismului este inevitabilă, ele știu însă de asemenea că socialismul nu poate fi impus din afară, că în fiecare țară el trebuie să fie în primul rînd rezultatul luptei interne a clasei muncitoare și a tuturor forțelor progresiste. De aceea, nici vorbă nu poate fi ca țările socialiste să se amestece în relațiile interne ale altor țări, dar totodată ele nu îngăduie nici ca alții să se amestece în treburile lor interne. De aceea, afirmațiile cum că țările socialiste ar amenința pacea, vrînd, chipurile, să impună altora cu forța sistemul lor, nu sînt decît încercări de a înșela oamenii iubitori de pace.

Pacea poate fi menținută numai dacă toți cei cărora pacea le este scumpă își vor uni eforturile, își vor întări vigilența față de uneltirile ațîțătorilor la război, își vor da seama pînă la capăt că datoria lor sfîntă este să întelească lupta pentru apărarea păcii, care este în primejdie.

Pentru binele maselor populare din lumea întreagă, năzuind spre progres și spre un viitor luminos al tuturor popoarelor, ne adresăm:

bărbaților și femeilor,
muncitorilor și țăranilor,
oamenilor de știință și artă,
învățătorilor și funcționarilor,
tineretului.

meseriașilor, comercianților și industriașilor,
socialiștilor, democraților și liberalilor,
tuturor oamenilor, indiferent de convingerile lor politice și religioase,

tuturor celor ce-și iubesc patria,

tuturor celor ce nu vor război,

tuturor oamenilor de bună voință din lumea întreagă.

Ne adresăm vouă tuturor cu chemarea:

cereți încetarea cursei înarmărilor, care agravează zi de zi pericolul unui nou război și pe care voi, oamenii muncii, o resimțiți cel mai greu;

cereți interzicerea fabricării și folosirii armei atomice și cu hidrogen, iar ca un prim pas încetarea imediată a experiențelor cu aceste arme;

cereți să se pună capăt politicii blocurilor militare și creării de baze militare în alte țări;

cereți ca, în însăși inima Europei, să nu fie reînarmați militariștii germani, principalii vinovați ai ultimului război;

cereți încetarea uneltirilor și provocărilor militare ale imperialiștilor în Orientul apropiat și mijlociu;

sprijiniți politica de largă colaborare economică și culturală a popoarelor. Ne adresăm vouă tuturor cu chemarea:

cereți guvernelor voastre să promoveze în Organizația Națiunilor Unite o politică de pace și să se opună politicii războiului rece.

Ne adresăm tuturor oamenilor de bună voință din lumea întreagă:

Organizați-vă și luptați pentru :

- 1) Incetarea imediată a experimentării armei atomice și cu hidrogen;
- 2) Interzicerea necondiționată în cel mai scurt timp a fabricării și folosirii acestei arme.

Noi, comuniștii, ne-am închinat viața cauzei socialismului. Noi, comuniștii, avem credința neclintită că această măreață cauză va triumfa. Tocmai fiindcă credem în triumful ideilor noastre — ideile lui Marx și Lenin, ideile în internaționalismul proletar — noi dorim pacea și luptăm pentru pace. Războiul este dușmanul nostru.

Fie ca de acum înainte, țările cu diferite sisteme sociale să se întreacă în dezvoltarea științei pașnice, a tehnicii pașnice. Fie

ca ele să dovedească superioritatea nu pe cimpul de bătălie, ci în întrecerea pentru progres, pentru ridicarea nivelului de trai al popoarelor.

Întindem mâna tuturor oamenilor de bună voință. Cu forțe comune vom scutura povara înarmărilor, care apasă asupra popoarelor. Vom elibera lumea de amenințarea războiului, a morții și distrugerii. Avem în față viitorul luminos și fericit al omenirii, care pășește spre progres.

PACE LUMII !

Prezentul Manifest a fost adoptat de către delegațiile Partidelor Comuniste și Muncitorești din Albania, Algeria, Argentina, Australia, Austria, Belgia, Bolivia, Brazilia, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Ceylon, Chile, China, Columbia, Coreea, Costarica, Cuba, Danemarca, Ecuador, Elveția, Finlanda, Franța, Grecia, Guatemala, Honduras, India, Indonezia, Iordania, Irak, Israel, Italia, Iugoslavia, Japonia, Luxemburg, Marea Britanie, Malaia, Maroc, Mexic, Noua Zeelandă, Norvegia, Olanda, Panama, Paraguay, Peru, Polonia, Portugalia, Republica Democrată Germană, Republica Dominicană, Republica Federală Germană, Republica Populară Mongolă, România, San-Marino, Siria și Liban, Spania, Suedia, Tailanda, Tunisia, Turcia, Ungaria, Uniunea Sovietică, Uruguay, Venezuela, Vietnam.



DOCUMENTAR

Contribuții la Istoria Școalelor românești din Banat

— Protocolul ȣercularelor școlare —

13.

Logoj, 1 iulie 1822.

In baza inaltei rezoluții regale, forurile școlare superioare dau dispoziții Directorilor școlari și Invățătorilor sătești să organizeze în toate școalele elementare cursuri teoretice și practice pentru cultura viermilor de mătase. Pentru hrănirea viermilor se vor planta duzi în grădina și curtea școlii și a bisericii.

Înjăleptilor Invățători, Mie iubiților,

No. 124. Crănirea (1) gon- A sa Pre(a) Sfinta Măestate de
gi(lor) (2) celor de mătăsă. bunul și fericirea supușilor săi mi-
lostivește îngrijată fiind, pe lângă

alte folositoare orindueli și ac(e)asta, prin carea inbunarea sortii fieștecărui și folosul să poate ajunge a fii căștigat și deodată floarea și creșterea negoțitoriei din lăuntru (3) în tot modul a să ajuta milostivește pre(a) dorind și creanga ce-i fără prihană a stradaniei, adecă hrănirea gongilor și prin aceste cultura mătăse, tuturor Stăpinilor și mai ales Directorilor școlastici de iznou. si iară și pre(a) Nalta recomanda s-au milostivit, precum din milostivu(i) întiemat din 2-lea aprilie a. c., No. 8640, precalea Pre(a) Nalt Crăesc Consilium eșitul și prin magnificul Domn Konziliar și mai marele al Școalelor Inspector, subț de 19-lea iunie a. c. No. 179, aic(e)a publicățul, (4) mai pe larg să arată, din care totuși numai cit de invățători să atinge aicea să poruncește și adecă:

Pentru cartea lui La punctul al 8-lea, (prin) acelaș milostiv
Miter Poher întiemat să poruncește că în toată Shoala
(5) citeva ecsemplarări din cartea Aba-

sului (6) Miter Poher, despre cultura mătăsei făcută, sub grea răspundere a invățătorilor neincetat să se țină, din care fieștecare invățători, în toată săptămîna odată, despre cultura ac(e)-asta, pruncilor și anumit iarna, numai invățătura a se da, însă vara și cu fapta, adecă: cu deprinderea lucrului a le arăta, îndatorat să fie.

Precum nu numai despre
partea invăță(turii) ci și
alte nă-ți.

La al 9-lea punct. În toată Shoala,
în citu-i despre cultura mătăsii,
neincetată luare de seamă din par-
tea a tot politică (sau a Varme-

ghii), (7) cit și scolastică, ba și din partea bisearicească să se facă, ca învățătorii mai cu deadins întru cultura ac(e)asta și pe sine însuși a să deprinde și pe tinerime cu vorba și cu fapta a-i învăța și în tot modul sporiu a face să se străduiască.

Pentru dozi. (8) La al 10-lea punct. Fieștecare învățătorii în grădina sa, sau ocolul școlii și afară, înaintea ei, mai puțin 6 duzi sau frăgari a sădii și a ținea, îndatorat să fie, ca în modul mai sus spus pe tinerimea scolastică în cultura ac(e)asta, și întru hrănirea gongilor și cu deprindere adusă de mină să poată.

La al 11-lea punct. Aria (9) sau ocolul besearicii pe sate cu duzi sau f(r)agari să se sădească, și ținerea acestora spre grija învățătorului să se poruncească.

Care pre(a) înaltă rezoluție crăiască, precum și de multe ori, învățătorilor spre plinire s-au publicat, așa și acuma de aicea iarăș și din pre(a) nalta poruncă crăiască vi să întiemește, cu acest mai departe înțelese și anumit: *la al 8-lea punct*, ca fiindcă aci să poruncește învățătorilor, să aibă cartea lui Miter Poher și să propună dintr-însa pruncilor învățătură; așa fieștecare învățătoriu sub grea răspundere să îndatorează ca ne avind anumita curte, a o cere de aic(e)a, apoi în timpul viitoriu a propune dintr-însa precum să poruncește sub punctul acesta. Iară relație (10) despre aceia nu cu sfârșitul anului, ci îndată, primăvara, după ce au gătit lucru(l) cu gongile, să o facă, adică: despre ac(e)aia precum au propus ac(e)aia învățătură și citi ascultători au avut la dinsa, parte bărbătească și muerească, precum și cită sumă de golose (11) de mătasă au adus înăuntru spre vânzare, cu atestat (12) de la Comunitate și prin preoții locului, să fie întărită, să trimită încoace, pentru trimiteră mai departe. (13)

La al 9-lea punct, acelaș de sine să înțelege, numai la adunarea frunzălor pentru goange, totdeauna învățătoriu de față fiind, numai pruncii cei de vristră și care fără primejdie să pot sui pre arbure să-i întrebuințeze. Iară pre cei mici nicidecum nu! însă totuși la hrănirea gongilor, și pre cei micuți să-i întrebuințeze și să-i deprindă și să-i deștepte spre ac(e)aiași.

La al 10-lea punct. Așijderea de sine să înțelege, spre care cultură cu atita mai virstos să vă dedați, căci uni(i) că aceia și care întru învățatura ac(e)asta să deschilnesc (14) și spre ac(e)aia și altora pildă bună arată, respletire încă au de-a nădăduii, și pre lingă ac(e)asta și mai bune ști(i)ntă de-a căpăta.

La 11-lea punct. Unde nu sint duzi sau frăgari în ocolul besearicii sădiți, să aveți câștigă(?) ca să să sădească, dinpreună și la shoală, iară despre urmarea sau implinirea acestora, relație să trimiteți incoci, pentru arătarea mai departe.

Pentru relație. Pre lingă ac(e)asta, să mai poruncește ca semestralnica relație (15) până în 15-lea septemvrie a. c., iară tabelarnica consignație (16) cu sfîrșitul lui *Turie* (17) a. c., negreșit aic(e)a să se trimită.

In Oraș Logoj, în Iiu iulie 1822. *Ioan Mihuți*

Crăesc a(l) Shoale(lor) Director
14.

Logoj, 1 august 1822. Acelaș crăesc Director al Școalelor naționale românești din Banat ordonă Invățătorilor să înainteze la termen rapoartele școlare semestriale și evidența tasurilor și donațiunilor (= tabelarnica consignație).

Se pune apoi în vedere Invățătorilor care vor să se mute în altă comună, sau să renunțe la post, sau să se înscrie la Institutele teologice din Arad și Virșej, să raporteze în scris.

Înțelepților Invățători, Mie iubiților,

No. 136. Pentru relațiile cele semestralnice, despre starea Shoalelor, totdeauna, timpuriu sau la vremea sa, să se trimită tuturor, din mai înalta poruncă a Domnului Consilier și

a(l) Shoalelor mai marele Inspector, din 21-lea de iulie a.c., No. 200 eșită, vă poruncesc ca relațiile pe semest(r)ul acesta până în 15 septem(vrie) nesmintit să o trimiteți; almintrelea făcînd necari invățători, sau nu la vremea sa, sau nicidecum trimițînd relați(i)le acestea, unii ca aceia să vor pedepsi cu oprirea de plată pe 3 luni de zile.

Alta. Fiindcă unii invățători în tabelarnicile consignații cele de 3 luni nu s-au pus datumul sau ziua cînd să predau *banii tasului prepărăndesc* (19) Domnului Protoprezviter, nici n-au însămnat nomele tutorului, (20) fie acesta a(l) besearecii sau a(l) tasului, prcum nici să să numără înaintea sa banii, și cum că numărații să pun în ladă supt dooă chei. Drept ac(e)aia, aspru vi să poruncește tuturor, ca toate ac(e)aste, după datul formulariu, la rubrica sa, să le însămanți și la toate întră bările acolo pusă să răspundeți.

Mai preurmă, să poruncește ca toți aceiaș(i) invățători care or vrea sau la altă stație (21) a să muta sau a mulțamii de slujbă, (22) sau la Școală Clirică (23) adică la invăătura Teologiei a păsi, (24) timpuriu și în scris să-și arete cugetul său aicea.

Dat, în Logoj, în 1 avg(ust), după cälendariu nou, 1822.

Ioan Mihuți

Crăesc a(l) Shoale(lor) Director
15.

T A B L O U L

elevilor din cl. I—III elementară din comuna Visag, în al doilea semestru al anului 1822; materia propusă și numele conducătorilor comunei, al părinților elevilor și al altor locuitori ai comunei, prezenți la examenul din 4 septembrie 1822.

Au rămas de școală	Au venit la școală	1-iul clas a începătorilor	Persoanele care s-au aflat la prevederea egzamentului
		Pruncii carii au fost la egzament în 4-lea septembrie.	
55 1/2	45 1/2 (zi)le	Brîndușa Căprariu	Domnul Provizor Domnul Notarăș <i>Constantin Bogdan</i> parohul și cat (he- tul) școlii
59	42	Iana Babeți	
76	24 1/2	Măria Babeți	Isaia Popovici, parohul Visagului
91	10	Eva Găicin	
47	54	Icoanea Birlea	† Ianăși Babeți chinez
34	77	Mărie Sfircoci	
27 1/2	73 1/2	Icoanea Sfircoci	x Rusalin Dragoi x Thoma Babeți x Petru Babeți Cum(eți)
37 1/2	68 1/2	Elisabeta Sfircoci	
57	44	Solomie Caprariu	x Trăila Hanțu x Voina David x David Rugeanu x Mihai Dumitru x Thoma Isgăreanu x Thoma Leantă x Blagoe Leantă x Marcin Șegheți x Trăilă Iacob x Petru Șegheți x Petru Stava x Păun Birlea
35	66	Mărie Borugă	
88	13	Solomie Pobega	și mai mulți bă- trîni satului Visag
87	14	Mărie Budulan	
52	43	Smedita Bagiu	Ioan Nicolae (ss) sistema(tic) învăță- tori. Născut din Fibiș, am găzut 8 ani învățători în satul acesta, numai sînt foarte răi oam- enii.
61	0	Eva Sfircoci	
76	25	Penița Sfircoci	
73	28	Eva Babeți	
79 1/2	21 1/2	Ilana Darabanțu	
17 1/2	83 1/2	Păun Savul	
56 1/2	44 1/2	Păun Gherga	
26	65	Trăilă Bumbu	
47 1/2	53 1/2	Trăilă Biha	
52	49	Trăilă Neciu	
66 1/2	34 1/2	Ianăș David	
73	28	Ioan Sfircoci mic	
93	8	Trăilă Magagel	
87	14	Nicolae Marco	
Al II-lea clas a începăto(rilor)			
30	71 (zi)-le	Ioann Bogdan	Al 3-lea clas :
49	52	Trandafir Lazar	
36	65	Nicolae Endru	Am pășit la c(e)as- lov până la c e asul 6-lea Cetirea la psaltire desăvirșit Catisitul desăvirșit. Istorie desăvirșit. Arecme(tica) 4 spe- ții. Istoria țării un- gurești, pereodul dintîiu și scr(is) oare romanească până la cvite
38 1/2	61 1/2	Marcin Ștefan	
41 1/2	59 1/2	Păun Darabanțu	
36	65	Ioan Nicolae	
16	85	Vidu Jorgi	
12	89	Martin Miloș	
73	28	Ioan Pobega	
46 1/2	54 1/2	Nicolae Vălugă	
Al III-lea clas a cetitori(lor)			
35 1/2	65 1/2 (zi)le	Nicolae Popovici	
21 1/2	79 1/2	Ioan Gujbă	
35	76	Ioann Sfircoci mare	
16	85	Vidu Sfircoci	
40	61	Iosif Bogdan	
33	68	Vidu Mărgineanțu	
26	75	Trăilă Sfircoci	

„Semestralnicul egzament s-au făcut în 4 septembrie, anul 1822, cu pruncii carii sint în jos suptscris, și de față au fost persoanele care sint dinjos subscrisi, de direapta.

Al 2-lea semestru 1822 în 4 septembrie.”

Ioann Nicolae (ss)

Sistema (tic) învățătorlu

Despre tasul' scolăsticesc

Despre zăciuală

Dat, în Visag, în 30-lea iulie 1822.

Despre Jărtve

Intru urmarea țirculariului din 14/26 Maiu 1822, No. 98; spre l-a trimitere sau trei luni p. e. maiu, iunie și iulie a. c. 1822¹⁾ făcută și la (crăiască), Crăescul(ui) al Școalelor Director (să) fie așternută.

prin

Ioann Nicolae (ss)

Sistema (tic) învățătoriu

ROMAN COTOȘMAN

- 1) hrănirea.
- 2) viermilor.
- 3) comerțul intern.
- 4) publicatul.
- 5) școala.
- 6) abatetui.
- 7) ung. *vármegye* = județ.
- 8) duzi.
- 9) raport scris.
- 10) raport scirs.
- 11) gogoși.
- 12) certificat, adeverință.
- 13) la forurile superioare școlare.
- 14) disting. deschilnesc.
- 15) raportul semestrial.
- 16) evidența tasului pedagogic și a donațiunilor.
- 17) septembrie.
- 18) raportul oficios semestrial școlar.
- 19) Introdus în bisericile ort. române din Ungaria și Banat' cu ord. Consiliului locotenențial nr. 22105 din 3 septembrie 1811. — cf. Andrei Ghidiu, *Introducerea tasului pedagogic și teologic în bisericile gr. or. române din Ungaria și Banat*, Caransebeș, 1908, p. 2—6.
- 20) episcopului.
- 21) comună.
- 22) a renunța la post; a-și da demisia din învățămînt.
- 23) clericală, teologică: *Institutul teologic din Arad și din Virșeș*, înființate la 1 noiembrie 1822, — cf. Andrei Ghidiu, *o. c.*, p. 12—20; Dr. Teodor Botiș, *Istoria Școalei Normale (Preparandiei) și a Institutului Teologic ort. român din Arad*, Arad, 1922, p. 503—522.
- 24) a se înscrie la Institutul Teologic.

Viața bisericească în cuprinsul MITROPOLIEI BANATULUI ARHIEPISCOPIA TIMIȘORII ȘI CARANSEBEȘULUI

VIZITA LA TIMIȘOARA A DOMNULUI SECRETAR GENERAL AL DEPARTAMENTULUI CULTELOR

În zilele de 12 și 13 august dl. *Dumitru Dogaru*, Secretarul General al Departamentului Cultelor a făcut o vizită înalt Prea Sfințitului *Mitropolit Vasile*, la Timișoara. Cu acest prilej Domnul Secretar General a vizitat minăstirea de maici de la Timișeni, situată în apropierea Timișorii. Apoi a luat contact și cu alți șefi de culte din Timișoara.

În după amiaza zilei de 13 august, dl. Secretar General a părăsit Timișoara, plecând la Caransebeș, unde a fost primit de consilierul administrativ prot. Dr. Iacob Crețiu, interesându-se de situația unităților economice ale Arhiepiscopiei, de Școala de cântăreți și de Seminarul Teologic.

I. P. S. S. MITROPOLIT NICOLAE COLAN AL ARDEALULUI LA TIMIȘOARA

În ziua de 25 septembrie a. c., I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului a sosit la Timișoara, făcând o vizită I. P. S. S. Mitropolit Vasile. În dimineața zilei de 26 septembrie, I. P. S. S. Mitropolit Nicolae, împreună cu I. P. S. S. Mitropolit Vasile au vizitat bisericile ortodoxe române din Timișoara.

VIZITE CANONICE

Grija permanentă și viul interes al I. P. S. Mitropolit Vasile pentru îndrumarea turmei cuvântătoare pe calea mântuirii se manifestă și prin vizitele canonice și sfințirile de biserici. Sănătatea sufletească a credincioșilor noștri este un semn al trăinicieii sf. noastre Biserici. Cunoscînd acest adevăr, Arhipăstorul neprecupețind nici o oboseală, a descins în diferite parohii, sfințind bisericile reparate.

Astfel în toamna acestui an I. P. S. Mitropolit Vasile a mai vizitat următoarele parohii:

MURANI

Duminecă, 29 septembrie a. c., I. P. S. Sa, însoțit de consilierul administrativ prot. Dr. M. Bănescu, a descins în parohia Murani din protopopiatul Timișorii, sfințind biserica renovată. La orele 8.30 prin dangăte de clopot, I. P. S. Sa este în-

timpinat în fața bisericii de credincioși. Întrînd în sf. locaș de închinare, I. P. S. Sa începe obișnuitul ritual al tirnosirii sf. biserici, cu încunjurarea sf. locaș. A urmat apoi Sf. Liturghie arhierască, pontificată de I. P. S. S. Mitropolit asistat de un sobor de preoți compus din: prot. Dr. Marcu Bănescu, consilier administrativ, C. Vuia, protopopul raionului Timișoara, pr. S. Coman-Murani, pr. I. Țona-Cerneteaz, pr. A. Gruian-Jadani și diaconul catedral, I. Botău.

În cadrul Sf. Liturghii I. P. S. S. Mitropolit a hirotonit intru diacon pe candidatul de preoție Borislav Radac pentru parohia ort. sîrbă Giera.

La priceasnă, parohul locului a făcut raportul despre situația parohiei, bineventînd totdeauna pe Arhipăstorul iubit.

Intr-un vibrant cuvînt, I. P. S. Sa relevă importanța sfințirii unei biserici, rostul așezării sf. moaște în sf. prestol și datorită credincioșilor de a adăuga la podoaba zidurilor bisericii, podoaba vieții lor, tot mai curată și mai adînc creștinească, pornind de la cuvintele Mintuitorului din una din evangheliile ce se citesc la înconjurarea biserici ce se sfințește: „Adevărat, fericîți cei ce ascultă cuvîntul lui Dumnezeu și-l păzesc pe el“. Indeamnă apoi pe credincioși, după ce arată sensul fericirii creștine, să-și conformeze viața după voia lui Dumnezeu.

BORLOVENII VECHI

E duminică, 6 octombrie, zi de toamnă mohorită, cu cer plumburiu. Plugul a răscolit pămîntul și brazdele așteaptă sămînță nouă. Întocmai acestor ogoare așteaptă și credincioșii parohiei Borlovenii Vechi din protopopiatul Bozovici, sămînța cuvîntului evanghelic, ce o va semăna I. P. S. Sa în ogorul sufletelor dreptcredincioase de aici.

După o lungă călătorie pe drumuri șerpuiende prin văile pitorești ale Almăjului, I. P. S. Sa sosește la orele 8,30 în comună.

După actul sfințirii se oficiază sf. Liturghie arhierască de către I. P. S. S. Mitropolit cu următorul sobor de preoți: consilier administrativ Dr. Bănescu M., Gh. Țunea, protopopul raionului Bozovici, P. Popovci-Pătaș, I. Voin-Bozovici, A. Aldeșcu-Borlovenii Vechi, D. Puja-Prigor și diaconul catedral Ion Botău. Răspunsurile liturgice au fost date de către corul bărbătesc din Prilipeș dirijat de pr. Pavel Ciucur.

În cadrul sf. Liturghii, I. P. S. S. Mitropolit a hirotonit intru diacon pe candidatul de preoție Iosif Păpășilă pentru parohia Iam din prot. Oravița.

Parohul locului, la priceasnă bineventează pe Înalt Prea Sfinția Sa, prezentîndu-i calde mulțumiri pentru dragostea cu care a coborît pe frumoasele meleaguri almăjene spre a sfinți sf. locaș de închinare și pentru a întări pe credincioșii acestor

parohii în credința strămoșească. Face apoi un scurt raport despre parohie, arătând trecutul istoric al parohiei, precum și starea ei actuală.

După raportul preotului, în predica ținută, I. P. S. Sa între altele spune: Viața ne este dată ca un dar de la Dumnezeu și de aceea se cere, ca să păstrăm legătura cu Dumnezeu, căci pe această cale primim ajutorul de Sus. Evanghelia de azi ne vorbește despre o înviere din morți. Un asemenea lucru nu a putut face decît Acela, care este Stăpîn al vieții și al morții. Șirul minunilor l-a încheiat cu învierea Sa din morți. Hristos Mîntuitorul dîndu-și viața pentru noi oamenii, și înviind din morți, ne-a deschis perspectiva unei vieți și dincolo de mormînt.

Sfîințind astăzi biserica — spune I. P. S. Sa — este bine să știm că Biserica noastră ortodoxă este zidită pe temelia credinței mucenicilor în Hristos cu jertfa vieții lor. De aceea unde se zidesc biserici creștine, se așează moaște de ale mucenicilor. Acest lucru s-a făcut și astăzi prin așezarea sf. moaște în sf. prestol. De încheiere I. P. S. Sa îndeamnă pe credincioși de a cerceta cit mai des sf. biserică, păstrînd nealterată credința strămoșească.

Terminîndu-se sf. Liturghie, I. P. S. Sa a făcut inspecție la Oficiul parohial, unde a găsit totul în ordine.

BUZIAȘ

La praznicul Nașterii Maicii Domnului, 8 septembrie, într-o zi de toamnă cu cer senin, I. P. S. Mitropolitul Vasile a vizitat parohia din stațiunea balneară Buziaș. Cu acest prilej a pontificat sf. Liturghie, înconjurat de un sobor de preoți, compus din: prot. Dr. M. Bănescu, consilier administrativ, Bujor Toma, protopopul Lugojului, R. Radu-Timișoara Ronai, pr. J. Forga Buziaș și I. Botău, diaconul Catedralei mitropolitane. Răspunsurile liturgice au fost date de corul mixt al bisericii.

După raportul parohului din localitate, în care a zugrăvit situația parohiei, I. P. S. Mitropolit, în impresionanta cuvîntare ținută arată semnificația sărbătoririi hramului unei biserici. Prăznuirea hramului unei biserici — a spus I. P. S. Sa — este aniversarea biruinții Bisericii. Bucuria credincioșilor la rugă este bucuria, că biserica nu mai este ascunsă în peșteri sau în alte locuri, ci este îndreptățită să stea la lumină. Biserica astăzi este liberă nemai fiind prigonită de nimenea. Prigoana pe care o suferă însă astăzi Biserica, nu mai vine din afară, ci dinăuntru. Și aceste prigoane sînt: ispitele, păcatele, ura față de aproapele. În încheiere I. P. S. Sa îndeamnă pe credincioși, ca biserica din sufletele lor să fie clădită pe căldura credinței și a dragostei lor, străduindu-se să păstreze și urmeze învățătura mîntuitoare a Bisericii noastre dreptmăritoare.

La sf. Liturghie a asistat şi P. S. Veniamin Nistor, fostul episcop al Caransebeşului, care îşi urma tratamentul balnear în această staţiune.

După sf. Liturghie, I. P. S. Sa a făcut inspecţia oficiului parohial.

I A M

Între parohiile, care s-au învrednicit de a fi vizitate de I. I. S. Mitropolit Vasile, este şi parohia de frontieră Iam, din protopopiatul Oraviţei. În duminică din 13 octombrie, credincioşii acestei parohii aşteptau cu nespusă bucurie, ce se putea citi de pe feţele lor sosirea Arhipăstorului.

La marginea satului un grup de călăreţi şi biciclişti au ieşit întru întâmpinarea I. P. S. Sale, urindu-i bun soset.

Intrind în sfântul locaş, a urmat actul sfinţirii bisericii şi apoi sf. Liturghie arhierescă, la care a asistat următorul sobor de preoţi: consilier administrativ Dr. Marcu Bănescu, Gh. Bitoi protopopul raionului Oraviţei, Gh. Dănescu-Berlişte, Şt. Gîru-Ciclova romină, V. Petru-Iam, Iosif Gaiţă-Milcoveni şi diaconii I. Botău-Tişişoara şi I. Păpăşilă. Răspunsurile la sf. Liturghie au fost date de corul bărbătesc al bisericii, condus de cîntăreţul V. Otonoga. I. P. S. Sa în cadrul sf. Liturghiei a hirotesit întru protopresbiter pe preotul Gh. Bihoi, protopopul Oraviţei, iar diaconul I. Păpăşilă a fost hirotonit preot pentru parohia Iam.

Parohul locului, la priceasnă, după ce binevenţează pe I. P. S. Sa, a făcut un raport succint reliefînd trecutul istoric, precum şi viaţa religioasă actuală a parohiei.

Urcînd amvonul, I. P. S. Sa tîlmăceşte evanghelia zilei, cu parabola semănătorului. Pe lingă semănătura ogoarelor, necesară pentru hrana trupeză este şi semănătura cuvîntului lui Dumnezeu, ce-l seamănă Biserica prin preoţii săi, necesară pentru hrana noastră sufletească — spune I. P. S. Sa. Tot ca o semănătură duhovnicească — accentuiază I. P. S. Sa — s-a făcut astăzi şi o altă semănătură, anume sfinţirea bisericii, căci aici s-a semănat seminţa moaştelor de mucenici.

După cum se spune într-una din rugăciunile de la tirnosirea unei biserici, că Dumnezeu şi această cinstire a rînduit-o pentru mucenicii Săi ca pretutindeni în sfintele locaşuri să se samene sfintele lor moaşte.

Pilda de vieţuire creştinească a mucenicilor să servească credincioşilor ca îndreptar de viaţă sufletească. I. P. S. Sa încheie îndemnînd pe credincioşi să asculte de glasul sf. noastre Biserici şi să păstreze cu sfinţenie învăţăturile ei mîntuitoare.

VINEREA

Duminică, 20 octombrie a. c. I. P. S. Mitropolit Vasile, la dorinţa P. S. episcop Andrei al Aradului, care este suferînd, a

sfințit impunătoarea biserică nou zidită din parohia Vinerea, raionul Orăștie, regiunea Hunedoara.

În preziua sfințirii, la orele 19 s-a oficiat obișnuita slujbă a privegherii de către P. S. Episcop Emilian Antal, asistat de un sobor de preoți și diaconi.

Duminecă dimineața, în ziua sfințirii bisericii, un sobor de preoți și diaconi, împreună cu credincioșii, în procesiune s-au îndreptat spre casa parohială pentru a aduce pe înalții Ierarhi la biserică.

Ajunșind la biserică s-a oficiat ritualul înnoșirii bisericii și apoi s-a început sf. Liturghie arhierescă. A pontificat I.P.S. Mitropolit Vasile asistat de P. S. Episcop Emilian Antal și de următorul sobor de preoți: Ic. stavr. dr. Gh. Lițiu, vicarul Eparhiei Aradului, arhim. Grigorie Urițescu-Pitești, arhim. Ghermano, vicar al Episcopiei Rimnicului Argeșului, Ic. Stav. V. Mihut-Arad, prot. dr. T. Bodogae-Sibiu, prot. Anatolie Scurtu Sibiu, prot. Macarie Simion-Sibiu, prot. Dr. Marcu Bănescu, consilier administrativ Timișoara, pr. Ioan Sabău-Vinerea și diaconii I. Botău-Timișoara, I. Filip-Sibiu și Borislav Radac. Răspunsurile liturgice au fost date de corul mixt din Cugir.

La sf. Liturghie I. P. S. Mitropolit Vasile a hirotosit întru protopresbiter pe preotul Ioan Sabău-Vinerea, iar pe diaconul Borislav Radac l-a hirotont preot pentru parohia ort. sirbă Giera.

În cuvinte emoționante, parohul locului, I. Sabău, la prăceasnă bineventează pe I. P. S. S. Mitropolit Vasile și apoi reliează strădania credincioșilor din această parohie, care de 20 de ani s-au ostenit să-și ridice un impunător locaș de închinare.

După raportul preotului Sabău, I. P. S. Mitropolit Vasile talmăcește patetic și impresionant evanghelia zilei. A arătat apoi ce este o sfințire de biserică și rostul așezării sf. moaște în sf. prestol. Lăudând jertfelnicia și osteneala credincioșilor din parohia Vinerea, care au putut să-și ridice un locaș de închinare atât de impunător și de împodobit, îi îndeamnă ca să-l încălzească cu căldura sufletului lor, dînd viață sfinților, care împodobesc pereții sf. biserici.

LALAȘINȚ

Biserica acestei vechi parohii, al cărei trecut se pierde în negura vremii, s-a zidit prin anii 1846—47. Neînd sfîntită de arhieru, I. P. S. S. Mitropolit Vasile s-a deplasat în duminica din 3 noiembrie a. c. în această parohie pentru a sfinți biserica renovată.

După actul sfințirii bisericii s-a început sf. Liturghie arhierescă cu următorul sobor de preoți: prot. Dr. Marcu Bănescu, consilier administrativ, Vitalie Pereteatu protopopul Lipovei, Leontin Lăzărescu-Lalașinț, A. Bejan-Chelmac, O. Cîm-

peanu-Birzava, D. Misici-Zăbalt, Gh. Bodea-Belotinț, I. Gherman-Căpruța și diacon I. Botău. Corul parohiei Căpruța a dat răspunsurile.

Predica I. P. S. S. Mitropolit, ținută după obișnuitul raport al parohului, a scos în evidență misiunea sfântă a Bisericii, în scopul mântuirii credincioșilor, precum și însemnătatea sfântirii unei biserici. La sfârșit I. P. S. Sa îndeamnă pe credincioși, să dea ascultare Bisericii, și conducerii Statului, căci „Stăpînirile de la Dumnezeu sînt rinduite“.

F I S C U T

În același protopopiat al Lipovei, I. P. S. S. Mitropolit, în duminica din 10 noiembrie, a vizitat parohia Fiscut, care datează din secolul al XV-lea. După sfințirea bisericii, a urmat sf. Liturghie pontificată de I. P. S. Sa, înconjurat de preoții: consilier administrativ Dr. Bănescu, Vitalie Pereteatcu, protopopul Lipovei,, I. Șchiopu-Hunedoara Timișană, V. Savi-Alioș, Traian Iorghe-Seceani, T. Geția-Fiscut și diaconul catedral I. Botău. Răspunsurile liturgice au fost date de corul bărbătesc din Firi-teaz, condus de preotul Gh. Iescău.

La priceasnă preotul locului face un succint raport despre trecutul parohiei și starea ei actuală.

În cuvîntul vibrant rostit, I. P. S. Mitropolit tălmăcește evanghelia zilei, făcînd reflexii luminoase pe marginea iubirii creștine, esența creștinismului.

SATUMIC.

Șirul vizitelor canonice din acest an s-a încheiat duminică, 17 noiembrie a. c. cu sfințirea bisericii din parohia Satumic, protopopiatul Lugojului.

I. P. S. S. Mitropolit, însoțit de prot. Dr. Iacob Crețiu, consilier administrativ, a fost întâmpinat în fața bisericii de credincioși în frunte cu preoții: Bujor Toma, protopopul Lugojului, Gh. Biberea-Honorici, Cornel Suru-Herenidești, Aurel Lazăr-Satumic și diaconii I. Botău și Dragomir Petcov.

Intrînd în sf. Iocaș, s-a procedat la sfințirea sf. biserici după care a urmat sf. Liturghie arhierescă. Răspunsurile liturgice au fost date de corul mixt al bisericii. În cadrul sf. Liturghiei, I. P. S. Sa a hirotonit întru preot pe diaconul Dragomir Petcov, pentru parohia ort. sîrbă Ivanda.

După cuvîntul parohului în care binevințează pe I. P. S. Sa și face o scurtă dare de seamă despre situația parohiei, I. P. S. Mitropolit se adresează credincioșilor, vorbindu-le despre bogăția sufletească. Apoi îi îndeamnă să se îmbogățească cu nepieritoarele bunuri sufletești, luînd drept pildă viața mucenicilor.

Aceste vizite canonice, totatitea înălțătoare prilejuri de reînnoire sufletească pentru fiii credincioși ai Bisericii au avut da-

rul de a sădi în inimile lor bogate învățături și îndemnuri duhovnicești, de a mîngîia sufletele și de a întări legătura sufletească dintre arhipăstor și turmă. Pretutindeni, I. P. S. Sa a povățuit cu părintească dragoste pe credincioși, în cuvintele rostite vibrînd dragostea nefățărită pentru eparhioții săi.

REFACEREA MORMINTULUI SF. IOSIF CEL NOU DE LA PARTOȘ

În zilele de 3—5 septembrie a. c. s-a deplasat la Partoș cu o echipă de 4 muncitori zidari, pâr. prot. Dr. Marcu Bănescu, consilier administrativ și au refăcut mormintul sf. Iosif.

În mormintul din care s-au ridicat osemintele sf. Iosif, s-a așezat racla provizorie — în care s-au transportat osemintele la Catedrala din Timișoara —, pînza, vata, untdelemnul, vinul și toate celelalte obiecte și materiale cari au servit la scoaterea, transportarea și spălarea osemintelor, pînă la așezarea lor în racla definitivă. S-a rezidit apoi mormintul, folosind cărămida și forma originală. S-a turnat apoi peste bolta de cărămidă, un strat de ciment în care s-a fixat piatra comemorativă de marmoră.

Blocul de marmoră ridicat în luna aprilie a. c., a fost prelucrat de maestrul Antal Ștefan din Timișoara. Marmora este de culoare albă, cu următoarele dimensiuni: 175 cm. lungime, 72 cm. lățime și 16 cm. grosime.

Cu litere aurite s-a săpat în marmoră următorul text:

„In memoriam“

... „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu; la a căror săvîrșire a vieții privind, să le urmați credința“. (Evrei 13, 7).

„Aici a fost înmormîntat la 15 august 1656, *Iosif II, Mitropolitul Timișorii și a toată Țara Banatului*.

Pentru viața lui sfîntă și pentru minunile săvîrșite în viață și după moarte, la mormintul lui, evlavia rominilor l-a așezat în ceata sfinților.

Sinodul mitropolitan din Țara Banatului, la 1686, sub stăpînire turcească, cunoscîndu-i venîrarea, de care se bucura, i-a statornicit cinstirea, numîndu-l Sfîntul Iosif cel Nou.

În țara întregită, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romine, la 28 februarie 1950 l-a canonizat, trecîndu-l în rîndul sfinților. După 300 de anii la 8 septembrie 1956, sfintele lui oseminte neputrezite au fost ridicate și așezate sărbătorește în Catedrala mitropolitană din Timișoara. Proclamarea solemnă a canonizării s-a făcut în Timișoara la 6—8 octombrie 1956.

„S-a așezat această piatră în vechea minăstire din Partoș, în anul Domnului 1957, sub arhipăstoria I. P. S. Sale Dr. Vasile Lazarescu, Mitropolitul Banatului“.

Tot cu acest prilej s-au ridicat scindurile duşumelei din întreaga bisericuţă şi s-a refăcut padimentul din ciment lustruit.

După terminarea lucrărilor, pâr. ierom. Nectarie Pintilie a oficiat Rugăciunea de mulţumire şi a stropit cu apă sfinţită mormintul şi bisericuţa.

CONFERINŢELE DE ORIENTARE ALE PREOŢIMII DIN LUNA OCTOMBRIE

La conferinţele de orientare ale preoţimii din luna octombrie s-a dezbătut o problemă de o covârşitoare importanţă pentru vremurile actuale de adinci prefaceri sociale: „*Principii sociale de bază în sf. Scriptură şi în sf. Tradiţie*” (dreptatea, egalitatea, munca, intr-ajutorarea, etc.).

In protopopiatul Oraviţa

Conferinţa de orientare a preoţimii, s-a ținut la 12 octombrie a. c. sub prezidiul I. P. S. S. Mitropolit Vasile. După Tedeumul oficiat în biserică din Oraviţa, în prezenţa I. P. S. S. Mitropolit Vasile, răspunsurile fiind date de corul bărbătesc din Măidan, condus de preotul I. Teodorovici preoţii au trecut în sala festivă a Sfatului Popular, unde s-au desfăşurat lucrările conferinţei. Protopopul Gh. Bihoi exprimă I. P. S. S. Mitropolit Vasile, mulţumirea clerului şi a credincioşilor din protopopiatul Oraviţa pentru faptul că înfruntând greutăţile drumului de peste 200 km. de la reşedinţă, I. P. S. Sa a descins din nou la Oraviţa, pentru a da arhierestii îndrumări clerului.

În numele Comitetului executiv al Sfatului Popular raional, şeful secţiei de învăţămînt al raionului Oraviţa, Pavel Iana, bine-ventează pe I. P. S. S. Mitropolit Vasile.

Deschizînd conferinţa, I. P. S. S. Mitropolit reliefează sublimitatea creştinismului, religiunea care propagă adevărul religios revelat, absolut şi etern. După ce arată deosebirea dintre religia adevărată şi cele false, I. P. S. Sa menţionează că doctrina creştină cuprinde şi principii sociale de bază, ca: dreptatea, egalitatea, munca, intrajutorarea etc., care fac obiectul conferinţei.

Tema conferinţei a fost tratată de toţi preoţii din protopopiat. S-a citit în conferinţă cea scrisă de preotul Pavel Coadă din Ciclova Montană. La discuţii au luat parte preoţii: Gh. Miţeu-Agadici, Horia Şdic-Ticvanul mare, I. Teodorovici-Măidan, A. Mihailovici-Sasca Montană, Tr. Mihailovici-Petrila, E. Popovici-Mercina, Pr. Gaiţa-Milcoveni, I. Hergan-Căcova şi prot. Dr. M. Bănescu, consilier administrativ.

La sfîrşit I. P. S. S. Mitropolit face luminoase reflecţii pe marginea conferinţei şi a discuţiilor, declarîndu-se mulţumit de interesul manifestat de preoţimea raionului Oraviţa faţă de problema tratată.

Raport de activitate prezintă preotul I. Miciuru-Comorişte Preotul Şt. Gîru-Ciclova romină citeşte referatul despre „Prie-

tenia Romino-Sovietică" iar prot. Nicola V.-Oravița, citește referatul despre aniversarea a nouă ani de la Reîntregirea Bisericii românești.

I. P. S. S. Mitropolit Vasile încheind conferința remarcă străduința conferențiarului, precum și a preoților, care au prezentat referatele menționate și a preoților, care au participat la discuții.

LA CARANSEBES

Conferința de orientare a preoțimii din protopopiat a avut loc în 7 Octombrie a. c., tot sub prezidiul I. P. S. S. Mitropolit Vasile. Conferința cu tema tratată a fost citită de preotul Pavel Goanță; la discuții au participat preoții: prot. Isaia Suru, prot. T. Roșca, Gh. Popovici, M. Șușoi, Pavel Luca, Traian Constantin și prot. I. Racoveanu. A asistat la conferință ca invitat delegatul sfatului popular raional.

LA FAGET

Conferința de orientare a preoților din protopopiat a avut loc în ziua de 4 octombrie a. c. în sala de ședințe a casei de cultură raională, participând ca delegat chiriarhal consilierul administrativ Dr. Iuliu Rațiu și delegatul Sfatului Popular Raional, ca invitat.

Tema tratată a fost citită de prot. I. Munteanu-Făget, iar critica a fost susținută de preoții: V. Iclozan-Băsești, N. Bivol-Povergina, Leontie Atanasie-Birna, N. Sirbu - parohia Traian Vuja, Gh. Garoi-Brănești și de protopopul raionului Făget, I. Opreșoni.

Delegatul chiriarhal, Dr. I. Rațiu în concluzie arată aportul conferențiarului precum și a criticilor la reușita conferinței.

LUGOJ

La Lugoj conferința de orientare s-a ținut în 3 octombrie a. c. Au participat Dr. V. Vlăduceanu, consilier administrativ, delegat chiriarhal și delegatul Sfatului Popular Raional, ca invitat.

Protopopul raional, Bujor Toma, rostește cuvântul ocazional și binevințează pe delegați.

După cuvântul delegatului chiriarhal preotul Nicolae Sințescu-Lugoj citește tema conferinței. La cuvânt se înscriu preoții: P. Vasilescu-Secaș, I. Popescu-Tirgoviște, N. Jolonkovschi-Crivobara, N. Cârdaș-Zgribești și prot. Toma Bujor, toți făcând completări pe marginea conferinței.

Delegatul chiriarhal relevă părțile pozitive ca și cele negative ale conferinței, precum și contribuțiile criticilor la dezvoltarea temei.

Rapoarte de activitate prezintă pr. Gh. Groza-Ohaba și pr. Jivoin Forga-Buziaș.

La sfârșit președintele conferinței mulțumește delegaților pentru participarea lor la ședință, ca și pentru aprecierile făcute pe seama preoției, asigurându-i că și în viitor preoția va activa cu aceeași însuflețire în slujba Bisericii și a Patriei.

BOZOVICI

Conferința ținută la 10 octombrie sub prezidiul inspectorului eparhial N. Miș, delegat chiriarhal, a dezbătut tema: „Principii sociale de bază în sf. Scriptură și în sf. Tradiție, lucrată și prezentată de pr. Pavel Bogoevici-Șopotul Vechi. Preoții I. Negrei-Moceriș, pr. I. Voin-Bozovici, pr. D. Puia-Prigor, pr. Z. Drăgan-Lăpușnicel, prot. Gh. Tunea, au apreciat munca serioasă a conferențiarului și au adus completări conferinței.

Preotul V. Ciucur-Prilipeț, citește raportul de activitate, din care se desprinde rîvna preotului și îndeosebi activitatea desfășurată în cadrul noului cor înființat de dînsul.

LIPOVA

În vechiul oraș de pe malul Mureșului conferința de orientare a avut loc în ziua de 3 octombrie, sub președinția pâr. I. Decan, delegatul I. P. S. S. Mitropolit Vasile. A participat, ca invitat și delegatul Sfatului Orășănesc.

Preotul T. Suciu-Șiștarovăț citește conferința sa cu tema dată, iar critica este susținută de preoții: Boiu, Șchiopu, Bejan, N. Popovici, E. Damșa și prot. V. Pereteatcu.

JIMBOLIA

Preoția din raion s-a adunat în conferința de orientare în ziua de 2 octombrie. Au participat consilierul administrativ Dr. V. Vlăduceanu, delegat chiriarhal. După cuvîntul de deschidere a conferinței, rostit de delegatul chiriarhal, în care se relevă funcția socială a creștinismului, pr. Pavel Simion, citește conferința. La discuții iau parte preoții: M. Banciu, Tr. Milota, I. Petrovici și prot. A. Chirilă.

REȘITA

La conferința ce a avut loc la 1 octombrie, sub prezidiul protopopului raional Dr. Iosif Ieremia, tema lucrată temeinic a fost citită de pr. S. Novac și P. Bernaz. Apoi preotul P. Beutură și I. Ghita, la discuții, aduc completări. Preotul M. Văcărescu prezintă o dare de seamă despre activitatea sa atît pe teren bisericesc cit și social. La sfârșit protopopul raional, dă îndrumări preoției pe marginea activității ei, preotul trebuind să fie astăzi — accentuiază pâr. protopop, propovăduitor al timpurilor noi.

TIMIȘOARA

În Timișoara conferința s-a ținut la 1 octombrie sub prezidiul protopopului C. Vuia. Preotul N. Cîmpoies-Gîrmata citește

conferința, iar preoții: A. Bălaș-Freidorf, D. Băloni-Chișoda, A. Gruia-Herneacova, Dr. Gh. Lupșa-Timișoara V și D. Antonescu-Timișoara II, luind parte la discuții evidențiază funcția socială a creștinismului.

Rapoarte de activitate citeșc pr. A. Brancu, I. Cazacu, I. Farca I. Crișan și C. Damian. La sfârșit protopopul raional face aprecieri judicioase asupra conferinței tratate. Iar referitor la rapoartele prezentate remarcă, că acestea trebuie să scoată în evidență activitatea personală a preotului în diferite sectoare de activitate socială.

CIACOVA

În ziua de 2 octombrie, preoții din raionul de frontieră Ciacova s-au adunat în sala de ședințe a protopopiatului. Protopopul Porfir Crișciu, salută delegații prezenți: Păr. I. Decan delegat chiriarhal și pe delegatul Sfatului Popular Raional, ca invitat.

După cuvîntul delegatului chiriarhal, în care se trasează drumul pe care trebuie să meargă preoțimea noastră pentru ridicarea nivelului de trai al credincioșilor noștri, preotul I. Olariu citește elaboratul său cu tema conferinței. La discuții participă preoții I. Craia, I. Stoicu, I. B. Mureșanu, C. Lugojan și prot. P. Crișciu, arătînd că principiile sociale de dreptate, egalitate și libertate au la bază învățăturile creștine. Preotul I. Mureșanu a adus o contribuție frumoasă vorbind despre trecutul Bisericii noastre în viața socială. Încheind discuțiile animate asupra temei, delegatul chiriarhal spune: dacă a fost prezentă în trecutul istoric, Biserica și azi este prezentă în desfășurarea vieții sociale, fiind alături de popor.

Din rapoartele de activitate prezentate reiese că preotul I. Craia a sprijinit acțiunile Sfatului pentru cooperativizarea întregii comuni; preoții C. Lugojan și Gh. Milovan au îndemnat credincioșii să facă contractări cu Statul, vinzînd Statului surplusul lor de cereale; preotul Const. Negrei a lucrat un lot înșămîntat cu porumb, după regulile agrotehnice, iar preotul S. Mioc face parte din întovărășirea agricolă din comuna Opațița.

SINNICOLAUL MARE

Conferința de orientare a preoțimii din protopopiat s-a ținut la 4 octombrie sub prezidiul protopopului raional Tiberiu Gh. Farca. Tema este citită de preoții Teodor Șerb-Felnac și Gh. Stanciu-Tomnatic. Preoții V. Tăslăuanu, D. Crăciuni I. Richicean, M. Marinescu, F. Popovici și A. Șepețean arată, în cadrul discuțiilor, reușita referatelor prezentate, fundamentate pe temeuri biblice și patristice. Totdeodată fac și unele completări. Au urmat apoi concluziile președintelui, care trasează sarcinile preoțimii pe teren social.

RENOVĂRI

În *parohia Lipova* s-au renovat exteriorul bisericii minăstirești — biserică monument istoric —, cele două case parohiale și s-a refăcut sala de ședințe a Consiliului parohial, care servește și ca local pentru întrunirea celor două coruri bisericești. Lucrările de renovare menționate au costat aproape 50.000 lei, din care 33.000 lei s-au primit din partea Comisiei Monumentelor Istorice.

Lucrări de renovare a bisericii se fac și în parohiile Cireșa, Maciova și Zorile din *protopopiatul Caransebeș*.

În *protopopiatul Lugoj* s-au efectuat lucrări de renovare a bisericii și a casei parohiale în parohia Satumic, iar în parohia Jdioara se lucrează la pictarea bisericii.

Tot în același protopopiat, se află în construcție casa parohială din Tirgoviște, iar în parohia Sirbova s-a inițiat acțiunea de reparare a bisericii. În parohia Balint se continuă lucrările de sculptură la iconostas. În Chizătău s-a renovat exteriorul și interiorul bisericii. În Ohaba Forgaci s-au făcut reparații la casa parohială, iar la Lugoj s-a început repararea turnului Sf. Nicolae, monument istoric din fondurile primite de la Comisia Monumentelor istorice.

În *protopopiatul Orșovei* s-au făcut reparații la bisericile din parohiile: Pecenișca, Jupalnic, Orșova, Dubova, Mehadia, Cornea, Luncavița, Domașnea și Plugova. În parohiile Mehadia, Topleț, Pecenișca, Dubova și Birza s-au efectuat lucrări de spălare a picturii.

TRECERI LA ORTODOXIE

În parohia Jdioara, din protopopiatul Lugoj, datorită activității pastorale a preotului Dimitrie Blidariu, a revenit la Ortodoxie, părăsind cultul baptist, familia Victor Zimboreanu, compusă din 7 membri. Totdeodată a fost botezat și tinărul Petru Damian, în vîrstă de 24 de ani născut din părinți bapțiști.

INSPECȚII

Pentru a verifica pe teren activitatea pastorală-culturală și socială a preoțimii, P. C. protopopi s-au deplasat în diferite parohii.

Astfel în *protopopiatul Făgetului*, protopopul Iulian Oprișoni, în cursul lunii august, a inspectat parohiile Săceni, Sărăzani, constatînd că în această din urmă casa parohială și dependențele necesită reparații radicale. A inspectat apoi Surducul mic, unde preotul I. Grigoriță face parte din Comitetul de construcție a noului Cămin cultural și în această calitate depune mult zel. În parohiile Cliciova, Remetea-Luncă, Ohaba-lungă, Hauzești și Coșteiu de Sus protopopul raional a dat diferite îndrumări pentru bunul mers al vieții bisericești.

În luna septembrie același protopop a inspectat parohiile : Cutina, unde casa parohială necesită reparații de zidărie și tencuire, Pietroasa, filia Crivina cu vechea-i biserică de lemn, — monument istoric — și Poieni.

Dintre preoții din raion, care activează intens pe teren social, sint evidențiați de către protopopul raional, preoții: I. Grigoriță-Surducul mic și A. Barbu-Pădurani.

În *protopopiatul Sinnicolaul mare* protopopul Tiberiu Farca, în cursul lunii august a inspectat parohiile Cheglevici și Beba-veche, iar în cursul lunii octombrie a făcut inspecții preoților din Bărăteaz, Tomnatic, Secusigi, Sinnicolaul Mare și Munar. Pentru promovarea spiritului de colaborare cu organele locale sint evidențiați preoții: V. Tăslăuanu-Cenad, Teodor Șerb-Felnac și preotul M. Marinescu-Lovrin. La cooperativizarea agriculturii o activitate deosebită au depus preoții: V. Tăslăuanu, Gh. Stanciu, A. Șepețean, I. Richicean, A. Raica, Tr. Barzu și N. Paștiu.

În *protopopiatul Caransebeș*, protopopul raional I. Racoveanu-Nera, în luna august, a inspectat parohiile Bucova, Iaz, Poiana, Var și Obreja. În luna septembrie a inspectat parohia III-a din Caransebeș condusă de pr. Traian Dobromirescu, precum și parohiile Orluța Bistra și Cireșa.

În *protopopiatul Lugoj*, protopopul Bujor Toma a inspectat în luna august parohiile Balint, Fădîmac și Criciova. Apoi parohiile Jdioara, Bara și Rădmăenști. În cursul lunii septembrie a inspectat parohiile Tirgoviște și Sirbova.

Pe teren social se evidențiază activitatea preoților: Mămăligă F.-Scăiuș, N. Jolencovschi-Crivobara, I. Bucovan-Sălbăgel și S. Stanca-Racovița.

RETURNĂRI DE CLOPOTE

În parohia Orșova, prin donații de la credincioși, s-a returnat un clopot în greutate de 450 kg.

PILDE DE JERTFELNICIE

În parohia *Hitiș* credincioasa Eva Marghitan a donat bisericii un stihar preotesc și un acoperemint pentru sf. prestol; Ioana Stoia și alte credincioase au dăruit două acoperitoare pe analoghion, perdele și draperii la tronul Născătoarei de Dumnezeu, iar credincioasa Persida Stoia a dăruit o dantelă mare pentru tronul Maicii Domnului.

În parohia Ohaba Forgaci credinciosul Stan Nicolae a donat bisericii o cruce, o cădelniță, două Penticostare, Mineiul pe ianuarie.

În parohia *Ictar*, mai mulți credincioși au dăruit un acoperemint pentru analoghion.

Biserica din parohia *Băile Herculane* a primit de la mai mulți credincioși două covoare și diverse obiecte de cult.

Biserica din *Orșova* a primit trei covoare și un clopot pentru cimitir, iar biserica din *Iablanța* a primit diferite obiecte de cult.

† PREOTUL IOAN POPOVICI

Simbătă, 8 iunie 1957, s-a stins din viață, în vîrstă de 88 ani, preotul-pensionar Ioan Popovici din Sinnicolaul Mare.

Născut dintr-o familie de preoți, după terminarea studiilor teologice funcționează ca subnotar comunal în comunele Căvăsințiși Nădab (raionul Arad), apoi în anul 1894 a fost ales capelan în parohia Pesac și în 1899 este ales paroh în Sinnicolaul Mare.

De numele preotului Ioan Popovici, alături de foștii săi colaboratori de odinioară învățătorii A. Minișan și At. Lipovan, — se leagă mari evenimente din viața și trecutul acestei parohii. La venirea sa în parohie, găsește biserica numai în temelie, la suprafață. Continuă lucrările pînă la desăvîrșire.

După ce termină zidirea bisericii și după despărțirea ierarhică de sirbi, la 8 septembrie 1900 săvîrșește-se prima sf. Slujbă în biserica cea nouă cu hramul „Nașterea Născătoarei de Dumnezeu“.

Rodnica-i activitate i-a fost răsplătită de autoritatea bisericească fiind distins cu briu roșu iar la pensionare și cu blane roșii.

La Praznicul Rusaliilor, 9 iunie a fost prohodit de soborul preoților din localitate: Tiberiu Gh. Farca, protopopul Sinnicolaului, Adrian Raica, Traian I. Barzu, Nicolae Paștiu, parohi și Milivoi Belențan paroh ort. sirb.

Viața și activitatea i-au fost reliefate, cu prilejul înmormîntării, de P. C. Preoți: Tiberiu Gh. Farca, Adrian Raica, Traian I. Barzu și Milivoi Belențan, iar la cimitir Gh. Andrașiu în numele păstoriiilor rostește ultimul cuvînt de rămas bun fostului lor păstor sufletească.

SĂRBĂTOAREA HRAMULUI SF. BISERICI DIN SINNICOLAUL MARE

„Nașterea Născătoarei de Dumnezeu“ — 8 septembrie — din acest an, a constituit un prilej de înălțare sufletească pentru credincioșii din loc.

Sf. Liturghie a fost oficiată de un sobor de preoți compus din: I. P. C. Păr. Ic. Stavr. Dr. Gheorghe Cotoșman Vicarul Sf. Arhiepiscopii, P. C. Pr. Tiberiu Gh. Farca, protopopul Sinnicolaului — ambii fii ai parohiei și P. C. Preoți Adrian Raica, Traian I. Barzu și Nicolae Paștiu, parohi în localitate.

La priceasnă, P. C. Pr. Tiberiu Gh. Farca rostește predica zilei tîlmăcind credincioșilor semnificația Nașterii Maicii Dom-

mului în planul de mîntuire, iar la ocolirea bisericii I. P. C. Păr. vicar Dr. Gh. Cotoșman, într-o însuflețită cuvîntare, istorisește originea creștinismului pe aceste meleaguri precum și latinitatea lui, evocînd totodată și momente și figuri reprezentative — preoți, învățători confesionali, etc. — din istoria și trecutul acestei parohii.

Corul bisericesc condus de inv. pens. Gheorghe Andrașiu a dat răspunsurile liturgice, iar la vecernie un concert religios.

La Vecernia oficiată de același sobor de preoți a slujit și P. C. Pr. Milivoi Balențan, paroh ort. sîrb în Sinnicolau.

În *Beba veche*, la apelul și indemnul preoților Ioan Lorințiu și Petru Munteanu, o seamă de credincioși au donat sf. biserici, diferite obiecte. Astfel: 2 rînduri de ornate luminate, prin contribuția ambilor preoți și a credincioșilor.

— Ioan Crișan și soția Sarița, au cumpărat și donat 2 prapori.

— Credincioasele Sarița Pistrui și Maria Munteanu, au donat 2 stihare preoțești.

— Maria soția lui Ioan Radu, a donat sf. biserici un Molitfelnic.

— Corul bisericesc, instruit și dirijat de pr. Ioan Lorințiu, a donat 2 antologhioane pe seama stranelor.

— Anghelina Căpăț, Georgina Radu și Saveta Pistrui, au donat 3 stihare pentru ministranți.

Pentru jertfa și dragostea donatorilor față de sf. biserică, se exprimă mulțumiri tuturor donatorilor și pe această cale.

CONCERT RELIGIOS

Cu prilejul hramului sf. biserici din Timișoara III, Corul „Înălțarea” al parohiei a dat un reușit concert religios în biserică, la sărbătoarea Adormirea Maicii Domnului. Sub conducerea părintelui Liviu Surlașiu, parohul bisericii, s-a executat cu multă măiestrie artistică un bogat repertoriu din compozitorii: Gh. Muzicescu, I. Vorobchievici, I. Chirițescu, S. Iaroff, Timotei Popovici, Dr. Iuliu Rațiu, Stelian Olariu, I. Lipovan și Mircea Emandi.

RECTIFICARE

În nr. 7—9 pe lunile iulie—august—septembrie 1956 al organului nostru oficial „Mitropolia Banatului” la pg. 127 în rîndul *în* s-a strecurat o regretabilă eroare de tipar: „1635” în loc de „1685”. Este vorba de scrisoarea autografă a neguțătorului Pavel Grecu în care declară că s-a vindecat de lepră la mormîntul sf. Iosif cel Nou de la minăstirea Partoș, la sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului din anul 1685.

Totdeodată și în nr.ii 4—6/1957 al organului nostru oficial în studiul părintelui Dr. I. Petreuță: „Coborîrea Domnului la iad” au apărut cîteva greșeli de tipar.

MINASTIRILE DIN CUPRINSUL ARHIEPISCOPIEI TIMIȘORII ȘI CARANSEBEȘULUI

și-au sărbătorit și anul acesta hramul cu deplină solemnitate. Credincioșii au poposit cu profundă cucernicie la sfintele minăstiri pentru a-și înnoi sufletele, a-și încălzi inimile și a vărsa lacrimi de pocăință sinceră.

La sf. minăstire de maici „Sf. Ilie de la Izvor”-Vasiova, la sărbătoarea hramului din 20 iulie, Privegherea s-a oficiat în curtea minăstirii de preoții: Ic. stavr. Dr. Gh. Cotoșman, vicar arhiepiscopesc, I. Lupinca-Vasiova, C. Stan-Bocșa Romină, C. Drăghici-Ramna și T. Șuta-Surduc. În cuvinte simțite I. P. C. S. Vicar arhiepiscopesc ține o meditație despre sf. Taine a Spovedaniei și a sf. Maslu. Alți preoți: Gh. Corneanu-Ohaba Mitnic, I. Morariu-Delinești, S. Novac-Ocna de Fier, P. Oancea-Sinandrei și T. Rusalin-Mitnic, oficiază diferite slujbe pentru credincioși.

În ziua hramului s-a făcut sfințirea apei mici, apoi s-a săvârșit de către 7 preoți sf. Taină a Maslului pentru credincioșii bolnavi. Sf. Liturghie a fost oficiată de un impunător sobor de preoți în frunte cu I. P. C. S. vicar arhiepiscopesc, Dr. Gh. Cotoșman.

La pricăsnă, urcă amvonul I. P. C. S. vicar arhiepiscopesc, Dr. Gh. Cotoșman, vorbind despre credința în Dumnezeu și nemurirea sufletului. La sfârșitul sf. Liturghii s-a oficiat parastas pentru ctitorii, slujitorii și maicile decedate ale sf. minăstiri.

Minăstirea „Săraca”, și-a sărbătorit hramul la praznicul „Schimbării la față”, 6 august, Sf. Liturghie a fost oficiată de un sobor de preoți, în frunte cu Ic. stavr. Gh. Cotoșman, vicar arhiepiscopesc, P. Crișciu, protopopul Ciacovei și Gh. Simu protopopul raionului Gătaia. Răspunsurile liturgice au fost date de Corul maicilor de la minăstirea Vasiova. Predica a ținut-o părintele vicar arhiepiscopesc Dr. Gh. Cotoșman.

Sf. minăstire de la Lipova și-a prăznuit hramul la „Adormirea Maicii Domnului”. Sf. Liturghie a fost oficiată de un sobor de preoți în frunte cu protopopul Lipovei, Vitalie Pereteatcu, care a rostit și predica.

Minăstirea de maici de la Timișeni și-a sărbătorit hramul la „Tăierea capului sf. Ioan Botezătorul”. În ajun s-a oficiat slujba Vecerniei, apoi în amurgul serii slujba privegherii de către preoții: Ic. stavr. Dr. Gh. Cotoșman, vicar arhiepiscopesc, prot. Dr. V. Vlăduceanu, consilier administrativ, T. Răduescu-Chevereșul Mare, V. Cuzma-Timișoara Colonie, D. Băloni-Chișoda și diaconii I. Botău și I. Gașpar. A predicat consilierul administrativ Dr. V. Vlăduceanu. Răspunsurile au fost date de cîntăreții din Uliuc, Silagi și Timișoara II.

S-au oficiat apoi sfințirea apei și sf. Taină a Maslului.

Sf. Liturghie a fost oficiată de un impunător sobor de preoți, în frunte cu Ic. stavr. Dr. Gh. Cotoșman, vicar arhiepiscopesc, care a rostit și predica zilei. Răspunsurile liturgice au fost date de corul maicilor.

Sf. Minăstire Partoș și-a sărbătorit hramul la „Inălțarea Sf. Cruci“. În ajunul hramului s-a oficiat Vecernia și Privegherea în biserica parohială de către preoții: E. Mureșan, Gh. Rămneanțu și I. Pocioianu. A predicat pr. Gh. Rămneanțu.

În ziua hramului s-au oficiat la ora 6 dimineața sfințirea apei mici și apoi sf. Taină a Maslului. La sf. Liturghie, oficiată de un sobor de preoți a predicat părintele I. Mureșanu-Banloc.





EPISCOPIA ARADULUI

DOMNUL SECRETAR GENERAL AL DEPARTAMENTULUI CULTELOR ÎN VIZITA LA ARAD

Luni, 12 august a. c., Episcopia Aradului a avut deosebita cinste de a fi vizitată de către Tov. Secretar general Dumitru Dogaru, șeful Departamentului Cultelor.

La Centrul Eparhial Arad, înaltul oaspe a fost întâmpinat de către P. Sf. Sa Episcopul eparhial Dr. Andrei Magieru, de către vicarul eparhial iconom stavrofor Dr. Gheorghe Lițiu, consilierii administrativi, ic. stavr. Cornel Oros, ic. stavr. Petru Vancu și alți funcționari ai Centrului Eparhial.

După masă tov. secretar general D. Dogaru s-a întreținut mai multă vreme cu P. S. Sa Episcopul Dr. Andrei Magieru asupra unor probleme curente, administrative și bisericești.

Tot în cursul după mesei D-Sa a vizitat mănăstirea de călugărițe sf. Simeon Stilpnicul din Arad-Gai.

La orele 20, după ce în prealabil a făcut cîte o vizită cultelor romano-catolic și mozaic din Arad, tov. secretar general D. Dogaru, împreună cu suita, au plecat spre Timișoara, pentru a-l vizita pe I. P. S. Sa Dr. Vasile Lazarescu, Mitropolitul Banatului.

La plecare D-Sa și-a exprimat satisfacția pentru felul cum este condusă în prezent Eparhia Aradului și pentru buna colaborare și înțelegere ce domnește între funcționarii Centrului Eparhial, mulțumind totodată P. S. Episcop Andrei pentru buna primire și găzduire.

HRAMUL MINASTIRII HODOȘ-BODROG

În preziua praznicului, luni 5 august a. c., la orele 15 s-a oficiat slujba Văcerniei, în cadrul căreia preotul Petru Selejan din Comlăuș a rostit predica. La orele 16 s-a oficiat sf. Maslu, rostind o alocuțiune preotul Ioan Buțiu din Ineu. Ziua s-a încheiat cu slujba privegherii începută la orele 21, în cadrul căreia a predicat părintele Teodor Șiclovan din Pecica.

În ziua praznicului, marți 6 august a. c., serviciile divine au început cu slujirea sfintei liturghii, în cadrul căreia s-au împărțit cu sfintele taine cei spovediți.

La orele 9, în paraclisul din curtea minăstirii s-a oficiat sf. *Liturghie solemnă*, de către un sobor de preoți pontificat de către I. P. C. Sa Păr. Dr. Gheorghe Lițiu, vicarul Episcopiei Aradului. Credincioșii au ascultat cu evlavie predica I. P. C. Sale care pornind de la tema: „Strălucească și nouă păcătoșilor lumina Ta“, a rostit o impresionantă cuvântare despre lumina harului lui Iisus Hristos, arătând că dacă noi nu mai putem vedea lumina lui Hristos, se datorește faptului că prin păcat noi ne-am îndepărtat de Hristos și de Evanghelia Sa. Ca încheiere vorbitorul îndeamnă pe cei prezenți să se lapede de păcat, pentru ca să poată vedea din nou lumina cea nepieritoare a lui Iisus Hristos.

La 15 august a. c., Adormirea Maicii Domnului și hramul sfintei minăstiri a Hodoș-Bodrogului.

În preziua praznicului, programul a început cu slujba Vечер-*niei*, în cadrul căreia Păr. Prot. Stavr. Dr. Simion Șiclovan din Aradul Nou, a rostit predica.

În cadrul slujbei sf. Maslu, oficiată la orele 16, Păr. Prot. Ioan Faur din Șimand, vorbind despre „Împătimire“, a arătat că patimile și păcatele ascund harul Botezului în sufletul omenesc și-l fac nelucrător.

Înălțătoarele momente ale zilei au fost încheiate cu slujba Privegherii, în cadrul căreia Păr. Prot. Aurel Goia din Nădlac, a vorbit despre „Despătimirea omului“ arătând care sînt mijloacele de a aprinde din nou în sufletul omenesc harul Botezului și a duce lupta cea bună, a mintuirii credincioșilor.

Liturghia solemnă a fost oficiată la orele 9, în paraclisul din curtea minăstirii, de către un sobor de preoți, pontificat de I. P. C. Sa vicarul eparhial Dr. Gheorghe Lițiu. Au mai servit preoții: ic. stavr. Viorel Mițuțiu-Arad, ic. stavr. Simion Șiclovan-Aradul Nou, Ierom. Dumitru Mamina starețul minăstirii Bodrog, prot. Aurel Goia-Nădlac, pr. Teodor Șerb-Felnac, pr. Tr. Pantoș, A. Șaguna, pr. Teodor Colțeu-Mindruloc, pr. Gh. Bozian-Șepreuș. În cadrul acestei sf. Liturghii s-a introdus ieromonahul Dumitru Mamina în postul de stareț al minăstirii Bodrog. În cursul serviciului, predica de încheiere a fost rostită de I. P. C. Păr. Vicar Dr. Gh. Lițiu, care a vorbit despre „Cultul Maicii Domnului“. Vorbitorul insistind asupra temeiurilor acestui cult, a arătat prin cuvinte bine alese și convingătoare, din sf. Scriptură și sf. Părinți, că cinstirea Maicii Domnului nu înjosește întru nimic cultul Mintuitorului, ci dimpotrivă, îl întărește. Mama și copilul sînt nedespărțite în evlavia ortodoxă, așa după cum sînt nedespărțite în viața noastră cea de toate zilele.

HIROTONIRI

În ziua de 10 august a. c., P. S. Sa Părintele Episcop Dr. Andrei Magieru a hirotonit întru ieromonah duhovnic, pe seama minăstirii Hodoș-Bodrog, pe ierodiaconul Dumitru Mamina.

În zilele de 10 și 11 august a. c., P. S. Sa a hirotonit întru diacon și preot-duhovnic, pe tânărul Liviu Giurgiu, pe seama parohiei Ociu, protopopiatul raionului Gurahonț.

HRAMUL MINASTIRII SF. SIMEON STILPNICUL DIN ARAD-GAI

Duminică, 1 septembrie a. c., cînd Biserica noastră prăznuiește pe sf. Simeon Stilpnicul, minăstirea de călugărițe din Arad-Gai, a cărui patron este acest sfînt — și-a sărbătorit hramul.

Sf. Liturghie s-a oficiat în pridvorul minăstirii de către un sobor de preoți pontificat de I. P. C. S. Păr. vicar Dr. Gh. Lițiu. Au mai servit preoții: Prot. Gheorghe Popa-Arad. Pr. Traian Mașcoș-Covășinț, Pr. Lazar Dan-Curtici, ieromonahul Ioasaf Mirzencu de la minăstirea Hodoș-Bodrog și diaconul catedral Gh. Bej din Arad.

Predica zilei, pornind de la textul : „Cine poate să se mintuiască“ (Matei 19, 25), a fost rostită de pontificant și a tratat despre mintuirea credincioșilor.

Răspunsurile liturgice au fost date de către corul bisericesc din parohia Arad-Gai, dirijat de către d. Ioan Văcaru.

După masă s-a servit slujba Vecerniei, care a fost încadrată de un bogat program religios, constător din cîntări bisericești și cuvîntarea Păr. vicar Dr. Gh. Lițiu. I. P. C. Sa a vorbit despre încadrarea creștinului în rînduiala tradițională a Bisericii, respectînd serviciile divine, cîntările cultice și predicile preoților. Prin această predică s-a urmărit un proces de lămurire pentru credincioșii care în trecut, lăsîndu-se amăgiți de așa zisa „Oastea Domnului“, s-au dedat la practici străine de ființa Bisericii noastre.

DEPLASĂRI ÎN PAROHII

I. P. C. Sa Părintele vicar Dr. Gheorghe Lițiu, fiind delegat de P. Sf. Sa Părintele Episcop Andrei, la solicitarea preoților localnici, a întreprins în ultimul timp o serie de deplasări în diferite parohii din Eparhia Aradului.

La 28 aprilie a. c., a participat la Orăștie, însoțit de către inspectorul eparhial Protodiaconul Dimitrie Dărău. Sf. Liturghie s-a oficiat în catedrală de către un sobor pontificat de I. P. C. Sa Dr. Gh. Lițiu și format din preoții localnici: Prot. Ilie Ștefănie, Pr. Zaharia Radu și Pr. Iosif Vințan, ca diaconi servind: protodiac. D. Dărău și diaconul Ovidiu Drăgan. Predica zilei a fost rostită de Păr. vicar Lițiu.

După masă, I. P. C. Sa Dr. Gh. Lițiu a conferențiat despre „Specificul Ortodoxiei“.

La 9 iunie a. c., duminica Rusaliilor, Păr. vicar Dr. Gh. Lițiu a participat la o slujbă religioasă în parohia Nădlac.

In ziua de 16 iunie a. c., slujba in parohia Arad-Micălaca Nouă a oficiat-o Păr. vicar Dr. Gh. Lițiu, la care au mai participat preoții: Ioan Buțiu-Ineu, Pavel Dabu și Gh. Găvășdan-Micălaca Veche, Dimitrie Gornic-Micălaca Nouă și diaconul Gheorghe Bej.

La 18 august a. c., I. P. S. Păr. Dr. Gh. Lițiu a sfințit două clopote noi in parohia Nădăștia superioară, protopopiatul raionului Hunedoara. I. P. C. Sa a vorbit credincioșilor despre „Biserică“, explicind înțelesul cuvintului „biserică“, arătind care sint binefacerile pe care ea le revărsă in sufletele credincioșilor și stăruind asupra îndatoririlor pe care creștinii le au față de biserică.

In zilele de 18 și 19 august a. c., I. P. C. Sa a vizitat mănăstirea Prislop, iar la întoarcere parohia Ocolișul Mare.

INSPECȚII

P. C. Sa Părintele Alexandru Budai, protopopul Aradului, in cursul trimestrului II și III, a inspectat o serie de parohii din protopopiatul Arad: Pecica, Nădlac, Groșii noi, Semlac, Șeitin, Pincota, Turnu, Radna, Șaguna, Vladimirescu și Mișca. Cu ocazia acestor inspecții au fost vizitate bisericile, casele parohiale, alte edificii parohiale și cimitirele. De asemenea au fost verificate socoțile parohiale și diferitele esebite ale oficiului parohial. Pretutindeni s-a găsit ordine și curățenie și o bună gospodărire a parohiilor.

In parohia Semlac biserica cea veche a fost complet renovată, turnul edificat din nou și acoperit cu tablă, iar crucea din virf poleită cu bronz. Interiorul a fost electrificat, ultimele lucrări fiind aproape terminate.

In parohia Șeitin ambele biserici — cea veche ortodoxă și cea revenită, — sint in curs de reparație. Se fac reparații la turnuri și in exterior.

In parohia Șaguna se lucrează la înfrumusețirea cimitirului cu stilpi de beton și gard de sirmă ghimpată.

UN NOU COR BISERICESC

In frunțașă parohie Pecica, protopopiatul Arad, in timpul din urmă, prin stăruința preoților locali Nicolae Ardelean, Teodor Șiclovan și Dimitrie Morariu, s-a înjghebat un nou cor bisericesc, care a cîntat prima oară răspunsurile liturgice, in biserica din parohie, la praznicul Pogoririi Duhului Sfînt din anul curent.

Cu înșiruirea și dirijarea corului a ostenit diaconul Ioan Șerb din Arad, care nu a precupețit nici un efort pentru a realiza cele mai frumoase rezultate cu acest cor.

PICTAREA CATEDRALEI DIN ARAD

După ce în anii trecuți Catedrala ort. rom. din Arad a fost reparată în mod radical pe dinafară, pentru anii 1957—1958 s-a proiectat pictarea interiorului Catedralei, urmînd ca Vechea pictură murală, executată în stil apusean, să fie înlocuită cu o pictură bizantină.

Lucrarea a fost atribuită cunoscutului pictor Anastase Demian, care a și început lucrul în cursul lunii august a. c. Pictura va fi executată în frescă și va cuprinde întreaga suprafață murală a Catedralei.

HRAMUL SCHITULUI SF. GHEORGHE

Simbătă, 14 septembrie 1957, — schitul Sf. Gheorghe de la Feredeș și-a sărbătorit hramul. Sf. Liturghie a fost oficiată de către un sobor de preoți pontificat de I. P. C. Sa Dr. Petru Deheleanu, consilier eparhial, alături de care au slujit preoții: Gh. Crișovan-Radna, Dimitrie Rujan-Șiria, Gh. Balta-Covășinț, Gh. Păiușan-Pincota, D. Vlădăreanu-Măderat, Traian Rujilă-Cuvin, Pavel Mihai-Misca, Teodor Colțeu-Mindruloc și Buda Simion-Drauți.

Predica zilei a fost rostită de către I. P. C. Sa Dr. Petru Deheleanu, care a vorbit asistenței despre sf. Cruce. Vorbitorul folosind argumente din sf. Scriptură, sf. Tradiție, din istorie, arheologie și după rațiunea teologică a credincioșilor, a îndemnat pe cei prezenți să cinstească sf. Cruce, pentru că ea este semnul lui Iisus Hristos și semnul mîntuirii credincioșilor.

REPARAȚII DE BISERICI

Monumentala biserică din Brad, fiind deteriorată pe dinafară, a necesitat unele reparații exterioare. În acest scop, la apelul preoților locali ic. stavr. Virgil Perian și prot. Ștefan Corpadea, enoriașii au răspuns cu ofranda lor necesară acestor reparațiuni, adunîndu-se, prin contribuție benevolă, suma de lei 37.000. Din această sumă în anul trecut s-a tencuit cupola și cele 4 turnulețe, iar în vara aceasta s-a făcut tencuirea de jur împrejur a bisericii.

Lucrările fiind terminate, duminică 8 septembrie a. c., la invitarea făcută de conducerea parohiei, — I. P. C. S. Dr. Petru Deheleanu, consilier eparhial, a oficiat serviciul sfințirii bisericii — după rînduilele îndătinate, în cadrul unei Liturghii solemne pontificată de I. P. C. Sa, asistat fiind de preoții loculul ic. stavr. Virgil Perianu și Prot. Șt. Corpadea, precum și de diaconul Tr. Munteanu.

În cadrul liturghiei I. P. C. S. Păr. Dr. Petru Deheleanu a rostit o magistrală cuvîntare despre Maica Domnului, aducînd dovezi din Vechiul și Noul Testament pentru necesitatea cinstirii

ei ca pururea Fecioară și ca Maică a lui Dumnezeu, — simbol și tip ideal pentru orice femeie și mamă. Apoi parohul locului ic. stavr. V. Perian a făcut o dare de seamă despre mersul lucrărilor, aducind mulțumiri credincioșilor pentru jertfelnicia lor.

Răspunsurile liturgice au fost date de către corul parohial mixt, de sub conducerea prof. Gh. Pirvu.

SFINȚIRI DE BISERICI

Duminică 8 septembrie a. c., I. P. C. S. Păr. Vicar eparhial Dr. Gh. Lițiu a oficiat sfințirea bisericii noi din parohia Buceava protopopiatul Gurahonț. Prin strădania preotului local, Protos. Valerian Marcu, prin contribuția credincioșilor din Buceava și prin ajutorul primit de la parohiile din jur, indeosebi de la oficiul protopopesic din Gurahonț, s-a zidit biserica.

Sf. Liturghie pontificată de I. P. C. S. Dr. Gh. Lițiu a fost oficiată de un sobor de preoți format din: Prot. Gheorghe Serb-Gurahonț, Pr. Petru Bejan-Buteni, Pr. C. Danalache-Iosaș, Pr. Simion Mercea-Honțisor, și preotul localnic Protos. Valerian Marcu. In cuvântările rostite de I. P. C. Sa Dr. Gh. Lițiu, Prot. Gh. Șerb și alții, s-a făcut apel la cei prezenți ca să dea obolul lor pentru a se putea începe și edificarea unui local pentru școală.

P. Sf. Sa Părintele Episcop Andrei, apreciind munca și zelul neobosit, depus pentru edificarea bisericii din Buceava, a împărtășit printr-o scrisoare, arhieresti binecuvântări și laude, Prot. Gh. Serb din Gurahonț, Protos. Valerian Marcu din Buceava și credincioșilor care și-au dat obolul lor pentru edificarea acestui sfint lăcaș.

In duminica din 15 septembrie a. c., s-a oficiat sfințirea bisericii din parohia Clopotiva, raionul Hațeg, regiunea Hunedoara. Biserica aceasta a fost edificată — așa după cum spune o inscripție — la 1886, pe ruinele vechii biserici, din lăsamintul lui Pogány Rachel.

Biserica a fost sfințită de I. P. C. S. Păr. Vicar eparhial Dr. Gh. Lițiu, înconjurat de preoții: Prot. Ieronim Ciocan-Hațeg, Teodor Medrea-Sarmisegetuza, Silviu Simoneti-Peșteana, Sigismund Blențea-Hățăgel, Al. Nistor-Ostrów, Ioan Borlan-Densuși și preotul local Silvășan Trandafir. Ca diacon a servit Protodiaconul Teodor Babușan din Arad.

In cuvântarea pe care o rostește I. P. C. S. Păr. Dr. Gh. Lițiu, arată rolul important pe care îl joacă Biserica în viața credincioșilor și subliniază faptul că Ortodoxia nu împrăstie ci adună sub aripile sale pe toți fiii credincioși, îndrumându-i spre progres, spre unitate și spre o viață mai bună.

Pentru acțiunea laudabilă, întreprinsă în această parohie preotul Silvășan Trandafir a fost distins de către P. C. S. Părințele Episcop Dr. Andrei Magieru al Aradului și Hunedoarei cu briul roșu.

*

Duminică 22 septembrie a. c., s-a oficiat sfințirea bisericii din comuna Șeitin, protopopiatul Arad, raionul Pecica, Biserica a fost reparată în mod radical, atât în interior, cât și pe dinafară, prin contribuția benevolă a credincioșilor și datorită zelului preotului Teodor Nădăban.

Actul sfințirii a fost oficiat de către un mare sobor de preoți pontificat de I. P. C. Sa Păr. vicar eparhial Dr. Gh. Lițiu, asistat de preoții locali Atanasie Pantea, Teodor Nădăban, Dimitrie Popian și de alți preoți din parohiile învecinate.

În cadrul sf. Liturghii Părintele vicar Lițiu a rostit o frumoasă și documentată cuvântare, îndemnând pe cei prezenți să fie cât mai atașați de Biserică și de slujitorii ei, pentru că Biserica a fost și este pusă în slujba păcii, a dragostei dintre oameni și a progresului.

Păr. Teodor Nădăban a mulțumit apoi celor prezenți pentru frumoasa manifestație religioasă, la care au contribuit, și totodată a mulțumit credincioșilor din Șeitin pentru obolul pe care l-au dat pentru repararea bisericii.

*

La 29 septembrie a. c. I. P. C. S. Păr. vicar Dr. Gheorghe Lițiu a sfințit biserica din Bătuța pictată din nou. Jețfelnicia și dragostea creștinăască a credincioșilor cari au contribuit la pictarea bisericii a fost subliniată în cuvântarea I. P. C. Sale Păr. vicar Dr. Gh. Lițiu, precum și în cuvântul rostit de preotul locului, G. Păcurariu, care mulțumește credincioșilor pentru obolul dat sf. Biserici.

LICENȚIAȚI ÎN TEOLOGIE

În sesiunea septembrie a. c., au prestat examenul de licență, obținând titlul de *licențiat în teologie*, următorii candidați din Eparhia Aradului:

Pr. Teodor Șuteu din parohia Arad-Sinnicolaul Mic și

Pr. Ioan Popa, de la parohia Chier.

Examenul de licență a fost susținut la Institutul Teologic Universitar ort. rom. din Sibiu.



INFORMAȚII DIN ȚARĂ

și de peste hotare

Din țară

INTRAREA ÎN FUNCȚIUNE A PRIMULUI REACTOR ATOMIC ROMINESC

Printr-un acord de colaborare în domeniul energiei nucleare, Uniunea Sovietică a livrat țării noastre un reactor atomic de 2000 kg. alimentat cu uraniu îmbogățit, moderat și răcit cu apă distilată. Reactorul de tip experimental a intrat în funcțiune în 31 iulie.

De la această dată, România produce energie atomică, făcând un prim pas în era atomică, eveniment de o importanță excepțională pentru dezvoltarea studiilor de fizică nucleară, pentru dezvoltarea științei și înflorirea țării noastre.

INTERESANTE DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

La cariera de cretă din comuna Basarabi, regiunea Constanța, s-a descoperit o biserică de dimensiuni foarte mici. După aprecierea specialiștilor, aceasta a fost construită spre sfârșitul secolului al X-lea sau începutul secolului al XI-lea. Săpăturile au continuat. De curind, în apropierea bisericiuței s-a descoperit o locuință omenească săpată în masivul de cretă, care însă s-a năruit. În interior au fost găsite câteva obiecte casnice — vase de ceramică, discul unei rișnițe folosite la măcinatul cerealelor, o greșie pentru ascuțit obiecte de fier, etc. În afară de locuință, săpăturile au scos la iveală urme foarte numeroase de cioplituri pe perețele calcaros, iar imediat sub intrarea bisericiuței o parte din treptele de acces.

Tot în regiunea Constanța, cu ocazia unor săpături ce se execută în curtea stațiunii de cercetări maritime de la Mamaia, a fost descoperit un sarcofag din epoca romană. Sarcofagul este confecționat din plăci de calcar sarmatic. În interiorul lui s-au găsit două schelete. Sarcofagul fiind așezat pe o ridicătură la numai 100 de metri de mare, scheletele s-au topit aproape în întregime sub influența sărurilor maritime. S-a constatat că scheletele aparțineau unei femei și unui bărbat. Femeia avea un bogat veșmînt de înmormîntare, cusut cu fir lung de aur. În urechea stîngă a avut un cercei de aur. Bărbatul a fost îmbrăcat fără podoabe. La picioarele lui s-a găsit o lampă din bronz, lucrată artistic. De asemenea s-a găsit un vas de cult, tot din aur și o sabie de fier mincată de rugină.

Arheologul muzeului regional Constanța, a stabilit că acest sarcofag aparține unor bogătași de seamă din rindul populației romane din Scitia Minor (Dobrogea). Obiectele și construcția sarcofagului arată că provin din secolul al 2-lea al erei noastre. După toate probabilitățile în locul unde s-a descoperit sarcofagul a existat pe vremuri o așezare rurală.

Descoperirea prezintă o mare importanță pentru studiul trecutului țării noastre.

O NOUA FORMA DE ÎNVĂȚĂMÎNT: UNIVERSITATEA POPULARĂ MUNCITOREASCĂ

Consiliul Central al Sindicatelor din R. P. Română în colaborare cu Societatea pentru Răspindirea Științei și Culturii au inițiat o nouă formă de învățămînt — Universitatea populară muncitorească — menită să contribuie la ridicarea nivelului politic, de cultură generală și științific al maselor de oameni ai muncii.

CLOROMICETINA ROMINEASCĂ

Colectivul fabricii de produse farmaceutice „Terapia” din Cluj, în colaborare cu Institutul de Cercetări Chimico-Farmaceutice din localitate au obținut succese însemnate în studiile întreprinse pentru definitivarea procesului tehnologic de fabricare a cloromicetinei. În instalația pilot construită în întreprindere au și fost produse câteva șarje din acest important antibiotic. Produsul obținut corespunde cerințelor. Se iau măsuri pentru trecerea la producția industrială a noului antibiotic.

Tot la întreprinderea „Terapia” s-au terminat pregătirile pentru pornirea fabricației produselor colegrafin și iodarîn folosite în radiografie.

PRIMA HIDROCENTRALĂ DIN ȚARA CONDUSĂ PRIN TELECOMANDA

Hidrocentrala Sadu-5 este prima hidrocentrală din țara noastră comandată de la distanță. Prin intrarea în funcțiune a instalației de telemecanizare se reduce simțitor numărul personalului care deserveste în prezent hidrocentrala.

SARBĂTORIREA BIMILENARULUI OVIDIU

În cadrul manifestărilor organizate în țara noastră cu prilejul bimilenarului Ovidiu, la București și Constanța, au avut loc mari festivități. La București a avut loc festivitatea dezvelirii unui bust al marelui poet latin. Bustul executat în bronz, operă a sculptorului C. Medrea, artist al poporului, a fost ridicat de sfatul popular al Capitalei pe șoseaua Kiseleff.

Au fost de față oameni de cultură de peste hotare, invitați cu prilejul manifestărilor consacrate bimilenarului Ovidiu, precum și ministrul Italiei a București, dr. Francesco Lo Faro și membrii ai Legației Italiei.

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din Capitală a avut loc inaugurarea expoziției de cărți și material iconografic despre Ovidiu.

Cu acest prilej a vorbit acad. Panaitescu-Perpescius.

GUVERNUL U. R. S. S. PREDA GUVERNULUI R. P. R. UN MARE NUMAR DE DOCUMENTE PASTRATE IN ARHIVELE SOVIETICE

Consiliul de Miniștri al U. R. S. S. a adoptat hotărârea de a preda guvernului Republicii Populare Romine materialele de arhivă care se află în păstrare în arhivele de stat ale U. R. S. S.

Materialele de arhivă care vor fi predate au o importanță de stat pentru Republica Populară Română și sint extrem de valoroase pentru studierea istoriei țării pe perioada 1911—1944.

Aceste materiale cuprind un mare număr de documente ale diferitelor instituții de stat ale României.

ACHIZIȚII IMPORTANTE DE GRAVURI ȘI DESENE LA BIBLIOTECA ACADEMIEI R. P. R.

Cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei R. P. R. care posedă o bogată colecție de gravuri și desene românești, precum și o selecție bogată de opere reprezentative ale garficei străine, a achiziționat în ultima vreme numeroase lucrări. Printre principalele achiziții din ultimele luni, merită a fi amintite seria Apostolilor lui Lucas de Leyda, formată din 12 gravuri originale din începutul sec. XVI, cîteva gravuri autentice de Albrecht Dürer, printre care un minunat exemplar consacrat al planșei Fecioara cu pruncul, precum și alte opere originale ale unor maeștri nordici ca: Heinrich Aldegreuer și Hans Sebald Beham. Achiziții remarcabile sint, opera formată aporape în întregime din gravuri ale lui Adriaen Van Ostade și a „Nativitate” gravată în aqua forte a lui Rembrandt.

Achizițiile recente de gravuri și desene românești sint de asemenea de-o importanță excepțională. În primul rînd, trebuie vorbit de desenele, în mare parte necunoscute ale lui N. Grigorescu. De altfel, cele mai importante din aceste desene, pot fi văzute, în retrospectiva Grigorescu de la Muzeul de Artă al R. P. R. Gravuri de Th. Aman, printre care se află și un autoportret inedit, gravuri de Iser și de Gabriel Popescu, precum și litografii de J. Al. Steriade, în exemplare valoroase, s-au adăugat de curind la colecțiile Cabinetului de stampe.

DE PESTE HOTARE

DELEGAȚIA BISERICII ORT. ROMINE LA PATRIARHIA DIN MOSCOVA

La 16 mai a. c., delegația Bisericii ort. romine în frunte cu I. P. S. S. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a fost primită la Patriarhia din Moscova de către I. P. S. Mitropolit al Krutițelor.

† EPISCOP NICANDR AL OMSK-ULUI.

La 8 iunie, la Ialta, a încetat din viață Episcopul Nicandr al Omsk-ului (U. R. S. S.)

NOUL EPISCOP AL REGIUNII MOLOTOV.

În ziua de 5 iulie a. c., a fost hirotonit întru arhieru, arhim. Pavel Golîșev, noul episcop al Regiunii Molotov. Hirotonirea a fost oficiată de I. P. S. S. mitropolit Nicolae al Krutițelor, de I. P. S. arhiepiscop Macarie și de P. S. Episcopul Nicolae.

INCHEIEREA ANULUI ȘCOLAR LA SEMINARUL TEOLOGIC SARATOV.

La 16 iunie a. c., Seminarul Teologic din Saratov cu prilejul încheierii anului școlar, a sărbătorit într-un cadru festiv a șaptea promoție de absolvenți. În capela seminarului s-a oficiat Sf. Liturghie de preoții prof. ai Seminarului în frunte cu rectorul Seminarului, prot. t. Bogdanovici. După Sf. Liturghie a sosit I. P. S. S. Veniamin, Mitropolitul Saratovului și în sobor s-a săvârșit rugăciunea de mulțumire.

(Informații culese din „Jurnal Moskovskoi Patriarhii nr. 7/1957 de I. Toma).

R. P. ROMINĂ ALEASĂ PE TIMP DE 2 ANI MEMBRĂ A CONSILIULUI GUVERNATORILOR.

La conferința Agenției internaționale pentru energia atomică, ce a avut loc la Viena în 3 octombrie, R. P. Romină a fost aleasă membră a Consiliului guvernatorilor, unul din cele două organe de conducere ale Agenției atomice internaționale.

EXPERIMENTAREA CU SUCCES A RACHETEI BA- LISTICE INTERCONTINENTALE ÎN U. R. S. S.

În conformitate cu planul lucrărilor de cercetări științifice, în Uniunea Sovietică a fost experimentată cu succes, racheta balistică intercontinentală. Lansarea rachetei balistice intercontinentale constituie un eveniment de mare însemnătate militară și politică. Rezolvarea problemei creării de rachete balistice intercontinentale va permite atingerea unor regiuni îndepărtate fără să se recurgă la aviația strategică.

Această nouă realizare a științei sovietice a fost comentată cu deosebit interes în lumea întreagă, subliniindu-se că racheta intercontinentală sovietică va modifica în întregime strategia mondială și va influența pozitiv tratativele cu privire la dezarmare și interzicerea armei atomice.

LANSAREA PRIMULUI SATELIT AL PĂMINTULUI DE CĂTRE UNIUNEA SOVIETICĂ.

În ziua de 4 octombrie 1957 în U. R. S. S. a fost efectuată cu succes lansarea primului satelit artificial al pământului. Potrivit datelor preliminare, racheta purtătoare a imprimat satelitului viteza de orbită necesară de aproximativ 8000 metri pe secundă. Satelițul are forma unei sfere cu diametrul de 58 cm. și cu greutatea de 83,6 kg. Pe acest satelit sunt montate 2 posturi de radioemisiune, care lansează neconținut semnale de radio.

Prin lansarea cu succes a primului satelit al pământului creat de om, se aduce o mare contribuție la tezaurul științei și culturii mondiale. Experiența științifică, realizată la înălțime atât de mare, are o uriașă importanță pentru cunoașterea proprietăților spațiului cosmic și studierea pământului ca planetă a sistemului nostru solar.

Lansarea primului satelit artificial al pământului de către Uniunea Sovietică — moment epocal în istoria științei — a avut un puternic ecou internațional, întreaga presă mondială publicând articole și comentarii pe marginea acestui uriaș succes al Uniunii Sovietice. Savanți de seamă afirmă că Uniunea Sovietică a pus începuturile unei ere noi în știință, fiind prima țară, care a făcut un pas spre călătoriile interplanetare.

Lansarea primului satelit artificial al pământului de către Uniunea Sovietică constituie simbolul uriașei capacități a rațiunii umane și în același timp este o nouă forță pe arena internațională, care va întări pacea.

SATELITUL NR. 2 — O REALIZARE EPOCALĂ A ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII SOVIETICE. PUTERNICUL ECOU ÎN LUMEA ÎNTREAGĂ.

La 3 noiembrie a fost lansat în Uniunea Sovietică cel de-al doilea satelit artificial al pământului.

Cel de-al doilea satelit artificial, creat în U. R. S. S. reprezintă ultimul etaj al rachetei purtătoare având dispuse în ea containere cu aparatură științifică.

Pe bordul celui de-al doilea satelit artificial al pământului sunt instalate:

— Aparatură pentru studierea radiației solare de scurtă lungime de undă în regiunile ultraviolete și Roentgen ale spectrului;

— Aparatură pentru studierea razelor cosmice;

— Aparatură pentru studierea temperaturii și presiunii;

— Un container ermetic, cu un animal pentru experienţă (ciine), cu un sistem de aer condiţionat, rezerve de hrană şi aparate pentru studierea vieţii în condiţiile spaţiului cosmic;

— Aparatură de măsurat pentru transmiterea pe pământ a datelor măsurărilor ştiinţifice;

Două aparate de radio-emisie, care funcţionează pe frecvenţele de 40.002 şi 20.005 Mh (lungimea de undă fiind de aproximativ 7,5 şi 15 metri respectiv).

— Sursele necesare de energie electrică.

Greutatea totală a aparaturii sus-menţionate, a animalului pentru experienţă şi a surselor de alimentare electrică este de 508,3 kg.

Potrivit observaţiilor efectuate, satelitul a primit o viteză de rotaţie pentru orbită de aproximativ 8.000 de metri pe secundă.

Lansarea celui de al doilea satelit artificial al pământului de către U. R. S. S. a avut un puternic răsunet internaţional, oamenii de ştiinţă din diferite ţări salutând acest eveniment ca o victorie pe plan ştiinţific a Uniunii Sovietice, de care va beneficia întreaga umanitate.

Noua realizare strălucită a ştiinţei sovietice — lansarea celui de al doilea satelit artificial al pământului — constituie o nouă etapă pe calea cuceririi spaţiului interplanetar.

O NOUA INSULĂ PE HARTA LUMII.

Potrivit ştirilor sosite din Insulele Azore, aici continuă erupţia vulcanului din regiunea insulei Fayal. În urma erupţiei vulcanice din apele Oceanului Atlantic în ziua de 2 octombrie a început să se ridice o insulă. Ea are de acum o înălţime de 30 metri deasupra nivelului apei.

SECŢIE DE LIMBA ROMINĂ LA UNIVERSITATEA DIN LENINGRAD.

La Facultatea de Filologie a Universităţii din Leningrad s-au deschis două secţii noi: de limbă romină şi albaneză. Secţia de limbă romină alături de secţiile de limbă franceză, italiană şi spaniolă intră în competenţa catedrei de filologie a limbilor romane, condusă de acad. V. P. Şişmarev. Pentru prima dată în Uniunea Sovietică studenţii vor primi pregătire universitară în domeniul limbilor romină şi albaneză, al literaturii şi istoriei acestor popoare.

IMPORTANTE DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN MACEDONIA.

În Macedonia sînt în curs săpături arheologice care au dus la descoperiri importante. După părerea a numeroşi specialişti, vestigiile civilizaţiei antice descoperite par să indice că este vorba de dezgroparea cetăţii antice Pella, capitala lui Filip Macedonianul. Din cetatea Pella a pornit Alexandru cel Mare în campaniile sale de cucerire a lumii antice.

REALIZARILE LUI TRAIAN VUIA PREȚUITE IN GERMANIA.

Editura Die Wirtschaft din Berlin, R. D. Germană, editează o carte despre aviația internațională, care se ocupă cu istoria aeronautice și situația actuală a aviației în toate țările din lume.

În această carte sînt prețuite pentru prima oară în Germania realizările pionerului aviației române Traian Vuia.

Cartea apare în limba germană și va permite unui număr mare de cititori din Europa occidentală să cunoască meritele lui Vuia.

NAVA SPĂRGĂTOARE DE GHIAȚĂ CU MOTOR ATOMIC.

La Leningrad s-a construit un motor de navă care funcționează pe bază de combustibil nuclear, destinat spărgătorului de gheață „Lenin”, aflat în curs de construcție pe șantierul naval din Leningrad.

Cu prilejul încercărilor efectuate, s-au vădit înaltele calități de exploatare ale tuturor agregatelor cu turbine cu abur, care constituie principala instalație de forță a navei.

Noile turbine sînt calculate pentru condiții speciale de funcționare cu ajutorul aburului obținut în reactorul atomic. Ele vor acționa generatoarele care alimnatează cu energie electromotoarele elicelor de navă.

Acest vas atomic, construit în U. R. S. S. va fi cea mai puternică navă spărgătoare de gheață din lume. Puterea totală a instalației sale de forță este de 44.000 C. P., în timp ce spărgătorul de gheață american „Glasner” este înzestrat cu un motor de numai 22.000 C. P.

Spărgătorul de gheață „Lenin” are un deplasament de 16.000 tone. Nivelul său de înzestrare energetică la o tonă de deplasament (2,75 C. P.) depășește considerabil indicele respectiv al celor mai puternice spărgătoare de gheață din lume.

Apariția unei nave cu motor atomic va deschide o pagină nouă în istoria transporturilor. Spărgătorul de gheață atomic va putea rămîne în larg și chiar pentru ghețuri polare timp de un an, fără a face escală în porturi pentru completarea rezervelor de combustibil.



Note bibliografice

Torna, Torna, Fratre

O PROBLEMA DE ISTORIE ȘI DE LINGVISTICA

de prof. dr. Petre Ș. Năsturel

(Extras din revista „Studii și cercetări de Istorie Veche”,
1956, nr. 1)

În Tomul VII, nr. 1—2, anul 1956, al revistei „Studii și cercetări de istorie veche”, dl. prof. dr. Petre Ș. Năsturel, din București, publică un documentat studiu de istorie și lingvistică, intitulat: *Torna, torna, fratre*.

Autorul judiciosului studiu, după ce face o incursiune în incursiunile lupte din veacul VI, dintre bizantini și slavi, avari, anți, uturuguri, se oprește la năvălirea hanului Baian, în Tracia, în anul 586, și la luptele date de acesta contra Bizantinilor, de sub conducerea generalului *Commentiolus*. În această luptă, bizantinii trebuie să cedeze, nu fiindcă erau mai slabi, ci în urma unei neînțelegeri, provenită dintr-o întimplare pe care ne-o istorisește istoricul bizantin *Teofilactus Simocatta* (sec. VII). Când armata bizantină, înainta contra lui Baian, încărcătura — samarul — de pe un catir, s-a sucit și era să cadă, ceea ce observând cei din urmă, strigă: *torna, torna*, iar după Teofanes, *torna, torna, fratre*. Acest strigăt, soldații l-au înțeles ca un semn de pericol, de fugă, „*întoarceți-vă, întoarceți-vă*”, și sperându-se că dau avarii peste ei, au luat-o la fugă.

Acest *torna, torna, fratre* sau *retorna, retorna, frater*, e graiul care se vorbea în rindurile soldaților bizantini, grai care era a populației din Peninsula Balcanică, era graiul viu romantic.

Profesorul Petre Năsturel, studiază cu o profundă înțelegere și competență mărturisirea lui *Teofilactus Simocatta*, întărită de istoricul *Teofan Mărturisitorul* — precum și studiile mai noi. În această chestiune, a bizantinologilor *Kolias* și *Gyoni*, — ajungând la concluzia că *torna, torna* era un cuvânt viu în graiul populației romane răsăritene și-l putem socoti de cea mai veche urmă de grai din limba străromână.

Studiul cuprinde patru planșe din manuscrisul V (Vaticanus graecus 977), în legătură cu cronică lui Teofilact, — referitor la episodul luptelor dintre avari și bizantini.

Acest studiu al domnului prof. dr. Petre Ș. Năsturel, bine-venit, aduce lumină asupra discutatelor texte *torna, torna, frațre*, — punind concluzia, că aceste cuvinte nu sînt altceva decît o formă de limbă romanică din răsărit, adică de limbă românească în formare, care totodată s-a confundat în mintea soldaților bizantini (demoralizați de luptele cu avarii), cu însuși cuvîntul de comandă *torna* = înapoi, la stînga împrejur, moștenit de la romani.

Valoroasa lucrare, cuprinde un rezumat al textului românesc, în limba rusă și în limba franceză.

*

PETRE Ș. NASTUREL: *O întrebuintare necunoscută a lui „IO” în sigilografie și diplomatică*

(Extras din revista „Studii și cercetări de Numismatică” I. 1957).

Sub acest titlu, domnul prof. Dr. Petre Ș. Năsturel, publică o cercetare istorică, numismatică (documentară a problemei „Io” în titulatura domnească a Voevozilor romini. Domnia sa arată că „Io”, nu a fost folosit numai de Domnitori ci și de Doamne, în șapte cazuri, pe cîri autorul studiului le indică.

„Io”, e o prescurtare a numelui Ioan, — dela Ion Asan, — împăratul român-bulgar, din sec. XII luat apoi în titulatura Domnitorilor noștri. Cu timpul, — spune autorul —, „Io” fiind un atribut domnesc, e preluat de fiul cel mai mare, moștenitorul scaunului domnesc și mai tîrziu de către toți feciorii domnești. Apoi, și mai tîrziu, la finele sec. XVI, acest atribut începe a fi folosit și de Doamne.

Folosirea lui *Io* (deci Ioan) la Doamne, se explică prin confundarea cu eu, adică vechiul înțeles de Ioan pierzindu-și semnificația, prescurtarea paleografică greco-slavă s-a confundat cu pronumele personal *eu* rostit adesea *io*.

În această chestiune, domnul prof. Petre Ș. Năsturel, așteaptă și alți cercetători să-și spună cuvîntul.

Textul acestui studiu, este rezumat și în limba rusă și franceză.

Longin I. Opriș.

Partea oficială

ARHIEPISCOPIA ORT. ROM. A TIMIȘORII
ȘI CARANSEBEȘULUI

Nr. 4095 C/1957.

C O M U N I C A T

*Dispoziții privitoare la angajarea și executarea
lucrărilor de pictură bisericească.*

În legătură cu unele abateri constatate cu privire la angajarea și executarea lucrărilor de pictură bisericească, Institutul

Biblic și de Misiune Ortodoxă, Comisiunea de pictură bisericească, cu adresa nr. 8406/1957, comunică:

1. „Pentru o mai bună aplicare a dispozițiilor cuprinse în „Instrucțiunile cu privire la angajarea lucrărilor de pictură bisericească”, publicate în legiunile B. O. R. din 1953 (Ținerea licitației și a concursurilor, pct. d, pag. 445), care cer ca „pictorii care la data ținerii licitației sau concursului au lucrări angajate, care depășește puterea lor de lucru într-un sezon nu poate angaja noi lucrări” și potrivit rezoluției Prea Fericitului Patriarh Justinian, pusă pe procesul verbal nr. 14 din 18 mai 1957, pictorii sau zugravii bisericești, la orice nouă adjudecare, sint obligați, în vederea licitației sau concursului, să depună declarații, din care să rezulte situația lucrărilor angajate anterior.

În scopul de mai sus, Comisiunea de pictură bisericească a alcătuit un model de declarație tip, care s-a trimis tuturor pictorilor și zugravilor bisericești autorizați, urmînd ca aceștia, la orice nouă angajare, să prezinte declarația respectivă, vizată de organele parohiale. Chiar în cazul cînd vreunul din pictori sau zugravii în cauză nu are lucrări angajate, ei totuși vor depune declarații în acest sens, semnate în fața comisiei de adjudecare.

În viitor, fără aceste dovezi, comisia un va da urmare propunerilor de adjudecare de lucrări.

2. Constatîndu-se că la unele lucrări angajate în colectiv, pictorul responsabil este substituit sau lipsese prea mult de la șantier, ceea ce dăunează calității lucrării. Comisia a hotărît să se reamintască parohiilor în cauză că sint obligate să vegheze la aplicarea riguroasă a angajamentelor de acest fel, sesizînd din timp centrul eparhial respectiv.

3. De asemenea, Comisiunea a fost sesizată că la unele biserici se trece la executarea lucrărilor de pictură, cu maeștri necalificați și fără respectarea formelor legale de angajare (deviz, licitație, concurs, etc.).

În legătură cu acestea, se reamintește că în asemenea cazuri parohiile sint răspunzătoare de abaterile săvîrșite, iar organele de control (protoiereul, inspectorii bisericești, etc.) au obligația de a sesiza centrul eparhial, spre a lua măsurile cuvenite.

Ceea ce se comunică organelor în subordine, spre știre și conformare.

Consiliul Arhiepiscopesc.

Nr. 3995 C/1957.

COMUNICAT

Conservarea monumentelor istorico-bisericești

În deosebită griă ce o poartă păstrării și conservării monumentelor de cultură națională, regimul nostru de democrație populară, a elaborat o serie de măsuri, acordînd și ajutoare ma-

teriale instituțiilor în al căror patrimoniu sau folosință sînt diferite monumente de cultură.

Cum printre aceste monumente se enumeră și monumentele istorico-bisericești, a căror întreținere revine conducerii cultelor care le folosește, se comunică mai jos în extras cuprinsul unor articole din H. C. M. nr. 661/1955 și din Regulamentul de aplicare al acestui H.C.M., care interesează de aproape preoțimea noastră:

„ART. 3 din H. C. M. nr. 661/1955 arată că fiecare instituție în patrimoniul căreia se află unul sau mai multe monumente, trebuie să prevadă în planul lor de cheltuieli sumele necesare restaurării acelor monumente.

ART. 2 din Regulamentul de aplicare a H. C. M. nr. 661-1955 prevede că toți cei ce au în patrimoniu sau folosință lor monumente de cultură, sînt obligați să le cerceteze continuu și să ia măsuri din timp împotriva eventualelor stricăciuni.

ART. 5 din același Regulament arată că avizarea de către D. A. U. a tuturor proiectelor întocmite de organele cultice, indiferent de valoarea lor, este obligatoriu să fie făcută prin Departamentul Cultelor, căruia i se vor înainta proiectele și acesta la rîndul său le va transmite D. A. U.-ului.

ART. 7 din H. C. M. precizează că paza, protejarea, conservarea, consolidarea și restaurarea monumentelor de cultură cade în sarcina acelor care le folosesc, sarcină ce va fi împlinită sub supravegherea comitetelor executive ale Sfaturilor Populare respective.

ART. 8 din aceeași H. C. M. precizează că cei ce folosesc monumentele sînt direct răspunzători pentru stricăciunile sau reaua întreținere a acestora.

Potrivit dispozițiilor amintite în articolele de mai sus ale H.C.M. nr. 661/1955, precum și al Regulamentului de aplicare al acestui H. C. M., urmează ca instituția respectivă să prevadă în planul anual de cheltuieli sumele necesare restaurării monumentelor istorico-bisericești, primind, de la caz la caz, ajutor material și din partea Statului.

Pentru buna păstrare a monumentului respectiv, se recomandă deosebi următoarele:

Acoperișurile deteriorate să fie refăcute; jgheburile și bur-lanele să fie bine întreținute și acolo unde este cazul să fie reparate. Pentru ca să nu se producă umezeală la soclu prin infiltrarea apei, se va folosi sistemul rigolelor la marginea pavajelor de lingă zidurile monumentelor.

O atenție deosebită se va da ruinelor care sînt în apropierea unor monumente, ele constituind un important material pentru cunoașterea a ceea ce a existat în trecut.

Formalitățile necesare pentru punerea în practică a sarcinilor ce decurg din dispozițiunile H. C. M. nr. 661/1955 și a Regulamentului său, se vor face prin Departamentul Cultelor, Direcția Secretariat, Plan, Investiții și Administrativ, după cum urmează:

1. Până la 15 septembrie a. c. se vor înainta planurile anuale și de perspectivă pentru a fi trimise spre avizare D. A. U.-ului, cunoscând că fără avizul prealabil al acelei instituții nu se pot începe lucrările de șantier indiferent de suma valorică.

2. Unitățile cultice se vor îngriji să facă propuneri din timp la Departamentul Cultelor pentru planificarea cu materiale necesare tuturor șantiierelor prevăzute în planul lor de restaurări.

3. Angajarea lucrărilor se va face din timp de către organele cultice pentru lucrările ce se execută din fonduri proprii, cu avizul Departamentului Cultelor. Lucrările din fondurile Statului, acordate prin Departamentul Cultelor, se vor face pe cale de regie proprie a cultelor sau de întreprinderile de stat după caz și posibilități de contractare. După angajarea lucrărilor se va înainta Departamentului Cultelor lista șantiierelor și unităților executante pentru a fi trimise spre cunoștință și D. A. U.-ului.

4. În privința organizării șantiierelor, proiectantul respectiv va supraveghea permanent șantierul, el și executantul fiind răspunzători de buna executare a lucrărilor. Pe șantierul de restaurare, proiectantul va ține un caet jurnal al lucrărilor în care va nota (cu schițe și fotografii mersul lucrărilor, descoperirile făcute, conform normativului provizoriu de proiectare a lucrărilor de restaurare elaborat de C. S. A. C. (D. A. U.) în anul 1954.

— Departamentul Cultelor ca organ de supraveghere, îndrumare și control are dreptul să delege un arhitect sau inginer pentru controlul lucrărilor la fața locului, dispunând măsurile necesare.

— D. A. U. ca organ superior de îndrumare și control tehnic are sarcina de a controla respectarea planurilor avizate, precum și buna execuție a lucrărilor de protejare și restaurare, putând să ceară oprirea lucrărilor în caz că constată nerespectarea planurilor avizate sau că s-au făcut greșeli grave de construcție sau că materialele folosite nu sînt de calitate.

— Dispozițiunile de șantier pentru corectarea unor lucrări greșite vor fi date în scris numai de către proiectant.

— Dispozițiile organelor de control ale Departamentului Cultelor sau ale D. A. U.-ului vor fi date în caetul de însecție al șantierului.

— Lucrarea de restaurare se consideră terminată după recepționare. Recepționarea se face de către beneficiar și proiectant, în prezența delegatului D. A. U.-lui și al Departamentului

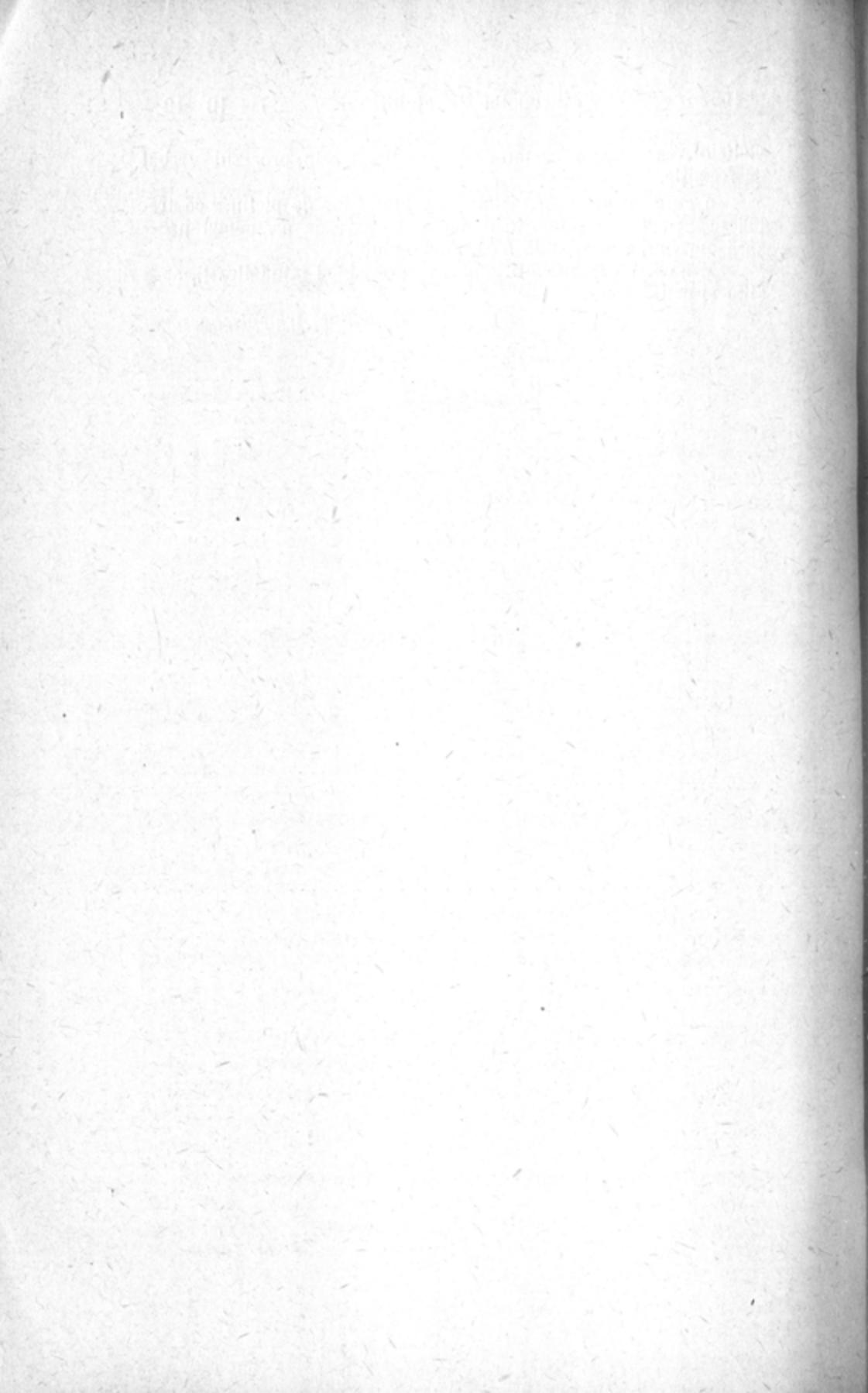
Cultelor, care vor consemna observațiile lor în procesul verbal de recepție.

În ceea ce privește restaurarea lucrărilor de pictură ce trebuiesc executate la diferite monumente, este de asemenea necesară aprobarea prealabilă a D. A. U.-ului.

Ceea ce se comunică organelor parohiale și minăstirești, spre știere și conformare.

Consiliul Arhiepiscopesc.





MITROPOLIA BANATULUI

CUPRINSUL

	<u>P a g.</u>
<i>Redacția</i> : Un deceniu de la restaurarea Mitropoliei Banatului	3—21
La zece ani	22—27
<i>Prot. I. Racoveanu-Nera</i> : Decada aurea	28—32
<i>Prof. Petru Bogdan</i> : Ale Tale, dintru ale Tale	33—35
<i>Pr. Ioan B. Mureșianu</i> : Luptă și jertfă pentru Mitropolia Banatului, aspecte istorice	36—45
<i>Prot. V. Turcan</i> : Un popas istoric	46—49
<i>Pr. Traian Constantin</i> : Aniversare	49—51
<i>Pr. Remus Olariu</i> : Mitropoliei Banatului, cu ocazia primului deceniu al restaurării	51
<i>Pr. L. Maghefi</i> : Atitudinea sf. Vasile cel Mare față de cultură	52—58
† <i>Valerian al Oradiei</i> : Considerații creștine privind problema pericolului atomic	59—63

S t u d i i

<i>Prof. univ. on. Dr. V. Loichița</i> : Doctrina Sf. Ioan Damaschin despre cinstirea sau venerarea sfinților și a sf. moaște	64—78
<i>Prot. Dr. Gh. Coșoșman</i> : Districtele valahice bănățene, cincisute de ani de la confirmarea autonomiei lor	79—119

Aniversări și comemorări

<i>Dr. Petru Groza</i> : Traian Vuia — omul	120—126
<i>Prot. Dr. Victor Vlăduceanu</i> : Mitropolitul Varlaam al Moldovei, la tricentenarul morții sale	127—144
<i>Victor V. Domășneanu</i> : Traian Lalescu	145—148
<i>Prof. Dr. N. Ursu</i> : La centenarul corului din Chizățau	149—156
<i>N. Ursu</i> : Figuri muzicale bănățene din trecut : Nicolae Popovici	157—159
<i>Victor Vlăduceanu</i> : Nicolae Grigorescu	160—162
<i>Lucian Emandi</i> : Compozitorul Emil Monția la 75 ani	163—166

Indrumări omiletice

<i>Pr. B. Turcanu</i> : Toamna vieții creștinului . . .	167—170
<i>Prof. I. Racoveanu-Nera</i> : Jertfă și renunțare . . .	171—173
<i>Prot. V. Turcan</i> : Despre milostenie . . .	173—175
<i>Prot. I. Racoveanu-Nera</i> : Chipul blindetelor . . .	175—177
<i>Diacon Ioan Gașpar</i> : Girbovenie sufletească . . .	177—179
<i>Pr. T. Dragomir</i> : Cina Domnului . . .	179—180
<i>Prof. V. Vlăduceanu</i> : În așteptarea Domnului . . .	181—183
<i>Prot. V. Vlăduceanu</i> : Pace și bunăvoință . . .	183—186

Versuri religioase

<i>Sf. Grigorie Teologul</i> :	
trad. de <i>Pr. P. Iacobescu</i> și	
<i>Diac. I. Decan</i> : Sufletul meu . . .	187
— „ — Rugăciune către Hristos . . .	187

Luna Marii Prietenii

<i>Redacția</i> : În spiritul tradiției . . .	188—191
<i>Prof. Dr. Petre S. Năsturel</i> : Străvechile odoare în-	
poiate de U. R. S. S. . . .	192—221
— — — Din literatura teologică	
rusă contemporană : Idelile sf. Părinți despre	
dragoste, trad. de <i>Pr. B. Turcanu</i> . . .	222—227
<i>Mitropolitul Nicolae</i> : „Vino la mine și bea”, cuvânt	
rostit în Catedrala sf. Nicolae din Leningrad,	
trad. de <i>Pr. V. Cazacu</i> . . .	228—232

Pentru Apărarea Păcii

Conferința internațională de la Tokio	
pentru interzicerea armei atomice . . .	233—240
Chemarea Sovietului Suprem al	
U. R. S. S. . . .	240—243
Mesajul Președintelui Consiliului de	
Miniștri al R. P. R. . . .	244—248
Manifestul Păcii . . .	249—254

Documentar

<i>Roman Cotoșman</i> : Contribuții la istoria școalelor	
românești din Banat . . .	255—260
<i>Viața bisericească în cuprinsul Mitropoliei Banatului</i>	
<i>Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului</i> . . .	261—277
Vizita la Timișoara a Domnului Secretar General	
al Departamentului Cultelor, I. P. S. S. <i>Mitropo-</i>	
<i>lit Nicolae Colan</i> al Ardealului la Timișoara,	
Vizite canonice, Refacerea mormintului Sf. Iosif	
cel Nou, Conferințe de orientare pe luna octom-	
brie, Renovări, Treceri la ortodoxie, Pilde de	
jertfelnicie, † <i>Pr. I. Popovici</i> , Sărbătoarea hra-	

mului sf. biserici din Sinicolaul mare, Concert religios, Rectificare, Hramul minăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului	278—284
<i>Episcopia Aradului</i>	
Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor în vizită la Arad, Hramul minăstirii Hodoș-Bodrog, Hirotoniri, Hramul minăstirii sf. Simion Stîlpcnicul, Deplasări în parohii, Inspecții, Un nou cor bisericesc, Pictarea Catedralei din Arad, Hramul schitului Sf. Gheorghe, Reparații la biserici, Sfînțiri de biserici, Licențiați în Teologie	285—291
<i>Informații din țară și de peste hotare</i>	
<i>Note bibliografice</i>	
<i>Longin I. Oprea</i> : Prof. Dr. P. Năsturel, Torna, Torna, Fratre	292—293
<i>Longin I. Oprea</i> : Prof. Dr. P. Năsturel, O întrebuintare necunoscută a lui „Io” în sigilografie . . .	293—297
<i>Partea oficială</i>	

